

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wydział Historii

Jakub Wojtczak

**Polityka dynastyczna Piastów od X do połowy XII wieku w kontekście
środkowoeuropejskim. Studium genealogiczno-porównawcze**

Praca doktorska napisana pod kierunkiem

prof. dr. hab. Józefa Dobosza

Poznań 2024

Spis treści

Wstęp	5
Rozdział I – Źródła i literatura	11
1. Źródła.....	11
2. Literatura.....	19
Rozdział II – Małżeństwa zawierane przez przedstawicieli dynastii Piastów	
– studium genealogiczno-polityczne	31
1. Przed Mieszkiem I.....	34
2. Dynastia Przemyślidów.....	38
3. Dynastia Arpadów.....	53
4. Dynastie skandynawskie.....	66
5. Dynastia Rurykowiczów.....	79
6. Dynastie niemieckie.....	101
7. Małżeństwa nieznane.....	133
Rozdział III – Analiza porównawczo-statystyczna	147
1. Potomstwo.....	147
2. Długość życia.....	154
3. Imiennictwo.....	155
4. Polityka dynastyczna.....	161
Zakończenie	167
Spis tabel	175
Bibliografia	177

WSTĘP

Małżeństwa dynastyczne były jednym z kluczowych narzędzi w polityce międzynarodowej średniowiecznej Europy. Miały one szczególne znaczenie zarówno dla stabilności politycznej, jak również dla umocnienia władzy i wpływów danego rodu. Często służyły jako środek do zacieśnienia sojuszy między różnymi państwami i dynastiami. Umocnienie pokojowych stosunków między państwami i rządzącymi w nich dynastiami przyczyniało się do zwiększenia bezpieczeństwa w regionie. Mariaże często wiązały się również z wniesieniem w posagu lub dziedziczeniem terytoriów lub majątków. Dzięki temu dynastie mogły rozszerzać swoje ziemie i wpływy lub umacniać pozycje polityczne. Poza tym, związki zawierane pomiędzy różnymi dynastiami i państwami przyczyniały się do zapobiegania konfliktom i wojnom, co zapewniało utrzymanie równowagi na arenie międzynarodowej. Choć jednym konfliktom mogły zapobiec, zdarzało się często, że inne konflikty rozpalaly. Specyfikę małżeństw dynastycznych w odniesieniu do mariaży piastowskich dobitnie podsumował Kazimierz Jasiński pisząc: „Małżeństwa piastowskie towarzyszyły ważnym porozumieniom politycznym, stanowiąc ich zewnętrzny wyraz. W okresie stosowania na szeroką skalę polityki dynastycznej, małżeństwom tym przypada rola elementu kombinacji politycznej i prawno-ustrojowej (...) Znaczenie małżeństw dynastycznych polega głównie na ujawnieniu tendencji polityki zagranicznej ówczesnych państw. Również i małżeństwa piastowskie informują nas o polityce zagranicznej średniowiecznego państwa polskiego...”¹

Podobnie jak w przypadku innych dynastii rządzących zarówno w państwach ościennych, jak również tych bardziej oddalonych od Polski, mariaże zawierane przez Piastów miały charakter polityczny. Jak wskazywał Kazimierz Jasiński, dopiero w XIV w. można mówić o innym charakterze tychże związków². Jednakże w badanym przez

---

¹ K. Jasiński, *Powiązania genealogiczne Piastów (Małżeństwa piastowskie)*, [w:] *Piastowie w dziejach Polski*, red. R. Heck, Wrocław 1975, s. 137.

² K. Jasiński, *Powiązania genealogiczne Piastów*, s. 136. Autor jako przykład takiego mariażu podaje księcia legnickiego Władysława, który poślubił nieznaną z imienia córkę Bolesława II, księcia plockiego.

nas okresie, polityka odgrywała główną, jeśli nie jedyną, rolę przy aranżowaniu małżeństw. O tym, iż przedstawiciele dynastii Piastów zawierali związki małżeńskie biorąc pod uwagę panującą w ówczesnych czasach sytuację polityczną i kalkulując korzyści jakie mogą dla nich płynąć, wspominają już średniowieczni kronikarze. Zarówno Gall Anonim, mistrz Wincenty tzw. Kadłubek czy Jan Długosz nie szczędzą w swoich dziełach informacji, że dany mariaż został zawarty nie bez powodu i niósł ze sobą określone skutki. Należy pamiętać i o tym, że polityka dynastyczna polegała również na ujawnianiu tendencji polityki zagranicznej. Z racji niezachowanej dokumentacji źródłowej dotyczącej porozumień pomiędzy ówczesnymi rządzącymi, informacje o mariażach dynastycznych, zwłaszcza tych zawieranych w początkowym okresie kształtowania się państw i dynastii, są często jedynym dowodem zaistniałego przymierza politycznego.

W niniejszym opracowaniu analizie poddano małżeństwa zawierane przez przedstawicieli dynastii Piastów, płci męskiej i żeńskiej, od początków istnienia państwowości do wejścia w życie ustawy sukcesyjnej Bolesława Krzywoustego w 1138 r. Powód ograniczenia czasowego można uargumentować na kilka sposobów. Po pierwsze, w tymże okresie dynastia Piastów umacniała swoją władzę w Polsce, ale jednocześnie zaczęła odgrywać znaczącą rolę na arenie międzynarodowej. Z tego powodu Piastowie zawierali małżeństwa z przedstawicielami dynastii panujących w sąsiednich krajach: Czech, Rusi Kijowskiej, Węgier oraz cesarstwa. Oprócz tego, znaczące jest również zwrócenie się ku północnym sąsiadom i projektowanie lub układanie małżeństw Piastówien z władcami państw skandynawskich. W tym okresie, liczącym ponad 150 lat, polityka zagraniczna i tworzenie powiązań rodzinnych z najważniejszymi sąsiadami odgrywały wiodącą rolę dla pierwszej polskiej dynastii. To co nazywamy ustawą sukcesyjną Bolesława Krzywoustego było niezwykle ważnym wydarzeniem w historii Polski piastowskiej. Przede wszystkim otworzyło to drogę do podziału państwa na księstwa dzielnicowe. Dodatkowo, rozrost dynastii po tym wydarzeniu, zwłaszcza w stuleciu XIII, był ogromny. Decentralizacja władzy książęcej

---

Małżeństwo to, według *Kroniki książąt polskich* zostało zawarte dla pieniędzy – *propter aliquales pecunias quas habuit*. Zob. *Kronika książąt polskich (Chronica principum Poloniae)*, wyd. Z. Węclewski, [w:] MPH, t. III, Lwów 1878, s. 517.

miała swoje odbicie również w polityce dynastycznej. Piastowie coraz częściej wchodzili w związki małżeńskie z innymi Piastami, pochodzącymi z innej linii. Nie zrezygnowano co prawda z mariaży z dynastiami panującymi w krajach ościennych, ale dość często dochodziło do sytuacji, gdy dwa księstwa wchodziły w sojusz, którego przypieczętowaniem było właśnie małżeństwo. Po 1138 r. częściej wymagane były odpowiednie dyspensy, pozwalające na zawarcie małżeństwa pomiędzy osobami spokrewnionymi. Znamienny jest wspomniany już gwałtowny rozrost dynastii w tym okresie. Bolesław Krzywousty pozostawił po sobie liczne potomstwo, w tym trzech synów, którzy dali początek poszczególnym liniom: Władysława II Wygnańca (protoplasta linii Piastów śląskich), Mieszka III Starego (protoplasta linii Piastów Wielkopolskich), Kazimierza II Sprawiedliwego (protoplasta linii Piastów małopolskich, mazowieckich i kujawskich³).

Pojawienie się na kartach dziejów pierwszej dynastii panującej w Polsce wiązało się z okolicznościami historycznymi, które miały znaczący wpływ na formowanie się polityki dynastycznej. W takim kontekście można było postawić pytanie czy istniała tradycja dynastyczna i czy wpływała ona w jakikolwiek sposób na sposoby dziedziczenia władzy. Budowanie nowych sojuszy politycznych poprzez małżeństwa miało istotny wpływ na konsolidację i budowanie państwowości. Równie ważne jest sprawdzenie, jakie czynniki wewnętrzne i zewnętrzne miały wpływ na kształtowanie się tejże polityki. Zmiany geopolityczne w regionie, konflikty z sąsiadami, wpływ Kościoła, to tylko niektóre z czynników, które mogły skłaniać władców do podejmowania określonych decyzji w zakresie polityki małżeńskiej. Przeanalizowanie małżeństw zawieranych przez panujących przedstawicieli dynastii i przez ich potomstwo ma kluczowe znaczenie dla zrozumienia dominujących w ówczesnych czasach tendencji w polityce zewnętrznej. Co więcej, ich analiza pozwala na pełniejsze zrozumienie kształtowania się procesów

---

³ Starsza linia Piastów mazowieckich wywodziła się od Bolesława IV Kędzierzawego (syna Bolesława Krzywoustego), lecz wygasła na jego synu Leszku, którzy przekazał swoją dzielnicę stryjowi – Kazimierzowi II Sprawiedliwemu. Szczegółowe opracowanie linii dynastycznych Piastów przedstawił w swoich pracach Kazimierz Jasiński, zob. *Rodowód Piastów Śląskich*, t. 1, *Piastowie wrocławscy i legnicko-brzescy*, Wrocław 1973; t. 2, *Piastowie świdniccy, ziębiccy, głogowscy, żagańscy i oleśnicy*, Wrocław 1975; t. 3, *Piastowie opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*, Wrocław 1977; *Rodowód Piastów mazowieckich*, Poznań-Wrocław 1998; *Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich*, Poznań-Wrocław 2001. J. Grabowski, *Dynastia Piastów mazowieckich*, Kraków 2012.

polityki dynastycznej za panowania pierwszych polskich władców. Dodatkowo, w pracy podjęto próbę podsumowania i uszeregowania dotychczasowych ustaleń genealogicznych odnoszących się do pierwszych pokoleń dynastii Piastów. W sumie przeanalizowano siedem pokoleń, skupiając się jednakże na Piastach, którzy weszli w związki małżeńskie, które to doprowadziły do powstania nowych sojuszy. Dociekania nad genealogią Piastów mają wprawdzie bogatą historię w polskiej historiografii, jednakże kompleksowe zebranie tychże informacji w kontekście zawieranych małżeństw może wskazać nową drogę badań nad tą problematyką.

Praca została podzielona na trzy główne części. Pierwszą z nich stanowi przegląd źródeł pomocnych przy badaniu genealogii Piastów połączony do omówieniem literatury przedmiotu. Oprócz badań nad pierwszą polską dynastią, przedstawiono w tej części również stan dociekań nad genealogią czeskich Przemyślidów, węgierskich Arpadów czy dynastii Rurykowiczów oraz rodów niemieckich wchodzących w mariaże z Piastami. Druga część pracy została poświęcona studium genealogiczno-politycznemu, w którym omówione zostały poszczególne małżeństwa zawierane przez dynastię Piastów. Wbrew panującej w historiografii tendencji, małżeństwa te omówiono nie pod względem chronologicznym, ale stosując podział terytorialny. W odpowiedniej więc kolejności przybliżono najpierw hipotetycznie istniejące mariaże zawierane w czasach przed panowaniem księcia Mieszka I. Następnie przeanalizowano małżeństwa zawierane z poszczególnymi dynastiami: Przemyślidów, Arpadów, władców skandynawskich, Rurykowiczów oraz z przedstawicielami niemieckich rodzin książęcych i hrabiowskich. Na końcu przedstawiono hipotezy odnoszące się do małżeństw zawieranych przez Piastów, o których nie posiadamy pewnych informacji. W przypadku każdego Piastowica i Piastówny skupiono się najpierw na faktach genealogicznych dotyczących danej osoby, starano się ustalić daty życia oraz filiację. To samo dotyczy małżonki lub małżonka. Następnie przeanalizowano polityczne uwarunkowania, które przyczyniły się do zawarcia danego sojuszu wspartego małżeństwem. W ostatnim zaś rozdziale dokonano analizy porównawczej i statystycznej. Zwrócono uwagę na imiennictwo pierwszych Piastów, starano się odpowiedzieć na pytanie skąd dane imię zostało przez dynastię zaadaptowane oraz które z imion przetrwały i były nadawane częściej w czasach późniejszych. Następnie przeanalizowano długość życia, liczbę potomstwa oraz

zwrócono uwagę na kierunek polityki dynastycznej prowadzonej przez danego Piastowica.

Postawione cele badawcze zostały zrealizowane przy pomocy różnorodnych metod. Przede wszystkim analiza źródeł historycznych, takich jak przekazy średniowiecznych kronikarzy, zapisy nekrologiczne i inne dostępne z tego okresu źródła, pozwoliła na zgłębienie kontekstu historycznego i zrozumienie powiązań genealogicznych i koneksji zachodzącymi między władcami środkowoeuropejskimi. Próba ponownego spojrzenia na przekazy źródłowe pozwoliła na wyciągnięcie nowych wniosków. Dodatkowo, tam gdzie było to możliwe, wykorzystano analizę danych statystycznych. Choć w przypadku pierwszych przedstawicieli dynastii Piastów informacje, dzięki którym możemy spróbować zbudować jakiegokolwiek dane statystyczne, są znikome, podjęto tę próbę. Badania zostały wzbogacone przez analizę porównawczą, co pozwoliło na lepsze zrozumienie kontekstu politycznego w jakim działała dynastia. Omówione małżeństwa zostały uporządkowane nie według tradycyjnego schematu chronologicznego, lecz geograficznego, co pozwoliło na lepsze zobrazowanie działań dynastii piastowskiej w kontekście kontaktów z sąsiadami. Całość badań została uzupełniona informacjami z obszernej literatury przedmiotu, której pełniejsze omówienie zawarto w rozdziale otwierającym niniejszą pracę⁴.

Na koniec pragnę złożyć podziękowania osobom, bez których wsparcia praca ta, w obecnym kształcie, by nie powstała. Największe podziękowania kieruję do Pana Profesora Józefa Dobosza, promotora mojej pracy doktorskiej, za wszelkie cenne uwagi, życzliwość i wyrozumiałość. Pani Profesor Marzenie Matli dziękuję za zaufanie i wsparcie. Panu Profesorowi i Pani Profesor dziękuję szczególnie za umożliwienie wyjazdów badawczych do Republiki Czeskiej i Węgier, dzięki włączeniu moich badań do realizacji projektu „Dynastia i społeczeństwo państwa Piastów w świetle zintegrowanych badań historycznych, antropologicznych i genomicznych” (nr UMO-2014/12/W/NZ2/00466). Koleżeńskie podziękowanie kieruję zaś do Pani Profesor Magdaleny Biniaś-Szkopek, Pana Profesora Marcina Danielewskiego, Pana Profesora Macieja Michalskiego, Pana Doktora Roberta Tomczaka oraz Pana Doktora Mateusza

---

⁴ Omówienie źródeł i stanu badań nad genealogią Piastów znajduje się w rozdziale I niniejszego opracowania.

Frankiewicza, za uwagi i życzliwość. Za rozwiewanie wątpliwości i wsparcie szczególne podziękowania kieruję do moich rodziców Doroty i Bogdana, siostry Joanny, do mojej przyjaciółki Joanny Lubierskiej oraz pozostałych przyjaciół i znajomych.

ROZDZIAŁ I

ŹRÓDŁA I LITERATURA

1. ŹRÓDŁA

W pracy wykorzystane zostały różnorodne źródła. Największą wartość dla niniejszego opracowania mają oczywiście te, które bezpośrednio traktują o przedstawicielach dynastii Piastów, zawieranych przez nich mariażach oraz informujące o najważniejszych wydarzeniach z życia, jak narodziny czy śmierć. Zazwyczaj informują one również o relacjach rodzinnych, głównie o pokrewieństwie czy powinowactwie pomiędzy dynastami. Najdawniejsze dzieje Polski, sięgające X w., nierozzerwalnie związane z początkami dynastii Piastów, przynoszą badaczom niezmiernie dużo pytań, które często pozostają bez odpowiedzi. Wiąże się to z niezwykle szczupłej bazy źródłowej zachowanej do naszych czasów. Zajmując się tymże okresem, historycy są zmuszeni czerpać informacje ze współczesnych źródeł obcych, jak również późniejszych kronik i roczników.

Dla niniejszego opracowania, trzy kroniki są niezwykle ważne, gdyż przynoszą najwięcej informacji na temat Piastów. Ich twórcy żyli w czasach współczesnych interesujących nas przedstawicieli pierwszej polskiej dynastii panującej, lub w nieco tylko późniejszym okresie. Pierwszym z nich jest Thietmar z Merseburga, biskup merseburski, autor *Kroniki* spisanej w latach 1012-1018. Jego dzieło jest jednym z najważniejszych źródeł historycznych dla Europy Środkowej⁵. Drugim jest kanonik praski, Kosmas, który

---

⁵ Więcej na temat *Kroniki* oraz jego autora zob. m.in.: L. Koczy, *Thietmar i Widukind (z powodu nowych wydań obu pisarzy)*, *Kwartalnik Historyczny* 50 (1936), z. 2, s. 660 i n.; H. Lippelt, *Thietmar von Merseburg. Reichsbischof und Chronist*, Köln-Wien 1973, s. 46-137; M.Z. Jedlicki, *Wstęp*, [w:] *Kronika Thietmara*, tekst łaciński i polski, tłum., wstęp i komentarz M.Z. Jedlicki, Poznań 1953, s. I-XXXI; S. Rosik, *Interpretacja chrześcijańska religii pogańskich Słowian w świetle kronik niemieckich XI–XII wieku (Thietmar, Adam z Bremy, Helmold)*, Wrocław 2000; D.A. Warner, *Thietmar of Merseburg: The Image of the Ottonian Bishop*, [in:] *The Year 1000. Religious and Social Response to the Turning of the First Millennium*, ed. M. Frassetto, London 2002, s. 85-110; K. Schulmeyer-Ahl, *Der Anfang vom Ende der Ottonen: Konstitutionsbedingungen historiographischer Nachrichten in der Chronik Thietmars von Merseburg*, Berlin 2009; M. Giese, *Thietmars Chronik, Vorlagen*,

uważany jest za pierwszego czeskiego kronikarza. W swojej *Kronice Czechów* opisał dzieje Czechów od czasów legendarnych aż do 1125 r.⁶ Trzecim z kolei jest autor najstarszej polskiej kroniki, a więc Gall Anonim. Jego nieukończone dzieło, jest pierwszym poświęconym dynastii Piastów i początków państwa polskiego, powstałym między 1112 a 1116 r.⁷ Każde z tych dzieł daje nam wiele informacji na temat powiązań rodzinnych, zawieranych małżeństw i sojuszów, ale również jest podstawą źródłową do badań nad początkami państwa polskiego i dynastii Piastów.

---

handschriftliche Überlieferung und mittelalterliche Rezeption, [w:] *Thietmars Welt. Ein Merseburger Bischof Schreibt Geschichte*, Petersburg 2018, s. 72-99; D.A. Sikorski, *Kto dokonał ostatniej redakcji Kroniki Thietmara?*, [w:] HORTUS MEDIAEVALIS. *Studia ofiarowane Profesorowi Wojciechowski Falkowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. W. Długokęcki i in., Wrocław 2022, s. 93-102.

⁶ Więcej na temat *Kroniki Czechów* i postaci Kosmasa zob.: D. Trěštk, *Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepiscetví a politického myšlení*, Praha 1968; M. Wojciechowska, *O nowej edycji Kroniki Kosmasa z Pragi*, *Studia Źródłoznawcze. Commentationes* 18 (1973), s. 123-133; M. Bláhová, *Stát a vláda státu v pojetí kronikáře Kosmy*, *Średniowiecze Polskie i Powszechnie* 2, Idzi Panic – Jerzy Sperka (edd.), Katowice 2002, s. 115–137; Taž, *Kosmas, první český historik*, [w:] *Duchem, ne mečem. Fakta, úvahy, souvislosti*, Praha 2003, s. 16–28; Taž, *Verschriftliche Mündlichkeit in der böhmischen Chronik des Domberrn Cosmas von Prag*, [w:] *The Development of Literate Mentalities in East Central Europe*, red. A. Adamska, M. Mostert. Utrecht 2004, s. 343–363; Taž, *O Kosmovi a jeho kronice*, [w:] *Kosmova Kronika Čechů*, tl. K. Hrdina, M. Bláhová, Praha 2012, s. 211–245; J. Sadílek, *Kosmovy staré pověsti ve světle dobových pramenů (antické a biblické motivy)*, Praha 1997; N. Kersken, *Geschichtsschreibung im Europa der „nationes“*. *Nationalgeschichtliche Gesamtdarstellungen im Mittelalter*, Köln–Weimar–Wien 1995, s. 573–582; J. Sláma, *Kosmovy záměrné omyly*, [w:] *Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Trěštika*, red. J. Klápště, E. Plešková, J. Žemlička, Praha 2003, s. 261–267; P. Kopal, *Kosmovi ďáblové. Vršovsko-přemyslovský antagonismus ve světle biblických a legendárních citátů, motivů a symbolů*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 8 (2001), s. 7–39; L. Wolverton, *Cosmas of Prague: Narrative, Classicism, Politics*, Washington 2014; J. Zelenka, *Kosmas, Mnich sázavský, Jarloch a sedmdesátá léta 12. století*, [in:] *Vladislav II., druhý král z Přemyslova rodu. K 850. výročí jeho korunovace*, ed. M. Mašek, P. Sommer, J. Žemlička, Praha 2009, s. 50–68; Tenže, *Několik poznámek k (ne)kosmowskiému pojetí českých dějin*, *Český časopis historický* 122 (2024), č. 1, s. 7-28.

⁷ Na temat pochodzenia Galla Anonima zob. m.in.: D. Borawska, *Gallus Anonim czy Italus Anonim*, *Przegląd Historyczny* 56/1 (1965), s. 111-119; G. Labuda, *Zamiana Galla-Anonima, autora pierwszej „Kroniki dziejów Polski”, na Anonima-Wenejanina*. Warszawa 2006; T. Jasiński, *O pochodzeniu Galla Anonima*, Kraków 2008; tenże, *Dalsze rozważania o włoskim pochodzeniu Galla Anonima*, [w:] *Miasta, ludzie, instytucje, znaki. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Bożenii Wyrzumskiej w 75. rocznicę urodzin*, red. Z. Piech, Kraków 2008, s. 447-459; tenże, *Curriculum vitae Galla Anonima*, [w:] HORTUS MEDIAEVALIS. *Studia ofiarowane Profesorowi Wojciechowski Falkowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. W. Długokęcki i in., Wrocław 2022, s. 25-34. Więcej na temat *Kroniki* zob.: B. Kürbis, *Dziejopisarstwo polskie do połowy XV wieku. Dążenia poznawcze i poglądy*, [w:] taż, *Na progach historii. Prace wybrane*, Poznań 1994; E. Skibiński, *Przemiany władzy. Narracyjna koncepcja Anonima tzw. Galla i jej podstawa*, Poznań 2009; *Gallus Anonymus and his chronicle in the context of twelfth-century historiography from the perspective of the latest research*, ed. K. Stopka, Kraków 2010; J. Wenta, *Kronika tzw. Galla Anonima. Historyczne (monastyczne i genealogiczne) oraz geograficzne konteksty powstania*, *Scientiae auxiliaries historiae*, t. 1, Toruń 2011; *Nobis operique favete. Studia nad Gallem Anonimem*, red. A. Dąbrówka, E. Skibiński, W. Wojtowicz, Warszawa 2017.

Mimo, iż wspomniane wyżej trzy kroniki przynoszą najwięcej informacji o polskiej dynastii, nie sposób wymienić również innych źródeł, w których znajdujemy szereg odniesień do historii państwa polskiego. Wśród nich wymienić należy choćby autora opisu zachodniej i środkowej Europy w X wieku, żyda sefardyjskiego z Tortosy w kalifacie kordobańskim – Ibrahima ibn Jakuba. Jego relacja z podróży którą odbył w latach 965-966 zawiera jeden z najstarszych opisów krajów zachodniosłowiańskich, w tym również państwa Mieszka I⁸. Kolejnym kronikarzem jest Widukind z Korbei, mnich z klasztoru benedyktyńskiego w Nowej Korbei, autora *Dziejów Sasów*. Mnich ten spisał swoje dzieło w latach 967-973 i jest to jedno z najważniejszych dokumentów historycznych zawierających informacje o Europie w X wieku. Co ważne, kronika ta zawiera najstarszą wzmiankę o państwie Mieszka I, dotyczącą walk z grafem Wichmanem⁹. Kolejna kronika, powstała w połowie XII w. w opactwie w Nienburgu, a jej autor pozostaje nieznany, choć w historiografii przyjęło się go nazywać Annalista Saxo. Dzieło obejmuje historię frankijsko-niemiecką z lat 741-1139¹⁰. Nie można zapomnieć również o dwóch kolejnych dziełach, które powstały w Zwiefalten w latach trzydziestych XII w. Autorem pierwszego z nich jest mnich Ortlieb, który rozpoczął spisywanie swojej kroniki w 1135 r.¹¹ Autorem drugiego z kolei jest mnich Bertold, a jego główna część powstała w latach 1137-1138¹².

---

⁸ Więcej na temat źródła zob.: G. Labuda, *Ibrahim ibn Jakub. Najstarsza relacja o Polsce w nowym wydaniu*, Roczniki Historyczne 16 (1947), s. 100-181; tenże, *Ibrahim Ibn Jakub o stosunkach polsko-niemieckich w latach 962-966*, Studia Źródłoznawcze 45 (2007), s. 59-63; J. Hauziński, *O potrzebie nowej edycji Ibrahima ibn Ya'quba at Turtuši w krajach środkowej Europy*, [w:] *Z Mekki do Poznania*, red. H. Jankowski, Poznań 1998, s. 105-113; A. Pleszczyński, *Mieszko I i jego państwo w opisie Ibrahima ibn Jakuba a archetyp „dzikiej Północy”*, [w:] *Mundus hominis – cywilizacja, kultura, natura*, red. S. Rosik, P. Wiszewski, Wrocław 2006, s. 209-220; A. Zaborski, *Bilans i przyszłość badań nad tekstem Ibrahima Ibn Jakuba*, [w:] *Ibrahim Ibn Jakub i Tadeusz Kowalski w sześćdziesiątą rocznicę edycji. Materiały z konferencji naukowej, Kraków, 10 maja 2006 r.*, red. A. Zaborski, Kraków 2008, s. 25-73 (tu też przegląd starszej literatury).

⁹ Więcej na temat źródła zob. m.in.: G. Althoff, *Widukind von Corvey. Kronzeuge und Herausforderung*, Frühmittelalterliche Studien 27 (1993) 253-272; J. Banaszekiewicz, *Widukind on the Saxon Origins: Saxo, Thuring, and Landkaufszene (Res gestae Saxonicae, I, 5). The Imitation of Ancient Patterns, an Old Tribal Saga or the Product of Scholarly Erudition by Saxon Intellectuals of the 9th-10th Centuries?*, Acta Poloniae historica 91 (2005) 25-54;

¹⁰ Zob. przede wszystkim najnowsze wydanie kroniki: *Die Reichskronik des Annalista Saxo*, ed. K. Nass, MGH SS, t. XXXVII, Hannover 2006.

¹¹ S. Wiczorek, *Zwiefalten i Polska w pierwszej połowie XII w.*, Kwartalnik Historyczny 103 (1996), nr 4, s. 26. Tam też literatura.

¹² Tamże, s. 27.

Warto również wspomnieć o kronikach pochodzących z innych rejonów Europy, a w których możemy odnaleźć informację o przedstawicielach dynastii Piastów. Zaczniemy od *Powieści minionych lat*, zwaną również *Kroniką Nestora* lub *Powieścią doroczną*. Jest to staroruski latopis, opisujący dzieje Rusi od przybycia Ruryka – założyciela dynastii Rurykowiczów – do Nowogrodu Wielkiego, aż do początku XII w. Powstała najprawdopodobniej ok. 1113 r., a jej autorstwo (lub redakcję najstarszych fragmentów) przypisuje się Nestorowi, mnichowi piecherskiego monasteru¹³. Nie sposób również wymienić najsłynniejszego węgierskiego kronikarza, Simona Kézai, sekretarza królewskiego na dworze króla Władysława IV, który opisał w swoim dziele *Gesta Hungarorum, Scriptores rerum Hungaricarum* rodowód i historię Hunów i Węgrów, wspominając często o Piastach¹⁴. Na koniec wspomnijmy jeszcze o *Gesta Danorum* autorstwa Saxo Gramatyka. Jest to 16-tomowe dzieło opisujące historię Danii i Duńczyków, niezwykle cenne źródło wiedzy odnośnie mariaży Piastów z przedstawicielami dynastii skandynawskich¹⁵.

Nie można jednak zapomnieć, iż chcąc ustalić fakty genealogiczne (daty narodzin, zgonów, małżeństw), trzeba posilkować się innymi źródłami. Wspomniane wyżej kroniki są niezwykle cenne, jednakże kronikarze często nie podawali konkretnych dat. Z pomocą przychodzi m.in. roczniki. Choć zachowało się ich stosunkowo niewiele i wszystkie opierają się na pniu zapożyczonym od obcych roczników, są nieocenionym źródłem¹⁶. Zanim zajmiemy się ich opisem, warto zwrócić uwagę, że studia nad polską

---

¹³ Więcej informacji na temat tego źródła zob. F. Sielicki, *Opracowanie, [w:] Powieść minionych lat. Charakterystyka historycznoliteracka*, oprac. F. Sielicki, Wrocław 1968, s. 11-205. M. Font, *The structure and authenticity of the Povest' vremennykh let*, *Studia Slavica Hungarica* 58/2 (2013), s. 345-364. V. Vaníček, *Utváření politické a kulturní identity ve slovanských zemích. Kosmas, Gallus a Nestor*, *Český časopis historický* 117 (2019), č. 3, s. 695-722.

¹⁴ R. Grzesik, *The Slavs in the Hungarian Chronicles*, *Historia Slavorum Occidentis* 1 (36) (2023), s. 11-21, gdzie przegląd literatury.

¹⁵ Zob. m.in. H.-D. Schröder, „*Gesta Danorum*” *Saxo Gramatyka jako źródło do dziejów Słowian nadbałtyckich*, *Przegląd Zachodniopomorski* 11 (1967), nr 5, s. 17-30; *Saxo Grammaticus: A Medieval Author Between Norse and Latin Culture*, ed. K. Friis-Jensen, Copenhagen 1981; L. Hermanson, *Friendship and Politics in Saxo Grammaticus Gesta Danorum*, *Revue belge de Philologie et d'Histoire* 83/2 (2005), s. 261-284; J. Wołucki, *Od tłumacza, [w:] Saxo Grammaticus, Gesta Danorum kronika Danii*, przeł. J. Wołucki, Sandomierz 2014, s. 452-454.

¹⁶ J. Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo polskie (do roku 1480)*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1964, s. 46; T. Jasiński, „*Rocznik obcy*” w „*Roczniku kapituły krakowskiej*”, [w:] *Scriptura custos memoriae: prace historyczne*, red. D. Zydorek, s. 217-224; tenże, *Rola Rocznika angijskiego w rozwoju annalistyki polskiej*

annalistyką mają też swoją bogatą historię. Już od połowy XIX w. badacze, również z zagranicznych ośrodków naukowych, nie szczędzili wnikliwym badań nad tą tematyką¹⁷.

Najwięcej informacji przydatnych przy badaniach genealogicznych nad Piastami żyjącymi w interesującym nas okresie zawiera pięć polskich roczników. *Rocznik świętokrzyski dawny* powstał najprawdopodobniej w pierwszej połowie XII w. i jest najstarszym zachowanym zabytkiem polskiej historiografii¹⁸. Zapisy rocznikarskie zostały umieszczone w jednej lub dwóch kolumnach i obejmują informacje od 948 do 1136 r. Zapisany został na trzech ostatnich kartach kopii kodeksu *Epistolae canonicae cum glossa Anselmi Laudunensis*, pochodzącego z przełomu XI i XII w. Nazwę *świętokrzyski dawny* nadał mu August Bielowski, pierwszy polski badacz tego rocznika¹⁹. Kolejny, *Rocznik kapituły krakowskiej*, spisany został w II połowie XIII w. w środowisku

---

i niemieckiej, Roczniki Historyczne 69 (2003), s. 71-78; tenże, *Niemieckie dziejopisarstwo X wieku i początki annalistyki polskiej*, Biuletyn Polskiej Misji Historycznej 2 (2004), s. 37-46; tenże, *Początki rocznikarstwa w Polsce*, [w:] *Kościół, kultura, polityka w państwie pierwszych Piastów*, red. W. Graczyk, J.M. Marszalska, W. Falkowski, L. Zygmier, Warszawa-Ciechanów 2016, s. 169-185; W. Drelicharz, *Najwcześniejsze roczniki polskie i sytuacja pisarska w Polsce około roku 1000*, [w:] *Bruno z Kwerfurtu. Osoba – dzieło – epoka*, red. M. Dygo, W. Falkowski, Pułtusk 2010, s. 101-128.

¹⁷ Zob. S. Smolka, *Polnische Annalen bis zum Anfänge des vierzehnten Jahrhunderts. Eine Quellen-Untersuchung*, Lemberg 1873; T. Wojciechowski, *O rocznikach polskich X-XV wieku*, Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie, Wydział: Filologiczny i Historyczno-Filozoficzny, 4, Kraków 1880, s. 144-233; W. Kętrzyński, *O rocznikach polskich*, Rozprawy Akademii Umiejętności Wydział Historyczno-Filozoficzny 34 (1897), s. 164-354; M. Perlbach, *Die Anfänge der polnischen Annalistik*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde 24 (1899), s. 231-285; P. David, *Recherches sur l'annalistique polonaise du XIe au XVIe siècle*, Revue des Questions Historiques 116 (1932), s. 5-58; Z. Budkowa, *Początki polskiego rocznikarstwa*, Studia Źródloznawcze 2 (1958), s. 81-96; J. Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 42-70; B. Kürbis, *Dziejopisarstwo wielkopolskie XIII i XIV wieku*, Warszawa 1959; G. Labuda, *Główne linie rozwoju rocznikarstwa polskiego w wiekach średnich*, Kwartalnik Historyczny 78 (1971), nr 4, s. 804-839; T. Jasiński, *Rocznik poznański. Ze studiów nad annalistyką polską i czeską*, [w:] *Aetas media, aetas moderna: studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. A. Bartoszewicz, Warszawa 2000, s. 664-672; tenże, *Początki polskiej annalistyki*, [w:] *NIHIL SUPERFLUUM ESSE. Prace z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Dobosz, J. Strzelczyk, Poznań 2000, s. 129-146; tenże, *Zagadnienie autorstwa Rocznika obcego. Przyczynki do dziejów historiografii niemieckiej X stulecia*, Roczniki Historyczne 68 (2002), s. 7-25; M. Matla-Kozłowska, *Qui a quo – wzajemne wpływy polskiego i czeskiego rocznikarstwa we wczesnym średniowieczu (X-XI w.)*, [w:] *Causa creandi. O pragmatyce źródła historycznego*, Wrocław 2005, s. 67-89; M. Matla, *Pisemna kultura prwóch polskich biskupstwi*, [w:] *Tysiąc a padesát let pražského biskupství*, red. J. Kotous, P. Sommer, V. Vaníček, Praha 2023, s. 306-320.

¹⁸ J. Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 55.

¹⁹ *Rocznik świętokrzyski dawny*, MPH, t. 2, wyd. A. Bielowski, Lwów 1872, s. 772-774.

krakowskim²⁰. Został spisany na podstawie zaginionego rocznika *Annales regni Polonorum deperditi*, który wywodzi się z domniemanego *Rocznika Rychczy*²¹. Rocznik ten rozpoczyna się opisem dziejów powszechnych będącym swojego rodzaju wyciągiem z dzieła Izydora z Sewilli *Etymologiae*, lata 730-965 stanowią wyciąg z niemieckich roczników, zaś zapiski dotyczące Polski obejmują wpisy z lat 965-1271²².

Rocznik kamieniecki, zachowany fragmentarycznie, powstały zapewne w XIII w., pochodzi z ośrodka cysterskiego i został spisany na Śląsku²³. Stanowi on kompilację innych źródeł i obejmuje lata 965-1165, choć badacze są zgodni, że sięgał on znacznie dalej, jednakże całość nie zachowała się do naszych czasów²⁴. Z ośrodka franciszkańskiego pochodzi z kolei *Rocznik małopolski*, powstały na początku XIV w. Bazowa część tego źródła to kompilacja wcześniejszych dzieł, przede wszystkim *Rocznika kapitulnego krakowskiego nowego*, *Rocznika cysterskiego*, kompilacji franciszkańskich, uzupełniona wiadomościami z *Kroniki Marcina z Opawy* i Wincentego Kadłubka²⁵. Ostatnim zaś interesującym nas rocznikiem polskim jest *Rocznik kapituły poznańskiej*, pochodzący z XIV w.²⁶ Wchodzi on w skład roczników wielkopolskich, spisanych między XII a początkiem XVI w. w środowiskach katedralnych Poznania i Gniezna, jak

---

²⁰ Z. Kozłowska-Budkowa, *Wstęp*, [w:] *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*, wyd. Z. Kozłowska-Budkowa, MPH s.n., t. V, Warszawa 1978, s. XXX-XLII; J. Banaszkiewicz, *Prolog do Rocznika kapituły krakowskiej*, *św. Stanisław i czas historyczny*, *Przeszłość w kulturze średniowiecznej Polski* 1 (2018), s. 307-352.

²¹ *Rocznik Rychczy* został przywieziony w 1013 r. przez żonę Mieszka II – Rychcę Lotaryńską. Więcej na temat tego domniemanego źródła zob.: G. Labuda, *Jeden czy dwa roczniki niemieckie u podstaw polskiego rocznikarstwa?*, *Studia Źródłoznawcze* 39 (2001), s. 7-27; T. Jasiński, *Początki polskiej annalistyki*, s. 139-142.

²² *Rocznik kapituły krakowskiej*, wyd. Z. Kozłowska-Budkowa, [w:] *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*, s. 19-107.

²³ J. Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 61-62; T. Jasiński, *Początki rocznikarstwa w Polsce*, s. 171-173.

²⁴ Tamże.

²⁵ W. Kętrzyński, *O Roczniku Małopolskim. Przyczynek do annalistyki polskiej w 13. i 14. wieku*, *Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego* 10 (1878), s. 226 i n.; J. Banaszkiewicz, *Rocznik tzw. małopolski (minorycycki) z początku XIV wieku – próba dookreślenia zabytku*, *Przeszłość w kulturze średniowiecznej Polski* 1 (2018), s. 353-365.

²⁶ G. Labuda, *Rocznik poznański*, *Studia Źródłoznawcze* 2 (1958), s. 97-112; B. Kürbis, *Dziejopisarstwo wielkopolskie XIII i XIV wieku*, s. 9 n.

również w opactwie benedyktyńskim w Lubiniu i klasztorze franciszkańskim w Kaliszu²⁷. Interesujące nas źródło obejmuje lata 965-1309.

Wiele innych, cennych informacji, zostało pozyskanych z roczników obcych. Wśród nich wymienić należy przede wszystkim *Annales Quedlinburgenses*, *Annales Gradicensis-Opatovicenses* czy *Annales Zwiefaltenses*. Pierwsze z nich powstały w latach 1008-1030 w opactwie kwedlinburskim²⁸. W ostatnich latach pojawiła się hipoteza, że mogły one zostać spisane przez kobietę, mniszkę²⁹. Roczniki te są uważane za jedne z cenniejszych źródeł, mówiących o słowiańskich sąsiadach Niemiec³⁰. Drugie z nich powstały w Czechach w klasztorze w Opatovicach nad Labem najprawdopodobniej przed 1167 r. Roczniki te czerpały informacje m.in. z *Kroniki* Kosmasa i z dzieł jego następców³¹. Ostatnie z wyżej wymienionych, *Annales Zwiefaltenses*, powstały w klasztorze w Zwiefalten w południowych Niemczech i zostały sporządzone w końcu XII w.³²

Oprócz wymienionych kronik i roczników, ważnym uzupełnieniem w badaniach nad genealogią są średniowieczne nekrologi. Różnią się one od poprzednich źródeł znacząco, głównie przez sposób ich skonstruowania. Były spisywane nie według roku, ale według miesięcy i dni, a zapis ten miał przede wszystkim ułatwić sprawdzanie za kogo w danym dniu należy się modlić³³. Informacje o Piastach możemy odnaleźć nie

---

²⁷ B. Kürbis, *Wstęp*, [w:] *Roczniki wielkopolskie*, wyd. B. Kürbis, przy współudziale G. Labudy, J. Lucińskiego i R. Walczaka, MPH s.n., t. VI, Warszawa 1962, s. V-LII.

²⁸ R. Holtzmann, *Die Quedlinburger Annalen*, Sachsen und Anhalt 1 (1925), s. 64-125.

²⁹ *Die Annales Quedlinburgenses*, wyd. M. Giese, Hannover 2004, MGH SrG, t. 72, s. 60-66.

³⁰ D. Wojtecki, *Slavica beim Annalisten von Quedlinburg*, Zeitschrift für Ostforschung 30 (1981), s. 164-177.

³¹ Więcej na temat tego źródła zob.: M. Wihoda, *Anály bradištsko-opatovické nebo První moravská kronika? Po stopách nekosmovského pojetí českých dějin*, [w:] *Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek. Sborník z konference Češi nebo Moravané? K vývoji národního vědomí na Moravě, konané dne 28. 2. 2001 v Brně*, red. J. Malíř, R. Vlček, Brno 2001 s. 25-32.

³² H. Spilling, *Sanctarum reliquiarum pignera gloriosa. Quellen zur Geschichte des Reliquienschatzes der Benediktinerabtei Zwiefalten*, Bad Buchau 1992, s. 43.

³³ J. Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo*, s. 105; Z. Perzanowski, *Nekrolog formą dokumentacji życia społecznego w średniowieczu*, [w:] *Powstawanie – przepływ – gromadzenie informacji. Materiały I Sympozjum nauk dających poznać źródła historyczne*, red. J. Pakulski, Toruń 1978, s. 83-104; A. Radziwiński, *Nekrologi oraz memoria w polskich kapitulach katedralnych w okresie średniowiecza*, [w:] *Świat średniowiecza. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi*, red. A. Bartoszewicz et al., Warszawa 2010, s. 577-587.

tylko w nekrologach stworzonych na ziemiach polskich³⁴, ale również u naszych zachodnich³⁵ czy południowych sąsiadów³⁶.

Wspomniane zostały najstarsze kroniki w których mowa o dynastach z rodu Piastów, jednakże również ich kontynuatorzy podwali nowe lub uzupełniali informacje na ich temat. Mistrz Wincenty, zwany Kadłubkiem, biskup krakowski, jest autorem dzieła liczącego cztery księgi, które obok *Kroniki* Galla Anonima stanowi główne źródło wiedzy o historii Polski do końca XII w. *Historia Polonica* powstała na polecenie księcia Kazimierza II Sprawiedliwego i została zakończona w 1208 r.³⁷ Choć autor w celu osiągnięcia efektów estetycznych swobodnie przeinaczał fakty, ma ona jednak ogromne znaczenie w badaniach nad początkami państwa polskiego. Obok Galla Anonima i Wincentego Kadłubka najsłynniejszym polskim kronikarzem był Jan Długosz. Był on nie tylko historykiem, kronikarzem i duchownym, ale również pierwszym polskim heraldykiem i wychowawcą synów Kazimierza Jagiellończyka. Stworzył on *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae* (pol. *Roczniki czyli kroniki słynnego Królestwa Polskiego*) w latach 1455-1480. Z racji piastowanych urzędów, posiadał wgląd do dokumentów pochodzących z kancelarii królewskiej oraz do źródeł, które często nie zachowały się

---

³⁴ *Nekrolog opactwa św. Wincentego we Wrocławiu*, wyd. K. Maleczyński, [w:] MPH s.n., t. 9, z. 1, Warszawa 1971; *Nekrolog strzeleński*, [w:] MPH, t. V.; *Księga bracka i nekrolog opactwa Panny Marii w Lubiniu*, [w:] MPH s.n., t. IX, cz. 2, oprac. i koment. Z. Perzanowski, Warszawa 1976.

³⁵ Np. *Necrologium monasterii s. Emmerami Ratisbonensis*, wyd. F.L. Baumann, [w:] *Monumenta Germaniae Historia, Necrologia* [dalej: MGH Necrologia] t. 3, Berlin 1905; *Necrologium Zwifaltense*, [w:] MGH Necrologia, ed. F.L. Baumann, t. I, Berlin 1888.

³⁶ Np. *Necrologium Olomucense. Handschrift der königlichen Bibliothek in Stockholm*, wyd. B. Dudík OSB, *Archiv für österreichische Geschichte* 59 (1880).

³⁷ Na temat *Kroniki* i jej autora zob. m.in.: D. Borawska, *Mistrz Wincenty w nowym wydaniu i opracowaniu. W stronę cystersów i św. Bernarda z Clairvaux (w związku z książką Mistrza Wincentego Kronika Polska, tł. K. Abgarowicz i B. Kürbis, Warszawa 1974)*, *Przegląd Historyczny* 68 (1977), nr 2, s. 341-366; K. Śliwiński, *W sprawie pochodzenia mistrza Wincentego*, *Studia Źródloznawcze* 24 (1979), s. 169-171; M. Plezia, *Kadłubek, dzieje imienia*, *Onomastica* 3 (1957), s. 393-417; tenże, *Dialog w kronice Kadłubka*, *Pamiętnik Literacki* 51 (1960), s. 275-286; B. Kürbis, *Czy mistrz Wincenty był historykiem?*, *Zeszyty Naukowe UAM, Historia* 7 (1967), s. 163-176; też, *Wstęp*, [w:] *Mistrz Wincenty Kadłubek, Kronika polska*, Wrocław 1996, s. VIII-XXXII; E. Skibiński, *Mieszko czy Kazimierz. W sprawie sporu o inspiratora mistrza Wincentego*, [w:] *Nihil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 167-174; *Mistrz Wincenty Kadłubek. Człowiek i dzieło, pośmiertny kult i legenda. Materiały sesji naukowej – Kraków, 10 marca 2000*, red. K.R. Prokop, Kraków 2001; Onus Athlanteum. *Studia nad Kroniką biskupa Wincentego*, red. A. Dąbrówka, W. Wojtowicz, Warszawa 2009; E. Skibiński, *Kronika polska mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem*, [w:] *Vademecum historyka mediewisty*, red. J. Nikodem, D.A. Sikorski, Warszawa 2012, s. 245-258.

do naszych czasów. Jego twórczość od XIX w. była pieczołowicie analizowana przez badaczy, często odbierana bardzo krytycznie, jednakże obecnie przyjmuje się, że jego *Roczniki* są wartościowym źródłem³⁸. Dzieło to zostało podzielone na jedenaście tomów ułożonych chronologicznie, zaś w niniejszym opracowaniu przydatne były dwa pierwsze.

2. LITERATURA

Genealogia rodów panujących jest w większości przypadków dobrze opracowana przez rodzimych, jak i zagranicznych historyków. W kręgu środkowoeuropejskim niewątpliwy prym pod tym względem wiecie Polska, gdzie temat rodowodu pierwszej polskiej dynastii był często głównym zagadnieniem badanym przez historyków. W naszym kraju doczekaliśmy się dwóch sztamowych dzieł, bez których obecnie, podchodząc do jakiegokolwiek analizy genealogicznej czy też biograficznej władców polskich, nie jesteśmy w stanie się obyć. Niewątpliwie pierwsze miejsce w tym względzie

---

³⁸ Więcej na temat Jana Długosza i jego *Roczników* zob. m.in.: A. Semkowicz, *Krytyczny rozbiór „Dziejów Polski” Jana Długosza (do roku 1384)*, Kraków 1887; M. Bobrzyński, S. Smolka, *Jan Długosz. Jego życie i stanowisko w piśmiennictwie*, Kraków 1893; *Rozbiór krytyczny Annalium Jana Długosza z lat 1395–1444*, t. 1, red. S. Gawęda et al., Wrocław-Warszawa-Kraków 1962; *Długosiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*, red. S. Gawęda, Kraków 1980; M. Plezia, *Pisarstwo Jana Długosza*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, 702, Prace Historyczne, nr 76, 1985, s. 19–30; M. Koczerska, *Familiares Jana Długosza*, [w:] *Aetas media, aetas moderna. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. H. Manikowska i in., Warszawa 2000, s. 75–78; H. Rajfura, *Nowe badania nad życiem i twórczością Jana Długosza. Osiągnięcia i potrzeby*, *Studia Źródloznawcze* 56 (2018), s. 193–199. Warto wspomnieć, iż rok 2015 Sejm RP ogłosił Rokiem Jana Długosza, ze względu na przypadającą wówczas 600 rocznicę urodzin kronikarza. Z tego powodu zorganizowano wiele konferencji i sesji naukowych, których pokłosiem są publikacje pokonferencyjne: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, red. L. Korczak, M.D. Kowalski, P. Węcowski, Kraków 2016; *Jan Długosz – 600. lecie urodzin. Region – Polska – Europa w jego twórczości*, red. J. Maciejewski, P. Oliński, W. Rozyrkowski, S. Zonenberg, Bydgoszcz–Toruń 2016; *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, red. T. Giergiel, Sandomierz 2017; *Jan Długosz herbu Wieniama (1415–1480). Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej. Wieluń, 24 czerwca 2015 r.*, red. M. Gogola, J. Książek, Wieluń 2016; *Klasztory, miasta, zamki w życiu i twórczości Jana Długosza*, red. J. Rajman, D. Żurek, Kraków 2016; *Odczytywanie Długosza*, red. K. Janus, B. Łukarska, E. Hak, Częstochowa 2016.

zajmuje *Genealogia Piastów* autorstwa Oswalda Balzera³⁹. Dzieło wydane po raz pierwszy w 1895 r. nakładem krakowskiej Akademii Umiejętności, doczekało się reprintu w 1980 r.⁴⁰ oraz kolejnego wydania sto dziesięć lat później w wydawnictwie Avalon⁴¹. Jego autor, Oswald Balzer, był polskim historykiem, specjalizującym się w historii prawa i ustroju polskiego. *Genealogia* przyniosła mu uznanie, a dzieło, mimo iż jego ustalenia faktograficzne są wciąż reinterpretowane przez badaczy, jest ciągle wykorzystywane przy badaniach nad dziejami początków państwa polskiego i początków pierwszej polskiej dynastii panującej. W publikacji tej badacz opisuje Piastów od Siemomyśla, legendarnego ojca Mieszka I, aż do wymarcia poszczególnych linii Piastów, za wyjątkiem Piastów śląskich.

Następcą Balzera w badaniach nad genealogią Piastów był Kazimierz Jasiński, profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu⁴². Ten polski historyk, specjalizujący się w historii średniowiecznej i genealog, stworzył kolejne dzieło, bez którego badacze nie mogą się obyć. Mowa rzecz jasna o *Rodowodzie pierwszych Piastów*⁴³, w których opisuje on wszystkich przedstawicieli dynastii od Siemowita poczynając, na dzieciach Bolesława Krzywoustego i Bolesława Kędzierzawego kończąc. Jasiński poszerzył wyniki badań Balzera, zreinterpretował niektóre dane faktograficzne dochodząc do nowych spostrzeżeń, ale również posiłkując się niedostępnymi dla swojego poprzednika źródłami czy też dokonaniem m.in. niemieckich mediewistów i źródłoznawców, znacznie poszerzył wiedzę na temat pierwszych władców Polski i ich rodzin. Kazimierz Jasiński, oprócz najbardziej interesującego nas dzieła, był również

---

³⁹ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, Kraków 1895.

⁴⁰ Tenże, *Genealogia Piastów*, Warszawa 1980.

⁴¹ Tenże, *Genealogia Piastów*, Kraków 2005.

⁴² O tym, że prof. Jasiński chciał zrewidować poglądy Balzera świadczą chociażby jego dwa artykuły: K. Jasiński, *Uzupełnienia do genealogii Piastów*, *Studia Źródłoznawcze* 3 (1958), s. 199-212; tenże, *Uzupełnienia do genealogii Piastów. Dokończenie*, *Studia Źródłoznawcze* 5 (1960), s. 89-112.

⁴³ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, Warszawa-Wrocław, 1992 (wydanie drugie Poznań 2005).

autorem innych publikacji dotyczących genealogii piastowskiej⁴⁴, w tym monumentalnego *Rodowodu Piastów Śląskich*⁴⁵.

Oprócz wymienionych dwóch najważniejszych pozycji dotyczących genealogii pierwszych Piastów, zaznaczyć trzeba, że większość męskich przedstawicieli tejże dynastii z badanego przez nas okresu doczekało się swoich biografii. Mają one czasem mniej ważne, czasem ogromne znaczenie, a zestawienie wszystkich informacji w jednej monografii jest niezwykle pomocne. Opracowań swoich biografii doczekali się m.in.: Mieszko I⁴⁶, Bolesław I Chrobry⁴⁷, Mieszko II⁴⁸, Kazimierz Odnowiciel⁴⁹, Bolesław II

---

⁴⁴ Należy w tym miejscu wymienić choćby te publikacje, które w podobny sposób jak *Rodowód pierwszych Piastów* traktują o genealogii Piastów: K. Jasiński, *Genealogia Piastów wielkopolskich. Potomstwo Władysława Odonica*, Kronika Miasta Poznania 2 (1995), s. 34-66; tenże, *Rodowód Piastów mazowieckich*, Poznań-Wrocław 1998; tenże, *Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich*, Poznań-Wrocław 2001. Oprócz tychże warto wymienić również artykuły naukowe autorstwa Jasińskiego, oscylują wokół interesującego nas okresu: tenże, *Powiązania genealogiczne Piastów (małżeństwa piastowskie)*, [w:] *Piastowie w dziejach Polski*, Wrocław 1975, s. 135-148; tenże, *Polsko-niemieckie powiązania dynastyczne w średniowieczu ze szczególnym uwzględnieniem małżeństw córek Siemowita IV*, [w:] *Niemcy-Polska w średniowieczu*, pod red. J. Strzelczyka, Poznań 1986, s. 283-301; tenże, *Małżeństwa córek Władysława Hermana. Fragment wczesnopiastowskiej genealogii*, Acta Universitatis Wratislaviensis, Historia, t. 76, Wrocław 1990, s. 51-64; tenże, *Dynastyczne mariaże czesko-polskie ze szczególnym uwzględnieniem okresu do końca XI wieku*, Rocznik Muzeum w Gliwicach 10 (1994), s. 11-23; W ostatnim czasie powstało również zestawienie wszystkich prac prof. K. Jasińskiego, zob.: I. Czarciański, *Bibliografia prac... Profesora Kazimierza Jasińskiego za lata 1950-1997*, [w:] *In memoriam honoremque Casimiri Jasiński*, pod red. J. Wenty, P. Olińskiego, Toruń 2010, s. 9-23.

⁴⁵ K. Jasiński, *Rodowód Piastów Śląskich*, t. 1, *Piastowie wrocławscy i legnicko-brzescy*, Wrocław 1973; t. 2, *Piastowie świdniccy, ziebiczcy, głogowscy, żagańscy i oleśniccy*, Wrocław 1975; t. 3, *Piastowie opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*, Wrocław 1977. Nakładem wydawnictwa Avalon w 2007 r. ukazała się zbiorcza monografia tych trzech tomów ze wstępem prof. Tomasza Jurka.

⁴⁶ S. Zakrzewski, *Mieszko I jako budowniczy państwa polskiego*, Warszawa 1921 (wznowienie: Kraków 2006); A. F. Grabski, *Mieszko I, ok. 930-992*, Warszawa 1973; J. Strzelczyk, *Mieszko I*, Poznań 1999 i inne wydania; G. Labuda, *Mieszko I*, Wrocław 2002; P. Urbańczyk, *Mieszko Pierwszy Tajemniczy*, Toruń 2012.

⁴⁷ S. Zakrzewski, *Bolesław Chrobry Wielki*, Lwów 1925; A. F. Grabski, *Bolesław Chrobry: 967-1025*, Warszawa 1970; J. Strzelczyk, *Bolesław Chrobry*, Poznań 1999; P. Urbańczyk, *Bolesław Chrobry – lew ryczący*, Toruń 2017.

⁴⁸ G. Labuda, *Mieszko II król Polski (1025-1034): czasy przełomu w dziejach państwa polskiego*, Kraków 1992; tenże, *Mieszko II król Polski w czasach przełomu 1025-1034*, Poznań 1994.

⁴⁹ S. Kętrzyński, *Kazimierz Odnowiciel (1034-1058)*, Kraków 1899 (wznowienie: S. Kętrzyński, *Kazimierz Odnowiciel (1034-1058)*, wstęp i oprac. M. Biniś-Szkopek, Kraków 2010); Z. S. Pietras, *Kazimierz Odnowiciel: szkic*, Katowice 1976; K. Drózd, *Kazimierz Odnowiciel. Polska w okresie upadku i odbudowy*, Wodzisław Śląski 2009; M. Samp, *Kazimierz Odnowiciel – roztropny polityk, zwycięski wódz*, Warszawa 2021.

Szczodry⁵⁰, Władysław Herman⁵¹, Bolesław III Krzywousty⁵² – a więc wszyscy Piastowie panujący w okresie do rozbitcia dzielnicowego. Co więcej, w ostatnim czasie pojawiły się również monografie dokumentujące, a raczej próbujące ze szczątkowych informacji hagiograficznych stworzyć podwaliny biografii, życie i działalność Bezpryma⁵³, Zbigniewa⁵⁴, czy Mieszka, syna Bolesława II Szczodrego⁵⁵. Oprócz tego, zebrania w jednym miejscu najważniejszych informacji z życia doczekali się również męscy, panujący potomkowie Bolesława Krzywoustego: Władysław II Wygnaniec⁵⁶, Bolesław IV Kędzierzawy⁵⁷, Mieszko III Stary⁵⁸ i Kazimierz Sprawiedliwy⁵⁹.

Jak można się domyślić, całkowicie inaczej sytuacja przedstawia się w przypadku piastowskich żon i córek. Z interesującego nas okresu jedynie jedna z nich doczekała się pełnego studium biograficznego – żona Mieszka II Lamberta, Rycheza Lotaryńska⁶⁰. Wyjątkiem może być również córka powyższej pary, Gertruda, jednakże powstałe opracowania skupiają się głównie na Kodeksie związanym z księżną⁶¹. W kilku przypadkach możemy mówić o artykułach które były poświęcone biografii danej

---

⁵⁰ T. Grudziński, *Bolesław Szczodry: zarys dziejów panowania. Cz. 1*, Toruń 1953; N. Delestowicz, *Bolesław II Szczodry: tragiczne losy wielkiego wojownika 1040/1042-2/3 IV 1081 albo 1082*, Kraków 2016; tenże, *Bolesław II Szczodry. Trzeci król Polski: od władzy po wygnanie*, Kraków 2020.

⁵¹ K. Benyskiewicz, *Władysław Herman: książę Polski 1079-1102*, Zielona Góra 2010; A. Krawiec, *Król bez korony: Władysław I Herman książę polski*, Warszawa 2014.

⁵² K. Maleczyński, *Bolesław Krzywousty. Zarys panowania*, Kraków 1947; A. F. Grabski, *Bolesław Krzywousty: 1085-1138*, Warszawa 1968; Z.S. Pietras, *Bolesław Krzywousty*, Katowice 1978; J. Mitkowski, *Bolesław Krzywousty*, Warszawa 1981; S. Rosik, *Bolesław Krzywousty*, Wrocław 2013.

⁵³ B. Śliwiński, *Bezprym – pierworodny syn pierwszego króla Polski (986-zima/wiosna 1032)*, Kraków 2014.

⁵⁴ N. Delestowicz, *Zbigniew, książę polski*, Poznań 2017; tenże, *Zbigniew, książę Polski (ok. 1070-1111/1113)*, Kraków 2023.

⁵⁵ K. Benyskiewicz, *Mieszko Bolesławowic 1069-1089. Źródła i tradycja historiograficzna*, Kraków 2005.

⁵⁶ B. Snoch, *Protoplasta książąt śląskich*, Katowice 1985; M. Dworsatschek, *Władysław II Wygnaniec*, Wrocław 1998.

⁵⁷ M. Biniś-Szkopek, *Bolesław IV Kędzierzawy – książę Mazowsza i princeps*, Poznań 2004.

⁵⁸ M. Przybył, *Mieszko III Stary*, Poznań 2002; S. Smolka, *Mieszko Stary i jego wiek*, oprac. i posł. opatrzył J. Dobosz, Poznań 2011 (wydanie pierwsze: S. Smolka, *Mieszko Stary i jego wiek*, Warszawa 1881).

⁵⁹ J. Dobosz, *Kazimierz II Sprawiedliwy*, Poznań 2011; (wydanie drugie: Poznań 2014).

⁶⁰ M. Delimata-Proch, *Rycheza, królowa Polski (ok. 995-21 marca 1063). Studium historiograficzne*, Kraków 2019.

⁶¹ T. Michałowska, *Ego Gertruda. Studium historycznoliterackie*, Warszawa 2001; *Gertruda Mieszków i jej rękopis*, red. A. Andrzejuk, Radzymin 2013; K. Sztachańska, *Kodeks Gertrudy, przypadkowa autobiografia księżnej?*, [w:] *Varia Mediaevalia. Studia nad średniowieczem w 1050. Rocznice Chrztu Polski*, red. K. Marinow, K. Szadkowski, K. Węgrzyńska, Łódź 2016, s. 49-58; G. Pac, *Kalendarz z Kodeksu Gertrudy jako świadectwo dewocji monarszej. Wokół kultu świętych na styku chrześcijaństwa łacińskiego i wschodniego w XI wieku*, *Roczniki Historyczne* 84 (2018), s. 31-68.

księżnej, lub oscylowały wokół niej⁶². Nie możemy się temu dziwić – skąpe informacje hagiograficzne nie pozwalają nam na wykrzesanie informacji niezbędnych do zbudowania rzetelnego studium biograficznego. Aczkolwiek, biorąc pod uwagę powstałe niedawno biografie Bezpryma czy Zbigniewa, nie zdziwi nas chyba, że w przyszłości takie próby zostaną podjęte.

W tym miejscu należy również przytoczyć inne opracowania, które oscylują wokół tradycji dynastycznej, genealogii i polityki pierwszych Piastów. Jednym z dzieł, bez których nie można się obejść przy badaniu piastowskiej polityki dynastycznej jest z pewnością *Domus Bolesłai. W poszukiwaniu tradycji dynastycznej Piastów (do około 1138 roku)* autorstwa wrocławskiego historyka Przemysława Wiszewskiego⁶³. Równie ważną pozycją jest monografia Grzegorza Paca, traktująca o roli kobiet w dynastii Piastów, w której warszawski historyk oprócz omówienia roli książęcych małżonek w źródłach, przytacza również wiele ciekawych kwestii genealogicznych czy onomastycznych⁶⁴. Oprócz przytoczonych wyżej opracowań warto zwrócić również uwagę na cenne publikacje i artykuły polskich historyków, które wnoszą wiele cennych uwag przy badaniu genealogii pierwszych Piastów. Wśród tych twórców wymienić należy z pewnością Jacka Banaszkiewicza⁶⁵, Danutę Borawską⁶⁶, Andrzeja Pleszczyńskiego⁶⁷,

---

⁶² R.T. Prinke, *Świętosława, Sygryda, Gunhilda. Tożsamość córki Mieszka I i jej skandynawskie związki*, Roczniki Historyczne 70 (2004), s. 81-110; N. Delestowicz, *Świętosława (Swatama) czeska królowa z dynastii piastowskiej*, Kwartalnik Prawo-Społeczeństwo-Ekonomia 4 (2015), s. 4-18; G. Pac, *Oda i jej ród. Zaplecze rodzinne i polityczne żony Mieszka I w Rzeszy*, [w:] *Chrzest Mieszka I i chrystianizacja państwa Piastów*, red. J. Dobosz, M. Matla, J. Strzelczyk, Poznań 2017, s. 221-247.

⁶³ P. Wiszewski, *Domus Bolesłai. W poszukiwaniu tradycji dynastycznej Piastów (do około 1138 roku)*, Wrocław 2008.

⁶⁴ G. Pac, *Kobiety w dynastii Piastów. Rola społeczna piastowskich żon i córek do połowy XII wieku. Studium porównawcze*, Toruń 2013.

⁶⁵ Zob. m.in.: J. Banaszkiewicz, *Bolesław i Peredestawa. Uwagi o uroczystości stanowienia władcy w związku z wejściem Chrobrego do Kijowa*, Kwartalnik Historyczny 97 (1990), nr 3-4, s. 3-35; Tenże, *Dąbrówka „christianissima” i Mieszko poganin (Thietmar, IV, 55-56; Gall, I, 5-6)*, [w:] *Nibil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 85-93; Tenże, *Jak Ehrenfried Ezzzo wygrał od Ottona III jego siostrę Matyldę*, [w:] *Aetas media, aetas moderna. Studia ofiarowane prof. Henrykowi Samsonowiczowi w 70-tą rocznicę urodzin*, red. W. Falkowski, H. Manikowska, A. Mączak, K. Modzelewski, Warszawa 2000, s. 375-386.

⁶⁶ Zob. m.in.: D. Borawska, *Kryzys monarchii wczesnopiastowskiej w latach trzydziestych XI wieku*, Warszawa 1964; Taż, *Margrabia Miśni Ekkehard i Ludolfingowie*, Kwartalnik Historyczny 86 (1979), nr 4, s. 933-949; Taż, *Mieszko I i Oda w gronie consanguineorum Ludolfingów*, [w:] *Społeczeństwo Polski średniowiecznej*, red. S.K. Kuczyński, t. 1, Warszawa 1981, s. 11-39.

⁶⁷ A. Pleszczyński, *Niemcy wobec pierwszej monarchii piastowskiej (963-1034). Narodziny stereotypu. Postrzeżenie i cywilizacyjna klasyfikacja władców Polski i ich kraju*, Lublin 2008.

jak również poznańskich historyków zajmujących się tym okresem, jak np. Małgorzatę Delimatę-Proch⁶⁸, Józefa Dobosza⁶⁹, Tomasza Jurka⁷⁰, Brygidę Kürbis⁷¹, Gerarda Labudę⁷² czy Henryka Łowmiańskiego⁷³. Nie można zapomnieć również o dokonaniach językoznawców oraz historyków, którzy analizując pochodzenie imion pierwszych polskich władców dali często podstawy do nowego spojrzenia na danego dynastę. Ich badania nad imionami i przydomkami Piastów dostarczały informacji na temat relacji rodzinnych, a także odzwierciedlały pewne aspekty kultury czy tradycji rodowej. Analizowali oni również ewentualne zmiany w formach imion w zależności od okresu historycznego⁷⁴.

Badanie genealogii pierwszej dynastii czeskiej – Przemyslidów, nie było by możliwe bez wiekopomnego dzieła Václava Novotného *České dějiny*⁷⁵, który opisuje historię naszych południowych sąsiadów do 1271 r. Czeski historyk, profesor

---

⁶⁸ M. Delimata, *Królowa Rycheza w opinii kronikarzy i w polskiej historiografii*, [w:] *Nilhil superfluum esse*, s. 123-128; Taż, *Żona Popiela oraz Rycheza i Agnieszka jako przykłady złych małżonek władców. Uwagi w świetle polskich kronik (do początku XVI stulecia)*, [w:] *Cognitioni gestorum. Studia z dziejów średniowiecza dedykowane Profesorowi Jerzemu Strzelińskiemu*, red. D.A. Sikorski, A.M. Wyrwa, Poznań-Warszawa 2006, s. 251-262.

⁶⁹ J. Dobosz, *Monarcha i moźni wobec Kościoła w Polsce do początku XIII wieku*, Poznań 2002.

⁷⁰ T. Jurek, „*Agnes regina*”. *W poszukiwaniu żony Bolesława Szczodrego*, *Roczniki Historyczne* 60 (1994), s. 21-66.

⁷¹ B. Kürbis, *Gertuda – historia jej życia*, [w:] Taż, *Na progach historii*, t. 2: *O świadectwach do dziejów kultury Polski średniowiecznej*, Poznań 2001, s. 307-321

⁷² Zob. m.in.: G. Labuda, *Uzupełnienia do genealogii Piastów, w szczególności śląskich*, *Sobótka* 18 (1963), nr 1, s. 1-13; Tenże, *Rzekome drugie imię Mieszka I w Kronice Anonima Galla*, [w:] *Munera philologica et historica Mariano Plezia oblata*, red. J. Safarewicz, K. Rymut, K. Weyssenhoff-Brożkova, J. Wyrozumski, Wrocław-Warszawa-Kraków 1988, s. 95-107; Tenże, *Księżna Dobrawa i książę Mieszko jako rodzice chrześni Polski piastowskiej*, [w:] *Scriptura custos memoriae. Prace historyczne*, red. D. Zydorek, Poznań 2001, s. 3-17.

⁷³ Zob. m.in.: H. Łowmiański, *Bolesław Chrobry w Krakowie w końcu X wieku*, *Małopolskie Studia Historyczne* 4 (1961), z. 3-4, s. 3-12; Tenże, *Dynastia Piastów we wczesnym średniowieczu*, [w:] *Początki państwa polskiego. Księga tysiąclecia*, red. K. Tymieniecki, G. Labuda, H. Łowmiański, t. 1: *Organizacja polityczna*, Poznań 1962, s. 111-162; Tenże, *Początki Polski. Polityczne i społeczne procesy kształtowania się narodu do początku wieku XIV*, t. 6, cz. 1, Warszawa 1985.

⁷⁴ Wspomnijmy tu chociaż o pracach: G. Labuda, *Dąbrówka czy Dobraw(ka). Uzupełnienie do dyskusji o poprawne imię żony Mieszka I*, *Slavia Occidentalis* 18 (1974), s. 126-138; tenże, *O najstarszych imionach dynastii piastowskiej*, [w:] *Bogaci i biedni. Studia ofiarowane Bronisławowi Geremekowi*, Warszawa 1992, s. 261-274; J. Hertel, *Imiennictwo dynastii piastowskiej we wczesnym średniowieczu*, Warszawa-Poznań-Toruń 1980, s. 64-84; A. Bogucki, *Kilka uwag o imieniu Mieszka I*, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S.K. Kuczyński, t. 10, Warszawa 2004, s. 9-18.

⁷⁵ Zob. V. Novotný, *České dějiny*. D. 1. Č. 1, *Od nejstarsích dob do smrti knížete Oldřicha*, Praha 1912; Tenże, *České dějiny*. D. 1. Č. 2, *Od Brětislava I. do Přemysla I*, Praha 1913; Tenże, *České dějiny*. D. 1. Č. 3, *Čechy Královské za Přemysla I. a Václava I (1197-1253)*, Praha 1928; Tenże, *České dějiny*. D. 1. Č. 4, *Rozmach české moci za Přemysla II Otokara (1253-1271)*, Praha 1937.

Uniwersytetu Karola w Pradze, oprócz opracowania historii politycznej państwa czeskiego, poruszył również wiele kwestii genealogicznych, kładąc podstawę pod późniejsze badania historyków nad tą dynastią. Zaznaczyć trzeba, iż dzieło Novotnego nie powstałoby bez fundamentalnej monografii historiografii czeskiej autorstwa Františka Palackiego *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*⁷⁶.

Do tej pory nie doczekaliśmy się pracy przypominającej *Genealogię Piastów* Balzera czy *Rodowód pierwszych Piastów* Jasińskiego dotyczące całościowego opracowania genealogii wszystkich przedstawicieli dynastii Przemyślidów, jednakże czescy historiografowie również nie próżnowali w tym temacie. W obszernej monografii *Přemyslovci: budování českého státu*⁷⁷ liczącej niemalże osiemset stron autorzy zebrali najważniejsze informacje dotyczące każdego członka rodu Przemyślidów. W dziale *Přemyslovská dynastie: Soupis členů původního českého panovnického rodu* autorzy (David Kalhous, Petr Kopal, Irena Moravcová i Luboš Polanský) zestawili w krótkich notach biograficznych najważniejsze informacje dotyczące czeskich książąt, królów i ich potomstwa aż do wygaśnięcia dynastii.

Powstało również wiele innych cennych publikacji traktujących o polityce pierwszych Przemyślidów i historii Czech za ich panowania. Mowa tu przede wszystkim o pracach Dušana Třeštíka⁷⁸, Petra Charváta⁷⁹, Michala Lutovskiego⁸⁰, Martina Wihody⁸¹ oraz Josefa Žemličky⁸². Niemalą zasługę w temacie czesko-polskich relacji za czasów

---

⁷⁶ Dzieło Palackiego składa się z pięciu części obejmujących historię Czech od czasów mitycznych aż do wstąpienia na tron dynastii Habsburgów w 1526 r. Dla niniejszego opracowania najbardziej interesujący jest pierwszy tom, zob.: F. Palacký, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. D. 1, č. 1, *Od prvověkosti až do r. 1125*, Praha 1848.

⁷⁷ *Přemyslovci: budování českého státu*, ed. P. Sommer, D. Třeštík, J. Žemlička, Praha 2009.

⁷⁸ D. Třeštík, *Počátky Přemyslovců : vstup Čechů do dějin (530–935)*, Praha 1997.

⁷⁹ P. Charvát, *Zrod českého státu 568-1055*, Praha 2007.

⁸⁰ M. Lutovský, *Po stopách prvních Přemyslovců I. Zrození státu 872-972. Od Bořivoje I. po Boleslava I*, Praha 2006; Tenže, *Po stopách prvních Přemyslovců II. Léta krize a obnovy 972-1012. Od Boleslava II. po Jaromíra*, Praha 2007.

⁸¹ M. Wihoda, *Morava v době knížecí 906–1197*, Praha 2010.

⁸² J. Žemlička, *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*, Praha 2005.

pierwszych Piastów wnieśli również polscy historycy z Marzeną Matłą⁸³ i Joanną Sobiesiak⁸⁴ na czele.

Niektórzy przedstawiciele dynastii Przemyślidów również doczekali się opracowania swoich biografii. Ze względu na zakres chronologiczny pracy i jej specyfikę, poświęcimy uwagę jedynie tym, którzy wywarli wpływ na działania strony polskiej w polityce dynastycznej. Szczególnie zasługują na uwagę opracowania dotyczące Bolesława I⁸⁵, Bolesława II⁸⁶, Brzetysława I⁸⁷ czy Wratysława II⁸⁸.

W przypadku węgierskiej pierwszej dynastii panującej, Arpadów, napotykaemy większe trudności. Przede wszystkim, większość literatury odnoszącej się do genealogii tegoż rodu powstała w języku węgierskim. Od jakiegoś czasu nastąpił zwrot wśród węgierskich naukowców, którzy dostrzegając trudności związane z odbiorem ich publikacji na arenie międzynarodowej, zaczęli wydawać swoje dzieła w językach dostępnych ogółowi, m.in. po niemiecku czy angielsku. Do najważniejszych z nich należy przede wszystkim zbiorcze genealogiczne opracowanie dotyczące Arpadów autorstwa dwóch węgierskich historyków Gyuli Kristó i Ferenc Makka *Az Árpádok-Fejedelmek és királyok*, w którym zawarte są biografie wszystkich władców z tejże dynastii

---

⁸³ Zob. m.in.: M. Matla, *Czeskie wpływy w życiu religijnym i piśmiennictwie państwa piastowskiego w X-XI wieku*, Poznań 2017; Taż, *The Expansion of the Přemyslids and the Piasts between the Late Tenth Century and the 1030s, and the Possibilities for Control over Areas and the Role of Strongholds*, [w:] *Moravian and Silesian strongholds of the tenth and eleventh centuries in the context of Central Europe*, eds. P. Kouřil, R. Procházka et al., Brno 2018, s. 25-38; Taż, *The Czech Church and the role of Doubravka of Bohemia in the Christianisation of Poland*, [w:] *Polonia coepit habere episcopum. The origin of the Poznań bishopric in the light of the latest research*, eds. J. Dobosz, T. Jurek, Poznań 2019, s. 43-58; Taż, *Aktywność kulturotwórczą przedstawicieli dynastii w Polsce i w Czechach schyłku XII i pierwszej połowy XIII wiek - pierniastki rodzime i obce*, [w:] *Oryginalność czy wtórność? Studia poświęcone polskiej kulturze politycznej i religijnej (X-XIII wiek)*, red. R. Michałowski, G. Pac, Warszawa 2020, s. 583-653.

⁸⁴ J. Sobiesiak jest autorką wyczerpującej biografii Bolesława II oraz m.in.: J. Sobiesiak, *Od Lechowego Pola (955) do Mediolanu (1158). W służbie monarchów Rzeczy. Relacje czeskich źródeł narracyjnych o wyprawach Przemyślidów*, Lublin 2011; Taż, *Mulier suadens und andere Damen. Dynastische Heiraten in der Geschichte der polnisch-böhmischen Beziehungen des 10.-12. Jahrhunderts* [w:] *Fernhändler, Dynasten, Kleriker. Die piastische Herrschaft in kontinentalen Beziehungsgeflechten vom 10. bis zum frühen 13. Jahrhundert*, ed. D. Adamczyk, N. Kersken, Wiesbaden 2015, s. 107-124.

⁸⁵ M. Lutovský, *Bratovrah a tvůrce státu. Život a doba knížete Boleslava I*, Praha 1998.

⁸⁶ P. Charvát, *Boleslav II*, Praha 2004; J. Sobiesiak, *Bolesław II Przemyślida (+999). Dynasta i jego państwo*, Kraków 2006, wydanie I; Taż, *Bolesław II Przemyślida. Pobożny buntownik i mąż znamienitej damy (+999)*, Kraków 2017), wydanie II (wydanie w języku czeskim: *Boleslav II. (+999)*, Veduta 2014).

⁸⁷ B. Krzemińska, *Boj knížete Břetislava I. o upevnění českého státu (1039-1041)*, Praha 1979; Taż, *Břetislav I. Čechy a střední Evropa v první polovině XI. století*, vyd. 2, Praha 1999.

⁸⁸ V. Vaníček, *Vratislav II. (I.). První český král: Čechy v době evropského kulturního obratu v 11. století*, Praha 2004; L. Reitingar, *Vratislav. První král Čechů*, Praha 2017.

od IX do początku XIV w.⁸⁹ Starszym, ale równie cennym dziełem, wydanym w języku niemieckim, jest opracowanie wspomnianego już G. Kristó *Die Arpaden-Dynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*⁹⁰. Oprócz wymienionych wyżej monografii oscylujących wokół genealogii dynastii Arpadów, powstało również wiele innych książek i artykułów, które traktują na ten temat. Należy tu wymienić choćby te autorstwa Márty Font⁹¹, Ryszarda Grzesika⁹², Györgego Györffy⁹³, Dániala Bagi⁹⁴, Rajmunda Kerbla⁹⁵, Lesława Spychały⁹⁶ czy ostatnio Pétera Bálinga⁹⁷. Na uwagę zasługuje również praca Tamása Kádára, który zestawil również dane dotyczące zgonów i pochówków władców z rodu Arpadów oraz szlachty pochodzenia książęcego, którzy sprawowali władzę prowincjonalną z tytułem książęcym w latach 997-1301, a także ich rodzin⁹⁸.

---

⁸⁹ G. Kristó, F. Makk, *Az Árpádok-Fejedelmek és királyok*, Szeged 2000.

⁹⁰ G. Kristó, *Die Arpaden-Dynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*, Budapest 1993

⁹¹ M. Font, *Koloman the Learned, King of Hungary*, Szeged 2001; Taž, *Dinasztikus érdekek nyomában - Árpádok, Piastok, Rurikok az európai politikában*, Pécs 2018; Taž, *The Kings of the House of Árpád and the Rurikid Princes - Cooperation and conflict in medieval Hungary and Kievan Rus'*, Pécs 2021.

⁹² R. Grzesik, *Adelajda, rzekoma księżniczka polska na tronie węgierskim*, [w:] *Kobieta w kulturze średniowiecznej Europy. Prace ofiarowane Profesor Alicji Karłomskiej-Kamzowej*, red. A. Gąsiorowski, Poznań 1995, s. 47-53; Tenże, *Polska Piastów i Węgry Arpadów we wzajemnej opinii (do 1320 roku)*, Warszawa 2003; Tenże, *Od składania ofiar własnym bogom do sancti reges et duces czyli Arpadów przygoda z sacrum*, *Historia Slavorum Occidentis* 2(11) (2016), s. 149-162.

⁹³ G. Györffy, *István király és műve*, Budapest 1977 (wydanie w języku polskim: *Święty Stefan I. Król Węgier*, tłum. T. Kapturkiewicz, Warszawa 2003); Tenże, *Kontakty Polski i Węgier w dobie tworzenia się obu państw*, *Kwartalnik Historyczny* 95 (1988), s. 8.

⁹⁴ D. Bagi, *Genealogische Beziehungen zwischen Piasten und Árpáden im 11. und frühen 12. Jahrhundert*, [w:] *Fernhändler, Dynasten, Kleriker.*, s. 135-154; tenże, *Powstanie monarchii Arpadów*, [w:] *Tradycje i nowoczesność. Początki państwa polskiego na tle środkowoeuropejskim w badaniach interdyscyplinarnych*, red. H. Kóčka-Krenz, M. Matla, M. Danielewski, Poznań 2016, s. 129-140; tenże, *Divisio regni. Országmegosztás, trónviszály és dinasztikus történetírás az Árpádok, Piastok és Přemyslidák birodalmában a 11. és korai 12. Században*, Pécs 2017, gdzie przegląd literatury w języku węgierskim.

⁹⁵ R. Kerbl, *Byzantinische Prinzessinnen in Ungarn zwischen 1050—1200 und ihr Einfluss auf das Arpadenkonigreich*, Wien 1979.

⁹⁶ L. Spychała, *Studia nad legendą dynastyczną Arpadów. Między pulpitem średniowiecznego skryby a „warsztatem” współczesnego badacza*, Wrocław 2011.

⁹⁷ P. Báling, *Andrew, Béla, and Euphemia: Some Remarks on 11th-Century Dynastic Relations in the Light of Central European Narrative Sources*, [in:] *Hungary and Hungarians in Central and East European Narrative Sources (10th – 17th Centuries)*, ed. D. Bagi, G. Barabás, M. Font, E. Sashalmi, Pécs 2019, s. 9-19.

⁹⁸ T. Kádár, *Az Árpád-házi uralkodók és az országglásuk idején hercegi címmel tartományi különbatalmat gyakorolt külboni, fejedelmi származású előkelők, valamint azok családtagjainak elhalálozási és temetkezési adatai 997–1301 között*, *Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok)* 19 (2012), p. 57-108.

Również dynastia Rurykowiczów doczekała się opracowania biografii swoich przedstawicieli. Dokonał tego ukraiński historyk Łeontij Wojtowycz⁹⁹, aczkolwiek badacz w swojej pracy oparł się w większości na literaturze z lat 70. i wcześniejszych, głównie rosyjsko- i ukraińskojęzycznej, nie biorąc w ogóle pod uwagę dyskusji toczącej się na temat genealogii Rurykowiczów wśród historyków polskich, czeskich czy niemieckich¹⁰⁰. Mimo iż praca zasługuje z pewnością na uwagę, trzeba podchodzić do niej bardzo krytycznie i uważać na zawarte w niej informacje.

Z pewnością na uwagę zasługują również prace Dariusza Dąbrowskiego, w tym przede wszystkim jego *Genealogia Mściśławowiczów*¹⁰¹, która wnosi niezwykle dużo informacji na temat potomków Mściśława Fiodora Haralda Włodzimierzowicza, syna wielkiego księcia Rusi Kijowskiej Włodzimierza II Monomacha. Cennym opracowaniem jest również monografia autorstwa Krzysztofa Benyskiewicza *Piastowie i Rurykowice. Polsko-ruskie stosunki polityczne od X do połowy XII wieku*, w której autor oprócz omówienia stosunków politycznych dwóch sąsiadujących ze sobą dynastii, przytacza również wiele źródeł rosyjskojęzycznych oraz zdania rosyjskich i ukraińskich historyków¹⁰². Nie można pominąć również prac innych historyków, których badania wniosły duży wkład w próbie ustalenia jak wyglądały stosunki Piastów i Rurykowiczów¹⁰³. Wymienić należy również niektóre prace rosyjsko i ukraińsko języczne traktujące o genealogii pierwszej ruskiej dynastii¹⁰⁴.

---

⁹⁹ Л. Войтович, *Княжа доба на Русі: портрети еліти*, Біла Церква 2006.

¹⁰⁰ Zob. J. Wojtczak, rec. Леонтий Войтович, *Княжа доба на Русі: портрети еліти*, Видавець Олександр Пшонківський, Біла Церква 2006, ss. 782, *Historia Slavorum Occidentis* 1 (20) (2019), s. 155-159.

¹⁰¹ D. Dąbrowski, *Genealogia Mściśławowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku)*, Kraków 2008. Tam również na stronach 752-754 znajduje się spis artykułów autorstwa D. Dąbrowskiego.

¹⁰² K. Benyskiewicz, *Piastowie i Rurykowice. Polsko-ruskie stosunki polityczne od X do połowy XII wieku*, Zielona Góra 2020.

¹⁰³ Zob. m.in. A.F. Grabski, *Studia nad stosunkami polsko-ruskimi w początku XI w.*, *Slavia Orientalis* 6 (1957), s. 165-180; J. Tęgowski, *Kontakty rodzinne dynastów polskich i ruskich w średniowieczu*, [w:] *Między sobą. Szkielety historyczne polsko-ukraińskie*, pod red. T. Chynczewskiej-Hennel, N. Jakowenko, Lublin 2000, s. 14-15; E. Madejczyk, *Związki rodzinne Piastów i Rurykowiczów do końca XIII wieku*, *Przegląd Humanistyczny* 48 (2004), z. 1, s. 95-104.

¹⁰⁴ Zob. np. М. Ф. Котляр, *Чи Святополк убив Бориса і Гліба?*, *Український історичний журнал* 12 (1989), s. 110-122; Н. А. Пушкарёва, *Женщины Древней Руси*, Москва 1989; Н.И. Щавелева, *Польки – жены русских князей*, [in:] *Древнейшие государства на территории СССР. 1985 год.*, Москва 1989; Д. Донской, *Справочник по генеалогии Рюриковичей*, ч. 1. Ренн 1991; А. Ю. Карпов, *Владимир Святой*, Москва 1997; А. Ю. Карпов, *Ярослав Мудрый*, Москва 2001; Е.В. Пчелов, *Рюриковичи: История династии*, Москва 2001; А. Ф. Литвина, Ф. Б. Успенский, *Выбор имени у русских князей в X-XVI вв.*

Badania nad genealogią niemieckich rodzin hrabiowskich, książęcych i rodzin panujących, zwłaszcza cesarskiej, stanowią obszar o ogromnym zakresie i bogactwie informacyjnym. Działo się w to w kontekście historii Europy Środkowej i Zachodniej, a osiągnięcia historyków w tym obszarze są zdecydowanie imponujące. Nie sposób przybliżyć wszystkich publikacji, ale należy stwierdzić, że stan badań nad genealogią rodów panujących w Europie Zachodniej może być inspiracją dla badaczy zajmujących się dziejami Europy Wschodniej i Środkowej. Zaznaczyć trzeba, że opracowania genealogii niemieckich dynastów, jak również problematyka genealogii rodów panujących, nie była podejmowana jedynie przez niemieckich badaczy, ale również m.in. przez polskich¹⁰⁵. Za główne dzieła, które wykorzystywały źródła do tychże badań wymienimy choćby *Gothaischen Genealogischen Hofkaldenders* (seria genealogicznych almanachów publikowana od XVIII w. do 1942 r., zawierająca genealogie niemieckiej arystokracji, w tym rodów hrabiowskich i książęcych), *Gothaischen Genealogischen Taschenbuchs* (seria związana z poprzednią serią, jednak wydawana w formacie bardziej kompaktowym) czy *Genealogisches Handbuch des Adels* (seria uważana za kontynuatorkę dwóch poprzednich, uważana obecnie za jedno z ważniejszych źródeł oscylujących wokół badań nad historią szlachty niemieckiej i jej genealogii).

Większość cesarzy niemieckich z badanego okresu doczekało się również swoich biografii lub monografii poświęconym okresowi ich rządów. Zwróćmy chociaż uwagę na biografie Ottona I Wielkiego¹⁰⁶, Ottona III¹⁰⁷, Henryka II¹⁰⁸, Konrada II¹⁰⁹ czy

---

династическая история сквозь призму антропонимики, Москва 2006; *Ярослав Мудрый и его эпоха: сборник*, ред.: И. Н. Данилевский, Е. А. Мельникова, Москва 2008.

¹⁰⁵ Zob. np. D. Borawska, *Mieszko i Oda w gronie consanguineorum Ludolfingów*, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1981, s. 11-39; G. Pac, *Oda i jej ród. Zaplecze rodzinne i polityczne żony Mieszka I w Rzeszy*, [w:] *Chrzest Mieszka I i chrystianizacja państwa Piastów*, red. J. Dobosz, M. Matla, J. Strzelczyk, Poznań 2017; Tenże, *Richenza, Queen of Poland: Profiting from Ottonian Descent and Royal Status*, [w:] *Das Sakramentar aus Tyniec. Eine Prachthandschrift des 11. Jahrhunderts und die Beziehungen zwischen Köln und Polen in der Zeit Kasimirs des Erneuerers*, red. K. G. Beuckers, A. Bihrer, Wien-Köln 2018, s. 228-242.

¹⁰⁶ J. Laudage, *Otto der Große (912-973). Eine Biographie*, Regensburg 2001; M. Becher, *Otto der Große. Kaiser und Reich. Eine Biographie*, München 2012; J. Strzelczyk, *Otton I Wielki*, Poznań 2018; S. Freund, M. Puhle, *Otto der Große 912-973. Kaiser der Römer, König der Völker*, Regensburg 2023.

¹⁰⁷ E. Eickhoff, *Theophanu und der König. Otto III. und seine Welt*, Stuttgart 1996; J. Strzelczyk, *Otton III*, Wrocław 2009.

¹⁰⁸ S. Weinfurter, *Heinrich II. (1002-1024). Herrscher am Ende der Zeiten*, Regensburg 2002; K. Schneider-Ferber, *Kaiser Heinrich II. und Kunigunde. Das heilige Paar*, Regensburg 2022.

¹⁰⁹ H. Wolfram, *Conrad II, 990-1039. Emperor of Three Kingdoms*, transl. D.A. Kaiser, Pennsylvania 2006.

Henryka IV¹¹⁰. Inaczej rzecz wygląda w przypadku margrabiów i hrabiów. Nie doczekali się oni swoich biografii, jednak zostali ujęci w wielu artykułach naukowych, autorstwa m.in. Herberta Ludata¹¹¹, K.A. Eckhardta¹¹², Norberta Kerskena¹¹³ czy Ursuli Lewald¹¹⁴.

---

¹¹⁰ I. S. Robinson, *Henry IV of Germany 1056-1106*, Cambridge 1999.

¹¹¹ H. Ludat, *An Elbe und der Oder*, Köln-Wien 1971.

¹¹² K.A. Eckhardt, *Genealogische Funde zur allgemeinen Geschichte*, wyd. 2, Witzzenhausen 1963.

¹¹³ N. Kersken, *Heiratsbeziehungen der Piasten zum römisch-deutschen Reich*, [w:] *Fernhändler, Dynasten, Kleriker. Die piastische Herrschaft in kontinentalen Beziehungsgeflechten vom 10. bis zum frühen 13. Jahrhundert*, ed. D. Adamczyk, N. Kersken, Wiesbaden 2015.

¹¹⁴ U. Lewald, *Die Ezzenen. Das Schicksal eines rheinischen Fürstengeschlechts*, *Rheinische Vierteljahrsblätter* 43 (1979), s. 120-168.

ROZDZIAŁ II

MAŁŻEŃSTWA ZAWIERANE PRZEZ PRZEDSTAWICIELI DYNASTII PIASTÓW – STUDIUM GENEALOGICZNO-POLITYCZNE

Historię państw czy narodów można analizować i opisywać na wiele sposobów, rozpatrując ją z wykorzystaniem wielu czynników. W przypadku dociekań wykorzystujących rozmaite układy genealogiczno-polityczne do ukazania działalności przedstawicieli rozmaitych dynastii (przede wszystkim środkowoeuropejskich) chronologia miała kluczowe znaczenie. Kształtowanie się władztwa Piastów, legitymizacja władzy jego twórców, wzrost potęgi i umocnienie na tronie trwały od objęcia rządów przez pierwszego historycznego przedstawiciela tej dynastii – Mieszka I, aż do wejścia w życie ustawy sukcesyjnej księcia Bolesława Krzywoustego w 1138 r., która podzieliła jeden twór państwowy na mniejsze księstwa, doprowadzając do tzw. rozbicia dzielnicowego. W tym okresie, a więc przez ponad sto pięćdziesiąt lat, przedstawiciele dynastii Piastów wchodzili wielokrotnie w związki małżeńskie, spośród których źródła odnotowują trzydzieści takich przypadków.

W niniejszym rozdziale położono szczególny nacisk na dane genealogiczne, a więc filiację, daty narodzin i zgonów, datę zaślubin i potomstwo. Zwrócono uwagę nie tylko na interesujących nas Piastów, lecz również na przedstawicieli dynastii ościennych, zarówno płci żeńskiej jak i męskiej, którzy poprzez mariaże koligacili się z polskimi władcami. Oprócz danych genealogicznych, w przypadkach gdzie była taka możliwość, rozważono również polityczne przyczyny zawierania danych sojuszy. Mariaże średniowiecznych władców dyktowane były zawsze bieżącą (nawet doraźną) sytuacją polityczną. Wybór małżonka czy małżonki był zawsze wynikiem aktualnych potrzeb zawarcia sojuszu politycznego. Nie może więc dziwić, że w fakty genealogiczne zostały również wplecione informacje o ówczesnej sytuacji politycznej w Europie Środkowej. Ze względu na często trudną do jednoznacznego określenia chronologię, na którą już wcześniej zwrócono uwagę, napotkać można jednak na wiele przeciwności i problemów. Brak źródeł, ich fragmentaryczność, brak precyzji czasowej kronikarzy przy opisywaniu wydarzeń, jak i osób (jak np. nie podawanie dat czy imion), doprowadziły do powstania

szeregu niejasności. Przy obecnym stanie badań, jesteśmy w stanie wiele tych dyskusyjnych kwestii rozwiązać przy pomocy porównywania ze sobą przekazów kronikarskich czy rocznikarskich, co w tym miejscu starano się uczynić.

Przedstawiciele dynastii Piastów w okresie od formowania się państwa do rozbitcia dzielnicowego wchodzili w związki małżeńskie trzydzieści razy¹¹⁵. Największa liczba mariaży została zawarta z przedstawicielami dynastii książęcych i hrabiowskich z terenów niemieckich, a w drugiej kolejności również z członkami dynastii Rurykowiczów panujących na Rusi Kijowskiej. O ponad połowę mniejszej liczbie mariaży można powiedzieć w przypadku związków Piastów z węgierskimi Arpadami i czeskimi Przemyślidami. Oprócz tychże rodów, panujących w Europie Środkowej, zwrócono uwagę również na mariaże zawarte z dynastami skandynawskimi, a to ze względu na ich duże znaczenie w przypadku podboju, jak również zachowania hegemonii w basenie morza Bałtyckiego i na Pomorzu Zachodnim. Na zakończenie przyjrzano się również tym małżeństwom, w których informacje na temat współmałżonka są znikome, enigmatyczne lub ze względu na brak zapisów w źródłach podlegają dyskusji. W interesującym nas okresie zawarto przynajmniej cztery takie mariaże. W przeciwieństwie do panującej w historiografii tendencji, przy omawianiu podobnych zagadnień zdecydowano się na podział nie chronologiczny, ale terytorialny. Wiąże się to z próbą pokazania stosunków międzypaństwowych, jakie zachodziły w ówczesnej Europie Środkowej.

---

¹¹⁵ Zob. Rozdział III.

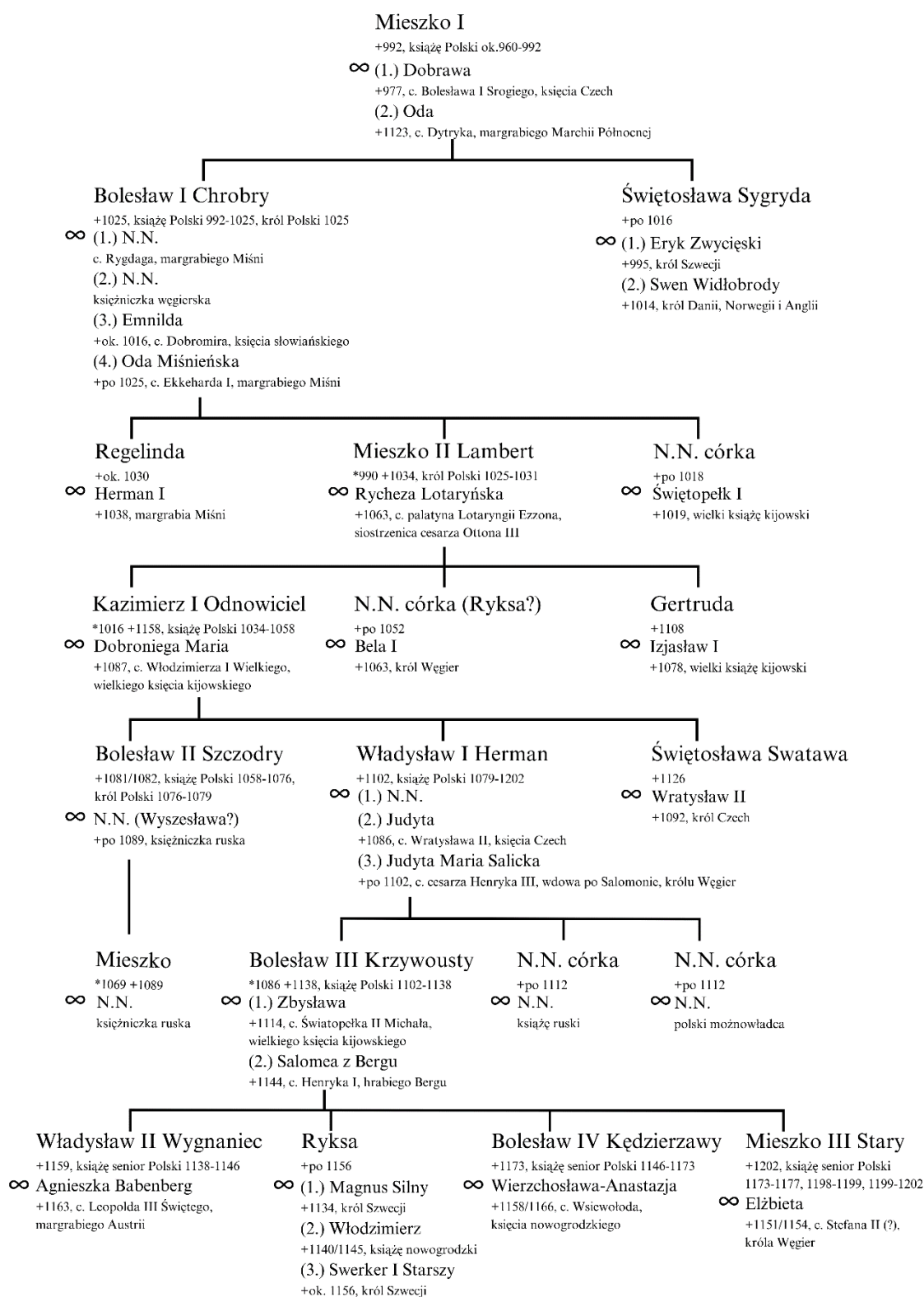

Tabela 1 - Małżeństwa Piastów ujęte w pracy

1. PRZED MIESZKIEM I

Informacje o przodkach pierwszego historycznego władcy Polski pojawiają się tylko w jednym źródle. W relacji Galla Anonima, jako ojciec Mieszka I występuje Siemomysł, syn Lestka¹¹⁶. Ten ostatni z kolei miał być synem Siemowita, zrodzonym z Piasta, legendarnego założyciela dynastii i Rzepki (Rzepichy)¹¹⁷. Kronikarz nie przekazał nam jednak zbyt wiele informacji na temat poprzedników Mieszka I: nie znamy żadnych dokładniejszych danych biograficznych, nie ma informacji o filiacjach czy mariażach przez nich zawieranych. Zdaniem badaczy, sytuacja ta wynika z dwóch przyczyn. Po pierwsze, kronikarz sam stwierdził, że pamięć o ich czynach nie przetrwała do ówczesnych dla niego czasów. Po drugie zaś, książęta Ci byli poganami, a co za tym idzie,

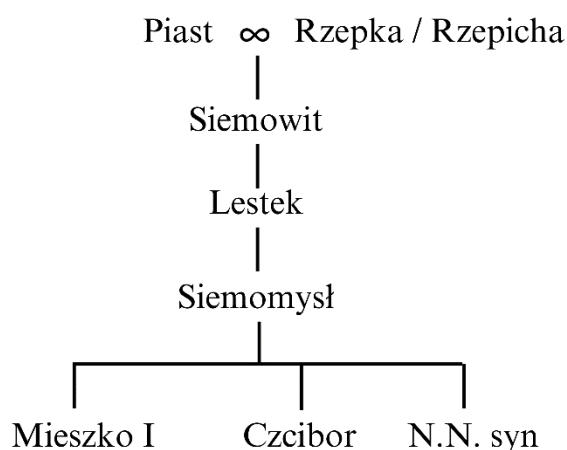

Tabela 2 - Legendarni przodkowie księcia Mieszka I

¹¹⁶ *Galli Anonymi Cronicae et gesta ducum sive principum Polonorum*, wyd. i wstęp K. Maleczyński [w:] *Monumenta Poloniae Historica. Nova Series*, t. II, Kraków 1952, ks. I, rozdz. 3, s. 13: *Lestik quoque morienti Semimysł eius genitus successit, qui parentum memoriam et genere et dignitate triplicavit. Hic autem Semimysł magnum et memorandum Meszkonem progenuit.*

¹¹⁷ Więcej na temat legendarnych początków dynastii Piastów zob.: K. Buczek, *Zagadnienie wiarygodności dwu relacji o początkowych dziejach państwa polskiego*, [w:] *Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70. Rocznice urodzin*, red. Z. Kozłowska-Budkowa, Warszawa 1960, s. 45-70; J. Roszko, *Kolebka Siemowita*, Warszawa 1980; J. Banaszkiewicz, *Podanie o Piaście i Popielu. Studium porównawcze nad wczesnośredniowiecznymi tradycjami dynastycznymi*, Warszawa 1986; J. Strzelczyk, *Mity, podania i wierzenia dawnych Słowian*, Poznań 2007.

Gall nie odczuwał zbytnej chęci do zwracania uwagi na książąt wierzących w słowiańskich bożków¹¹⁸.

Kronikarz podaje nam co prawda imiona ojca, dziadka i pradziadka Mieszka I, jednak nie wspomina o ich małżonkach. O ile w przypadku Lestka i Siemowita brak jakichkolwiek przykładów próby utożsamienia ich małżonek, o tyle w przypadku Siemomysła pojawiło się kilka koncepcji. Czeski kronikarz z XVI wieku, Václav Hájek z Libočan, zanotował, że żona Siemomysła nazywała się Gorka. Nie przekazał jednak żadnych innych informacji na jej temat. Pogląd ten obalił już Oswald Balzer i nie ma podstaw aby się z nim nie zgodzić¹¹⁹. Gorka jest w rzeczywistości fikcyjną postacią literacką. W późniejszych latach pojawiły się kolejne koncepcje. Jan Powierski stwierdził, że Siemomysł miał kilka żon, a jego główną małżonką miała być córka Włodzisława, księcia mazowieckiego z połowy X w.¹²⁰ Jest to jednak jedynie domysł badacza, którego nie można poprzeć żadnymi źródłami. W ostatnich latach nową hipotezę wysunął poznański badacz Rafał T. Prinke. Uważa on, że matka Mieszka I mogła nosić imię Świętosława, a argumentuje to faktem, że imię po żonie Siemomysła otrzymała jej prawnuczka, córka Świętosławy Sygrydy¹²¹. Pogląd ten jest również interesujący jak pogląd J. Powierskiego, jednakże również nie ma żadnych przesłanek, aby uznać go za pewny. Imię oraz pochodzenie matki Mieszka I nie pojawiło się w żadnym źródle, więc wszelkie hipotezy na ten temat powstałe, są niestety jedynie teoretycznymi domysłami.

Oprócz Mieszka I, Siemomysł doczekał się jeszcze innego potomstwa. Z całą pewnością wiemy, że miał jeszcze dwóch synów. O pierwszym z nich, nieznanym z imienia, informacje podaje Widukind, który w swoim dziele zaznaczył, że brat Mieszka

---

¹¹⁸ J. Strzelczyk, *Niektóre problemy chrystianizacji Europy wczesnośredniowiecznej*, [w:] *Nibil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 64-65; M. Cetwiński, *Między historią a poezją: Walory edukacyjne śląskich kronik*, [w:] *Kultura edukacyjna na Górnym Śląsku*, red. A. Barciak, Katowice 2002, s. 232; P. Wiszewski, *Domus Bolesłai*, s. 189.

¹¹⁹ O. Balzer, *Genealogia*, s. 17.

¹²⁰ J. Powierski, *O pochodzeniu imienia Władysław w dynastii piastowskiej. Przyczynek do stosunków polsko-ruskich w X-XII w.*, *Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego*, Historia 14 (1984), s. 43.

¹²¹ R.T. Prinke, *Świętosława, Sygryda, Gunhilda. Tożsamość córki Mieszka I i jej skandynawskie związki*, *Roczniki Historyczne* 60 (2004), s. 101-102.

I zginął podczas jednej z bitew z wielmożą saskim Wichmanem¹²². O drugim z kolei, Czycborze, który brał udział w bitwie stoczonej z wojskami margrabiego Hodona w 972 r., informuje nas Thietmar¹²³. Przekazy tych kronikarzy są jedynymi informacjami na temat tychże braci, jednakże nie ma podstaw aby je podważać. Nie wiemy natomiast, czy byli to rodzeni czy przyrodni bracia Mieszka, starsi czy młodsi od niego. Fakt, że to Mieszko przejął władzę po swoim ojcu może sugerować jego starszeństwo, jednakże równie dobrze mógł on być młodszymi od swoich braci, a pochodzić ze związku ojca z jego główną małżonką.

Oswald Balzer przyjął, że dziećmi Siemomysła byli również Prokuj oraz Adelajda zwana Białą Kneginią¹²⁴. Prokuj, wuj króla węgierskiego Stefana, pojawił się jedynie w kronice Thietmara¹²⁵, a obecnie uważa się go za niespokrewnionego z Piastami¹²⁶. Z kolei Adelajda obecnie jest uważana za postać fikcyjną¹²⁷. Bardziej intrygującą postacią jest kolejna rzekoma córka Siemomysła, która miała poślubić księcia pomorskiego¹²⁸. Hipoteza ta jest oparta głównie na fakcie, że imię Siemomysł nosił książę pomorski i miał on je otrzymać po swoim dziadku macierzystym. Oczywiście jest to tylko domysł. O tym, że dynastia panująca na pomorzu była spokrewniona z Piastami wiemy choćby z przekazu Galla Anonima. Jednakże o jakim pokrewieństwie tu mowa trudno cokolwiek powiedzieć. Oprócz hipotezy przytoczonej wyżej, istnieją jeszcze dwie inne. Według pierwszej Piastówna, która poślubiła księcia pomorskiego była córką nie Siemomysła, a Mieszka I¹²⁹. Druga z kolei, autorstwa Edwarda Rymara, mówi o tym, że książęta pomorscy wywodzili się od Świętopelka, syna Mieszka I z jego związku z Odą¹³⁰. Tak naprawdę, z powodu braku jakiegokolwiek informacji w źródłach na ten temat, każda

---

¹²² *Widukindi monachi Corbeiensis Rerum gestarum Saxoniarum libri tres*. Editio quarta. Post G. Waitz recognovit K.A. Kehr, [w:] *Scriptores Rerum Germanicarum in usum scholarum*, Hannoverae et Lipsiae 1904, s. 141.

¹²³ *Kronika Thietmara*, wyd. M.Z. Jedlicki, Poznań 1953, lib. II, 29 (19), s. 91 i n.

¹²⁴ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, s. 25-34.

¹²⁵ *Kronika Thietmara*, lib. VIII, 4(3), s. 584.

¹²⁶ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 71-72.

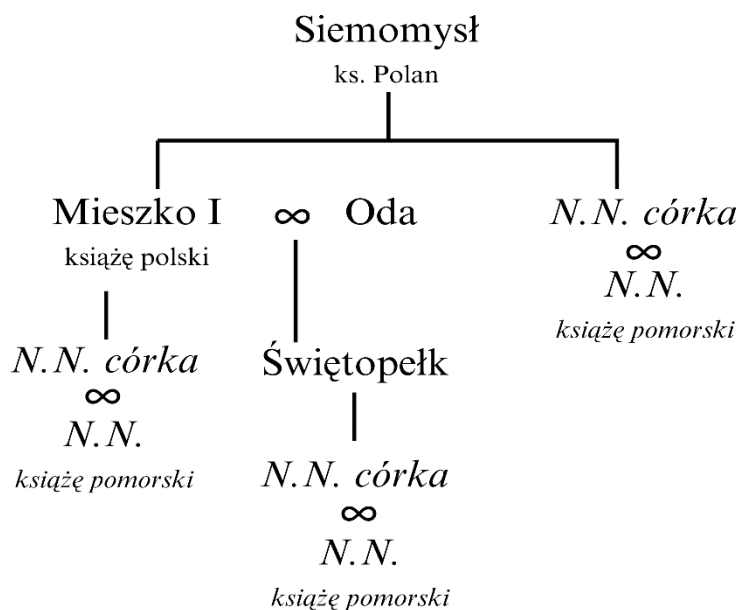
¹²⁷ Tamże.

¹²⁸ H. Łowmiański, *Początki Polski*, t. 5, Warszawa 1973, s. 418, przyp. 1348.

¹²⁹ G. Labuda, *Wpływ powstania państwa polskiego na rozwój dziejowy Pomorza*, [w:] *Początki państwa polskiego*, t. 2, red. K. Tymieniecki, s. 273

¹³⁰ E. Rymar, *Dagome Iudex jako organiczna część decyzji Mieszka I w sprawie podziału Polski na dzielnice. Reanimacja hipotezy o piastowskim rodowodzie dynastii pomorskiej*, *Materiały Zachodniopomorskie* 32 (1986), s. 337.

z hipotez może wydawać się prawidłowa, jednakże każdą z nich należy traktować jako domysł.

Tabela 3 - Domniemane pochodzenie nieznannej z imienia żony księcia pomorskiego – siostry, córki lub wnuczki księcia Mieszka I

O samym Siemomyśle również nie możemy powiedzieć zbyt wiele. W starszej literaturze określany był jako Ziemomysł i pogład, jakoby tak brzmiało jego imię utrzymywał się przez długi czas w literaturze przedmiotu, głównie ze względu na autorytet Balzera¹³¹. Obecnie, na podstawie między innymi badań onomastycznych i językoznawczych, przyjmuje się iż prawidłowa forma jego imienia to Siemomysł¹³². Nie znamy daty jego urodzenia, ani też daty jego zgonu. Kazimierz Jasiński umownie przyjął, iż „urodziny Siemomyśla przypadają przypuszczalnie na początek X w., a jego śmierć na lata pięćdziesiątego (raczej końcowe) tego wieku”, z zaznaczeniem, że jest to tylko jego domysł¹³³. Nie znamy więcej faktów z jego życia. Być może zjednoczył ziemie Polan,

¹³¹ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, s. 17. Tę formę imienia zakwestionował już S. Łaguna, *Rodowód Piastów*, *Kwartalnik Historyczny* 11 (1897), s. 752.

¹³² Zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 51-53.

¹³³ Tamże.

Goplan i Mazowszan, aczkolwiek nie jest wykluczone że zrobił to już jego ojciec. Henryk Łowmiański wysunął również hipotezę, jakoby wsparł powstanie plemienia Wkrzan w 954 r. przeciwko Niemcom¹³⁴.

2. DYNASTIA PRZEMYŚLIDÓW

Przez wieki Piastowie bardzo często wchodzili w związki małżeńskie z czeską dynastią Przemyślidów¹³⁵ bo ponad dwadzieścia razy. W okresie nas interesującym lista ta jest o wiele krótsza, zawiera jedynie analizę trzech mariaży, jednakże ranga tych związków, a co za tym idzie sojuszy politycznych, jest niezwykle ważna. Pierwszym władcą z dynastii Przemyślidów rządzącym w czeskiej krainie był książę Borzywoj I zmarły około 888–889 roku¹³⁶. Analogicznie do dynastii Piastów, którzy według relacji Galla Anonima wywodzili się od legendarnego Piasta, również dynastia Przemyślidów miała swojego eponimicznego przodka – Przemysła¹³⁷. Dynastia ta panowała w Czechach od wspomnianego Borzywoja I do początku XIV wieku. Związki

---

¹³⁴ H. Łowmiański, *Początki Polski*, t. 5, s. 512-513.

¹³⁵ Więcej na temat dynastii zob.: Z. Fiala, *Przemyslovske Čechy*, Praha 1975; J. Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1998; Tenże, *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*, Praha 2005; M. Lutovský, *Po stopách prvních Přemyslovců I. Zrození státu 872–972. Od Bořivoje I. po Boleslava I*, Praha 2006; Tenże, *Po stopách prvních Přemyslovců II. Léta krize a obnovy 972–1012. Od Boleslava II. po Jaromíra*, Praha 2007; Tenże, *Po stopách prvních Přemyslovců III. Správa a obrana země (1012–1055). Od Oldřicha po Břetislava I*, Praha 2008; *Přemyslovci. Budování českého státu*, ed. P. Sommer, D. Třeštík, J. Žemlička, a kol., Praha 2009; A. Pleszczyński, *Przemyślidzi*, [w:] *Dynastie Europy*, red. A. Mączak, Wrocław 2009, wyd. 3, s. 249-269.

¹³⁶ M. Matla-Kozłowska, *Przemyślidzi i ich państwo (od X do połony XI wieku). Ekspansja terytorialna i jej polityczne uwarunkowania*, Poznań 2008, s. 27.

¹³⁷ Więcej na temat legendarnych poprzedników Borzywoja zob.: F. Graus, *Kněžna Libuše – od postavy báje ke národnímu symbolu*, Český časopis historický 17 (1969), s. 817–844; D. Třeštík, *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935)*, Praha 1970; tenże, *Mýty kmene Čechů (7.–10. století). Tři studie ke „starým pověstem českým”*, Praha 2006; I. Panic, *Krak w polskiej i czeskiej tradycji wczesnośredniowiecznej*, [w:] *Piśmiennictwo Czech i Polski w średniowieczu i we wczesnej epoce nowożytnej*, red. A. Barciak, W. Iwańczak, Katowice 2006, s. 48–61; E. Skibiński, *Wanda i Lubosza. Mit i motyw – kilka uwag o budowie opowiadań w tekstach kronik średniowiecznych*, [w:] *Formuła – Archetyp – Konwencja w źródle historycznym. Materiały IX Sympozjum Nauk Dających Poznać Źródła Historyczne. Kazimierz Dolny 14–15 grudnia 2000 r.*, red. A. Górak, K. Skupieński, Lublin – Radzyń Podlaski – Siedlce 2006; J. Strzelczyk, *Mity, wierzenia i podania dawnych Słowian*, Poznań 2008, s. 62 i n.; J. Wojtczak, *Legendarni przodkowie dynastii Przemyślidów w świetle dziejopisarstwa czeskiego*, *Historia Slavorum Occidentis* 1 (4) (2013), s. 113–124. M. Matla, *Początki Czech*, Poznań 2014.

małżeńskie zawierane pomiędzy przedstawicielami tychże dynastii miały szczególne znaczenie dla rozwoju polskiej polityki zewnętrznej. Fakt bliskiego sąsiedztwa potęgował groźby najazdów i bitew, więc sojusze były niezwykle istotne, zwłaszcza w czasach kryzysu. Co znamienne, wybranką pierwszego historycznego władcy pochodzącego z dynastii Piastów, a co za tym idzie również pierwszym udokumentowanym mariażem dynastycznym dla polskiej dynastii, była księżniczka pochodząca właśnie z rodu Przemyslidów.

Przedstawicielem dynastii Piastów, którego jako pierwszego znamy ze źródeł jest Mieszko¹³⁸. W obecnej historiografii figuruje niemalże we wszystkich opracowaniach z liczbą porządkową „pierwszy”¹³⁹. Nie znamy jego daty narodzin, ani dokładnej filiacji, co wydaje się być rzeczą naturalną. Jedynie Anonim tzw. Gall przekazał nam informację o jego pochodzeniu. Według kronikarza był on synem Siemomysła, wnukiem Lestka i prawnukiem Siemowita, który z kolei był bezpośrednim potomkiem eponima dynastii – Piasta¹⁴⁰. Ważne jednak aby pamiętać, że informacje te Gall zaczerpnął z tradycji ustnej,

---

¹³⁸ Pomińmy w tym miejscu dywagacje nad formą imienia pierwszego historycznego władcy Polski. Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż imię pierwszego historycznego władcy Polski różnie było zapisywane w źródłach, np: **Misacam** (*Widukindi monachi Corbeiensis Rerum gestarum Saxoniarum libri tres*. Editio quarta. Post G. Waitz recognovit K.A. Kehr, [w:] *Scriptores Rerum Germanicarum in usum scholarum*, Hannoverae et Lipsiae 1904, lib. 3, cap. 66, s. 118, 120), **Meško** (*Relacia Ibrahima ibn Ja'kuba z podróży do krajów słowiańskich w przekazie al.-Bekriego*, wyd. T. Kowalski, [w:] MPH NS, t. 1, Cracoviae 1946, s. 48, 50), **Misico** (*Gerhardi vita sancti Oudalrici episcopi*, wyd. G. Waitz, [w:] MGH SS, t. 4, Hannoverae 1841, s. 423), **Mysico** (*List ś. Brunona do Henryka II cesarza*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. 1, Lwów 1864, s. 228), **Misacho** (*Annales Hildesheimenses*, ed. G. Waitz, [w:] *Scriptores Rerum Germanicarum in usum scholarum*, Hannoverae 1878, s. 24-25). W historiografii utrwaliło się imię *Mieszko* zbliżone do zlatynizowanej formy *Mesco*, stosowanej przez Anonima tzw. Galla i autorów najstarszych polskich roczników. Zob. m.in.: J. Hertel, *Imiennictwo dynastii piastowskiej we wczesnym średniowieczu*, Warszawa-Poznań-Toruń 1980, s.64-84; A. Bogucki, *Kilka uwag o imieniu Mieszka I*, [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S.K. Kuczyński, t. 10, Warszawa 2004, s. 9-18. W 2012 r. w Poznaniu odbyła się konferencja poświęcona właśnie imieniu Mieszka I, której pomysłodawcą był prof. Przemysław Urbańczyk. Wśród naukowców, którzy wzięli udział w debacie byli: prof. Andrzej Pleszczyński, prof. Tomasz Jasiński, prof. Robert Sucharski, prof. Michał Pranke, prof. Idzi Panic, prof. Stanisław Rosik, prof. Jerzy Strzelczyk, prof. Roman Michałowski.

¹³⁹ Zaznaczyć w tym miejscu trzeba, iż Mieszko we wcześniejszych źródłach występuje bez liczby porządkowej. Określenie „pierwszy” pojawia się tak naprawdę dopiero w XIII w. w *E codicibus plocensibus (Genealogia plocka)*, [w:] MPH, t. V, s. 992. Wielce prawdopodobne, iż liczba porządkowa pojawiła się w czasach panowania jego wnuka – Mieszka II, dla odróżnienia jednego władcy od drugiego.

¹⁴⁰ *Galli Anonymi Cronicae et gesta ducum sive principum Polonorum*, wyd. i wstęp K. Maleczyński [w:] *Monumenta Poloniae Historica. Nova Series*, [dalej: MPH s.n.] t. II, Kraków 1952, ks. I, rozdz. 4, s. 13: *Hic autem Semimiszł magnum et memorandum Meschkonem progeniuit, qui prius nomine vocatus alio*. Więcej na temat legendarnych początków dynastii piastowskiej zob. m.in.: J. Banaszkiewicz, *Podanie o Piaście i Popielu. Studium porównawcze*

jaka zachowała się do czasów Bolesława Krzywoustego¹⁴¹. Nie ma żadnej informacji o przodkach Mieszka z czasów im współczesnych. Wiadomo, że musiał posiadać ojca, jednakże nic pewnego na jego temat powiedzieć nie możemy. W polskiej historiografii przyjęło się, zgodnie z przekazem Galla, utrzymywać że Siemomysł, Lestek i Siemowit to trzech poprzednicy polskiego księcia, zaznaczając jednocześnie, że są to postacie na wół legendarne. Nie posiadamy z kolei żadnych informacji o jego matce¹⁴². Z wiadomych względów, nie zachowała się również data narodzin pierwszego historycznego władcy Polski. Z tego powodu naukowcy rozpoczęli dyskusję w celu ustalenia przybliżonej daty. Zaznaczymy w tym miejscu jedynie najbardziej skrajne propozycje rozwiązania tego problemu. Już pod koniec XIX wieku Oswald Balzer na podstawie zapisu kronikarza Thietmara, określającego Mieszka w chwili śmierci jako „sędziwego już wiekiem”¹⁴³ uznał, że książę mógł mieć wtedy około 70 lat i ustalił jego datę narodzin na rok 922¹⁴⁴. Z kolei Stanisław Kętrzyński skłaniał się bardziej ku latom 940-945, jako najbardziej prawdopodobnymi przyjścia Mieszka I na świat¹⁴⁵. Tak naprawdę, aby ustalić choć przybliżony termin narodzin księcia trzeba zwrócić uwagę na parę istotnych faktów dotyczących jego późniejszego życia. Po pierwsze, według Anonima tzw. Galla, Mieszko przed ślubem z Dobrawą posiadał siedem żon, co było zgodne z pogańskim obyczajem¹⁴⁶. Jeżeli byłoby to zgodne z prawdą, pogląd Balzera byłby akceptowalny, aczkolwiek dziwiłby brak informacji o jakimkolwiek potomstwie władcy. Po drugie, choć potomstwo zrodzone z pogańskich żon lub nałożnic mogło

---

nad wczesnośredniowiecznymi tradycjami dynastycznymi, Warszawa 1986; A. Bańkowski, *Imiona przodków Bolesława Chrobrego u Galla-Anonima. Rozważania etymologiczne*, *Onomastica* 34 (1989), s. 103-138.

¹⁴¹ G. Labuda, *Mieszko I*, Wrocław 2002, s. 45.

¹⁴² Według późnych i niepewnych źródeł nosiła ona imię Gorka, aczkolwiek pogląd ten obalili już O. Balzer, zob. O. Balzer, *Genealogia*, s. 18. J. Powierski z kolei stwierdził, że mogła być ona córką Włodzisława, księcia Łędzian, J. Powierski, *O pochodzeniu imienia Władysława w dynastii piastowskiej. Przyczynek do stosunków polsko-ruskich w X-XII w.*, *Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego*, *Historia* 14 (1984), s. 43. Pogląd ten, co prawda nader intrygujący, nie jest poparty żadnymi źródłami i należy traktować go jedynie jako domysł. Ostatnio Rafał Prinke wysunął hipotezę, jakoby mogła ona nosić imię Świętosława, jednakże również to stwierdzenie nie ma żadnego potwierdzenia w źródłach, Rafał T. Prinke, *Świętosława, Sygryda, Gunhilda. Tożsamość córki Mieszka I i jej skandynawskie związki*, *Roczniki Historyczne* 60 (2004).

¹⁴³ *Kronika Thietmara*, wyd. M.Z. Jedlicki, Poznań 1953, ks. IV, 58, s. 225: *iam senex et fabricitans*.

¹⁴⁴ O. Balzer, *Genealogia*, s. 19.

¹⁴⁵ S. Kętrzyński, *Przyczynki do dziejów XI wieku*, *Przegląd Historyczny* 39 (1949), z. 2, s. 170 i n.

¹⁴⁶ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 5, s. 15: *Adhuc tamen in tanto gentilitatis errore involvebatur, quod sua consuetudine VII uxoribus abutebatur*.

istnieć, a na przykład umrzeć młodo, dziwilby fakt splodzenia pierwszego dziecka i zaznaczymy – dziedzica, Bolesława Chrobrego, w wieku dopiero około 45 lat. Po trzecie, musimy wziąć pod uwagę, iż ze swojego drugiego związku Mieszko doczekał się jeszcze trzech synów, co świadczy o jego witalności. Na koniec zaś, należy zwrócić uwagę na śmiertelność w tychże czasach. Mieszko, dożywając 70 lat, jak chciałby tego Balzer, były swoistym rekordzistą jak na tamte czasy. Określenie *senex* zastosowane przez Thietmara należy wiązać z wiekiem młodszym o dziesięć lub nawet dwadzieścia lat. Dyskusję nad tym problemem mogłoby zamknąć stwierdzenie Kazimierza Jasińskiego, który przyjmował datę narodzin Mieszka na rok około 935¹⁴⁷. Obierając swoistą medianę pomiędzy najbardziej skrajnymi datami, w sposób dyplomatyczny badacz wyznaczył datę narodzin Mieszka, której i tak nie możemy być do końca pewni. Wiele jednak przemawia za tym, że w chwili swojej śmierci Mieszko nie liczył 70 lat, a sporo mniej.

Nie będziemy w tym miejscu analizować wspomnianych przez Anonima Galla siedmiu pogańskich mariaży Mieszka, a to głównie z tego powodu, iż ich istnienie może budzić znaczące wątpliwości. Dziwne byłoby aby książę posiadał tyle małżonek o takim samym statusie jednocześnie. Bardziej prawdopodobne wydaje się z kolei, aby miał jedną główną małżonkę, a pozostałe zaś posiadały status księżęcych nałożnic. Poza tym, liczba siedem ma tu raczej znaczenie symboliczne, niż oddające stan rzeczywisty. Pierwszą małżonką polskiego księcia, poślubioną w obrządku chrześcijańskim¹⁴⁸, była księżniczka pochodząca z czeskiej dynastii Przemyślidów – Dobrawa¹⁴⁹. Jej filiacja nie budzi zastrzeżeń. Saski kronikarz, Widukind z Korbei, w swoim dziele wskazuje wprost, czym więzieniem został Mieszko I: *Qui misit ad Bolizlavum regem Boemiorum – genere enim ipsius errat –*

---

¹⁴⁷ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 60.

¹⁴⁸ Jako w ogóle pierwszą małżonkę Mieszka I Dobrawę traktuje S. Kętrzyński, *O imionach piastowskich*, *Życie i myśl* 5-6 (1951), s. 695, jednakże jego zdanie jest raczej odosobnione w historiografii.

¹⁴⁹ W tym miejscu zaznaczyć trzeba, iż trudności sprawiło określenie pierwotnej formy imienia czeskiej księżniczki. Historycy spierali się, czy prawidłowo brzmiało ono „Dobrawa” czy „Dąbrówka”. Więcej na ten temat zob. m.in. D. Borawska, *O imię Dąbrówki*, [w:] *Polska w świecie. Szkice z dziejów kultury polskiej*, red. J. Dowiat, A. Gieysztor, J. Tazbir, S. Trawkowski, Warszawa 1972, s. 41-59; J. Otrębski, *Imiona pierwszej chrześcijańskiej pary w Polsce*, *Slavia Occidentalis* 18 (1947), s. 112-124; G. Labuda, *Dąbrówka czy Dobram(k)a. Uzupełnienie do dyskusji o poprawne imię żony Mieszka I*, *Slavia Occidentalis* 18 (1974), s. 126-138; tenże, *O najstarszych imionach dynastii piastowskiej* [w:] *Studia nad początkami państwa polskiego*, t. 3, Wodzisław Śląski 2012; P. Nowak, *Z antroponimii słowiańskiej: Dobrawa czy Dąbrówka żoną Mieszka I?*, *Przegląd Historyczny* 53 (2012), s. 537-542.

accepitque ab eo equitum duas acies (...) ¹⁵⁰. O tym, że była ona córką księcia czeskiego Bolesława I, wskazuje również w swoim opisie zaślubin Mieszka i Dobrawy Thietmar: *Hic a Boemia regione nobilem sibi uxorem senioris Bolizłavi duxerat sororem. Quae sicut sonuit in nomine, apparuit ceraciter in re. Dobrawa enim Scalvonice dicebatur, quod Teutonico sermone Bona interpretatur*¹⁵¹. Choćby na podstawie tych dwóch przekazów, nie ma wątpliwości, iż Dobrawa była córką księcia czeskiego Bolesława I.

Nie znamy daty narodzin Dobrawy. Z pewnością była ona młodsza od swojego męża, jednakże trudności w określeniu choćby hipotetycznej daty wydają się nie do pokonania. Pewną przesłankę w tejże kwestii może stanowić przekaz Kosmasa, który w swoim dziele podkreślił, że w chwili ożenku była ona już kobietą w wieku podeszłym¹⁵². Jednakże zaznaczyć trzeba, iż w swojej kronice czeski kronikarz jest dość nieprzychylny księżnej, żeby nie powiedzieć wręcz wrogo do niej nastawiony. Najbezpieczniej wydaje się stwierdzenie, że Dobrawa przyszła na świat około 945 roku, choć można zgodzić się ze stwierdzeniem K. Jasińskiego, że przyszła na świat raczej parę lat po tej dacie¹⁵³.

Choć źródła nie przekazały nam choćby daty rocznej zawarcia tego mariażu, możemy ją pośrednio ustalić. Przede wszystkim Thietmar zaznaczył, że do ślubu Mieszka i Dobrawy doszło przed przyjęciem przez polskiego księcia chrztu. Nie ma on jednak pewności, co do dokładnej daty, pisząc raz, że związek zawarto rok przed ślubem, drugi zaś, że trzy lata przed tym zdarzeniem¹⁵⁴. Jednakże znana jest data chrztu polskiego władcy, a jest nią rok 966. Samo zawarcie związku małżeńskiego musiały poprzedzić pertraktacje, wydaje się więc wielce prawdopodobne, iż doszło do nich w roku 964, zaś do samych zaślubin w roku następnym¹⁵⁵. Jakie jednak były motywy zawarcia tego politycznego mariażu? Otóż od roku 962 państwo polskie toczyło boje ze związkiem

---

¹⁵⁰ *Widukindi monachi Corbeiensis*, s. 141.

¹⁵¹ *Kronika Thiermara*, ks. IV, s. 219.

¹⁵² *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, wyd. B. Bretholz, [w:] *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores Rerum Germanicarum in usum scholarum. Nova series*, [dalej: MGH SRG s.n.] t. II, Berlin 1923, lib. I, 27, s. 49; *Kosmasa Kronika Czechów*, tł., wstęp i kom. M. Wojciechowska, Warszawa 1968, s. 149.

¹⁵³ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 63.

¹⁵⁴ *Kronika Thietmara*, ks. IV, 56, s. 221: *Quidam dicunt, eam in una carnem manducasse quadragesima, alii vero tres*. Na fakt, że Thietmar dysponował przynajmniej dwiema nie pokrywającymi się ze sobą relacjami z tego wydarzenia wskazywał m.in. wydawca kroniki, por. *Kronika Thietmara*, s. 220, przyp. 288.

¹⁵⁵ G. Labuda, *Mieszko I*, Wrocław 2002, s. 92. Por. *Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, ks. I-II, red. i wstęp J. Dąbrowski, Warszawa 1961, ks. II, s. 241 (pod rokiem 965).

plemion wieleckich¹⁵⁶. Podczas jednej z bitew zginąć miał nawet brat polskiego księcia¹⁵⁷. Dodatkowo najazdy saskiego banity Wichmana nie pozwalały Mieszkowi na osiągnięcie pełnej hegemonii na Pomorzu Zachodnim. Warto w tym miejscu zaznaczyć również tezę Kazimierza Myślińskiego, który w kontaktach polsko-czeskich upatruje ich wspólną politykę wobec Słowian Połabskich¹⁵⁸. Związek z Czechami dawał Polsce przede wszystkim nowego sojusznika, co było już widoczne w 967 r., kiedy to przeciwko Wolinianom po stronie polskiej pojawiły się dwa czeskie hufce¹⁵⁹.

Analizując z kolei motywy strony czeskiej, wydaje się że mogło chodzić o zabezpieczenie pozycji w środkowoeuropejskim kręgu podmiotów politycznych. Jedną z hipotez wysunął Hynek Bulín, który stwierdził, że sojusz z Piastami pozwolił stronie czeskiej zabezpieczyć swoje podboje w południowej Polsce¹⁶⁰. Jak widać, nawiązanie stosunków polsko-czeskich miało obopólne korzyści. Można jeszcze zastanowić się kiedy do nich dokładnie doszło. Niestety ze względu na brak adnotacji odnośnie do zbliżenia dwóch słowiańskich sąsiadów, należy powtórzyć zdanie Marzeny Matli, iż „zbliżenie polsko-czeskie nastąpiło przed 965 r.”¹⁶¹ Oprócz wsparcia hufców czeskich podczas bitwy z Wolinianami, sojusz z państwem czeskim przyniósł jeszcze jedną korzyść. Chodzi oczywiście o chrzest Mieszka I w 966 roku. Nie będziemy tu analizować roli Dobrawy w chrystianizacji ziem polskich, jak i samego Mieszka¹⁶², jednak zaznaczyć musimy jedno. Chrzest dał polskiemu władcy nie dość, że silne narzędzie w postaci sojuszu z Czechami, to dodatkowo otwierał drzwi na kontakty z cesarstwem. Czy jednak

---

¹⁵⁶ Tamże, s. 88

¹⁵⁷ G. Labuda, *Studia nad początkami*, t. 1, s. 429.

¹⁵⁸ K. Myśliński, *Polska wobec Słowian połabskich do końca wieku XII*, Lublin 1993, s. 19 i n. Hipotezę tę, ze względu na brak poświadczenia w źródłach, odrzuciła niedawno Marzena Matla, zob. M. Matla-Kozłowska, *Przemysli i ich państwo*, s. 148.

¹⁵⁹ G. Labuda, *Mieszko I*, s. 88.

¹⁶⁰ H. Bulín, *Polský stát Měška I. a Čechy. Příspěvek k dějinám vztahů česko-polských v druhé polovině 10. století*, *Slovanské historické studie* 4 (1961), s. 94. Takie samo zdanie ma również M. Matla-Kozłowska, *Przemyslidzi*, s. 150.

¹⁶¹ M. Matla-Kozłowska, *Przemyslidzi*, s. 148. Innego zdania był D. Třeštík, który stwierdził, że do tychże kontaktów mogło dojść już na przełomie lat trzydziestych i czterdziestych X wieku, zob. D. Třeštík, *Von Svatopluk zu Boleslaw Chrobry. Die Entstehung Mitteleuropas aus der Kraft des Tatsächlichen und aus einer Idee*, [w:] *The Neighbours of Poland in the 10th Century*, ed. P. Urbańczyk, Warsaw 2000, s. 131.

¹⁶² Na ten temat pisał m.in. J. Banaszkiewicz, *Dąbrówka „christianissima” i Mieszko poganin* (Thietmar IV, 55-56, Gall I, 5-6), [w:] *Nihil superfluum esse. Prace z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 85-93.

chrzest był jedynym z punktem przy zawieraniu sojuszu? Na to pytanie odpowiedziała w dobitny sposób Joanna Sobiesiak, która stwierdziła, że „gdyby chrzest był głównym celem zawarcia tego związku, prawdopodobnie dokonałby się razem z ceremonią zaślubin albo też niewiele przed nią.”¹⁶³ Wiemy z kolei, że najpierw doszło zawarcia ślubu, później dopiero do chrztu. Sojusz polsko-czeski, zapoczątkowany mariażem Piastowica i Przemyślidówny, trwał do śmierci księżnej.

Księżna Dobrawa zmarła w 977 roku. Informację o jej śmierci podaje m.in. Kosmas: *Anno dominicate incarnationis 977 obiit Dubrauca, quae quia nimis improba fuit, iam mulier propecte etatis cum nupsisset Poloniensi duci, pepulum capitis sui deposit, et puellarem coronam sibi imposuit; quod errat magna dementia mulieris.*¹⁶⁴ Nie znamy daty dziennej jej zgonu i jest to niestety fakt, który zdaje się być nie do ustalenia. Nie wiemy również gdzie została pochowana, choć można brać pod uwagę Poznań lub Gniezno. Ze związku Mieszka i Dobrawy narodziło się dwoje dzieci: Bolesław Chrobry, książę, a następnie pierwszy król Polski oraz Świętosława, późniejsza królowa Szwecji, Danii i Norwegii. Istnieje również hipoteza, jakoby córką pochodzącą z tego związku była również nieznaną z imienia małżonka księcia pomorskiego Siemomyśła¹⁶⁵. Mimo, iż wydawać by się mogło, choćby ze względu na bliskie sąsiedztwo, że mariaże Piastów z Przemyślidami w początkach dziejów państwa polskiego będą dość częste, tak w rzeczywistości nie było. Na kolejne małżeństwo pomiędzy przedstawicielami obydwu dynastii trzeba było czekać prawie sto lat.

Z dzieci pochodzących ze związku Kazimierza Odnowiciela i Dobroniegi Marii mamy informację o czterech synach i tylko jednej córce. Jako pierwszy informacje o niej przekazał Gall Anonim, jednakże nie podał jej imienia: *Postea vero de Rusia nobilem cum magnis divitiis uxorem accepit, de qua filios III unamque filiam, regi Bohemie desponsandam, generavit*¹⁶⁶. Norbert Delestowicz fakt pominięcia jej imienia przez Galla nazwał

---

¹⁶³ J. Sobiesiak, *Bolesław II Przemyśłida (+999)*, Kraków 2006, s. 91.

¹⁶⁴ *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, lib. I, 27, s. 49.; *Kosmasa Kronika Czechów*, s. 149.

¹⁶⁵ Zwolennikiem takiej hipotezy był m.in. Gerard Labuda, zob. G. Labuda, *Wpływ powstania państwa polskiego na rozwój dziejowy Pomorza*, [w:] *Początki państwa polskiego*, t. 2, red. K. Tymieniecki, s. 273. Henryk Łowmiański z kolei dopuszczał możliwość, iż mogła to być nie córka, a siostra Mieszka I, córka Siemomyśła, zob. H. Łowmiański, *Początki Polski*, t. 5, s. 418. Kazimierz Jasiński obydwie poglądy uważał za możliwe, K. Jasiński, *Rodowód*, s. 72-77.

¹⁶⁶ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 19, s. 44.

„wymownym” i wskazał na brak zainteresowania ze strony kronikarza Piastównami¹⁶⁷. Jednakże nie ma się czemu dziwić, tendencja taka, wynikająca z pozycji kobiet w ówczesnych czasach była wręcz nagminna u średniowiecznych kronikarzy. Z zapisu Galla dowiadujemy się jedynie, że córka Kazimierza została żoną księcia czeskiego. Inne źródła podają nam już jej imię. W *Nekrologu pegawskim* jawi się ona jako *Zwaticzlawa*¹⁶⁸. Z kolei praski kanonik Kosmas przy okazji jej zaślubin nazywa ją *Zuatava*¹⁶⁹. W języku polskim będziemy więc mieć Świętosławę (Świętawę) lub Swatawę. Skąd ta rozbieżność? Imię Swatawa Piastówna przyjęła najprawdopodobniej po wyjściu za mąż i przeprowadzce do Czech. Przyjrzymy się jednak pierwszemu imieniu, gdyż wzbudza ono do tej pory kontrowersje wśród badaczy. Istnieją dwie hipotezy. Pierwsza z nich jest autorstwa Rafała T. Prinkego, który domyśla się, że imię Świętosława mogło być imieniem, które nosiła matka Mieszka I¹⁷⁰. Według badacza, jeśliby matka pierwszego historycznego władcy Polski nosiła właśnie takie imię, tłumaczyłoby to nadanie tego imienia jego córce, Świętosławie Sygrydzie. Wtórzuje mu Grzegorz Pac, który w tymże imieniu widzi imię szczególnie związane z rodem Piastów, a w dodatku uznaje, że skoro „Bolesław Krzywousty mógł nadać swej córce imię prababki (Rycheza), dlaczegoż Kazimierz miałby nie nadać córce imienia praprababki?”¹⁷¹. Warszawskie badacz zapomniał jednak o tym, że imię Rycheza nosiła siostra żony Krzywoustego. Z pewnością jego córka otrzymała imię po siostrze swojej matki, niżeli po bezpośredniej, ale odległej krewniczce. Druga z kolei hipoteza została zaproponowana przez Kazimierza Jasińskiego. Badacz ten stwierdził, że imię to zostało nadane dzięki ruskiemu pochodzeniu matki Świętosławy – Dobroniegi Marii¹⁷². W rodzie Rurykowiczów imię

---

¹⁶⁷ N. Delestowicz, *Świętosława (Swatawa) czeska królowa z dynastii piastowskiej*, Kwartalnik Prawo-Spoleczeństwo-Ekonomia 4 (2015), s. 4.

¹⁶⁸ *Calendarium Pegaviense*, wyd. J. B. Menckenius, [w:] *Scriptores rerum Germanicarum, Praecipue Saxoniarum*, t. 2, Lipsiae 1782, szp. 142: *Zwaticzlawa regina mater fundatricis nostre*. Fundatorką klasztoru Pegawskiego była Judyta, żona Wiprechta z Grójca, córka Świętosławy-Swatawy. Więcej na temat samego źródła zob.: L. Reitinger, *Nekrologia klastera Pegau. Pozapomenuté svědectví o Přemyslovcích (nejen) Kosmova věku*, [w:] *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely*, ed. M. Wihoda, L. Reitinger et al., Brno 2010, s. 374-377.

¹⁶⁹ *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, lib. II, 20, s. 112: *Wraticzlaus dux accepit uxorem nomine Zuatavam; Kosmasa Kronika Czechów*, s. 248.

¹⁷⁰ R.T. Prinke, *Świętosława, Sygryda, Gunhilda: tożsamość córki Mieszka I i jej skandynawskie związki*, Roczniki Historyczne 70 (2004), s. 101-102.

¹⁷¹ G. Pac, *Kobiety w dynastii Piastów*, s. 528-529.

¹⁷² K. Jasiński, *Rodowód*, s. 176.

Świętosław występowało bardzo często i według Jasińskiego takie pochodzenie tego imienia w tym przypadku nie byłoby niczym dziwnym. Teza Jasińskiego wydaje się wygrywać z tezą Prinkego. Bardziej prawdopodobne jest, iż imię to Piastówna dostała przez związki jej matki z dynastią Rurykowiczów, niż żyjącą ponad 100 lat wcześniej przodkinią, której formy imienia nie możemy być pewni.

Daty urodzenia polskiej księżniczki nie przekazały nam żadne źródła. K. Jasiński zwrócił uwagę jednak na fakt, że w chwili ślubu musiała być już ona „osobą sprawną do zawarcia faktycznego małżeństwa” i że w pierwszych latach po ślubie została matką¹⁷³. Według niego Świętosława-Swatawa mogła przyjść na świat w latach 1043-1044 lub 1046-1048, skłaniał się jednak ku temu drugiemu przedziałowi¹⁷⁴. Krzysztof Benyskiewicz wywnioskował z kolei, że urodziła się ona w latach 1046-1047¹⁷⁵. Trzeba się zgodzić z jednym i drugim badaczem, gdyż nie jesteśmy w stanie umiejscowić daty narodzin Świętosławy-Swatawy w konkretnym roku. Wydaje się jednak wielce prawdopodobne, że przyszła na świat jako czwarte dziecko polskiej książęcej pary. Małżonkiem Świętosławy-Swatawy został jeden z najwybitniejszych władców czeskich – Wratysław II. Był drugim synem księcia Brzetysława I i jego małżonki Judyty ze Schweinfurtu¹⁷⁶. Podobnie jak w przypadku jego małżonki nie znamy dokładnej daty jego narodzin. Obecnie w literaturze przyjmuje się umownie, że urodził się po 1031 roku¹⁷⁷. Zanim przejdziemy do analizy tegoż mariażu, warto wspomnieć, że Świętosława-Swatawa była trzecią żoną czeskiego księcia. Pierwszą była nieznana z imienia, jak również z pochodzenia, być może księżniczka niemiecka, która zmarła krótko po ślubie¹⁷⁸. Następnie poślubił Adelajdę, córkę króla węgierskiego Andrzeja I i po jej śmierci wstąpił w związek małżeński z Piastówną. Informację na ten temat przekazał nam Kosmas: *Evoluto autem fere unius anni spacio post obitum ducticis Adleythe Wratizlaus dux accepit uxorem nomine Zuatavam, Kazimier Poloniorum ducis natam, Bolezlai vero et Wladizlai germanam*¹⁷⁹. K. Jasiński wskazuje, z czym trzeba się zgodzić, że użycie przez

---

¹⁷³ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 177.

¹⁷⁴ Tamże.

¹⁷⁵ K. Benyskiewicz, *Książę Polski Władysław I Herman*, s. 50.

¹⁷⁶ V. Vanicek, *Vratislav II. (I.)*, s. 21.

¹⁷⁷ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 178.

¹⁷⁸ J. Žemlička, *Čechy v době knížecí*, Praha 1997, s. 82.

¹⁷⁹ *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, lib. II, 20, s. 112; *Kosmasa Kronika Czechów*, s. 248.

kronikarza słówka *fere* było celowe i trzeba je odczytywać jako informację, że do mariażu doszło w bardzo krótkim okresie po śmierci Adelajdy¹⁸⁰. Skoro zaś wiemy, że Adelajda zmarła 27 stycznia 1062 r.¹⁸¹, to małżeństwo Wratysława z Świętosławą-Swatawą należałoby umieścić być może już pod koniec tego roku.

Antoni Gąsiorowski stwierdził, że małżeństwo miało przede wszystkim osłabić pozycję brata Wratysława – Jaromira, przebywającego ówczasie na dworze Bolesława Szczodrego¹⁸². Jednocześnie zaznacza, że chodziło zapewne o poprawienie zaognionych stosunków polsko-czeskich, utrzymujących się w takim stanie od czasów panowania księcia Spitygniewa II. Nie zgadza się z tym Vratislav Vaníček¹⁸³. Owszem, bierze on pod uwagę konflikt polsko-czeski dotyczący Śląska, jednakże nie widzi związku pomiędzy sporem z 1060 roku, a małżeństwem zawartym dwa lata później. W dodatku, stwierdza on, że małżeństwo ze Świętosławą, miało przyczynić się do neutralnego podejścia Czech w przypadku spodziewanego odwetowego ataku Rzeszy na Węgry¹⁸⁴. Dość ciekawą hipotezę wysnuł także Josef Žemlička, według którego zbliżenie polsko-czeskie zezwoliło Wratysławowi II na przystąpienie do odnowy biskupstwa morawskiego¹⁸⁵. Małżeństwo to z całą pewnością umocniło pozycję Wratysława II w Czechach i zaowocowało bliskimi kontaktami z Polską, trwającymi do 1086 roku.

Małżonkowie doczekali się czterech synów: Bolesława, Borzywoja II, Władysław I i Sobiesława I oraz jednej córki Judyty, żony Wiprechta z Grójca, margrabiego Miśni i Łużyc¹⁸⁶. W 1086 roku Wratysław II został koronowany na pierwszego króla Czech, zaś Świętosława-Swatawa została pierwszą królową tego państwa¹⁸⁷. Wratysław zmarł 14

---

¹⁸⁰ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 177.

¹⁸¹ *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, lib. II, 20, s. 112: *Anno dominice incarnationis MLXII VI kal. Februarii obiit ductrix Adleyth*; *Kosmasa Kronika Czechów*, s. 247.

¹⁸² A. Gąsiorowski, *Wratysław II*, s. 599.

¹⁸³ V. Vaníček, *Vratislav II. (I.)*, s. 62.

¹⁸⁴ Tamże, s. 63.

¹⁸⁵ J. Žemlička, *Čechy v době knížecí*, s. 97.

¹⁸⁶ Warto w tym miejscu wspomnieć, że z małżeństwa z Adelajdą węgierską Wratysław II doczekał się czwórki dzieci: Brzetysława II, Wratysława, Ludmiły i Judyty, późniejszej małżonki Władysława Hermana.

¹⁸⁷ Na temat koronacji i jej znaczenia dla polityki międzynarodowej, a zwłaszcza kontaktów polsko-czeskich zob.: R. Nový, *Královská korunovace Vratislava II.*, Numismatické listy 43 (1988) s. 129-144; M. Wihoda, *Polská koruna českých králů*, Český Časopis Historický 102 (2004), nr 4, s. 721-744; J. Žemlička, „Polská koruna” Vratislava II., aneb čím ho (ne)mohl obdařit Jindřich IV. *Glosy ke středověké korunovační symbolice*, Český Časopis Historický 104 (2006), s. 1-46.

stycznia 1092 roku po upadku z konia¹⁸⁸. Świętosława-Swatawa przeżyła swojego męża o ponad trzydzieści lat. Zmarła 1 września 1126 roku. Datę jej zgonu podaje kilka źródeł, m.in.: *Mnich Sażawski*¹⁸⁹, *Annales Gradicensis-Opatovicenses*¹⁹⁰, *Nekrolog olomuniecki*¹⁹¹ czy *Nekrolog pegawski*¹⁹². Została pochowana u boku swojego męża w ufundowanej przez nich kolegiacie wyszehradzkiej¹⁹³. Warto zaznaczyć, że w chwili śmierci Świętosława-Swatawa miała ok. 80 lat, co czyni ją to również jedną z najdłużej żyjących przedstawicielek dynastii Piastów.

Kolejny mariaż polsko-czeski dotyczy zarówno brata Świętosławy-Swatawy, jak i córki jej męża, Wratysława II. Filiacja Władysława Hermana jest poświadczona dobrze przez źródła¹⁹⁴. Nie znamy jednak jego daty urodzenia. Spośród dzieci pochodzących ze związku Kazimierza Odnowiciela i Dobroniegi Marii znamy jedynie datę narodzin syna Mieszka¹⁹⁵, a wiemy, że był on młodszy od pierworodnego Bolesława Szczodrego, jak również od Władysława¹⁹⁶. Skoro pierworodny syn Kazimierza – Bolesław, urodził się

---

¹⁸⁸ V. Vaníček, *Vratislav II*, s. 224.

¹⁸⁹ *Monachi Sażawiensis continuatio Cosmae*, wyd. J. Emler, [w:] *Fontes rerum Bohemicarum*, t. 2, Praha 1874, s. 257.

¹⁹⁰ *Annales Gradicensis-Opatovicenses*, wyd. J. Emler, [w:] *Fontes rerum Bohemicarum*, t. 2, Praha 1874, s. 393.

¹⁹¹ *Necrologium Olomucense. Handschrift der königlichen Bibliothek in Stockholm*, wyd. B. Dudík OSB, *Archiv für österreichische Geschichte* 59 (1880), s. 649.

¹⁹² *Calendarium Pegaviense*, szp. 142.

¹⁹³ V. Novotný, *České dějiny*, t. 1, č. 2, s. 592.

¹⁹⁴ Jako syna Kazimierza Odnowiciela i Dobroniegi Marii wymieniają go m.in. *Annalista Saxo* i Galla Anonim, zob.: *Annalista Saxo*, ed. G. Waitz [w:] *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, [dalej: MGH SS] t. VI, Hannoverae 1844, s. 683: *His teporibus Kazimer, filius Mizeconis ducis Polanorum, reversus in patriam, a Polanis libenter suscipitur, duxitque uxorem regis Ruscie filiam, procreavitque duos filios Vladizlaum et Bolizlaum; Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 19, s. 44.

¹⁹⁵ Dokładną datę narodzin Mieszka podaje *Rocznik kapituły krakowskiej. MXLV Mesco filius Kazimiri nascitur XVI Kalendas Maii luna XXV. Rocznik kapituły krakowskiej*, wyd. Z. Kozłowska-Budkowa, [w:] *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*, wyd. Z. Kozłowska-Budkowa, MPH, t. V, Warszawa 1978, s. 48.

¹⁹⁶ W literaturze obecnie przyjmuje się, iż kolejność synów Kazimierza Odnowiciela podana przez Galla Anonima, jest zgodna ze stanem rzeczywistym. W przeszłości zakwestionował tę tezę J. Bieniak, który stwierdził, że kolejność ta nie odpowiadała wiekowi synów polskiego księcia, a ich znaczeniu, z czego można by wnioskować, że Władysław mógł być równie dobrze najmłodszym synem, por. J. Bieniak, *Państwo Mieclawa*, Warszawa 1963, s. 139. Hipotezę Bieniaka obalili już W. Dziewulski, który jasno stwierdził i trzeba się z nim w tym względzie zgodzić, iż ważniejsza dla ówczesnych kronikarzy była zasada starszeństwa w prawodawstwie epoki feudalnej, W. Dziewulski, *Sprawa Mieclawa*, *Przegląd Historyczny* 56 (1965), s. 479. Gdyby Władysław był młodszy od Mieszka czy też Ottona, Gall z pewnością podałby taką kolejność. Zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 158 i n.

między 1041 a 1042 r.¹⁹⁷, zaś Mieszko przyszedł na świat w 1045 r.¹⁹⁸, nie pozostaje nam nic innego, jak ustalić datę narodzin Władysława na lata 1042-1044¹⁹⁹.

Władysław był w trzech związkach małżeńskich. Jego pierwszą żoną, była nieznaną przedstawicielką jednego z rodu możnowładczych. Małżeństwo to najprawdopodobniej nie było do końca prawomocne i żona została odesłana, gdy Władysław objął rządy po swoim wygnanym bracie. Nie ma w tym nic dziwnego, jeśli weźmiemy pod uwagę, że przejmując tron po bracie-banicie, Władysław musiał zawrzeć mariaż dynastyczny, nie tylko żeby wzmocnić swoje panowanie nowym sojuszem, to przede wszystkim aby zagwarantować ciągłość dynastii.

Wybranką Władysława została Judyta, księżniczka czeska z dynastii Przemyślidów, pochodząca z pierwszego związku jego obecnego szwagra – Wratysława II. Źródła milczą na temat jej daty narodzin. O. Balzer przyjął, że była ona najstarszym dzieckiem urodzonym przez Adelajdę, drugą małżonkę Wratysława²⁰⁰. Niniejsza teza nie jest jednak podana w żadnym przekazie, aczkolwiek nie można jej wykluczyć. Wratysław poślubił Adelajdę w 1056 r oku²⁰¹. Jeżeli Judyta byłaby najstarszym dzieckiem tejże pary, mogłaby przyjść na świat w 1057 roku. Jednakże, jak wspomniano wyżej, pierwородności Judyty nie możemy być pewni. O. Balzer datuje jej urodziny na lata 1056-1058²⁰², aczkolwiek należy ją z pewnością przesunąć na lata 1057-1060²⁰³. Adelajda umarła w 1062, więc najpóźniejszym terminem narodzin Judyty należałoby wskazać właśnie ten rok.

---

¹⁹⁷ Zob. przypis 196.

¹⁹⁸ Zob. przypis 195.

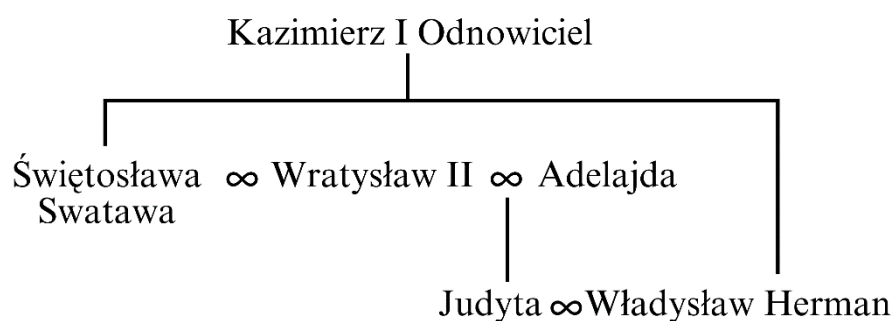
¹⁹⁹ Taką datację przyjął również K. Jasiński, *Rodowód*, s. 162. Jedynie nieliczni badacze odbiegają od tej datacji, np. G. Labuda, *Władysław Herman*, [w:] *Słownik Starożytności Słowiańskich*, red. W. Kowalenko, G. Labuda, T. Lehr-Splawiński, t. 6, cz. 2, Wrocław 1980, s. 518 przyjął za datę narodzin Władysława rok ok. 1040. Z kolei D. Borawska, *Kryzys monarchii*, s. 23 stwierdziła, że najwcześniej mógł on przyjść na świat w 1046 r.

²⁰⁰ O. Balzer, O. Balzer, *Genealogia Piastów*, s. 102.

²⁰¹ Kosmas podaje rok 1055, jednakże ze względu na ulokowanie zbyt dużej liczby wydarzeń przez kronikarza w tym roku, należy przyjąć iż do mariażu doszło w roku następnym, *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, lib. II, 16, s. 107 i n. Więcej na temat mariażu Wratysława II z Adelajdą, jak również jej filiacji zob.: B. Krzemieńska, *Vzťahy Moravských Přemyslovců ke Kyjevské Rusi*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Historia XXIV (1990), s. 94-95; K. Jasiński, *Filiacja Adelajdy, żony czeskiego księcia Wratysława II*, Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego 1 (1993), s. 3-11.

²⁰² O. Balzer, *Genealogia*, s. 102.

²⁰³ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 164.

Tabela 4 - Powinowactwo między księciem Władysławem Hermanem, a Judytą, córką Wratisława II

Nie zachowała się również informacja na temat daty zaślubin. Brak przekazów źródłowych spowodował narodziny dyskusji na ten temat, zarówno wśród historyków polskich, jak i czeskich. W czeskiej historiografii dominuje pogląd, iż do zawarcia tego mariażu doszło w latach 1079-1080²⁰⁴. Z kolei w polskiej nauce nie ma aż takiej spójności. Gerard Labuda datował tenże mariaż na lata 1082-1083²⁰⁵. Kazimierz Jasiński z kolei stwierdził, że nie może być mowy o innych latach jak o 1079-1081 jako najbardziej prawdopodobnych²⁰⁶. Józef Dobosz zasugerował z kolei, że książę mógł zająć się sprawami małżeńskimi dopiero po unormowaniu stosunków w kraju i śmierci swojego poprzednika, czyli w 1082 lub najwcześniej w roku poprzednim²⁰⁷. Jedyne co jesteśmy w stanie stwierdzić, że Władysław z Judytą nie mogli przez długi czas doczekać się potomstwa. W datacji tego mariażu dopatrywałbym się słuszności tezy J. Dobosza, stwierdzając jednocześnie, że mogło do niego dojść na przełomie 1081/1082 r., z naciskiem na rok późniejszy, aczkolwiek początków rozmów pomiędzy stroną polską a czeską doszukiwać się można w latach zaproponowanych przez K. Jasińskiego.

Władysław po przejęciu władzy musiał przede wszystkim unormować stosunki z sąsiadami. Panowanie jego poprzednika, króla-banity Bolesława Śmiałego, przyczyniło się do osłabienia stosunków zarówno z Rzeszą jak i z Czechami. Ważnym faktem jest,

²⁰⁴ Zob. M. Bláhová, J. Frolik, N. Profantová, *Velké dějiny země Koruny České*, Praha-Litomyšl 1999, s. 451.

²⁰⁵ G. Labuda, *Piastowie twórcami państwa polskiego*, [w:] *Piastowie w dziejach Polski. Zbiór artykułów z okazji trzzechsetnej rocznicy wygaśnięcia dynastii Piastów*, red. R. Heck, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975, s. 31.

²⁰⁶ Zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 161; taką tezę popiera również K. Benyskiewicz, *Książę Polski Władysław I Herman 1079-1102*, Zielona Góra 2010, s. 165

²⁰⁷ J. Dobosz, *Monarchia i możni wobec Kościoła w Polsce do początku XIII wieku*, Poznań 2002, s. 159.

że w sporze o inwestyturę Bolesław poparł papieża. Jego stanowisko wpłynęło na pogorszenie się stosunków z Rzeszą²⁰⁸. Władysław Herman po objęciu rządów zrezygnował z królewskiego tytułu, co było najprawdopodobniej spowodowane chęcią porozumienia z cesarzem. Pozostaje jeszcze pamiętać o jednej kwestii. Z nakazu cesarza Polska miała płacić trybut Czechom z terenu Śląska, czego Bolesław Śmiały nie czynił. Władysław z kolei zmienił charakter prowadzonej polityki i dążył do ugody z Rzeszą, rozpoczynając jednocześnie płacenie trybutu²⁰⁹. Przypieczętowaniem sojuszu był właśnie mariaż z Przemyślidką. W tym miejscu zaznaczyć trzeba, że wybór małżonki nie był przypadkowy. Wratysław II nie dość, że był jednym z głównych przeciwników Bolesława Szczodrego, to w dodatku pozostawał sojusznikiem cesarza Henryka IV. Jak stwierdza K. Benyskiewicz mariaż ten „jest również świadectwem porozumienia przynoszącego korzyści obu umawiającym się stronom”²¹⁰. Otóż według badacza ślub Judyty z Władysławem dla strony czeskiej miał stanowić przede wszystkim rękojmię pokoju i prowadzenie dalszych działań Wratysława na arenie międzynarodowej, zaś dla strony polskiej z jednej strony związek z Czechami chronił przed zemstą wygnanego brata znajdującego się na Węgrzech, z drugiej zaś wprowadzał Władysława do grona sojuszników cesarza Henryka IV²¹¹. Nie ma powodu, żeby się z tym twierdzeniem nie zgodzić. Dodatkowo, czeski uczone V. Vaniček stwierdził, że małżeństwo to doprowadziło do narodzin swoistej polityki konsensusu pomiędzy Polską a Czechami, co wcześniej, mimo mariażu Świętosławy-Svatavy z Wratysławem II, nie było możliwe²¹².

Małżonkowie przez długi czas nie mogli doczekać się potomka. Gall Anonim w swojej kronice przekazał nam, że za namową biskupa poznańskiego Franka²¹³, wysłali oni dary wotywno do sanktuarium św. Idziego w Saint-Gilles w Prowansji w intencji

---

²⁰⁸ J. Žemlička, *Čechy v době knížecí*, s. 107.

²⁰⁹ J. Žemlička, *Čechy v době knížecí*, s. 107.

²¹⁰ K. Benyskiewicz, *Książę Polski Władysław I Herman*, s. 166.

²¹¹ Tamże, s. 166.

²¹² V. Vaniček, *Vratislav II. (I.)*, s. 162.

²¹³ Gall Anonim używa określenia „biskup polski” (*Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 30, s. 57: *accessit ad eos Franco Poloniensis episcopus*), jednakże przypuszczalnie mowa tu o biskupie poznańskim, zob. dyskusję w tej sprawie: K. Maleczyński, *Bolesław III*, s. 13; J. Leśny, *Franco – episcopus Bellegradensis*, *Roczniki Historyczne* 58 (1993), s. 19-31; J. Dobosz, *Monarchia i możni*, s. 128 i n.

narodzin dziecka²¹⁴. Poselstwo poskutkowało i według kronikarz św. Idzi wysłuchał modłów. Judyta poczęła dziecko, przyszłego następcę Władysława Hermana na tronie polskim – Bolesława Krzywoustego. Jednakże, cztery miesiące po jego narodzinach wyzionęła ducha. Informuje nas o tym m.in. Kosmas: *Anno dominice incarnationis MLXXXV. VIII. kal. Ian. Obiit Iuditha coniux Wladiżłai ducis Poloniorum, que fuit filia Wratisłai ducis Boemorum*²¹⁵. Czeski kronikarz umieścił śmierć córki Wratisława II pod rokiem 1085, co w obecnej literaturze uznaje się za błędne²¹⁶. Wiąże się to głównie z zapisem w innym źródle, a mianowicie w *Roczniku kapituły krakowskiej*, który rok śmierci księżnej, a jednocześnie rok narodzin Bolesława Krzywoustego, podaje jako 1086²¹⁷. Również data dzienna przysporzyła problemów historiografom. Kwestię tę definitywnie rozwinął K. Jasiński, który na podstawie analizy zapisu z czterech różnych od siebie źródeł (dwóch polskich, czeskiego i francuskiego)²¹⁸ stwierdził, że Judyta „zmarła z całą pewnością 24 lub 25 XII”²¹⁹. Nie ma podstaw by sądzić, że matka Bolesława Krzywoustego zmarła w innym grudniowym dniu i obecnie datę 24/25 grudnia 1086 r. przyjmuje się jako ostateczną. Została ona pochowana w katedrze plockiej²²⁰. Po jej śmierci Władysław Herman wstąpił ponownie w związek małżeński z wdową po królu węgierskim Salomonie – również Judytą.

---

²¹⁴ *Galli Anonymi Cronica*, ks. I, rozdz. 30-31, s. 57-58.

²¹⁵ *Cosmae Pragensis chronica Boemorum*, lib. II, 36, s. 133; *Kosmasa Kronika Czechów*, s. 275.

²¹⁶ W sprawie dyskusji na temat daty zgonu Judyty jaka toczyła się w literaturze zob.: K. Jasiński, *Rodowód*, s. 164-168.

²¹⁷ *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 52.

²¹⁸ Mowa tu o zapisach w kronice Galla Anonima (noc z 24 na 25 XII), kronice Kosmasa (25 XII), *Kalendarzu Krakowskim* (24 XII) oraz *Nekrologu opactwa w Saint-Gilles* (24 XII). Zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 164-165.

²¹⁹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 165.

²²⁰ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 168.

3. DYNASTIA ARPADÓW

Nie do końca wiadomo, kiedy dokładnie Arpadom udało się przejąć władzę na Węgrzech. Wiadomo jednak, że ród Arpada²²¹, od którego imienia pochodzi nazwa dynastii, przybył pokonując Przełęcz Werecką na tereny zwane obecnie Niziną Węgierską pod koniec IX wieku, rozpoczynając tym samym jej zasiedlenie i stopniowy podbój²²². Jego prawnuk, Gejza, ochrzcił się w 974 roku, zaś trwałego schrystianizowania dokonał jego syn, Stefan. Arpadowie władali Węgrami, podobnie jak Przemyślidzi Czechami, do początku XIV wieku. W tym okresie ośmiokrotnie wchodzili w związek małżeński z przedstawicielami dynastii Piastów. W interesującym nas przedziale czasowym rozpatrywać będziemy jedynie trzy z nich, choć w starszej literaturze mowa byłaby o czterech²²³.

Pierwszym przedstawicielem dynastii Piastów, który związał się z przedstawicielką dynastii Arpadów był syn Mieszka I, Bolesław Chrobry. Swoje drugie małżeństwo zawarł prawdopodobnie w 986 roku²²⁴. Choć nie jesteśmy w stanie jednoznacznie ustalić daty zawarcia tego mariażu, rok 986 podany m.in. przez Jasińskiego i Labudę wydaje się najbardziej prawdopodobny. Jego wybranką została nieznaną nam bliżej kobieta węgierskiego pochodzenia. Nie wiemy nic na temat jej rodzinnych koligacji. Jednak zaznaczyć trzeba, że brak informacji stał się zachętą do dociekań

---

²²¹ Więcej na temat dynastii Arpadów zob. m.in.: I. Bóna, *A magyarok és Európa a 9–10. Században*, Budapest 2000; P. Engel, *The Realm of St. Stephen: A History of Medieval Hungary, 895-1526*, London-New York 2001; *Kings and Saints. The Age of the Árpáds*, ed. C. Horváth, G. Horváth-Lugossy, A. Kovács, Budapest–Székesfehérvár 2022; M. Font, *The Rulership of the Árpadian Dynasty in the 10th–13th Centuries*, [in:] *Rulership in Medieval East Central Europe. Power, Ritual and Legitimacy in Bohemia, Hungary and Poland*, ed. G. Vercamer, D. Zupka, Leiden-Boston 2022, p. 81-110.

²²² G. Györffy, *Święty Stefan I*, Warszawa 2003, s. 37-38

²²³ Mowa o rzekomej Piastównie, Adelajdzie, która miała być siostrą lub córką Mieszka I i żoną węgierskiego księcia Gejzy. Choć w dawniejszej historiografii nie podważano jej istnienia, a w obecnej literaturze popularnonaukowej jej postać wciąż obecna, przy stanie obecnych badań zgodnie przyjmuje się, iż jest to postać fikcyjna. Zob. R. Grzesik, *Adelajda, rzekoma księżniczka polska na tronie węgierskim*, [w:] *Kobieta w kulturze średniowiecznej Europy. Prace ofiarowane Profesor Alicji Karłowskiej-Kamzowej*, red. A. Gąsiorowski, Poznań 1995, s. 47-53.

²²⁴ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 85.

badaczy, które trwają do dnia dzisiejszego. Posiadamy jedynie zwięzły zapis, który przekazał nam Thietmar opisując małżeństwa zawierane przez Chrobrego²²⁵.

Na tej podstawie Oswald Balzer upatrywał w niej córkę księcia Gejzy, przez co siostrę króla Stefana Wielkiego²²⁶. Pogląd ten został odrzucony przez m.in. Stanisława Zakrzewskiego²²⁷. Węgierski uczony György Györffy trafnie zaznaczył, że jedynie o tej małżonce Thietmar nie podaje dokładniejszych danych, czego nie można powiedzieć o pozostałych małżonkach Chrobrego. Według niego owa Węgierka była krewną księcia Gejzy, wywodzącą się z rodu Arpadów, jednakże o jej ojcu kronikarz nie posiadał więcej informacji, stąd tak lakoniczny opis²²⁸. W swoim niezwykle obszernym dorobku naukowym wiele miejsca księżniczce węgierskiej poświęcił również Gerard Labuda. Poznański historyk wątpił w to, iż nieznana nam z imienia Węgierka była córką księcia Gejzy²²⁹. Stwierdza ponadto, że mariaż ten przysporzyłby więcej korzyści Piastom, jeśli został by zawarty z córką któregoś z węgierskich książąt północno-wschodnich. I to stwierdzenie jest niezwykle przekonujące. Skierowanie w tym kierunku polityki zagranicznej wskazywało by na przygotowanie się do zajęcia Krakowa przez Polaków²³⁰. W takim razie małżeństwo Chrobrego z Węgierką, czy to córką Gejzy, czy innego księcia z tamtego regionu, byłoby wycelowane przeciwko państwu czeskiemu Bolesława II²³¹. Również Henryk Łowmiański stwierdził, że druga małżonka Bolesława należała do węgierskiego rodu książęcego, ale mniej znaczącego niż dynastia Arpadów²³². Również historycy niemieccy zaczęli odchodzić od jej koligacji z księciem Gejzą²³³. Pojawiła się

---

²²⁵ *Kronika Thietmara*, ks. IV, 58(37), s. 225: *et tunc ab Ungaria sumpsit uxorem, de qua habuit filium, Besprim nomine, similliter expellens eam.*

²²⁶ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, s. 39 i n.

²²⁷ S. Zakrzewski, *Mieszko I jako budowniczy państwa polskiego*, Warszawa 1921, s. 89.

²²⁸ G. Györffy, *Święty Stefan I, król Węgier i jego dzieło*, Warszawa 2003, s. 110

²²⁹ G. Labuda, *Ze stosunków polsko-węgierskich w drugiej połowie X wieku*. [w:] *Europa-Słowiańszczyzna-Polska: Studia ku uczczeniu Profesora Kazimierza Tymienieckiego*, red. Cz. Łuczak, Poznań 1970, s. 82.

²³⁰ Więcej na ten temat w: H. Łowmiański, *Bolesław Chrobry w Krakowie w końcu X wieku*, *Małopolskie Studia Historyczne* 4 (1961), z. 3-4, s. 11 i n.

²³¹ M. Matla-Kozłowska, *Przemysłodziej*, s. 313.

²³² H. Łowmiański, *Początki Polski*, t. V, s. 568.

²³³ Zob. np.: Ch. Lübke, *Das Reich von Kiev als Faktor der Beziehungen zwischen Deutschland und Polen (10.-11. Jahrhundert)*, [w:] *Mittelalter: eis oder viele?*, ed. S. Mozdziuch, W. Mrozowicz, S. Rosik, Wrocław 2010, s. 138.

również koncepcja, iż mogła to być Karolda, siostra Sarolty, małżonki księcia Gejzy²³⁴. Hipoteza ta jest niezwykle interesująca, jednakże trzeba ją brać pod uwagę z dużą rezerwą. Thietmar nie podał nam żadnych danych – imienia, imienia ojca, dynastii czy rodu, a jedynie wskazał na państwo z którego pochodziła małżonka Chrobrego. Mogła oczywiście być to Karolda, ale równie dobrze mogłaby to być nieznana siostra Sarolty i Karoldy. W końcu możemy również upatrywać jej pochodzenia z madziarskiej arystokracji, nie koniecznie skoligaconej z dynastią panującą. Hipotez jest wiele, zapewne pojawiają się jeszcze inne domysły na ten temat, choćby z powodu iż genealogia niektórych rodów węgierskich nadal pozostaje niejasna. Należy uznać, iż druga małżonka Bolesława pochodziła z rodu węgierskiego, odgrywającego znaczenie na ówczesnej arenie politycznej. Mogła ona pochodzić z dynastii Arpadów, jak również z pomniejszych kręgów arystokracji. Mogła to również być Karolda, siostra żony panującego księcia.

Jednak należy odpowiedzieć na pytanie jaki cel przyświecał nawiązaniu sojuszu polsko-węgierskiemu? Z całą pewnością po stronie polskiej inicjatorem tego mariażu był książę Mieszko I. Pojawiły się dwie koncepcje. Pierwsza z nich widziała w tym mariażu zamiar opanowania przez Mieszka należącego do Czech Krakowa²³⁵. Druga z kolei widziała za inicjatora tego małżeństwa księcia czeskiego Bolesława II Pobożnego, który miał nadać Kraków w namiestnictwo swojemu siostrzeńcowi (Bolesław był synem jego siostry Dobrawy)²³⁶. O ile pierwsza koncepcja jest wielce prawdopodobna, o tyle druga nie spotkała się z uznaniem²³⁷, co nie może dziwić. Mieszko I ewidentnie dążył do opanowania Krakowa i mało prawdopodobne jest, aby to jego były szwagier przejął inicjatywę w swataniu jego syna. Tym bardziej, że sojusz polsko-czeski w tym czasie mocno ucierpiał. Po śmierci Dobrawy między państwami panowały dość napięte relacje. Trzeba się zgodzić z Labudą, iż dążenie do opanowania Krakowa było główną przyczyną odesłania pierwszej małżonki Chrobrego i wyboru nowej kandydatki z Węgier. Jeśli byśmy przyjęli taką koncepcję, niezwykle interesujące wydaje się jej pochodzenia z rodu

---

²³⁴ B. Śliwiński, *Bezprym*, Kraków 2014, s. 43 i n. Badacz ten w swojej publikacji w sposób wyczerpujący przytoczył debatę historiograficzną na temat pochodzenia węgierskiej małżonki Bolesława Chrobrego. P. Urbańczyk, *Bolesław Chrobry – lew ryczący*, Toruń 2018, s. 45.

²³⁵ T. Manteuffel, *Państwo Mieszka*, s. 1038; G. Labuda, *Mieszko I*, s. 169

²³⁶ Zob. np.: H. Łowmiański, *Bolesław Chrobry w Krakowie w końcu X wieku*, *Małopolskie Studia Historyczne* 4 (1961), z. 4.

²³⁷ B. Śliwiński, *Bezprym*, s. 47.

ksiąząt siedmiogrodzkich. Jednakże, tak jak wspomnieliśmy wcześniej, nie da się tego jednoznacznie ustalić.

Idąc w tym kierunku, jeszcze bardziej zaskakuje nas fakt zerwania małżeństwa. Wydarzenie to miało miejsce zapewne w latach 987-989²³⁸. Co prawda nie wiemy jaki udział nowi sojusznicy mieli w zajęciu Krakowa, jednakże Węgierka urodziła Chrobremu pierwszego potomka, w dodatku płci męskiej. Oznaczało by to dla nas, iż sojusz polsko – węgierski nie przyniósł oczekiwanych korzyści Piastom. Jerzy Strzelczyk, jako przyczynę oddalenia małżonki upatruje konflikt jaki mógł nastąpić pomiędzy Piastami a królem węgierskim, kiedy to Bolesław, według Thietmara²³⁹, osadził na pograniczu wuja św. Stefana – Prokuję²⁴⁰. Jednakże stwierdzenie to budzi zbyt wiele sprzeczności. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na brak poświadczenia w innych źródłach istnienia Prokuję. Rodzi się też problem z datacją. O wiele bardziej prawdopodobną hipotezę wysunął G. Györffy, który stwierdził, że Bolesław oddalił swoją małżonkę, gdyż Piastom nie udało się zachęcić księcia węgierskiego Gejzy do wojny przeciw Czechom²⁴¹. Ta hipoteza zdaje się być najbardziej adekwatną do polityki prowadzonej przez Piastów w ówczesnym czasie.

W imieniu jakie nosił pierwородny syn władcy Polski, doszukiwano się koneksji zarówno z Węgrami jak i ze Słowianami. Dokładnie temu imieniu przyjrzał się Jacek Hertel, który uwzględniając koncepcje zarówno językoznawców jak i historyków, bezspornie stwierdził że jest ono pochodzenia słowiańskiego i brzmiało pierwotnie Bezprzem lub Bezprzym.²⁴² W dzisiejszej historiografii najstarszy syn Chrobrego jest nazywany Bezprymem, gdyż jak wskazuje Jasiński – imię to nie przetrwało zarówno w Polsce jak i w ościennych państwach.²⁴³ Powracając do nieznaney z imienia Węgierki, nie zachowały się informacje na temat jej dalszych losów. Nie jesteśmy w stanie ustalić nawet daty jej śmierci.

---

²³⁸ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 86.

²³⁹ *Kronika Thietmara*, ks. VIII, 4(3), s. 585: *Habuit hic quandam urbem in confinio regni suimet et Ungariorum sitam, cuius errat custos Proci senior, avinculus regis Pannonici, a suis sedibus ab eodem, ut modo, antea expulsus.*

²⁴⁰ J. Strzelczyk, *Bolesław Chrobry*, s. 27.

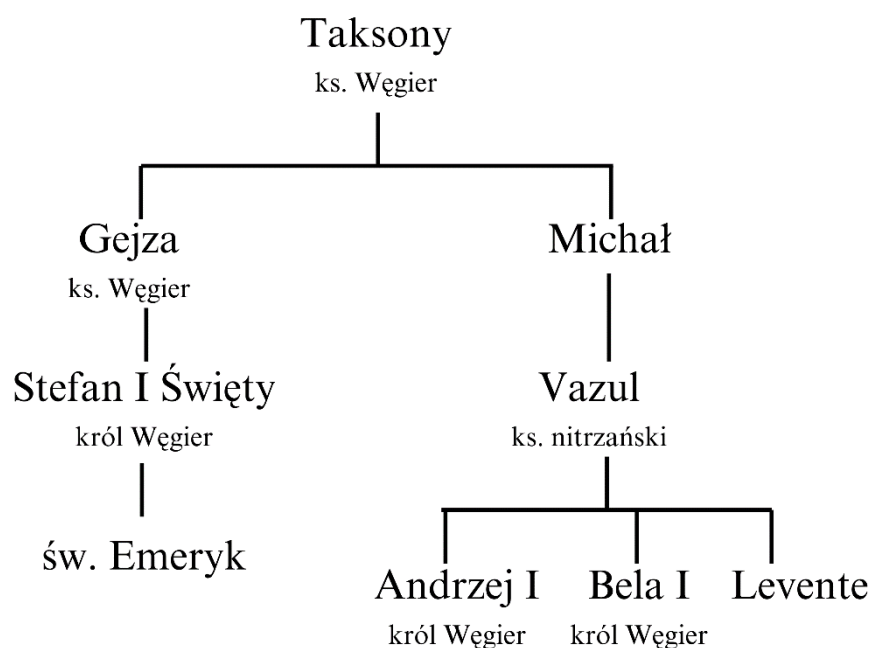
²⁴¹ G. Györffy, *Kontakty Polski i Węgier w dobie tworzenia się obu państw*, *Kwartalnik Historyczny* 95 (1988), s. 8.

²⁴² J. Hertel, *Imiennictwo dynastii piastowskiej*, s. 106-109.

²⁴³ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 107.

Na kolejny związek zawarty pomiędzy Piastami a rodem węgierskim trzeba było czekać dwa pokolenia. Stryjeczny bratanek króla Węgier Stefana I, Bela, poślubił nieznaną z imienia córkę Mieszka II i Rychczy. Z zaginionych *Gesta Ungarorum* dowiadujemy się wielu interesujących dla nas informacji. Tak jak wspomnieliśmy, *Gesta* są zaginione, jednakże znamy ten przekaz z późniejszego zapisu węgierskiego kronikarza z XIII wieku – Simona Kézai: *Andreas, Bela et Leuenta de Boemia in Poloniam transeuntes a Misca Polonorum duce amicabilem sunt recepti, ubi Bela Pomoraniae ducem duello devincens, filia Miskae sibi datur in uxorem*²⁴⁴. Posiłkując się tym przekazem możemy wyznaczyć parę informacji, które mogą nam pomóc przy analizie interesującego nas mariażu. Po pierwsze, Bela wraz z braćmi Lewentą i Andrzejem przebywali na dworze Mieszka II.

Tabela 5 - Pokrewieństwo między królami Węgier – Stefanem I Świętym a Belą I

Po drugie książęta przybyli do Polski z Czech. Po trzecie, Bela po walce z księciem pomorskim dostał rękę nieznaną z imienia córki Mieszka II. Na podstawie tych trzech ważnych informacji można rozpocząć dokładną analizę zaaranżowania tego małżeństwa.

²⁴⁴ Simonis de Keza, *Gesta Hungarorum, Scriptores rerum Hungaricarum*, ed. E. Szentpétery, t. I, Budapestini 1937, s. 177.

Jednak zanim do tego przejdziemy, trzeba skupić się na głównych postaciach tego wydarzenia. Bela I był synem Vazula²⁴⁵, księcia nitrzańskiego z dynastii Arpadów, który był stryjczym kuzynem króla Stefana I. W wyniku perturbacji związanych ze śmiercią następcy tronu Emeryka, po nieudanej próbie zamachu Vazul został oślepiony a jego synowie zbiegli z kraju udając się najpierw do Czech, później do Polski²⁴⁶. Bela przyszedł na świat około 1020 roku²⁴⁷, niestety nie znamy dokładnej daty jak również imienia jego matki Beli.

Większy problem jest w przypadku jego małżonki. Co prawda możemy być pewni jej filiacji. Nie ma żadnych zastrzeżeń aby stwierdzić, że była córką Mieszka II z jego związku z Ryczezą²⁴⁸, jednak źródła nie podały więcej informacji na jej temat. Nie możemy powiedzieć nic pewnego o dacie jej narodzin. Kazimierz Jasiński stwierdza, że była ona młodszą córką Mieszka II²⁴⁹. Nie można tejże hipotezie zaprzeczyć, ale nie ma też co do niej pewności. O tym czy była ona starsza od Gertrudy, czy młodsza, niestety z braku źródeł nie zdecydujemy. Problem pojawia się również przy jej imieniu. Dopiero w późniejszej historiografii pojawiają się domysły na ten temat. Stanisław Kętrzyński domniemywał, że mogła ona nosić imię Ryksa, po swojej matce²⁵⁰. Z kolei Jerzy Dowiat i Tadeusz Wasilewski upatrywali w niej Adelajdę²⁵¹. Według drugiego badacza byłoby to wytłumaczeniem występowania w *Kronice polsko-węgierskiej* Adelajdy, córki Mieszka I. Mogło dojść do pomyłki w określeniu filiacji, zamiast Mieszka II, kronikarz błędnie wpisał jego dziadka, co w efekcie doprowadziło do powstania legendy Adelajdy Białej Knegini²⁵². Obie hipotezy są dla nas niezwykle interesujące i jednocześnie

---

²⁴⁵ W historiografii można spotkać różną formę jego imienia, np. Vazul (S.A. Sroka, *Historia Węgier do 1526 roku w zarysie*, Bydgoszcz 2000, s. 21), Vaszoly / Wasyl (W. Dworzaczek, *Genealogia*, Warszawa 1959, tabl. 84), Bazyl (S. Zakrzewski, *Bolesław Chrobry Wielki*, wyd. 2, Warszawa 2000, s. 439).

²⁴⁶ G. Györffy, *Święty Stefan I*, s. 113.

²⁴⁷ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 150.

²⁴⁸ W historiografii pojawił się pogląd, iż zarówno żona Beli I jak i Gertruda nie były córkami Ryczezy, a jedynie Mieszka II z inną kobietą. Jednakże argumentacja ta nie ma żadnego uzasadnienia i można go dobitnie odrzucić. Zob. S. Halko, *Richeza Königin von Polen, Gemahlin Mieczysława II*, Freiburg 1914, s. 111.

²⁴⁹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 150.

²⁵⁰ S. Kętrzyński, *O imionach*, s. 733.

²⁵¹ J. Dowiat, *Bela I węgierski w Polsce*, Przegląd Historyczny 59 (1965), s. 12, przyp. 79; T. Wasilewski, *Dwa utracone dawne roczniki: Rocznik biskupów dworu polskiego i Rocznik tyniecki (starszy)*, Roczniki Historyczne 54 (1988), s. 33.

²⁵² *Kronika węgiersko-polska*, [w:] MPH, t. I, s. 498. Thietmar w swojej kronice nazywa ją Belekneginii: *Kronika Thietmara*, ks. VIII, 4(3), s. 585. Zapisy te wykorzystał Balzer, który utożsamiał ją z żoną księcia

prawdopodobne. Mogła ona otrzymać imię po swojej matce, jednakże bardziej wiarygodne wydaje się imię Adelajda. Imię to nosiły aż trzy kobiety z najbliższego kręgu rodzinnego Rychczy: jej siostra, zakonnica w Nivelles, siostra jej matki, ksieni klasztoru żeńskiego w Quedlinburgu, jak również jej prababka, cesarzowa św. Adelajda Burgundzka, małżonka Ottona I. Wydaje się więc wielce prawdopodobne, aby otrzymała imię po jednej z trzech znamienitych krewnych. Biorąc pod uwagę fakt, że jej siostra otrzymała imię po św. Gertrudzie, córce Pipina z Landen, której ośrodkiem kultu była miejscowość Nivelles w Brabancji, hipoteza ta staje się jeszcze bardziej kusząca. Nie jest również w ogóle nie możliwe, aby nosiła ona imię po swojej macierzystej babce – Matylda. Wszakże imię to pojawiło się już wcześniej w dynastii Piastów, nosiła je córka Bolesława Chrobrego z jego czwartego małżeństwa. Choć informacje te są niezwykle kuszące, nie jesteśmy w stanie jednoznacznie potwierdzić tej hipotezy.

Powróćmy jednak do informacji podanych przez źródła węgierskie. Wiemy, iż przed poślubieniem córki Mieszka II Bela wraz z dwoma braćmi uciekli z Węgier i przez pewien czas znaleźli schronienie w Czechach. Na samym początku musimy jasno stwierdzić, że nie ma podstaw do podważania tych informacji. Gerard Labuda mimo swojego krytycznego stosunku do przekazu węgierskich kronik, również podane fakty uznał za wiarygodne²⁵³. Pozostaje nam tylko ustalenie datacji tychże wydarzeń. Zarówno Tadeusz Grudziński, a za nim m.in. Przemysław Wiszewski sądzą, że doszło do pewnych zaniedbań w opisie Kroniki²⁵⁴. Cała sytuacja wydarzyła się najprawdopodobniej już po śmierci Mieszka II, kiedy władzę przejął jego syn, książę Kazimierz Odnowiciel. Zwrócił już na to uwagę m.in. Oswald Balzer²⁵⁵. Musimy pamiętać, że przybycie Beli i jego braci do Polski wiązało się z oślepieniem i śmiercią ich ojca. Węgierski badacz Balint Hóman

---

Gejzy i matką św. Stefana, zob. O. Balzer, *Genealogia*, s. 29-34. Również Kętrzyński brał pod uwagę jej autentyczność, S. Kętrzyński, *O imionach*, s. 731. Obecnie Adelajdę, rzekomą córkę lub siostrę Mieszka I, która miała być matką św. Stefana uważa się za postać fikcyjną. Zob. np. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 72; R. Grzesik, *Adelajda, rzekoma księżniczka polska na tronie węgierskim*, [w:] *Kobieta w kulturze średniowiecznej Europy. Prace ofiarowane Profesor Alicji Karłowskiej-Kamzowej*, red. A. Gąsiorowski, Poznań 1999, s. 53; J. Strzelczyk, *Mity, podania i wierzenia dawnych Słowian*, wyd. 2, Poznań 2007, s. 54; S.A. Sroka, *Historia Węgier do 1526 roku*, Bydgoszcz 2000, s. 19; G. Györffy, *Święty Stefan I. Król Węgier i jego dzieło*, Warszawa 2003, s. 76-77.

²⁵³ G. Labuda, *Mieszko II*, s. 176-177.

²⁵⁴ T. Grudziński, *Bolesław Szczerbry*, s. 46, przyp. 13; P. Wiszewski, *Domus Bolesłai. W poszukiwaniu tradycji dynastycznej Piastów (do około 1138 roku)*, Wrocław 2008, s. 538-539.

²⁵⁵ O. Balzer, *Genealogia*, s. 91.

stwierdził, że do ich ucieczki z ojczyzny doszło około 1035 roku²⁵⁶. Przybycie do Polski musimy zestawić z powrotem Kazimierza Odnowiciela i opanowaniem przez niego Wielkopolski i Małopolski. Z tej przyczyny moglibyśmy termin przybycia Arpadowiczów do Polski przesunąć na koniec 1039 roku, a już pewniej na 1040. Kazimierz Jasiński stwierdził, że zaślubiny mogły mieć miejsce w latach 1041-1045, choć kładł nacisk na lata 1043-1045²⁵⁷. Wydaje się wielce prawdopodobne, iż właśnie w tym czasie doszło do omawianego mariażu.

Rodzi się jednak pytanie, dlaczego Kazimierz wydał swoją siostrę za księcia – uciekiniera? Odpowiedź znajdujemy w źródle. Ręka Piastówny miała być nagrodą dla księcia węgierskiego za zabicie władcy pomorskiego. Nawet gdybyśmy chcieli polemizować z tym stwierdzeniem, należy pamiętać, że do potyczek pomiędzy Polakami a Pomorzanami rzeczywiście dochodziło. Może Bela nie zabił osobiście księcia, ale mógł w sposób znaczący przyczynić się do zwycięstwa Polaków. Po drugie zaś, jego szanse na powrót do ojczyzny nie były małe. Należy pamiętać, iż zarówno Bela jak i jego bracia Andrzej i Lewenta mieli poparcie nie tylko księcia polskiego, ale również czeskiego. Dodatkowo, wiemy że Bela jako jedyny pozostał w Polsce, a pozostała dwójka udała się na Ruś, gdzie dodatkowo Andrzej poślubił córkę Jarosława Mądrego – Anastazję²⁵⁸. Ewidentnie widać, iż bracia szukali wsparcia w sąsiedztwie aby odzyskać choć część wpływów na Węgrzech. Jak wiemy, część z tych zamiarów się udała. Bela powrócił wraz z małżonką do swojej ojczyzny w 1048 roku, gdzie władzę dzierżył już od dwóch lat jego brat Andrzej. Otrzymał on od niego część ziem, jak również obietnicę przejęcia tronu po nim śmierci. Nie będziemy analizować w tym momencie politycznych zawirowań między braćmi, należy jednak zaznaczyć że w 1060 roku Bela zasiadł na tronie Węgier razem ze swoją małżonką²⁵⁹.

Bela I zmarł na przełomie lipca i sierpnia 1063 roku i został pochowany w ufundowanym przez siebie klasztorze w Szekszárd²⁶⁰. Nie znamy daty śmierci jego

---

²⁵⁶ B. Hóman, *Geschichte des ungarischen Mittelalters*, t. 1, Berlin 1940, s. 268.

²⁵⁷ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 150.

²⁵⁸ K. Jasiński, *Filiacja Adelajdy, żony księcia czeskiego Wratysława II*, Polskiego Towarzystwa Heraldycznego 1 (1993), s. 3-11.

²⁵⁹ B. Krzemieńska, *Vztahy Moranských Přemyslovců ke Kyjevské Rusi*, s. 91 i n.

²⁶⁰ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 150.

małżonki. Oswald Balzer bezpiecznie przyjął, że zmarła ona po 1052 roku²⁶¹. Taką datację przyjmuje również Kazimierz Jasiński²⁶². Być może przeżyła ona swojego męża, tego jednak nie wiemy. Wiele wskazywać może na to, że spoczęła razem z nim w Szekszárd.

Małżonkowie doczekali się kilkoro dzieci. Dwóch ich synów: Gejza I i Władysław I Święty zostało królami Węgier. Pozostały syn Lambert dzierżył księstwo nitrzańskie. Córka Zofia została żoną najpierw margrabiego Karyntii Ulryka I, a później księcia saskiego Magnusa. Kolejna, Helena, została królową Chorwacji jako żona Dymitra Zwonimira. Trzecia zaś, nieznanego imienia poślubiła hrabiego Lamberta. W części literatury przypisywano tej parze jeszcze trzy córki: Eufemię, żonę księcia morawskiego Ottona I, Helenę, żonę księcia tmutorokańskiego Rościsława Włodzimierzowica, oraz Marię, żonę cesarza bizantyjskiego Andronika Dukasa, jednak obecny stan badań pozwala wykluczyć je z kręgu dzieci tejże pary²⁶³.

Mieszko III, zwany już przez współczesnych Stary²⁶⁴, był jednym z synów pochodzącym z liczego potomstwa Bolesława Krzywoustego i Salomei z Bergu. Jego filiacja jest dostatecznie potwierdzona przez źródła²⁶⁵, co więcej, już benedyktyński kronikarz z Zwifalten, Ortlieb, w swojej kronice podaje informacje, z której małżonki Bolesława narodził się Mieszko²⁶⁶. Nie jest znana dokładna data narodzin księcia, jednak wiemy, że był on nieco młodszy od Bolesława Kędzierzawego. Próba ustalenia choćby daty rocznej narodzin Mieszka, wiąże się więc automatycznie z dyskusją na temat narodzin jego starszego brata. Zapis znajdujący się w *Roczniku kapituły krakowskiej* przekazuje nam informację, że Bolesław narodził się w 1127 r.²⁶⁷ Jednakże już w II

---

²⁶¹ O. Balzer, *Genealogia*, s. 92.

²⁶² K. Jasiński, *Rodowód*, s. 150.

²⁶³ B. Krzemieńska, *Vzstahy Moravských Přemyslovců ke Kyjevské Rusi*, s. 94 i n.

²⁶⁴ Przydomek „Stary” (łac. Senex) pojawia się już u Wincentego Kadłubka, zob. *Magistri Vincentii dicti Kadłubek*, lib. IV, s. 180 i n.

²⁶⁵ *Rocznik kamieniecki*, s. 778; *Rocznik małopolski*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. III, Lwów 1878, s. 154; *Kronika polska*, oprac. L. Ćwikliński, [w:] MPH, t. III, s. 629.

²⁶⁶ Ortlieb, *De fundatione monasterii Zwivildensis libri II*, ed. O. Abel, [w:] MG SS, t. X, s. 91: *[Salome] preclarissimos filios suos duces Boleslaum ac Misiconem cum uxoris eorum*.

²⁶⁷ *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 56: *MCXXVII ... Boleslaus IIIus natus est*. Taki sam rok podaje również np. *Rocznik małopolski*, s. 152 i n.

połowie XIX wieku badacze zaczęli podważać wiarygodność tego przekazu²⁶⁸. Jednym z głównych powodów zakwestionowania tej daty, był przekaz wspomnianego Ortlieba o zjeździe w Łęczycy w 1140 i 1141 roku, na którym Bolesław Kędzierzawy i Mieszko III Stary przybyli już ze swoimi żonami. Biorąc pod uwagę fakt, że w tym przypadku nie można mówić o małżeństwach dzieci, a raczej osób już dojrzałych, rzeczywiście datę narodzin Bolesława, przez co również Mieszka III, należy przesunąć o parę lat. Stanisław Smolka przesunął datę narodzin Bolesława na 1125 r.²⁶⁹, w późniejszych latach Gerard Labuda opowiedział się za latami 1121/1122²⁷⁰. Obecnie w historiografii przeważa teoria Kazimierza Jasińskiego, który stwierdził, że Mieszko narodził się między 1122 a 1125 rokiem²⁷¹. Biorąc pod uwagę zapis w Kronice Ortlieba, mówiący o tym, że w 1140/1141 r. książę był już żonaty, nie można nie zgodzić się z propozycją Jasińskiego.

Mieszko był dwukrotnie żonaty. Informacje o jego pierwszej żonie jako pierwszy przedstawił Ortlieb, jednakże nie dość że nie podał jej imienia, to pomylił ją z żoną Bolesława Kędzierzawego²⁷². Dopiero współczesny Mieszkowi Kadłubek w swojej kronice podaje bardzo ważną informację dotyczącą małżonki, a mianowicie, że była *filia regis Ungarorum*²⁷³. Mimo, iż kronikarz nie podał ani jej imienia, ani nie wskazał choćby na jej filiacje, to określenie skąd pochodziła i czyją córką była, pozwala wysnuć pewne teorie. Trzeba jednak zwrócić uwagę również na przekaz Jana Długosza, który stwierdził, że była ona córką króla Węgier Beli II Ślepego²⁷⁴. Z tezą tą polemizował już Oswald Balzer, który za główną przyczynę odrzuceniem amplifikacji Długosza podawał względy chronologiczne²⁷⁵. Stwierdził przy tym, iż najprawdopodobniej była jego siostrą, a córką Almosa²⁷⁶. Odmiennego zdania był A. Małecki, który opowiedział się za przekazem

---

²⁶⁸ Zob. A. Przeździecki, *Ślady Bolesławów polskich po obcych krajach*, Warszawa 1853, s. 66; A. Małecki, *Testament Bolesława Krzywoustego*, Przewodnik Naukowy i Literacki 4 (1876), s. 20.

²⁶⁹ S. Smolka, *Mieszko Stary i jego wiek*, Warszawa 1881, s. 530.

²⁷⁰ G. Labuda, *Uzupełnienia*, s. 10 i n.

²⁷¹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 234.

²⁷² Ortlieb, *De fundatione monasterii*, s. 91.

²⁷³ *Magistri Vincentii dicti Kadłubek*, lib. IV, s. 131. Za Kadłubkiem informację tę przekazują późniejsze polskie kroniki, m.in.: *Kronika wielkopolska*, wyd. B. Kürbis, [w:] MPH s. n., t. VIII, Warszawa 1970, s. 55, czy *Kronika polska*, s. 634.

²⁷⁴ *Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, red. Z. Kozłowska-Budkowa et al. t. III-IV, Warszawa 1969, lib. IV, s. 383.

²⁷⁵ Balzer, *Genealogia Piastów*, s. 163 i n.

²⁷⁶ Tamże.

kronikarza²⁷⁷. Całkowicie inną teorię zaproponował Kazimierz Jasiński. Badacz ten, odrzucając zarówno polemikę Balzera jak i Maleckiego, w ojcu Elżbiety doszukiwał się Stefana II²⁷⁸.

Przechodząc do sedna, trzeba przeanalizować wszystkie hipotezy odnoszące się do kwestii filiacji pierwszej małżonki Mieszka. Nie ma wątpliwości, aby nie ufać przekazowi Kadlubka, iż księżna była córką króla Węgier. Status władcy, jest w tym przypadku bardzo ważny. Z pewnością również trzeba zwrócić uwagę na fakt, iż możliwość jej udziału w zjeździe w Łęczycy przy boku męża wskazuje na jej szacunkowy wiek. Przejdźmy dalej. Argumentów odrzucających stwierdzenie, iż nie mogłaby ona być córką Beli II jest kilka. Po pierwsze, władca ten poślubił Helenę, córkę księcia serbskiego Urosza ok. 1130 r. Gdyby małżonka Mieszka pochodziła z tego związku, w chwili zjazdu w Łęczycy miała by ok. 8-9 lat. Z całą pewnością nie brałaby wtedy udziału w zjeździe przy boku męża, co jednocześnie negowałoby przekaz Ortlieba. Poza tym, pamiętajmy, że córka pochodząca ze związku Mieszka z Elżbietą, również Elżbieta, poślubiła w przyszłości Sobiesława II, księcia czeskiego. Jeżeli żona Mieszka III byłaby córką Beli II, oznaczałoby to, że jej córka poślubiła swojego ciotecznego brata, gdyż matką Sobiesława była Adelajda, siostra Beli II. Biorąc pod uwagę tak bliskie pokrewieństwo, małżonkowie musieliby otrzymać dyspensę, o której nic nie wiemy. Uzyskanie takiej dyspensy, pomiędzy osobami spokrewnionymi ze sobą w stopniu drugim według komputacji kanonicznej, byłoby czymś wyjątkowym²⁷⁹.

Pewne zastrzeżenia budzi również hipoteza wysnuta przez Balzera, jakoby Elżbieta nie była córką Beli II, lecz jego siostrą, a co za tym idzie córką Almosa. W tym przypadku dziwne byłoby określenie Kadlubka, który jasno stwierdza, że była ona „córką króla Węgier”. Otóż Almos był młodszym synem króla Gejzy I i bratem Kolomana, jego następcy²⁸⁰. Co prawda wystąpił z pretensjami do tronu, jednak nigdy nie został koronowany na króla Węgier. Zastanawiający byłby fakt, że współczesny Mieszkowi kronikarz, zanotowałby, że małżonka księcia była córką króla Węgier, skoro jej ojciec tego tytułu nigdy nie posiadał.

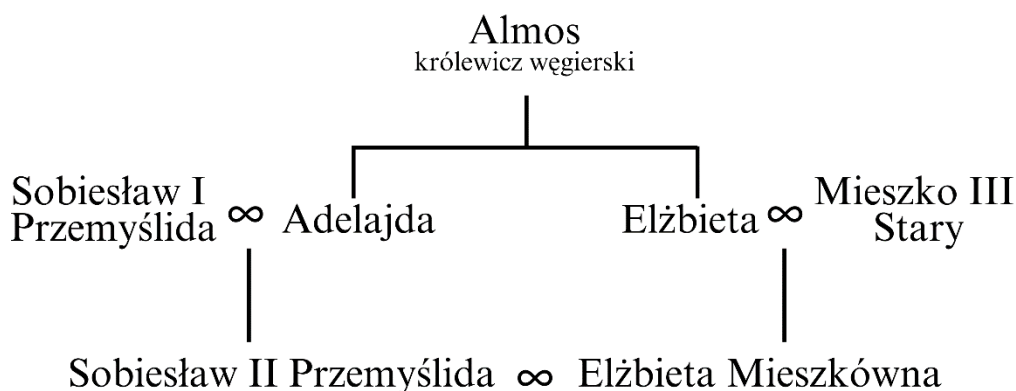
²⁷⁷ A. Malecki, *Rewizja dziejów*, s. 145 i n.

²⁷⁸ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 237 i n.

²⁷⁹ Zdarzają się jednak przypadki, kiedy historycy po prostu stwierdzają, że Elżbieta była córką Beli II, zob. np.: K. Ratajczak, *Mieszko III Stary i jego życie rodzinne*, Przegląd Pedagogiczny 1 (2021), s. 95.

²⁸⁰ W. Dworzaczek, *Genealogia*, tabl. 84.

Wychodząc z tego założenia, Kazimierz Jasiński zaproponował kolejną teorię. Otóż według uczonego, mimo informacji w źródłach o bezpotomnej śmierci króla Węgier Stefana II, Elżbieta mogłaby być jego córką²⁸¹. Wiązałoby się to przede wszystkim z faktem, że średniowieczne przekazy często milczały na temat żeńskiego potomstwa władców²⁸². Jasiński wskazuje również na fakt, że żeńskie potomstwo mogło szybko opuścić Węgry, lub umrzeć jeszcze za życia ojca.

Tabela 6 - Schemat ukazujący, iż Elżbieta, żona księcia Mieszka III Starego, nie mogła być córką księcia węgierskiego Almosa

Biorąc pod uwagę wszystkie przytoczone wyżej hipotezy, wypada opowiedzieć się po jednej ze stron. Przekaz współczesnego Mieszkowi Mistrza Wincentego zdaje się przechylać szalę na niekorzyść hipotezy Balzera, jakoby miała Elżbieta być córką Almosa. Przeciwno stwierdzeniu, że była córką Beli II jest jednak fakt, że małżeństwo jej córki z księciem czeskim Sobiesławem raczej nie mogłoby być zawarte ze względu na zbyt bliskie pokrewieństwo. Najbardziej przemawia hipoteza wysnuta przez Jasińskiego, jednakże i w tym przypadku należy do tego podchodzić ostrożnie. Trzeba mieć na uwadze, że źródła nie wymieniają dzieci Stefana II i stwierdzają, że zmarł bezpotomnie. Z całą pewnością, biorąc pod uwagę zbyt bliskie pokrewieństwo między dzieckiem Elżbiety – Elżbietą, a dzieckiem Adelajdy – Sobiesławem, można odrzucić hipotezę, jakoby była ona córką Beli II. Istnieją więc dwie prawdopodobne

²⁸¹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 238

²⁸² Widać to choćby na polskim przykładzie, nie znamy wszakże imion dwóch córek Bolesława Chrobrego, jednej z córek Mieszka II, czy dwóch córek Władysława Hermana.

opcje: albo Elżbieta była córką Almosa (w tym przypadku trzeba by mówić o pomyłce Mistrza Wincentego względem statusu jej ojca), albo Stefana II (tutaj z kolei powinniśmy z dużą dozą ostrożności do przekazów źródłowych mówiących o jego bezpotomnej śmierci).

Kiedy doszło do zawarcia tego mariażu? O. Balzer, a za nim K. Maleczyński wskazywali, że doszło do niego najpóźniej w 1140 r.²⁸³ Z całą pewnością datę ad quem można przesunąć na rok 1138. Nie widać żadnego powodu, aby król węgierski szukał sojuszków z oddalonym od granicy jego państwa księstwem wielkopolskim, które Mieszko III otrzymał po śmierci swojego ojca. Na tę możliwość kładł nacisk już K. Jasiński²⁸⁴. Z całą pewnością, do zawarcia sojuszu doszło jeszcze za panowania Bolesława Krzywoustego. K. Maleczyński doszukiwał się w tym mariażu wypełnienia postanowień zjazdu merseburskiego z 1135 r.²⁸⁵ Pogląd ten wydaje się wielce prawdopodobny, tym bardziej, że w latach wcześniejszych pomiędzy polskim dynastą a węgierskim królem nie panowały dobre relacje²⁸⁶. Jeżeli zaś w przyjmujemy, że do umowy o przypiętowanie sojuszu doszło na tymże zjeździe, termin w jakim Mieszko mógł poślubić Elżbietę należy zamknąć w okresie od 1136 a pierwszą połową 1138 r.

Nie znamy daty urodzenia Elżbiety. Trudność w jej przybliżonym ustaleniu jest implikacją problemu jej filiacji. Najbezpieczniej można przyjąć, iż była niewiele młodsza od swojego męża, także urodziła się ok. 1125 r. Nie znamy również daty jej śmierci. Znana jest jedynie data dzienna, którą zanotował *Nekrolog lubiński* pod 21 lipca²⁸⁷. Datę roczną, posiłkując się na badaniach Balzera, K. Jasiński wytypował na lata 1151-1154²⁸⁸. Niestety, nie jesteśmy przy obecnym stanie badań dokładniej wytypować daty śmierci Elżbiety. Z małżeństwa tego przyszło na świat pięcioro dzieci: dwóch synów Odon i Stefan oraz trzy córki: Wierzchosława Ludmiła, Judyta oraz Elżbieta. Po śmierci Elżbiety Mieszko ponownie wstąpił w związek małżeński, tym razem z Eudoksją, córką wielkiego

---

²⁸³ O. Balzer, *Genealogia*, s. 164; K. Maleczyński, *Bolesław III Krzywousty*, s. 317.

²⁸⁴ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 239.

²⁸⁵ K. Maleczyński, *Bolesław III Krzywousty*, s. 317.

²⁸⁶ Mowa tu o zaangażowaniu się Bolesława Krzywoustego w walkę o sukcesję o tron na Węgrzech po śmierci króla Stefana II. Więcej na ten temat zob. S. Szczur, *Historia Polski – średniowiecze*, Kraków 2002, s. 125.

²⁸⁷ *Księga bracka i nekrolog opactwa Panny Marii w Lubiniu*, [w:] MPH s.n., t. IX, cz. 2, oprac. i koment. Z. Perzanowski, Warszawa 1976, s. 6: *Domina Elisabeth ducissa*.

²⁸⁸ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 240.

księcia kijowskiego Izasława. Książę zmarł 13 lub 14 marca 1202 r.²⁸⁹ i został pochowany w kolegiacie św. Pawła w Kaliszu²⁹⁰.

4. DYNASTIE SKANDYNAWSKIE

Choć w kontekście Europy Środkowej wydawać by się mogło, iż Skandynawia w ogóle nie powinna się pojawić, to małżeństwa zawierane przez Piastów z przedstawicielami dynastii północy były niezwykle ważne dla polityki zagranicznej. Zabezpieczenie granicy morskiej doprowadzało do zmniejszenia zagrożenia w przypadku podboju lub utrzymania władzy nad Pomorzem. Poza tym Piastowie mogli się wtedy skupić na granicy wschodniej, zachodniej i południowej, gdzie czyhało o wiele więcej niebezpieczeństw.

Sojusze z władcami skandynawskimi zostały zawarte przez dwóch znakomitych władców z dynastii piastowskiej: Mieszka I oraz Bolesława Krzywoustego. To właśnie oni postanowili wysłać swoje córki do zimnej północy, aby móc kontynuować podboje i umocnić swoją władzę. Zarówno pierwsza z nich – Świętosława Sygryda, jak i druga – Ryksa Bolesławówna, wniosły duży wkład w działania polityczne swoich ojców.

Od ponad stu lat trwają dyskusje na temat domniemanej córki Mieszka I. „Pani ta odegrała wybitną rolę w dziejach Północy europejskiej²⁹¹”. W taki oto sposób opisał ją Jerzy Strzelczyk. Mimo roli jaką odegrała niestety informacje na jej temat są znikome, a część z nich uważane są za podania na wpeł legendarne. Nie znamy jej daty urodzenia ani pierwotnego, słowiańskiego imienia. Nie możemy także ze stu procentową

---

²⁸⁹ Datę roczną podaje *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 69: *MCCII dux Mesko frater Kazimiri obiit*. Z kolei datę dzienną m.in. *Nekrolog opactwa Panny Marii w Lubiniu*, s. 42 oraz *Nekrolog strzeliński*, [w:] MPH, t. V, s. 730.

²⁹⁰ Informację o pochowaniu Mieszka w Kaliszu podaje *Kronika wielkopolska*, s. 76: *sepultus in ecclesia Sancti Pauli per ipsum fundata in sepulchro filii sui Meskonis*. Więcej na temat miejsca pochowania oraz zachowanej tablicy nagrobnej zob.: T. Baranowski, L. Gajewski, *Kaliskie grobowce książąt*, *Roczniki Historyczne* 58 (1992), s. 75-78; T. Janiak, *Grobowiec Mieszka III Starego w kolegiacie p.w. św. Pawła w Kaliszu – próba rozwiązania problemu*, *Slavia Antiqua* 49 (2008), s. 121-147; *Katalog nagrobków piastowskich*, oprac. A. Losik-Sidorska, Poznań 2020, s. 15-17.

²⁹¹ J. Strzelczyk, *Bolesław Chrobry*, s. 17.

pewnością wskazać, z której żony Mieszka I się urodziła. Wiemy natomiast, czyją była żoną i matką. Aby poruszyć najważniejsze dla nas fakty z jej życia, a mianowicie małżeństwa z królami szwedzkim i duńskim, należy najpierw przyjrzeć się bliżej jej osobie.

Informacje o siostrze Bolesława Chrobrego czerpiemy z dwóch, przyjętych za pewne źródeł. Pierwszym, który przekazał nam kilka interesujących faktów z jej życia, był Thietmar, który z całą gorliwością śledził powiązania dynastyczne Piastów, a swoją kronikę pisał w okresie od 1012 roku do swojej śmierci w 1018 roku²⁹². Niemiecki kronikarz tak opisuje córkę Mieszka I, przy okazji wzmianki o jej synach: „Ponieważ nikt nie zdoła pojąć ani osobliwości owej północnej krainy, które w ich przedziwnej postaci sama natura tam roztacza, ani też okrutnych czynów tamtejszego ludu, przeto pomnę je i tylko w paru słowach wspomnę o owym jaszczurczym pomioście, czyli o synach onegoż Swena – prześladowcy. Urodziła mu ich córka księcia Mieszka i siostra jego syna i następcy Bolesława. Wygnana przez męża na długi okres czasu, wiele musiała ona znosić wraz z innymi przykrości”²⁹³.

Druga informacja pochodzi z *Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum* autorstwa Adama z Bremy: *Hericus, rex Sueonum, cum potentissimo rege Polanorum Bolizlao foedus iniit. Bolizlaus filiam vel sororem Herico dedit. Cuius gratia societatis Dani a Sclavis et Sueonibus iuxta impugnantur*²⁹⁴. To źródło jest co prawda uważane za mniej pewne, ale wiadomość pochodzi od bezpośredniego informatora kronikarza – króla duńskiego Swena Estrydsena²⁹⁵.

Co ciekawe, ani Thietmar, ani Adam z Bremy nie podają imienia córki Mieszka I, z tego też powodu historycy rozpoczęli dyskusję, która trwa praktycznie nieprzerwanie do dnia dzisiejszego. W późniejszych kronikach, a także w sagach skandynawskich

---

²⁹² M.Z. Jedlicki, *Wstęp*, [w:] *Kronika Thietmara*, tłum. M.Z. Jedlicki, Kraków 2005, s. XXVIII.

²⁹³ *Kronika Thietmara*, ks. VII, 39, s. 524.

²⁹⁴ *Adami Gesta Hammaburgensis Ecclesiae pontificum*, ed. G. Waitz [w:] MGH SrG, Hannoverae 1876, lib. II, schol. 25, s. 65. „Król Szwedów, Eryk, zawarł sojusz z przepotężnym królem Polan, Bolesławem. Bolesław dał Erykowi [za żonę] córkę lub siostrę. Dzięki temu sojuszowi Duńczycy do cna zostali pobici przez Słowian i Szwedów (*Gesta*, ks. II, rozdz. 24)” tłum. za: G. Labuda, *Mieszko I*, s. 133. Więcej na temat źródła zob.: *Adam of Bremen's Gesta Hammaburgensis Ecclesiae Pontificum. Origins, Reception and Significance*, ed. G. Bartusik, R. Biskup, J. Morawiec, London-New York 2022.

²⁹⁵ Tamże, s. 132.

małżonka Eryka Zwycięskiego występuje pod imieniem Sygryda²⁹⁶. Jednakże imię to, jak domniemają naukowcy, słowiańska księżniczka przyjęła dopiero po pierwszym małżeństwie. Oswald Balzer jednoznacznie stwierdził, że słowiańskie imię córki Mieszka I zostało bezpowrotnie utracone²⁹⁷. Hipotezy, starające się „odzyskać” imię Piastówny sięgają początku XX wieku. Pierwszym badaczem, który zestawiał imię spisane w *Liber vitae*²⁹⁸ z New Minster w Winchester z 1031 roku ze słowiańskim imieniem córki Mieszka I, był Duńczyk Steenstrup²⁹⁹. Imię Świętosława przyjęli za nim w polskiej historiografii Stanisław Zakrzewski³⁰⁰ oraz Leon Koczy³⁰¹. Takie figuruje także w tablicach genealogicznych Dworzaczka³⁰². Józef Widajewicz stwierdził także, iż imię Świętosława jest dość prawdopodobne, gdyż pojawiło się w latach późniejszych wśród przedstawicieli dynastii Piastów³⁰³. Aczkolwiek, trzeba zaznaczyć, że jest to jedynie hipoteza, chociaż przyjęta przez większość badaczy. To, że imię Świętosława nosiła siostra Kanuta Wielkiego, nie musi wcale oznaczać, że odziedziczyła je po swojej matce. Równie dobrze mogła otrzymać je po swojej prababce (matce Mieszka I). Istnieje hipoteza, jakoby imion nie nadawano po przodkach, którzy żyli w chwili narodzin dziecka³⁰⁴. Jednakże, nie

---

²⁹⁶ G. Labuda, [w:] *Świętosława*, SSS, t. 5, 1975, s. 588 n. Jako Sygryda występuje wielokrotnie w sadze *Heimskringla*, opisującej historię królów norweskich, zob.: S. Sturluson, *Heimskringla*, vol. I, *The Beginnings to Óláfr Tryggvason*, second edition, transl. by A. Finlay, A. Faulkes, London 2016, p. 178-179, 192-193, 213-218. Więcej na temat tego źródła zob.: *Heimskringla Snorriego Sturlusona. Wstęp*, red. A. Waśko, J. Morawiec, Kraków 2019. Wydanie polskie sagi: S. Sturluson, *Heimskringla*, t. I, opr. A. Waśko, J. Morawiec, tłum. R. Leśniakiewicz-Drzymała, G. Bartusik, R. Gogosz, A. Waśko, J. Morawiec, Kraków 2019; S. Sturluson, *Heimskringla*, t. II, opr. A. Waśko, J. Morawiec, tłum. R. Leśniakiewicz-Drzymała, A. Waśko, J. Srholec-Skórzewska, J. Morawiec, Kraków 2019; S. Sturluson, *Heimskringla*, t. I, opr. A. Waśko, J. Morawiec, tłum. M. Rey-Radlińska, G. Bartusik, R. Gogosz, J. Morawiec, Kraków 2019. Aczkolwiek, w historiografii duńskiej pojawił się w latach osiemdziesiątych pogląd, iż przyjęła ona imię Gunhilda, zob. I. Skovgaard-Petersen, *Gunhild*, [w:] *Dansk Biografisk Lexikon*, t. 5, København 1980, s. 387.

²⁹⁷ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, s. 44-52.

²⁹⁸ Dokładny zapis podaje w swoim artykule R.T. Prinke: *Nomina feminarum illustrium, hunc sacrum locum pro Dei amore diligentium, vel quae se precibus huius familiae, elemosinarum largitione commendaverunt: - b' Santslaue soror CNVTI regis nostri*. Zob. R.T. Prinke, *Świętosława, Sygryda, Gunhilda. Tożsamość córki Mieszka I i jej skandynawskie związki*, *Roczniki Historyczne* 70 (2004), s. 84.

²⁹⁹ W. de Gracy Birch, *Liber vitae: Register and martyrology of New Minster and Hyde Abbey Winchester*, London 1892, t. 1, s. 57-58, cyt. za: K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 99, przyp. 7.

³⁰⁰ S. Zakrzewski, *Bolesław Chrobry*, s. 154.

³⁰¹ L. Koczy, *Związki małżeńskie Piastów ze Skandynawami*, *Slavia Occidentalis* 11 (1932), s. 36.

³⁰² W. Dworzaczek, *Genealogia Piastów*, tabl. 1.

³⁰³ J. Widajewicz, *Kontakty Mieszka I z państwami nordyjskimi*, *Slavia Antiqua* 4 (1953), s. 135. Imię to nosiła córka Kazimierza Odnowiciela, pierwsza króla Czech – Świętosława zwana w Czechach Swatawą (A. Gąsiorowski, *Świętosława-Svatava*, [w:] SSS, t. 5, 1975, s. 589.)

³⁰⁴ Zob. J. Hertel, *Imiennictwo dynastii piastowskiej*, s. 106-109.

znamy wszystkich krewnych Mieszka I. Tradycja nadawania imion jest niezwykle rozbudowana i w zależności od rejonu świata jaki analizujemy, jest całkowicie różna.

Kolejnym spornym zagadnieniem jest data urodzenia Świętosławy. Możemy jednak w tym miejscu z całą pewnością przyjąć za Kazimierzem Jasińskim, który w precyzyjny sposób dokonał analizy dotychczasowych badań i opowiedział się za teorią Balzera, która głosi, że córka Mieszka I urodziła się około 970 roku³⁰⁵. Z tejże daty wynika jasno, że matką Świętosławy nie mogła być żadna z żon pogańskich Mieszka I, a już z pewnością nie jego druga żona – Oda Miśnieńska. Tak więc Świętosława, nosząca w Skandynawii imię Sygryda, byłaby rodzoną siostrą Bolesława Chrobrego, a jej matką musiałaby być pierwsza żona władcy Polski – Dobrawa³⁰⁶. Ta hipoteza utrwaliła się na dobre w polskiej historiografii.

Najważniejszym jednak dla nas wątkiem są mariaże jakie zawarła córka Mieszka I. Są one na tyle ciekawe, że nie łączyły dynastii Piastowskiej z dynastiami panującymi w ościennych krajach, a skupiły się na dalekiej, oddzielonej morzem Skandynawii. O pierwszym małżeństwie pisał wspomniany już Adam z Bremy³⁰⁷. Jak podaje G. Labuda, Świętosława mogła poślubić szwedzkiego króla Eryka Zwycięskiego w latach 982-984³⁰⁸. Kwestionuje on tym samym datę podaną przez Balzera – 985³⁰⁹. Z tego małżeństwa pochodził późniejszy król Szwecji – Olaf Skotkonung³¹⁰. Zastanawiające jest, co skłoniło Mieszka I do wydania swojej córki (zaznaczmy – jedynej poświęconej w źródłach), za króla Szwecji? Odpowiedź na to pytanie znajdujemy w podanym wyżej opisie autorstwa Adama z Bremy. Podaje ją również Koczy: „[...] doszedł wtedy do skutku wymierzony przeciw Danji sojusz Mieszka czy Bolesława Chrobrego z Erykiem”³¹¹. Jednak, jak wskazuje Labuda, nie możemy przyjąć tejże tezy podanej przez kronikarza nie zastanawiając się dogłębniej nad faktami historycznymi, gdyż: [...] do wygnania Swena doszło dopiero około roku 990, a więc co najmniej kilka lat po skojarzeniu małżeństwa Świętosławy z Erykiem. Odniesienie tego sojuszu do

---

³⁰⁵ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 96-98.

³⁰⁶ Dyskusja na temat matki Świętosławy trwa równie długo, jak dyskusja na temat jej imienia. Kwestię tę poruszyli m.in. S. Zakrzewski, L. Koczy czy G. Labuda.

³⁰⁷ Zob. przypis 294.

³⁰⁸ G. Labuda, *Mieszko I*, s. 133.; z kolei Jasiński rozszerza tę datę do okresu 980-984.

³⁰⁹ G. Labuda, *Fragmentsy*, t. II, s. 227.

³¹⁰ G. Labuda, *Olaf Skotkonung*, [w:] SSS, t. 3, 1968, cz. 2, s. 471.

³¹¹ L. Koczy, *Związki małżeńskie Piastów*, s. 23.

czasów Bolesława Chrobrego jest do wyjaśnienia: wielki syn przyćmił w pamięci dworu duńskiego mniej głośniego ojca. Przekaz Adama z Bremy nakazuje szukać motywów we wspólnym dla Polski i Szwecji zagrożeniu duńskim; dla ówczesnego państwa polskiego takim zagrożeniem mogła być ekspansja Haralda Sinozębego na Pomorzu³¹².

Król Harald od początku swego panowania próbował uniezależnić się od Rzeszy. Doprowadził nawet do zawarcia sojuszu z Obodrytami, poślubiając tamtejszą księżniczkę imieniem Tofa³¹³. W latach późniejszych wspierał także Słowian Połabskich, a także przejawiał zainteresowanie całym rejonem basenu Morza Śródziemnego³¹⁴. Jego ekspansja

na tym terenie mogła zagrozić polityce Piastów. Tak więc hipoteza, że zawarcie małżeństwa miało przynieść zarówno Polsce jak i Szwecji korzyści polityczne o charakterze obronnym, wydaje się jak najbardziej słuszna. Poza tym, sojusz ze szwedzkim władcą umocniłby również wpływy Mieszka I przy ujściu Odry i na wyspie Wolin.

Pierwsze małżeństwo Świętosławy zakończyło się wraz ze śmiercią małżonka w 995 roku³¹⁵. Jak podaje Oswald Balzer, między jednym a drugim małżeństwem, około 997/998 roku, Świętosława była także zaręczona z królem Norwegii Olafem Trygwasonem³¹⁶. Teoria ta jednakże została dość wcześnie obalona. Doszukiwano się związku pomiędzy córką Mieszka I a „bitwą trzech królów”³¹⁷. Tenże romans został osnuty na fali romantycznych mitów utrwalonych w niektórych sagach skandynawskich. Obrażona przez Olafa Świętosława miała się na nim zemścić i to właśnie z tego powodu poślubiła Swena Widłobrodego³¹⁸. W ten oto sposób połączone przymierzem armie szwedzka i duńska przyczyniły się do śmierci norweskiego króla. Tę piękną historię stanowczo odrzucił już Labuda, a za nim także następni badacze. Również w

---

³¹² G. Labuda, *Mieszko I*, op. cit., s. 134.

³¹³ B. Nowacki, *Sojusz słowiańsko-wikiński*, Świat Nauki 8 (2011), s. 16.

³¹⁴ W. Czapliński, K. Górski, *Historia Danii*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1965, s. 37 i n.

³¹⁵ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 99.

³¹⁶ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, s. 47 n.

³¹⁷ Chodzi o bitwę, która rozegrała się pod Svold w 999 lub 1000 roku, pomiędzy siłami norweskimi pod dowództwem Olafa Trygwasona, a Duńczykami dowodzonymi przez Swena Widłobrodego sprzymierzonymi ze Szwedami dowodzonymi przez Olafa Skotkonunga, zob. G. Jones, *The Vikings*, London 1997, s. 133-134.

³¹⁸ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, s. 44-52.

historiografii skandynawskiej, związek pomiędzy Świętosławą a Olafem Trygwasonem jest uważany za fikcję literacką.

Powróćmy więc do sfery faktów. Kolejne małżeństwo Świętosława zawarła z niedawnym wrogiem swojego pierwszego męża – Swenem Widłobrodym. Kiedy rozpoczniemy analizę źródeł i dotychczasowych badań odnoszących się do drugiego ożenku córki Mieszka I, możemy natrafić na istny chaos. Ogrom hipotez przytoczonych przez badaczy mnoży liczne i tak już pytania. Należałoby uwzględnić tutaj badania historyków skandynawskich. Jednakże, jak wskazuje Prinke: „Przechodząc do historiografii skandynawskiej, przypomnieć trzeba, że aż do początku XX w. uznawala ona sagi za źródła podobnej rangi jak korniki”³¹⁹. Sam Labuda podkreślił, że żadnej z wcześniejszych hipotez stawianych przez północnoeuropejskich historyków odnoszących się do Świętosławy „nie można traktować poważnie”³²⁰.

Pojawiło się również zasadnicze pytanie – czy wdowa po Eryku Zwycięskim i żona Swena Widłobrodego to jedna i ta sama osoba? Odpowiedzi starał się udzielić już Oswald Balzer, który stwierdził, że występująca w sagach Gunhilda, małżonka Swena, nie była córką Mieszka I. Według tego badacza, matką dzieci duńskiego króla była właśnie Sygryda, wdowa po królu Szwecji³²¹. Ta hipoteza przyjęła się na dobre w polskiej historiografii³²², jednakże niektórzy badacze starają się jej przeciwstawić. Jak pisze Prinke: „Wszystko to prowadzi zatem do wniosku, że córka Mieszka, wydana za Swena Widłobrodego, która zrodziła mu synów Haralda i Kanuta, musiała być nie Sygryda wdowa po Eryku szwedzkim, lecz pierwsza żona Swena, w sagach nazywana Gunhildą”³²³. Jest to dość ciekawa hipoteza, aczkolwiek oparta głównie na sagach oraz na przypuszczalnej tradycji nadawania imion po matce i babce w dynastii duńskiej, co nie może stanowić jednoznacznego dowodu. Tak więc, odrzucając teorię Rafała T. Prinke, opowiadamy się tutaj za tezą podaną przez Leona Koczego już w 1932 roku, który po zestawieniu przekazów dotyczących Świętosławy, stwierdza że matką Kanuta Wielkiego, Haralda II i Olafa Skotkonunga była córka księcia Mieszka I³²⁴.

---

³¹⁹ R.T. Prinke, *Świętosława, Sygryda, Gunhilda*, s. 92.

³²⁰ G. Labuda, *Fragmety*, t. II, s. 226, przyp. 226.

³²¹ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, s. 48.

³²² Przyjmują ją zgodnie badacze od S. Zakrzewskiego do G. Labudy.

³²³ R.T. Prinke, *Świętosława, Sygryda, Gunhilda*, s. 96.

³²⁴ L. Koczy, *Związki małżeńskie Piastów*, s. 31.

Przyjrzyjmy się jednak bliżej drugiemu małżeństwu Świętosławy. Jak podaje Jasiński, wyszła ona za mąż za Swena Widłobrodego około 996 roku³²⁵. Z tego małżeństwa urodziło się, jak przyjmują badacze, pięcioro dzieci, w tym wspomniana już wcześniej Świętosława, a także uważany za jednego z najsłynniejszych królów skandynawskich – Kanut Wielki³²⁶.

O ile motywy pierwszego małżeństwa polskiej księżniczki są w jakimś stopniu znane, o tyle zastanawiające jest drugie małżeństwo. Jak pisze Labuda, władca osobowość Mieszka I, a także dbałość o poprawną politykę zagraniczną, skłoniły go do nawiązania „ścisłej współpracy ze Szwecją i Danią, wspartej wydaniem swej córki Świętosławy za króla Eryka, koneksję potem przejętą przez Bolesława Chrobrego skojarzeniem małżeństwa siostry z królem duńskim Swenem Widłobrodym”³²⁷. Drugie małżeństwo Świętosławy zostało zawarte już po śmierci ojca, więc naturalnym jest fakt, iż ingerował w nie jej rodzony brat i następca Mieszka I. Kiedy dynastia Piastowska połączyła się ze szwedzkim rodem królewskim, uniknęła tym samym zagrożenia ze strony Danii. W tym przypadku jednak, należy się bliżej przyjrzeć osobie nie Świętosławy, a jej drugiego męża. „Ten zrazu przez swoich poddanych wygnany z kraju około 991 r., udał się na wyprawę wikingów na Zachód, m.in. do Anglii, a odniósłszy tam wielkie zwycięstwo, wrócił z triumfem do ojczyzny i przy pomocy Szwedów odzyskał swój tron”³²⁸. Tak więc małżeństwo z wdową po królu Szwecji przyniosło z pewnością dużo korzyści samemu Swenowi Widłobrodemu. Dzięki pomocy swoich byłych wrogów odzyskał ojcowiznę. Jednakże, czy tylko jemu małżeństwo to przyniosło pozytywne skutki?

Odpowiedź na to pytanie jest oczywista. Także strona polska zyskała na tym mariażu. Bolesław Chrobry kojarząc drugie małżeństwo swojej siostry z kolejnym władcą skandynawskim zagwarantował sobie tym samym spokój na północy kraju. Prawie w większości basen Morza Bałtyckiego był pod kontrolą skoliiganych rodów królewskich, tak więc nie groził atak morski. Przyglądając się ówczesnej polityce Chrobrego, mającej głównie na celu ugruntowanie jego władzy w państwie polskim,

---

³²⁵ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 99.

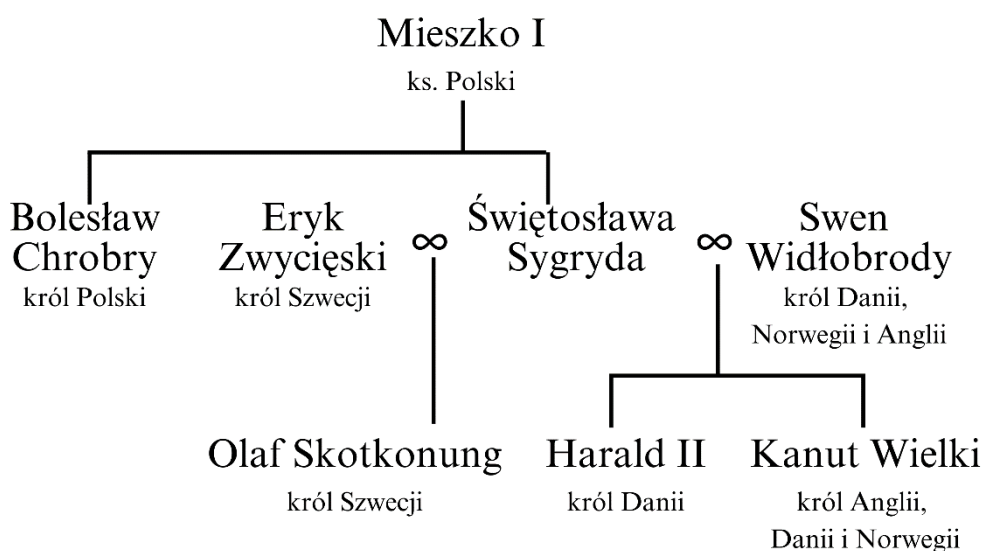
³²⁶ W 2012 roku wydana została obszerna biografia Kanuta Wielkiego: J. Morawiec, *Kanut Wielki. Król Anglii, Danii i Norwegii (ok. 995-1035)*. Kraków 2012.

³²⁷ G. Labuda, *Mieszko I*, s. 230.

³²⁸ Tamże, s. 133.

sytuacja ta nie dziwi. W 992 roku Bolesław musiał odmówić Ottonowi III wzięcia udziału w wyprawie przeciwko Stodoranom „pod pozorem grożącej jakoby wojny z Rusią”³²⁹. Jednakże trzeba zaznaczyć, że w tym samym roku umiera Mieszko I i zapewne w niedługim czasie Bolesław wygnał swoją macochę wraz z braćmi. Tak więc owa wojna z Rusią nie odgrywała zapewne tak ważnej roli, jak rozgrywki wewnętrzne. W dodatku kontakty polsko-czeskie miały charakter dość napięty, odkąd zmarła matka Chrobrego wywodząca się z dynastii Przemyslidów. Widzimy więc ryzyko na granicy wschodniej i południowej. Zabezpieczenie północnych terenów państwa poprzez mariaże siostry zdaje się jak najbardziej uargumentowane. Poza oczywistym charakterem obronnym, warto także zwrócić uwagę na liczebność wojowników w armii Bolesława Chrobrego, których uzbrojenie składało się ze skandynawskich elementów. G. Labuda wskazuje³³⁰, że za czasów Mieszka I było ich jedynie 3000, z kolei za czasów jego następców liczebność tychże sięgnęła 16900. Michał Kara stwierdza, że wojownicy skandynawscy należeli do elitarnych oddziałów książęcych, ponadto stanowili oni „podporę w organizowaniu państwa”³³¹. Nawet gdyby przyjąć, że Bolesław nie ingerował w zawarcie drugiego mariażu swojej siostry, a był on wynikiem rozmów szwedzko-duńskich, to z pewnością na nim skorzystał.

Tabela 7 - Koligacje pierwszych Piastów z dynastiami skandynawskimi

³²⁹ J. Strzelczyk, *Bolesław Chrobry*, s. 34.

³³⁰ Tamże, s. 135.

³³¹ M. Kara, *Siły zbrojne Mieszka I. Z badań nad składem etnicznym, organizacją i dyslokacją drużyny Piastów*, Kronika Wielkopolska 3 (1992), s. 45.

Analizując drugie małżeństwo Świętosławy, warto także przyjrzeć się bliżej informacji wskazanej przez Thietmara, jakoby została ona wygnana przez swojego męża³³². Powodów tego wygnania oczywiście nie jesteśmy w stanie dookreślić. Jednakże, znaczącym jest fakt, iż Świętosława znalazła schronienie na dworze swojego brata – Bolesława. Jej dwaj synowie – Kanut i Harald, dopiero po śmierci ojca, który zmarł w Anglii 2 lub 3 lutego 1014 r.³³³, wyruszyli po matkę do kraju swojego wuja, aby z powrotem sprowadzić ją na duński dwór. Jak podaje Jasiński, Świętosława powróciła do Danii nie wcześniej jak w połowie 1014 roku. Zapewne niedługo po tych wydarzeniach, córka Mieszka I zmarła. Nie jesteśmy w stanie określić dokładnej daty jej śmierci. Zważając na fakt umieszczenia informacji o niej w kronice Thietmara, przypuszcza się iż nie zmarła w krótkim czasie po powrocie do Danii³³⁴. Idąc dalej za Jasińskim, przyjmujemy, „że Sygryda zmarła najwcześniej w drugiej połowie 1014 r. oraz że prawdopodobnie żyła jeszcze w 1016 r.”³³⁵

Warto także zwrócić uwagę, na wkład jaki córka Mieszka I wniosła do państw skandynawskich. „Za jej czasów w całej Skandynawii zwyciężało chrześcijaństwo”³³⁶. Tak więc podobnie jak jej matka, czeska księżniczka Dobrawa, wychodząc za pogańskiego księcia przyczyniła się do utrwalenia na ziemiach polskich religii chrześcijańskiej, tak i sama Świętosława, stała się orędowniczką nowej religii w północnej części Europy³³⁷.

W interesującym nas okresie nie tylko córka Mieszka I weszła w związki małżeńskie z przedstawicielami północy. Drugą przedstawicielką dynastii Piastów była córka Bolesława Krzywoustego – Ryksa.

Zanim przejdziemy jednak do analizy zawieranych przez nią dwóch z trzech małżeństw, przyjrzymy się bliżej jej postaci. Na samym początku trzeba wskazać, że niepewna jest filiacja Ryksy. O ile kwestia ojcostwa jest dobrze poświadczona w

---

³³² Zob. przypis 293.

³³³ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 98.

³³⁴ Zob. także J. Morawiec, *Anonimowy poemat Lidsmannaflokker i problem jego odbiorcy: ślady pobytu córki Mieszka I, matki Kanuta Wielkiego, w Anglii?*, *Studia Źródłoznawcze* 47 (2009), s. 17-34.

³³⁵ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 99.

³³⁶ G. Labuda, *Mieszko I*, s. 135.

³³⁷ Na temat udziału Świętosławy w tradycji i kulturze państw skandynawskich zob. H. Chojnacki, *Świętosława – skandynawistka. O znaczeniu północnego wymiaru w polskiej kulturze i polityce*, *Folia Scandinavica Posnaniensia* 19 (2016), s. 31-41.

źródłach³³⁸, o tyle pewne wątpliwości budzi ustalenie, która małżonka Bolesława była jej matką. W historiografii obecnie przyjmuje się hipotezę, iż pochodziła ona z drugiego małżeństwa Bolesława z hrabianką Salomeą z Bergu³³⁹. Jedynie dwóch badaczy wzięło pod uwagę możliwość, iż mogła być ona córką pierwszej małżonki księcia – księżniczki ruskiej Zbysławy³⁴⁰. Kwestia ustalenia kto był matką Ryksy pozostanie niepewną, z braku bezpośredniego zapisu w źródłach, jednak można stwierdzić, że o wiele bardziej prawdopodobne jest, że to właśnie Salomea była jej matką, a tym samym Ryksa byłaby najstarszą córką Krzywoustego pochodzącą z tego małżeństwa. Nawet próba analizy pochodzenia jej imienia nie jest jednoznaczna. Z jednej strony imię Ryksa nosiła siostra Salomei, żona Władysława księcia czeskiego, z drugiej jednak nie jest niemożliwe, aby otrzymała imię po swojej praprababce – królowej Rychezie. Taką możliwość bierze pod uwagę K. Jasiński³⁴¹, zaznaczając jednocześnie, że Rycheza była wspólną przodkinią zarówno Bolesława jak i Zbysławy. Jednak polemizowałbym z tym stwierdzeniem, z jednego powodu. Nie często spotyka się nadawanie imienia po tak odległym przodku. Za przykład może posłużyć fakt, że nie znamy żadnej Piastówny z tego okresu noszącej imię po księżnych Dobrawie lub Emnildzie. Oczywiście, istnieje możliwość iż któraś z nieznanych z imienia lub ze zmarłych w dzieciństwie księżniczek nosiła takiej imię a informacje o tym nie zachowały się w źródłach. Bardziej przypuszczalne jest jednak nadanie imienia na cześć siostry Salomei³⁴² i za kwestią takiej filiacji, idąc za Kazimierzem Jasińskim, będę się opowiadał.

Biorąc pod uwagę późniejsze fakty z życia Ryksy, w tym przede wszystkim zostanie matką, nie ma wątpliwości iż w kwestii daty jej narodzin, za datę a quo i ad quem

---

³³⁸ *Saxonis Gesta Danorum*, ed. J. Olrik, H. Raeder, t. 1, Haunae 1931, s. 349: *Magnus incidentem sibi nuptiarum cupidinem Polanorum praesidiis Bokislavi filiam postulando complevit.*; *Wilhelmi abbatis Genealogia regum Danorum*, [w:] *Scriptores Minores Historiae Danicae medii aevi*, ed. M. Cl. Gertz, t. I, København 1917, s. 184: *Predicta autem Sophi regina filia fuit Waledar, Ruthenorum regis... Cuius mater filia fuit Boleszlavi, ducis Poloniae.*

³³⁹ Zob. np. O. Balzer, *Genealogia*, s. 150; K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 211.

³⁴⁰ S. Zakrzewski, *Okres do schyłku XII w. Historia polityczna Polski*, cz. 1, [w:] *Encyklopedia Polska*, t. V, cz. 1, Kraków 1920, s. 93; S. Kętrzyński, *Na marginesie „Genealogii Piastów”*, *Przegląd Historyczny* 29 (1931), s. 207, przyp. 60.

³⁴¹ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 211.

³⁴² Takiego zdania byli również O. Balzer, *Genealogia*, s. 150 oraz J. Hertel, *Imiennictwo dynastii piastowskiej we wcześniejszym średniowieczu*, Warszawa 1980, s. 147.

należy uznać oszacowany przez Jasińskiego rok 1116³⁴³, z pewnym zaznaczeniem iż może to być również początek 1117.

Ryksa wychodziła trzykrotnie za mąż. Ze względu na podział pracy w tym miejscu zostaną zanalizowane dwa z jej mariaży: pierwszy z królewiczem duńskim Magnusem Silnym oraz trzeci z Swerkerem I Starszym, królem Szwecji.

Pierwsze małżeństwo jest dobrze poświadczane w źródłach i również co do zaplecza politycznego nie ma co do niego żadnych wątpliwości. Potwierdzeniem zawarcia sojuszu było małżeństwo syna króla duńskiego Nielsa – Magnusa z Ryksą, córką Bolesława Krzywoustego. Zapewne w 1129 roku doszło do zaślubin i fakt ten jest dobrze zaznaczony w źródłach. Informację o mariażu podaje m.in. *Knytlingasaga* – islandzka saga królewska³⁴⁴.

Genezy tegoż mariażu, a za czym idzie sojuszu polsko-duńskiego, należy upatrywać zarówno po stronie polskiej, jak i duńskiej. Bolesław Krzywousty osiągnął szereg sukcesów w polityce zewnętrznej. Do jednych z nich należy z pewnością rozciągnięcie wpływów za Odrę. Jednak kwestia przejęcia władzy nad Pomorzem Zachodnim wiązała się ze zwiększoną konkurencją ze strony Danii oraz samego cesarstwa. W 1125 roku tron niemiecki po Henryku V przejął Lotar z Supplinburga. Ten książę saski przez lata był konkurentem Bolesława Krzywoustego w dążeniu do rozciągnięcia władzy w dorzeczu Odry. Przejęcie przez niego tronu cesarskiego wiązało się z dużym zagrożeniem dla polityki zagranicznej polskiego księcia. O fakcie planów zaodrzańskich ekspansji Krzywoustego może świadczyć choćby fakt powstania diecezji we Włocławku na Kujawach oraz w miejscowości Lubusz³⁴⁵. Około 1127 r. nowy cesarz rozpoczął podbój ziemi lucickiej, w co w sferze dyplomatycznej i politycznej został zaangażowany książę pomorski Warcisław I³⁴⁶. Ten jednak, będąc lennikiem Piasta, stanął po stronie cesarza niemieckiego, co wiązało się z pobudek politycznych. Książę

---

³⁴³ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 211.

³⁴⁴ *Ex historia regum Danorum dicta Knytlingasaga*, [w:] *Ex historiis Islandicis*, wyd. F. Jónsson, MGH, SS, t. 29, Hannoverae 1892, s. 249: *Magnus Nikulásson fekk Ríkiszju, dóttur Búrizláfs Vinðakonungs*. Na temat tego mariażu zob. również: K. Maleczyński, *Bolesław Krzywousty*, s. 142; L. Hermanson, *Danish lords and Slavonic rulers. The Élite political culture in early twelfth-century Baltic*, w: *The European Frontier. Clashes and compromises in the Middle Ages*, red. J. Staecker, Lund 2004, s. 109; S. Rosik, *Bolesław Krzywousty*, s. 223-224; J. Morawiec, *Sojusz z Danią*, s. 203-205.

³⁴⁵ J. Dobosz, *Monarcha i moiżni wobec Kościoła w Polsce do początku XIII wieku*, Poznań 2002, s. 202-220.

³⁴⁶ Więcej na ten temat zob. S. Rosik, *Bolesław Krzywousty*, Wrocław 2013, s. 219 i n.

musiał szukać rozwiązania i nadarzyła się ku temu idealna sposobność. Wobec narastających wpływów niemieckich na Pomorzu idealny wydawał się sojusz polsko-duński.

Również dla strony duńskiej przymierze z polskim księciem było niezwykle ważne. Jakub Morawiec wskazuje, iż śmierć króla duńskiego Swena II Estrydsena w 1075 roku okazała się zakończeniem aktywności Duńczyków na Bałtyku³⁴⁷. Od tego czasu następcy Swena musieli zmagać się przede wszystkim z buntami możliwych, co w konsekwencji doprowadziło do zmniejszenia pola działania polityki zewnętrznej. Zagrożenie dla Danii stanowili Słowianie, Obodryci, Ranowie i Pomorzanie, którzy coraz częściej nie tylko odpierali duńskie ataki, ale przechodzili również do ofensywy³⁴⁸. Kolejny z władców, król Niels, widząc realne zagrożenie ze strony Obodrytów i Sasów szukał nowych sojuszków.

Plany zawarcia sojuszu nawiązano już z pewnością w 1128 roku, a zostało ono wymierzone nie tylko w cesarza niemieckiego Lotara III, ale również księcia pomorskiego Warcisława oraz bratanka króla duńskiego Knuta Lavarda, który znajdował się w opozycji do swojego stryja. Jak wskazuje Morawiec, sojusz ten był realizowany na polu pomorskim i dążył do poskromienia zapędów Warcisława³⁴⁹. Dzięki połączeniu sił polskich i duńskich zdobyto Wolin, Warcisław został zmuszony do kapitulacji, a dzięki tym działaniom Pomorze aż do linii Odry zostało pod władzą Piasta.

Zmagania Niesla i Magnusa najpierw z Knutem Lavardem, a po jego zamordowaniu z jego bratem Erykiem Emune, doprowadziły do tragicznego finału. Podczas jednej z bitw w 1134 roku śmierć poniósł mąż Ryksy³⁵⁰. Małżonkowie w trakcie krótkiego pożycia doczekali się dwóch synów: przyszłego króla Danii Kanuta V oraz Nielsa³⁵¹. Po śmierci swojego męża Ryksa najprawdopodobniej wróciła na dwór swojego ojca i niebawem została wydana za księcia nowogrodzkiego Włodzimierza, zaś szczegóły

---

³⁴⁷ J. Morawiec, *Sojusz z Danią w pomorskich planach Bolesława Krzywoustego*, *Przegląd Zachodniopomorski* 32 (61) (2017), z. 2, s. 200.

³⁴⁸ J. Morawiec, *Sojusz*, s. 202.

³⁴⁹ Tamże, s. 204.

³⁵⁰ Więcej na temat okoliczności śmierci Magnusa zob. Th. Riis, *Saxo und offizielle Königsideologie*, [w:] *Saxo and the Baltic Region*, red. T. Nyberg, Odense 2004, s. 94; S. Rosik, *Bolesław Krzywousty*, s. 231; J. Morawiec, *Sojusz*, s. 205.

³⁵¹ W. Dworzaczek, *Genealogia*, tabl. 38.

dotyczące tego mariażu zostały przedstawione w rozdziale dotyczącym małżeństw z dynastią Rurykowiczów.

Dzięki kronice Saxo Gramatyka dowiadujemy się, iż w drodze na tron duński syn Ryksy z pierwszego małżeństwa, Kanut, szukał wsparcia u swego ojczyma: *At Kanutus, ab Alaburgo Liuthusium petens, apud vitricum Suerconem exsul aliquamdiu demoratus est. Huic siquidem, occiso Magno, Kanuti mater coniugio obvenit*³⁵². Fragment ten nie dość że potwierdza identyczność żon Magnusa i Swerkera, to w dodatku pozwala mniej więcej wskazać datę zawarcia trzeciego ślubu Ryksy. Aby Kanut mógł nazwać Swerkera swoim ojczymem, musiał on być już mężem jego matki. Tak więc do zaślubin Ryksy z królem Szwedzkim doszło około 1150 roku. W chwili ślubu Swerker był już wdowcem po Ulfhildzie, córce Hakona Finsona³⁵³.

Interesujące są jednak motywy zawarcia tego małżeństwa. Wątpliwe jest, aby w mariaż ten ingerowali bracia Ryksy. Mariaż ten miał miejsce już po wejściu w życie ustawy sukcesyjnej Bolesława Krzywoustego, więc trzeba pamiętać, iż rozpoczął się etap walk pomiędzy braćmi o władzę w państwie. Pochłonięci sytuacją wewnętrzną, bracia Ryksy musieli bardziej skupiać się na sąsiadach przy granicy lądowej, niż zastanawiać się nad sytuacją wewnętrzną w oddzielonej od Polski morzem Szwecji. Skłaniałbym się w tym miejscu do hipotezy Jakuba Morawca, który stwierdza, że „do poślubienia szwedzkiego władcy miała Rychezę skłonić perspektywa pomocy swojemu pierwszemu synowi Knutowi, który w walce o tron w Danii szukał pomocy u Sverkera.”³⁵⁴ Być może Ryksa dążyła do sojuszu szwedzko-duńskiego, który mógłby umocnić władzę jej syna w Danii, jak również doprowadziłby do względnego pokoju w tych krajach skandynawskich. Trudno dociec prawdziwych intencji przy zawarciu tego mariażu. Prawdopodobnym wydaje się również, iż Swerker poślubiając Ryksę, matkę jednego z pretendentów do tronu duńskiego, również widział w tym szansę dla siebie. Będąc ojczymem króla sąsiedniego państwa, mógłby przez jego matkę wywierać na nim znaczący wpływ i doprowadzić do umocnienia swojego państwa w tym regionie Europy.

---

³⁵² *Saxonis gesta Danorum*, s. 381.

³⁵³ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 215.

³⁵⁴ J. Morawiec, *Sojusz*, s. 206.

Swerker został zamordowany przez swojego koniuszego ok. 1156 r.³⁵⁵ Saxo Gramatyk podaje informację, iż Ryksa przeżyła swojego trzeciego męża³⁵⁶. Niestety, jej dalsze losy nie są znane. Być może pozostała na dworze szwedzkim, prawdopodobne jest również, iż udała się do Danii, gdzie królem był jej zięć – Waldemar I. Z całą pewnością można pominąć jednak hipotezę, iż po raz trzeci powróciła do Polski, na dwór jednego ze swoich braci. Ze związku z Swerkerem doczekała się z pewnością jednego syna, który otrzymał imię po swoim dziadku: Bolesław. Pojawiła się również hipoteza, jakoby synami Ryksy ze związku z Swerkerem byli Kol i Sune Sik, jednak brak jakichkolwiek większych przesłanek aby potwierdzić tę informację.

5. DYNASTIA RURYKOWICZÓW

Z relacji Ibrahima ibn-Jakuba, Żyda sefardyjskiego z Tortosy, podróżnika, dowiadujemy się, że państwo Mieszka „króla północy” sąsiadowało bezpośrednio na wschodzie z „Rus”³⁵⁷. Na tejże podstawie możemy wywnioskować, że w latach sześćdziesiątych X w. istniała bezpośrednia styczność pomiędzy państwem Piastów, a wschodnimi ziemiami pod panowaniem dynastii Rurykowiczów³⁵⁸. O początkach samej dynastii panującej za wschodnią granicą Polski dowiadujemy się z *Powieści minionych lat*, która opowiada o przybyciu trzech braci: Ruryka, Sineusa i Truwora. Po śmierci dwóch ostatnich, Ruryk przejął we władanie ich ziemie i zapoczątkował dynastię, która dała początek Rusi Kijowskiej³⁵⁹.

---

³⁵⁵ *Saxonis gesta Danorum*, s. 399. Taką datę przyjmuje nowsza literatura, zob. I. Andersson, *Schwedische Geschichte*, München 1950, s. 60; K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 217. W starszej pojawił się pogląd, iż śmierć Swerker'a nastąpiła rok wcześniej, zob. O. Balzer, *Genealogia*, s. 151.

³⁵⁶ *Saxonis gesta Danorum*, s. 399: *Ea res Kanutum solandae matris gratia Suetiae superiora petere coegit.*

³⁵⁷ *Relacia Ibrahima ibn Ja'kuba*, s. 48 i n.

³⁵⁸ Więcej na temat dynastii Rurykowiczów zob. m.in.: A. Poppe, *Rurykowicze*, [w:] *Dynastie Europy*, red. A. Mączak, Wrocław 1997, s. 289-316; J. Martin, *Medieval Russia: 980-1584*, Cambridge 2004; C. Raffensberger, *Ties of Kinship – Genealogy and Dynastic Marriage in Kyivan Rus'*, Cambridge 2016; D. Ostrowski, *Was There a Riurikid Dynasty in Early Rus'?*, *Canadian-American Slavic Studies* 52 (2018), p. 30-49.

³⁵⁹ *Powieść minionych lat*, tłum. F. Sielicki, Wrocław-Warszawa-Kraków 1999, s. 95.

Kontakty Piastów z Rurykowiczami sięgały już pierwszego historycznego władcy Polski – Mieszka I, jednakże pierwsze małżeństwo dynastyczne miało miejsce na początku XI w. Od tego czasu Piastowie i Rurykowicze aż do wygaśnięcia dynastii wchodzili w związki małżeńskie, budując trwale i silne sojusze, najczęściej mające wspomóc przed najezdami sąsiednich Czechów, Węgrów lub Cesarstwa, ale również umacniające pozycję władcy w Polsce lub w Rusi Kijowskiej.

Pierwszy udokumentowany mariaż pomiędzy przedstawicielami dynastii Piastów i Rurykowiczów dotyczył ślubu córki Bolesława Chrobrego. Wśród potomstwa tego władcy i Emnildy Thietmar wymienił na ostatnim miejscu żonę Świętopelka, księcia ruskiego³⁶⁰. Nie znamy jej imienia, daty narodzin i śmierci, miejsca pochówku czy imion potomstwa, jeśli w ogóle takowe się narodziło. Za Jasińskim należy przyjąć, iż nieznaną z imienia Bolesławówna urodziła się między 992 a 999 rokiem³⁶¹. Najprawdopodobniej była starsza od najmłodszego syna Chrobrego – Ottona.

Po roku 1000 dzieje Polski są niezwykle zawikłane. Bolesław zajmuje Łużyce, Milsko i Miśnię, obejmuje tron czeski i trwa w konflikcie z Henrykiem II. Nie dziwi więc fakt, że w obliczu tylu zagrożeń szukał sojuszników. Jego wzrok skierował się tym razem na wschód. Państwo kijowskie byłoby w tym przypadku potężnym sprzymierzeńcem. Potencjalny konflikt z Włodzimierzem Wielkim nie leżał w interesie Piasta. W ten oto sposób doszło do nawiązania stosunków polsko-ruskich, a dla Bolesława stałby się atrakcyjny mariaż jego córki z jednym z synów księcia kijowskiego – Świętopelkiem, osadzonym w dzielnicy turowsko-pińskiej³⁶² graniczącej z Polską. Mając za sojusznika jednego z dziedziców potężnego władcy Rusi, Chrobry zabezpieczył przynajmniej granicę wschodnią. Do zawarcia małżeństwa pomiędzy wspomnianym Świętopelkiem, a nieznaną z imienia córką Piasta doszło między 1005 a 1012 rokiem³⁶³.

Zadać można sobie pytanie, czy mariaż ten dla Chrobrego stanowił jedynie zabezpieczenie granicy wschodniej. Odpowiedź możemy odnaleźć analizując politykę zagraniczną polskiego władcy. Zauważymy tutaj pewną zależność. Bolesław zajmuje Milsko, Łużyce i Miśnię, kiedy w Rzeszy panuje zawierucha związana ze śmiercią Ottona

---

³⁶⁰ *Kronika Thietmara*, ks. IV, 58(37), s. 227.

³⁶¹ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 121.

³⁶² A. Poppe, *Świętopelk I*, [w:] SSS, t. 5, s. 570.

³⁶³ Datę taką przyjmuje A.F. Grabski, a jego argumentacja jest praktycznie nie do podważenia. Zob.: A.F. Grabski, *Studia nad stosunkami polsko-ruskimi w początkach XI wieku*, *Slavia Orientalis* 6 (1957), s. 171-174.

III. Swój wzrok skierował na Czechy gdy panowała tam wojna domowa. Włodzimierz Wielki nie był już młodym człowiekiem, a dziedziców było kilku. W dodatku zamierzenia władcy kijowskiego budziły dość spore kontrowersje. Po zawarciu związku z księżniczką bizantyjską chciał on wyznaczyć na swoich następców synów z tego małżeństwa, pomijając starsze potomstwo. Jeszcze przed jego śmiercią, która nastąpiła w 1015 roku³⁶⁴ w państwie rozpętała się wojna domowa. Doszło do bratobójczych walk o spuściznę po Włodzimierzu³⁶⁵.

Można się więc zgodzić z A.F. Grabskim, który stwierdza, że Bolesław chciał podsycić ambicję swojego zięcia, a wtedy skorzystać z okazji i zaatakować państwo kijowskie³⁶⁶. Dałoby to polskiemu władcy ogromne korzyści zarówno polityczne, jak i materialne czy terytorialne. Interweniując na rzecz swojego zięcia, udałby się do Kijowa z pewnością nie w pokojowych zamiarach, zdobywając łupy, jeńców i sławę. Tak też się stało, kiedy jeszcze za życia Włodzimierza Bolesław otrzymał informację, że jego córka została uwięziona wraz z mężem i towarzyszącym jej biskupem Reinbernem³⁶⁷. Thietmar wskazuje, iż powodem uwięzienia tychże były spiski podjudzane przez samego Chrobrego. Widzimy więc, jakie zamiary miał Bolesław wydając swoją córkę za Świętopelka.

Jednym ze skutków tego mariażu był słynny najazd Bolesława Chrobrego na Ruś, kojarzony współcześnie przede wszystkim z legendarnym uderzeniem miecza o Złotą Bramę³⁶⁸. To, czy władca Polski dokonał najazdu wstawiając się za swoim zięciem czy też dla własnych korzyści, stanowi dzisiaj spór historyków. Jednakże nie da się zaprzeczyć, że złupienie Kijowa, który w owych czasach uważany był za jedno z bogatszych miast, przyniosło dość spore korzyści materialne dla strony polskiej. W dodatku, jak zaznacza J. Strzelczyk, Bolesław starannie przygotował polityczne podłoże

---

³⁶⁴ W. Dworzaczek, *Genealogia*, tabl. 21.

³⁶⁵ Dokładnie zanalizował sytuację na Rusi po śmierci Włodzimierza Wielkiego Andrzej Poppe. Zob.: A. Poppe, *Spuścizna po Włodzimierzu Wielkim. Walka o tron kijowski 1015-1019*, Kwartalnik Historyczny 102 (1995), z. 3-4, s. 3-22.

³⁶⁶ A.F. Grabski, *Bolesław Chrobry: 967-1025*, Warszawa 1970, s. 150.

³⁶⁷ *Kronika Thietmara*, ks. VII, 72 (52), s. 571: *Quem predictus rex, audiens filium simet ostatu Bolizlavi tacito reluctaturum sibi, cepit cum eodem et uxore et in singulari custodia claudit.*

³⁶⁸ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 7, s. 22-23: *At Boleslauus Nullo sibi resistente civitatem magnam et opulentam ingrediens et evaginato gladio in auream portam percuciens.* Trzeba zaznaczyć, iż w tym zapisie doszło do pewnej nieścisłości. Otóż Bolesław Chrobry nie mógł uderzyć mieczem w Złotą Bramę, gdyż tak jeszcze wtedy nie istniała. Najprawdopodobniej doszło do pomylenia Złotej Bramy z Wielką Bramą.

najazdu, odnawiając sojusz z Pieczyngami³⁶⁹. O samej córce Chrobrego nie wiemy niestety nic więcej. Najprawdopodobniej pozostawała przez pewien czas z mężem w Kijowie, aby później uciec z nim, zdobywając schronienie na dworze ojca³⁷⁰.

Powróćmy jednak na chwilę jeszcze do samej wyprawy kijowskiej. Mariaż córki nie był pierwszym zwróceniem się Chrobrego w stronę wschodniego sąsiada w kontekście koligacji dynastycznych. Po śmierci swojej żony Emnildy starał się on o rękę córki Włodzimierza – Przedślawy³⁷¹. Jednakże jego starania zostały odrzucone. Miało to być jednym z powodów ataku Chrobrego na Ruś. Postać Przedślawy jest dla nas o tyle ważna, że stawia polskiego władcę w dość niekorzystnym świetle. Otóż władca Polski po zdobyciu Kijowa miał zhańbić księżniczkę, czyniąc ją swoją nałożnicą „Rusinom ku obeldze i hańbie”³⁷². Banaszkiwicz upatruje w tym wydarzeniu związanym z Przedślawą ceremonię przeprowadzoną „zgodnie z miejscowym zwyczajem”³⁷³ inaugurującą zdobycie przez niego Kijowa i przejęcie władzy zwierzchniej. Badacz porównuje z Przedślawą m.in. czeską Libuszę czy polską Wandę, stawiając ją jako przedstawicielkę wschodnich sąsiadów ówczesnego państwa polskiego. Tak więc owe współzycie Bolesława z siostrą Jarosława Mądrego, miało usankcjonować zdobycie Kijowa przez polskiego władcę.

Banaszkiwicz jednak widzi w Przedślawie żonę Bolesława³⁷⁴. Nie można się z tym zgodzić. Owszem, Bolesław zapewne zabrał ze sobą Rurykowiczównę do Polski, jednakże dość kontrowersyjne jest stwierdzenie, że księżniczka ruska została jego żoną. Bolesław, jak już wcześniej wykazałem, miał żonę. Władca chrześcijański nie mógł sobie pozwolić na bigamię, bo zostałby wtedy z pewnością potępiony przez kościół. Już sam fakt konkubinatu polskiego władcy budzi niezadowolenie Thietmara. Bigamię możemy,

---

³⁶⁹ J. Strzelczyk, *Bolesław Chrobry*, s. 175.

³⁷⁰ A. Poppe, *Świętopelk I*, s. 570 i n.

³⁷¹ *Kronika Thietmara*, ks. VIII, rozdz. 32, s. 621.

³⁷² *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 7, s. 23: *Sicut, inquit, in hac hora aurea porta civitatis ab isto ense percutitur, sic in nocte sequenti soror regis ignavissimi mihi dari probibita corrumpetur; nec tamen Boleslauo thoro maritali, ed concubinali aingulari vice tantum coniungetur, quatinus hoc facto nostri generis iniuria vindicetur, et Ruthenis ad dedecus et ad ignominiam inputetur*; Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, przekł. R. Grodecki, wstęp i oprac. M. Plezia, Wrocław 1982, ks. I, rozdz. 7, s. 24.

³⁷³ J. Banaszkiwicz, *Bolesław i Peredśława. Uwagi o uroczystości stanowienia władcy w związku z wejściem Chrobrego do Kijowa*, *Kwartalnik Historyczny* 97 (1990), z. 3-4, s. 23.

³⁷⁴ J. Banaszkiwicz, *Bolesław i Peredśława*, s. 30, „w pewnym okresie czasu Bolesław miał dwie kobiety – dwie żony, dzięki którym zabezpiecza jednocześnie swe polityczne interesy na zachodzie i wschodzie”.

zważając na aspekty prowadzonej polityki zagranicznej i umacniania władzy przez Bolesława, całkowicie wykluczyć, tym samym nie zgadzając się ze stwierdzeniem Banaszkiwicza³⁷⁵.

Filiacja Kazimierza Odnowiciela nie budzi żadnej wątpliwości. Została ona dostatecznie poświadczona przez źródła zarówno polskie, jak i niemieckie³⁷⁶. Również najważniejsze fakty z jego życia – daty narodzin i zgonu – nie budzą sprzeczności. Kazimierz urodził się 25 VII 1016³⁷⁷ roku, zmarł zaś 19 III 1058³⁷⁸. Kwestia jego imienia również została już w historiografii rozstrzygnięta³⁷⁹. Inaczej sprawa wygląda z jego małżonką. Tak naprawdę niepewna jest jej filiacja i nie ma konkretnych przekazów na temat jej narodzin. Bezspornym jest, iż pochodziła z dynastii Rurykowiczów, jednak kwestia ojcostwa nastroczała w historiografii wiele pytań. *Powieść minionych lat* podaje, iż była ona córką Włodzimierza I, a siostrą Jarosława³⁸⁰. Przekaz ten nie spotkał się z ogólną akceptacją, przede wszystkim z uwagi na fakt, że Jarosław Mądry miał w tym czasie już córki, które mogły wstąpić w związek. Przeciwno niemu opowiedział się m.in. Aleksander Brückner, który stwierdził, że jeśli byłaby ona córką Włodzimierza, musiałaby urodzić się przed 989 rokiem, co czyniłoby ją o prawie trzydzieści lat starszą³⁸¹. Zgodził się z nim m.in. Stanisław Kętrzyński³⁸². Z jednej strony można by się było zgodzić z tą argumentacją, jednak badacze ci zapomnieli o jednej rzeczy. Otóż

---

³⁷⁵ Podobnie twierdzi J. Strzelczyk, *Bolesław Chrobry*, s. 247.

³⁷⁶ Np. *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 17, s. 40: *Postquam ergo magnus Boleslaus de undo decessit, secundus Mescho, filius eius om regnum successit, qui iam vivente patre sororem tertii Ottonis imperatoris uxorem acceperat, de qua Kazimirum, id est Karolum, restauratorem Poloniae procreerat.*

³⁷⁷ *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 45: *MXVI Kazimirus dux natus est VIII kalendas Augusti luna XVI.*

³⁷⁸ Informacje o dacie dziennej pochodzą z zaginionego źródła, jednakże datę roczną poświadcza *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 48: *MLVIII Kazimir dux obiit.*

³⁷⁹ Mowa tu oczywiście o dwóch imionach: Kazimierz Karol, pod jakimi funkcjonuje Odnowiciel w źródłach. Obecnie w literaturze panuje pogląd, iż imię Kazimierz jest imieniem słowiańskim, nawiązującym być może do postaci jego pradziadka – księcia Dobromira, zaś imię Karol było mu nadane jako drugie, ze względu na koneksje z rodziną cesarską oraz faktem kultu Karola Wielkiego na dworze Bolesława Chrobrego. Więcej na ten temat zob. np.: W. Taszycki, *Najdawniejsze polskie imiona osobowe*, Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności, Wydział Filologiczny, t. 62, 1925, s. 24; S. Kętrzyński, *O imionach piastowskich*, *Życie i Myśl*, 5-6 (1951), s. 720 i n.; K. Jasiński, *Polski podręcznik genealogii*, *Studia Źródłoznawcze* 5 (1961), s. 154; J. Hertel, *Imiennictwo dynastii piastowskiej we wcześniejszym średniowieczu*, Warszawa 1980, s. 114.

³⁸⁰ *Powieść minionych lat*, s. 104.

³⁸¹ A. Brückner, *Pierwsza powieść historyczna*, *Przegląd Humanistyczny* 3 (1924), s. 121.

³⁸² S. Kętrzyński, *Polska X-XI wieku*, s. 686.

Powieść podaje bardzo lakoniczne informacje odnośnie kobiet. Jest wielce prawdopodobne, że z informacji iż ze swojej małżonki Anny Włodzimierz nie doczekał się potomstwa, można odczytać jedynie że chodzi o potomstwo płci męskiej³⁸³. Trzeba jednak zwrócić uwagę na jeszcze jeden fakt. Z przekazu Thietmara dowiadujemy się, że Włodzimierz pozostawił po sobie wdowę³⁸⁴. Co prawda nie podaje jej imienia i raczej wątpliwe, abyśmy kiedykolwiek mieli je poznać, jednak jest wielce prawdopodobne, iż z tej ostatniej małżonki również doczekał się potomstwa. Hipotez jest wiele³⁸⁵, jednak nie ma potrzeby wątpić w przekaz źródła ruskiego, iż Dobroniega była córką Włodzimierza, a siostrą Jarosława. Mogłaby się urodzić jako córka Anny bizantyjskiej, jednak o wiele bardziej prawdopodobne, iż pochodziła z jego ostatniej, nieznaney z imienia małżonki. I za tą opcją, podobnie jak Kazimierz Jasiński, się opowiadam, tym samym uznając iż urodziła się mniej więcej w latach 1010-1016³⁸⁶. Co prawda Gall Anonim nie podał nam jej imienia, jednakże poznaliśmy je dzięki przekazowi autora *Rocznika Kapituły Krakowskiej*, który pod 1087 rokiem zanotował: *Dobronega uxor Kazimiri obiit*³⁸⁷. Kwestie onomastyczne możemy więc w tym miejscu pominąć.

Zanim przejdziemy do ustalenia datacji tego mariażu, musimy prześledzić najpierw sytuację polityczną jaka panowała wówczas na ziemiach polskich. Śmierć króla Mieszka II i najazd księcia czeskiego Brzetysława³⁸⁸ przyczyniły się do upadku państwa. Wcześniej małżonka króla wraz z synem Kazimierzem wyjechała do Niemiec, zabierając m.in. insygnia królewskie i swój dobytek. Jak widzimy, państwo pozostało bez władcy, bez dziedzica, ograbione i pozostawione na pastwę dążących do wzrostu swojej pozycji możnych. Okres ten, niezwykle trudny w dziejach polskich, o którym zachowały się

---

³⁸³ Uwagę na to zwrócił już K. Jasiński, *Rodowód*, s. 138.

³⁸⁴ *Kronika Thietmara*, ks. VIII, 32, s. 621: *Ibi fuit noverca regis predicti, uxor et VIII sorores eiusdem*.

³⁸⁵ Omówienie niemal wszystkich hipotez w historiografii rosyjskiej dokonał K. Benyskiewicz, *Piastowie i Rurykowicze*, s. 165-182.

³⁸⁶ To czyniłoby ją równolatką lub nie wiele lat starszą od Kazimierza. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 133.

³⁸⁷ *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 53

³⁸⁸ Więcej na temat tego wydarzenia zob.: *Polska pierwszych Piastów*, red. T. Manteuffel, Warszawa 1970, s. 173; G. Labuda, *Pierwsze państwo polskie*, Kraków 1989, s. 54; B. Krzemińska, *Boj Knížete Brětislava I. o upevnení českého státu (1039–1041)*, Praha 1979, s. 6 i n.; też, *W sprawie chronologii wyprawy Brzetysława I na Polskę*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, seria I: Nauki Humanistyczno-Społeczne 12(1959), s. 27 i n.; P. K. Wojciechowski, *Data wyprawy Brzetysława I do Polski w rękopisach Kroniki Czechów Kosmasa z Pragi*, *Przegląd Historyczny* 89 (1998), z. 2, s. 264-265; M. Matla-Kozłowska, *Pierwsi Przemysłodźci i ich państwo*, s. 452-492.

szczętkowe informacje w źródłach, zaowocował powstaniem legendy panowania Bolesława Zapomnianego³⁸⁹. Jednakże skupmy się na faktach.

Rodzi się pytanie o termin zawarcia mariażu pomiędzy Kazimierzem a Dobroniegą. Jak słusznie wskazuje Kazimierz Jasiński, na ten temat rozgorzała tak wielka dyskusja, że podsumowanie jej powinno stanowić osobną, obszerną rozprawę³⁹⁰. Żadne źródło nie mówi wprost kiedy do zawarcia tego sojuszu dynastycznego doszło: Annalista Saxo nadmienia, że chodzi o około rok 1039³⁹¹. Jan Długosz przekazał, że stało się to w roku 1041³⁹². Z kolei z *Powieści minionych lat* dowiadujemy się, że mogło chodzić o rok 1043³⁹³. Nie dziwi więc, że historycy rozpoczęli dyskusję, która trwa do dnia dzisiejszego i starają się dociec, czy do zawarcia tego ślubu doszło w 1039, 1040, 1041, 1042 czy w 1043 roku³⁹⁴. Aby podjąć jakąkolwiek decyzję w tym temacie trzeba prześledzić również wydarzenia jakie miały wtedy miejsce. Po pierwsze, powrót Kazimierza Odnowiciela do Polski przy finansowym wsparciu Niemiec. Po drugie, próba odzyskania Wielkopolski i Małopolski, zaznaczając przy tym, że opanowanie tych dwóch terenów z pewnością nie zajęło paru dni, a parę miesięcy. Po trzecie, próba odzyskania Śląska przez Piastów. Po czwarte zaś pokonanie Mieclawa i odzyskanie Mazowsza przy pomocy posiłków Jarosława Mądrego. Pomiedzy tymi wydarzeniami doszło do zawarcia małżeństwa. Biorąc pod uwagę pewne schematy jakie pojawiają się przy zawieraniu sojuszków dynastycznych, jak również na okoliczności odbudowy władzy Kazimierza

---

³⁸⁹ Stało się to za przyczyną przekazu *Kroniki Wielkopolskiej*, s. 18: *Iste Mesko de sorore Ottonis imperatoris genuit duos filios, videlicet Boleslaum et Kazimirum. Quo unus anno MXXXIII mortuo Boleslaus filius eius primogenitus eidem successit.* Na tej podstawie historiografowie, rozpoczęli istną batalię, czy książę ten rzeczywiście istniał. W obecnym przekonaniu postać Bolesława zalicza się raczej do postaci legendarnych. Zob. np. O. Balzer, *Genealogia*, s. 76; D. Borawska, *Kryzys monarchii wczesnopiastowskiej*, [w:] *Polska pierwszych Piastów: państwo, społeczeństwo, kultura*, pod red. T. Manteuffla, Warszawa 1968, s. 146-178; H. Łowmiański, *Początki Polski*, t. 6, Warszawa 1985, s. 80; T. Wasilewski, *Zapomniane przekazy rocznikarskie o Bolesławie Mieszkoowcu. O nie-Gallowe pojmowanie wczesnych dziejów Polski*, *Przegląd Historyczny* 80 (1989), nr 2, s. 226 i n.; K. Jasiński, *Rodowód*, s. 127-129; G. Labuda, *Mieszko II Król Polski*, s. 148-175.

³⁹⁰ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 134.

³⁹¹ *Annalista Saxo*, s. 683: *His temporibus Kazimer, filius Meseconis ducis Polanorum, rerersus in patriam, a Polanis libenter suscipitur, duxitque uxorem regis Ruscie filiam, procreavitque duos filios Vladizlaum et Bolizlaum.*

³⁹² *Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, t. III-IV, lib. III, s. 34 i n.

³⁹³ *Powieść minionych lat*, s. 104.

³⁹⁴ Zob. m.in.: O. Balzer, *Genealogia*, s. 89; G. Labuda, *Główne linie rozwoju rocznikarstwa polskiego w wiekach średnich*, *Kwartalnik Historyczny* 78 (1971), s. 827; B. Krzemieńska, *Konala se roku 1060 polská výprava na Hradec u Opavy? (Z politických počátků Vratislava II.)*, *Folia Historica Bohemica* 2 (1980), s. 108; J. Bieniak, *Państwo Mieclawa*, Warszawa 1963, s. 142; K. Jasiński, *Rodowód*, s. 134-136.

Odnowiciela, należy przyjąć iż z pewnością ślub z Dobroniegą miał miejsce po zajęciu Wielkopolski i Małopolski oraz kompletnym ich opanowaniu. Dzięki odzyskaniu tej drugiej dzielnicy Kazimierz stał się bezpośrednim sąsiadem Jarosława Mądrego, co mogło go skłonić do zacieśnienia sojuszu. Należy więc stwierdzić, że ślub ten miał miejsce po zajęciu Małopolski, być może po próbie odzyskania Śląska. Kto wyszedł z inicjatywą zawarcia tego sojuszu? Odpowiedź nie jest prosta, ale wydaje się że znamy odpowiedź. Kazimierz, mimo poparcia niemieckiego i węgierskiego musiał ugruntować swoją władzę. Zabezpieczenie ze strony zachodniej było niemal pewne, więc dążył on do unormowania stosunków ze wschodnim sąsiadem. Lecz przede wszystkim należy pamiętać o jednym: Kazimierz był jedynym żyjącym męskim przedstawicielem dynastii Piastów, mogącym przedłużyć linię. Gdyby nie pozostawił po sobie potomstwa dynastia by wygasła, a państwo stało by się strefą wpływów sąsiednich dynastów. Szybkie znalezienie małżonki było więc z pewnością po myśli Kazimierza.

Co ciekawe, niebawem doszło do zawarcia kolejnego mariażu łączącego te dwie rodziny, jednak zanim przyjrzymy się jemu bliżej, powróćmy na chwilę do Dobroniegi Marii. Zmarła ona w 1087 roku, niemal trzydzieści lat po śmierci swojego męża³⁹⁵. Nie ma żadnych przesłanek, aby sądzić że powróciła do swojej ojczyzny po śmierci męża. Zmarła najprawdopodobniej w Polsce, tuż po wygnaniu swojego najstarszego syna. Nie jest znane miejsce jej pochowania³⁹⁶. Ze związku z Kazimierzem doczekała się jednej córki, przyszłej królowej Czech Świętosławy-Svatavy oraz czterech synów: Bolesława Śmiałego, Władysława Hermana, Mieszka i Ottona.

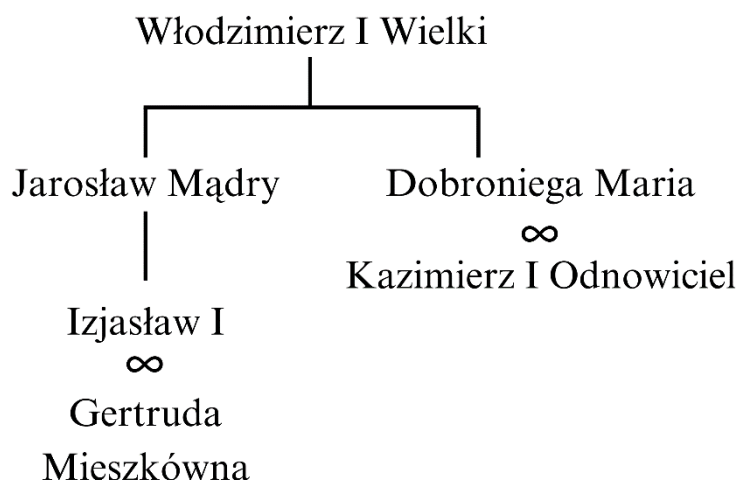
Kolejne małżeństwo pomiędzy Piastami a Rurykowiczami również zostało zaaranżowane przez Kazimierza Odnowiciela i wydarzyło się mniej więcej w tym samym czasie. Po powrocie do kraju i umacnianiu swojej pozycji poprzez odzyskiwanie ojcowizny, książę Polski rozpoczął również snuć dalekosiężne plany dynastyczne. Najpierw zabezpieczył swój ród, poślubiając siostrę Jarosława Mądrego. W niedalekiej

---

³⁹⁵ *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 53.

³⁹⁶ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 139.

przyszłości zaaranżował również małżeństwo swojej młodszej siostry³⁹⁷ z bratankiem swojej żony – Izjasławem, drugim synem Jarosława.

Tabela 8 - Pokrewieństwo między Izjasławem I a Dobroniegą Marią

Imię księżęcej siostry aż do 1901 roku pozostawało tajemnicą³⁹⁸. Dopiero wydawcy psalterza Ekberta z Trewiru, Heinrich V. Sauerland i Artur Haseloff³⁹⁹, jako pierwsi ustalili, że małżonka księcia Izjasława nosiła imię Gertruda. Stało się tak za sprawą dołączonego do psalterza modlitewnika, który był własnością księżnej⁴⁰⁰.

³⁹⁷ O kolejności starszeństwa rodzeństwa: Kazimierza, Gertrudy i nieznaney z imienia żony Beli I trwał spór w historiografii. Więcej na ten temat zob.: K. Jasiński, *Rodowód*, s. 144.

³⁹⁸ Oswald Balzer wiedział o jej istnieniu, jednak nie podał jej imienia, O. Balzer, *Genealogia*, s. 90-93.

³⁹⁹ *Der Psalter Erzbischof Egberts von Trier. Codex Gertrudianus, In Cividale*. Historisch-kritische Untersuchung von H. V. Sauerland. Kunsthistorische Untersuchung von A. Haseloff, [w:] *Festschrift der Gesellschaft für nützliche Forschungen zu Trier zur Feier ihres hundertjährigen Bestehens herausgegeben 10. April 1901*, Trier 1901, s. 173.

⁴⁰⁰ Kodeks Gertrudy (*Codex Gertrudianus*) doczekał się w historiografii wielu opracowań i analiz. Zob. tylko niektóre polskie prace na ten temat: *Modlitwy księżnej Gertrudy z Psalterium Egberti. Przyczynek do dziejów kultury dworu panującego w Polsce i na Rusi*, „Sprawozdania Wydziału Nauk o Sztuce Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 96 (1978) (wyd. 1979), s. 3-11; D. Leśniewska, *Kodeks Gertrudy. Stan i perspektywy badań*, *Roczniki Historyczne* 61 (1995), s. 141-170; *Modlitwy księżnej Gertrudy z Psalterza Egberta w Cividale*, tłum i oprac. B. Kürbis, Kraków 1998; E. Skibiński, *Modląca się Gertruda – władczyni między światem i Bogiem*, [w:] *Duchowość i religijność kobiet dawniej i dziś*, red. E. Pakszys i L. Sikorska, Poznań 2000, s. 21-28; T. Michałowska, *Ego Gertruda. Studium historycznoliterackie*, Warszawa 2001; A. Andrzejuk, *Gertruda Mieszko Kówna i jej modlitewnik*, Warszawa 2006; *Gertruda Mieszko Kówna i jej manuskrypt*, red. A. Andrzejuk, Warszawa 2007; *Gertruda Mieszko Kówna i jej modlitwy*, red. B. Listkowska, A. Andrzejuk, Warszawa 2010; *Gertruda Mieszko Kówna i jej rękopis*, red. A. Andrzejuk, Warszawa 2013; G. Pac, *Kalendarz z*

Kwestia, czy była ona starszą, czy młodszą córką Mieszka II i Ryczezy jest praktycznie nie do ustalenia, ale można ją uznać, idąc za Kazimierzem Jasińskim, za starszą od swojej siostry i doszukiwać się daty jej narodzin ok. 1025 roku⁴⁰¹. Datę śmierci Gertrudy podaje *Latopis hipacki* – 4 I 1108 roku i nie ma podstaw aby wątpić w ten przekaz⁴⁰².

Filiacja jej męża również nie budzi sprzeczności. Izjasław był drugim synem wielkiego księcia kijowskiego Jarosława Mądrego, pochodzącego z jego związku z Ingegardą szwedzką⁴⁰³. Urodził się w 1024 roku, zaś zginął 3 X 1078 roku⁴⁰⁴. Trzykrotnie był wielkim księciem kijowskim, w latach: 1054-1068, 1069-1073 i 1077-1078. Z tego związku pochodziło przynajmniej trzech synów: Jaropelk Piotr (książę wyżgorodzki, włodzimiersko-wołyński i turowski), Mściśław (książę nowogrodzki i połocki) oraz Świętopelk II Michał (wielki książę kijowski).

Przyczyny zawarcia tego sojuszu również nie budzą większych zastrzeżeń. Mariaż Gertrudy i Izjasława przyniósł obopólne korzyści. Przede wszystkim, zacieśnił kontakty polsko-ruskie, które w planowanej interwencji na państwo Mieclawa musiały być dla strony polskiej jak najlepsze. Po drugie, po małżeństwie z siostrą panującego księcia (Kazimierz nie miał jeszcze w tym czasie dorosłych dzieci), przyspieszyło objęcie księcia turowskiego przez Izjasława. Jarosław Mądry z kolei oddając swoją siostrę za księcia polskiego, a drugiego w kolejności syna za jego siostrę, zabezpieczył granicę zachodnią swojego państwa. Dodatkowo, mógł on bez problemu stawiać warunki nowemu księciu, który objął w posiadanie zniszczone państwo.

Enigmatyczne informacje posiadamy o mariażu zawartym przez syna Bolesława II Śmiałego – Mieszka Bolesławowica. Zanim jednak przejdziemy do niego, przybliżyć należy samą postać księcia. Urodził się on w 1069 roku – taką informację poświadczają

Kodeksu Gertrudy jako świadectwo dewocji monarszej. Wokół kultu świętych na styku chrześcijaństwa łacińskiego i wschodniego w XI wieku, Roczniki Historyczne 84 (2018), s. 31-68.

⁴⁰¹ Za faktem tym przemawia choćby fakt, że gdyby urodziła się zaraz po Kazimierzu (1016 r.) została by z pewnością wydana za mąż jeszcze za życia swojego ojca, K. Jasiński, *Rodowód*, s. 144-145.

⁴⁰² O. Balzer, *Genealogia*, s. 93; K. Jasiński, *Rodowód*, s. 145.

⁴⁰³ W. Dworzaczek, *Genealogia*, tabl. 21. W tym miejscu zaznaczyć trzeba, że Gertruda i Izjasław mieli wspólnego przodka, którym był Mieszko I.

⁴⁰⁴ A. Poppe, *Izjasław Dymitr*, SSS, t. 2, s. 301 i n.

*Rocznik świętokrzyski dawny*⁴⁰⁵ oraz *Rocznik kapituły krakowskiej*⁴⁰⁶. Te same źródła odnotowały również jego śmierć w 1089 roku⁴⁰⁷. Więcej informacji na ten temat przekazał Gall Anonim, jednak nad okolicznościami śmierci Mieszka nie będziemy się zastanawiać⁴⁰⁸. Faktem jest, że dziedzic zmarł z niewyjaśnionych przyczyn trzy lata po swoim powrocie z Węgier.

W tym czasie, pomiędzy 1086-1089 należy również upatrywać zawarcia związku małżeńskiego przez syna Bolesława. I znów tak naprawdę nie możemy powiedzieć za dużo jeśli chodzi o wybrankę Mieszka. Gall Anonim podaje jedynie, że była ona ruskiego pochodzenia⁴⁰⁹. Jej imię i filiację – Eudoksja, siostra Świętopelka – podaje dopiero Długosz, jednak podobnie jak w przypadku filiacji jej teściowej, nie możemy być pewni tego przekazu⁴¹⁰. Ostatnio Krzysztof Benyskiewicz wysunął hipotezę, iż małżonką Mieszka mogła być Katarzyna, córka wielkiego księcia kijowskiego Wsiewołoda I Jarosławowicza, a siostrą Włodzimierza II Monomacha⁴¹¹. Badacz stwierdza, że Mieszko za sprawą swojego stryja otrzymał dzielnicę krakowską. W ten sposób stałby się bezpośrednim sąsiadem Rościsławowiców i Dawida. Jeżeli uznać tę hipotezę za prawdziwą, zawarcie ślubu z Wsiewołowiczówną miało by podstawy polityczne, jednakże pamiętać należy, że Mieszko tym samym znalazł by się w opozycji do dzierżącego władzę Władysława Hermana. Oczywiście, sam mariaż zapewne nie przypadł do gustu stryjowi. Po pierwsze, Mieszko był jedynym dziedzicem jego starszego brata, więc w końcu upomniał by się o swoje prawa. Po drugie mariaż dawał podstawy do przedłużenia linii co odbierało tym samym prawa książęce narodzonemu w 1086 roku Bolesławowi Krzywoustemu. Pamiętać jednak należy również o tym, że Mieszko mógł znajdować się pod wpływem króla węgierskiego Władysława I Świętego, na którego dwór udał się razem z ojcem i matką. Wydawać się może, że mariaż z siostrą Monomacha mógłby nawet zaaranżować Arpad. Być może Benyskiewicz ma rację upatrując Katarzynę w małżonce Mieszka, jednakże pewności mieć nie możemy. Po śmierci

---

⁴⁰⁵ *Rocznik świętokrzyski dawny*, s. 773.

⁴⁰⁶ *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 50.

⁴⁰⁷ *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 53.

⁴⁰⁸ Uczynił to K. Benyskiewicz, *Mieszko Bolesławowicz*, s. 165-198.

⁴⁰⁹ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 29, s. 55.

⁴¹⁰ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 181.

⁴¹¹ K. Benyskiewicz, *Mieszko Bolesławowicz*, s. 161-163; tenże, *W kręgu Bolesława Szczerzego*, s. 106.

swojego męża wdowa wróciła zapewne do swojej ojczyzny, tym bardziej, że z małżeństwa tego Mieszko nie doczekał się potomstwa.

Kolejny sojusz zawarty pomiędzy dynastią Piastów a Rurykowiczów miał miejsce na początku XII w. i był uwarunkowany politycznie. Po śmierci Władysława Hermana doszło do zaciekłych walk pomiędzy jego synami: Zbigniewem i Bolesławem Krzywoustym. Zbigniew, który był pierworodnym synem władcy, pochodził – w przeciwności do swojego młodszego brata – z nielegalnego małżeństwa.

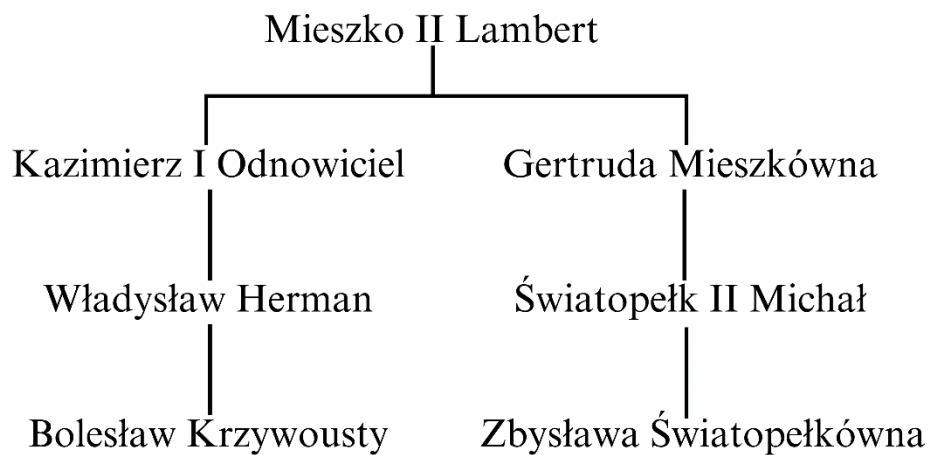
Bolesław był jedynym dzieckiem pochodzącym ze związku Władysława Hermana z córką Wratysława II z dynastii Przemyślidów – Judytą. Jego filiacji możemy być pewni. Gall Anonim szczegółowo również opisuje, za wstawiennictwem którego świętego doszło do narodzin księcia, dając jednocześnie informację, iż małżonkowie przez długi czas nie mogli doczekać się potomstwa⁴¹². Nie będziemy przytaczać w tym miejscu całej legendy związanej z narodzinami Bolesława. Faktem jest, że przyszedł on na świat najprawdopodobniej 20 sierpnia 1086 roku, co na podstawie różnych źródeł⁴¹³ wywnioskowali badacze⁴¹⁴.

---

⁴¹² *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 31, s. 59.

⁴¹³ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. II, rozdz. 1, s. 63; *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, lib. II, 37, s. 134; *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 52.

⁴¹⁴ Dyskusja na temat ustalenia daty dziennej narodzin Bolesława Krzywoustego trwała od XIX w. do końcówki wieku XX. Zob. m.in.: A. Bielowski, *Urodziny Bolesława Krzywoustego i śmierć matki jego Judyty*, Przewodnik Naukowy i Literacki, 1873, s. 65; O. Balzer, *Genealogia*, s. 165; K. Maleczyński, *W sprawie daty urodzin Bolesława Krzywoustego*, *Kwartalnik Historyczny* 50 (1936), s. 442 i n.; W. Szafrński, *Matka Krzywoustego*, *Notatki Płockie* 2 (123) (1985), s. 18 i n.; K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 164-174. Obecnie przyjmuje się w polskiej historiografii pogląd autorstwa Balzera, uargumentowany przez Jasińskiego, że Bolesław przyszedł na świat 20 sierpnia 1086 r.

Tabela 9 - Pokrewieństwo między Bolesławem Krzywoustym a Zbysławą kijowską

Co do jego wybranki sytuacja wygląda znacznie inaczej. *Rocznik kamieniecki*, *Genealogia płocka*, *Kronika wielkopolska*, *Rodowód książąt polskich* jak również Herbord podają ruskie pochodzenie żony Bolesława⁴¹⁵. Z kolei *Powieść minionych lat* podaje już jej filiację: „wydana była córka Światopełkowa Zbysława do Lachów za Bolesława, miesiąca listopada 16 dnia”⁴¹⁶. Wiemy więc, że była ona córką księcia kijowskiego Światopełka II. Nie wiemy jednak, kim była jej matka. Za Janem Tęgowskim można jedynie powiedzieć, że pochodziła ona z jego pierwszego małżeństwa z bliżej nieznaną księżniczką⁴¹⁷. Nie znamy również jej daty narodzin. Za K. Jasińskim należy przyjąć, że jeśli w 1102 r. była zdolna do zawarcia małżeństwa, a trzy lata później do wydania potomstwa, była mniej więcej rówieśniczką Krzywoustego i urodziła się między 1085-1090⁴¹⁸.

Powody zawarcia tego mariażu nie nastroczają zbytnich problemów. Po śmierci Władysława Hermana doszło do pogorszenia stosunków między Zbigniewem i Bolesławem. Młodszy z nich, nie czekając długo, zawarł układ polityczny z księciem kijowskim Światopełkiem II, wzmocniony małżeństwem dynastycznym. Znaczenie

⁴¹⁵ *Rocznik kamieniecki*, s. 778; *E codicibus plocensibus (Genealogia płocka)*, [w:] MPH, t. V, s. 993; *Kronika wielkopolska*, s. 28; *Rodowód książąt polskich*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. III, s. 282; *Herbordi Dialogus de Vita S. Ottonis episcopi Babenbergensis*, wyd. J. Wikariak, K. Liman, [w:] MPH, s.n., t. VII, cz. 3, Warszawa 1974, s. 64.

⁴¹⁶ *Powieść minionych lat*, pod rokiem 6610.

⁴¹⁷ J. Tęgowski, *Kontakty rodzinne dynastów*, s. 13.

⁴¹⁸ K. Jasiński, *Rodowód piastów*, s. 189.

sojusznika we wschodnim sąsiedzie było niezwykle ważne dla Bolesława, gdyż dawało mu dość dużą przewagę nad swym przyrodnim bratem. Zaznaczyć należy, że oprócz swojego teścia, pozyskał również jako sojusznika brata Zbysławy – księcia włodzimierskiego Jarosława⁴¹⁹. Sojusz ten miał również za zadanie ograniczyć napady książąt halicko-tremblowskich na oba kraje. Błyskotliwie prowadzona polityka zagraniczna Bolesława, w odróżnieniu od nieskutecznych działań jego brata, doprowadziła o wyniku starć między braćmi. Wspomniany wyżej przekaz *Powieści minionych lat* wskazuje 16 listopada 1102 r. jako datę wysłania Rurykowiczówny do Polski. Do zawarcia małżeństwa doszło w następnym roku⁴²⁰. Ważna jest również informacja przekazana nam przez Galla. Otóż do zawarcia tego małżeństwa potrzebna była dyspensa⁴²¹.

Małżeństwo Bolesława i Zbysławy nie trwało długo, o czym wspomina Herbord⁴²². Zbysława zmarła dość wcześnie, a dokładniejszą datę jej śmierci może wskazać fakt, że nie wspomniał o niej Gall w swojej kronice. Już S. Kętrzyński, a za nim K. Jasiński, stwierdzili, że brak informacji o śmierci Zbysławy w dziele Galla może świadczyć o tym, że zmarła nie w okresie objętym kroniką⁴²³. Jako datę jej śmierci można z pewnością uznać rok 1114 z dwóch powodów: do tego roku trwa akcja *Kroniki* Galla Anonima, a w roku następnym rodzi się już pierwsze dziecko ze związku Bolesława z jego drugą żoną – Salomeą⁴²⁴.

---

⁴¹⁹ K. Benyskiewicz, *Piastowie i Rurykowicze*, s. 265.

⁴²⁰ *Rocznik świętokrzyski dawny*, s. 773: 1103. *Boleslaus tercius duxit uxorem*. Na temat daty zawarcia tego mariażu zob. m.in.: O. Balzer, *Genealogia*, s. 165; V.T. Pašuto, *Vnešnáá politika drevnej Rusi*, Moskwa 1968, s. 46; K. Jasiński, *Rodowód*, s. 189; S. Rosik, *Bolesław III Krzywousty*, Wrocław 2013, s. 95-96.

⁴²¹ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. II, rozdz. 23, s. 90: *Quatenus autem hoc a Paschali papa secundo concessum fuerit, quod nuptias istas de consanguinitate licuerit, Balduinus Cracouiensis episcopus, ab eodem papa Rome consecrates, fidei ruditatem et patrie necessitate intimavit, sicque Romane sedis auctoritas, ut fertur, hoc coniugium misericorditer, non canonice nec usualiter, sed singulariter collaudavit.*

⁴²² *Herbordi dialogus*, s. 64: *Nam post annos paucos Ruthenissa uxor moritur unim ei filium reliquens.*

⁴²³ S. Kętrzyński, *Na marginesie*, s. 196; K. Jasiński, *Rodowód*, s. 189-190.

⁴²⁴ W ostatnim czasie pojawił się pogląd, iż Zbysława zmarła o wiele szybciej, już między 1108 a 1109 rokiem, jednakże teza ta wynika jedynie z faktu, iż Gall Anonim nie przekazał w swojej kronice informacji o pomocy ruskiej w 1109 r. Zob.: E. Madejczyk, *Związki rodzinne Piastów i Rurykowiczów do końca XIII wieku*, Przegląd Humanistyczny 48 (2004), z. 1, s. 98. Również M. Dworsatschek próbował znaleźć odpowiedź dlaczego Gall miałby przemilczeć śmierć Zbysławy w swojej kronice, M. Dworsatschek, *Władysław II Wygnaniec*, Wrocław 1998, s. 26. Więcej na ten temat zob.: K. Kollinger, *Ruskie posiłki dla*

Dyskusyjna jest również kwestia ilości potomstwa pochodzącego z tejże pary. Tak naprawdę jedynym poświadczonym przez źródła potomkiem jest Władysław Wygnaniec. Oswald Balzer przypisał Zbysławie jeszcze dwójkę dzieci: nieznaną z imienia syna oraz córkę. Męski potomek wymieniony jest w relacji Galla, który informację o narodzinach syna Bolesława zamieścił na przełomie 1107/1108 r.⁴²⁵ Obecnie w historiografii przyjął się pogląd, że doszło tu do pewnego błędu popełnionego przez kronikarza i w rzeczywistości zapis ten dotyczy Władysława Wygnańca, aczkolwiek podany z błędem datacyjnym⁴²⁶. Z kolei o córce wiadomo na podstawie *Latopisu hipackiego* oraz *Latopisu woskreszeńskiego*, z zapisu których wynika, że książę muromski Wsiewołod Dawidowicz poślubił nieznaną z imienia Lachowicę⁴²⁷. Również teraz badacze raczej stronią od stwierdzenia, że żoną Wsiewołoda była córka Bolesława pochodząca z jego pierwszego małżeństwa. Zaznaczyć też trzeba, że gdyby rzeczywiście ono miało miejsce, musiałyby zostać poprzedzone dyspensą, gdyż zarówno Zbysława jak i Wsiewołod byli prawnukami Jarosława Mądrego⁴²⁸. Założyć trzeba, że z małżeństwa Bolesława ze Zbysławą pochodził z pewnością Władysław, późniejszy protoplasta Piastów śląskich, oraz być może dzieci zmarłe w niemowlęctwie, o których źródła nie podały nam informacji. Istnienie nieznaną z imienia syna i córki, idąc za K. Jasińskim, stanowczo bym odrzucił.

Mniej więcej w tym samym czasie doszło do ponownego zaciśnięcia stosunków polsko-ruskich. Tym razem jednego z książąt z dynastii Rurykowiczów poślubiła nieznaną z imienia córka Władysława Hermana, pochodząca z jego ostatniego związku z Judytą Marią Salicką. Jedyną informację, dość lakoniczną, o dzieciach pochodzących z tego związku, podał Gall Anonim: *de qua nullum filium, sed tres filias procreavit. Una quarum in Russia viro nupsit, una vero suum sacro velumine caput textit, unam autem sue gentis quidam sibi counivit*⁴²⁹. Z tego fragmentu dowiadujemy się czterech ważnych informacji:

Bolesława III Krzywoustego w 1109 r., śmierć Zbysławy i trwałość sojuszu polsko-ruskiego w latach 1102-1114, *Ruthenica* 7 (2008), s. 41-51, tu szczególnie s. 45 i n.; K. Benyskiewicz, *Piastowie i Rurykowicze*, s. 264 i n.

⁴²⁵ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. II, rozdz. 40, s. 110.

⁴²⁶ Zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 204-207.

⁴²⁷ *Latopis hipacki [kijowski]*, [w:] *Polnoje Sobranie Russkich Letopisej*, [dalej: PSRL], t. 2, ed. A. Szachmatow, Petersburg 1908, s. 288; *Latopis woskreszeński*, [w:] PSRL, t. 7, ed. B.M. Kloss, Moskwa 2001, s. 26.

⁴²⁸ Zob. J. Tęgowski, *Kontakty rodzinne*, s. 15.

⁴²⁹ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. II, rozdz. 1, s. 63-64.

1. ze związku z Judytą Marią Władysław Herman doczekał się jedynie żeńskiego potomstwa;
2. pierwsza córka wyszła za Rusina;
3. druga córka została mniszką;
4. trzecia córka poślubiła nieznanego z imienia swojego rodaka.

Przekaz ten, mimo iż niezwykle skromny, wzbudził dyskusję wśród naukowców trwającą niemalże do dnia dzisiejszego. Spójrzmy jednak na fakty. Po pierwsze, nie dowiadujemy się jak interesująca nas w tym momencie księżniczka miała na imię. Nie wiemy też, kiedy przyszła na świat, aczkolwiek kronikarz wymienia ją na pierwszym miejscu, co może świadczyć o jej starszeństwie. Przymuszczała datę jej narodzin, lata 1089 lub 1090, podał Kazimierz Jasiński, i nie ma przesłanek aby nie zgodzić się tezą badacza⁴³⁰. Wiemy, że żyła jeszcze w chwili pisania przez Galla relacji o córkach Władysława Hermana, ok. 1112 r.

Dyskusję rozpoczęły dywagacje naukowców dotyczące próby utożsamienia osoby małżonka polskiej księżnej. Oprócz polskich badaczy, swoje hipotezy przedstawiali na przestrzeni lat również historycy rosyjscy i francuscy. Interesujące są tak naprawdę dwie z nich: jedna utożsamiająca męża polskiej księżniczki z Dawidem Igorewiczem, druga zaś z Jarosławem Światopelkowiczem.

Pierwsza z hipotez została przytoczona na początku XIX w. przez rosyjskiego historyka Nikołaja Michajłowicza Karamzina. Według niego, córka Władysława Hermana poślubiła księcia Dawida Igorewicza, syna księcia włodzimiersko-wołyńskiego Igora⁴³¹. Ku tej tezie ponad sto lat później przychylił się francuski historyk Pierre David. Badacz zauważył, że nekrolog opactwa z Saint-Gilles z dnia 1 I, odnoszący się do niejkiej Ludgardy można utożsamić z córką Hermana⁴³². Pogląd ten nie spotkał się jednak z pozytywnym przyjęciem wśród badaczy. Zawarcie takiego związku przeczy kilka faktów. Po pierwsze, duża różnica wieku między małżonkami. Dawid byłby starszy od córki Hermana o ok. 30 lat. Oczywiście, nie jest to niemożliwe i wiemy, że w historii

---

⁴³⁰ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 194.

⁴³¹ N. Karamazin, *Historia państwa rosyjskiego*, tłum. G. Buczyński, t. 2, Warszawa 1924, p. 190, 209.

⁴³² P. David, *La Pologne dans l'obituaire de Saint Gilles en Languedoc au XII e siècle*, "Revue des Études Slaves" 19 (1939), s. 221-222.

zdarzały się nawet większe różnice wieku między małżonkami, jednakże w tym kontekście wydaje się to mało prawdopodobne. Po drugie, małżonkowie musieliby uzyskać dyspensę od dość bliskiego pokrewieństwa. Księżniczka polska i księżę Dawid Igorewicz mieli wspólnego pradziadka – księcia Włodzimierza Wielkiego. Po trzecie zaś, po 1110 roku, po zjeździe w Uwietyczach, spadła aktywność polityczna księcia jak i jego znaczenie, i biorąc pod uwagę jego pozycję wśród innych Rurykowiczów, był po prostu mało atrakcyjnym kandydatem na męża. Podobnie twierdzi Krzysztof Benyskiewicz, który choć nie skłania się ku tejże hipotezie, stwierdza, że nie jest ona niemożliwa⁴³³.

Druga hipoteza odnosząca się do mariażu polskiej księżniczki również została wysnuta przez rosyjskiego badacza – Iwana Linniczenkę. Stwierdził on, że mężem córki Hermana był Jarosław Światopelkowicz, księżę włodzimiersko-wolyński⁴³⁴. Tezę tą uznał za prawdopodobną i uargumentował Oswald Balzer⁴³⁵, co spowodowało, że na długi czas utrwalila się wśród historyków⁴³⁶. Głównym argumentem przemawiającym za właśnie tą „kandydaturą” była przede wszystkim współpraca Jarosława z polskim księciem, ukazana m.in. na łamach Kroniki Galla Anonima. Jednakże już B. Włodarski wskazał, że postać ruskiego księcia była znana kronikarzowi i dziwne byłoby, gdyby nie wymienił go z imienia przy omówieniu małżeństw córek Hermana⁴³⁷. Zgodził się z tym również Kazimierz Jasiński, choć badacz ten wskazał, że Gall marginalizował postacie kobiece w swoim dziele⁴³⁸. Jednakże jest jeszcze jedna kwestia, która podważa prawdopodobieństwo takiego mariażu, a mianowicie *Powieść minionych lat*, nie wspomina nic o polskim małżeństwie Jarosława, informując nas jednocześnie o jego wcześniejszym małżeństwie z Arpadówną. Wśród obecnych badaczy przebrzmiewa pogląd negujący

---

⁴³³ K. Benyskiewicz, *Piastowie i Rurykowicze*, s. 260.

⁴³⁴ L. Linniczenko, *Wzajemne relacje Rusi i Polski do połowy XIV stulecia*, cz. I, Kijew 1884, s. 55 i n.

⁴³⁵ O. Balzer, *Genealogia*, s. 124.

⁴³⁶ Poparli ją m.in. W. Dworzaczek, *Genealogia*, tabl. 1; N. de Baumgarten, *Généalogies et mariages occidentaux des Rurikides russes du Xe au XIIIe siècle*, *Orientalia Christiana* 9 (1927), nr 35, s. 10 i n.; G. Labuda, *Uzupełnienie do genealogii Piastów, w szczególności śląskich*, Sobótka, t. 18, 1963, z. 1, s. 4, przyp. 15; K. Maleczyński, *Bolesław III Krzywousty*, Wrocław 1975, s. 62.

⁴³⁷ B. Włodarski, *Rus w planach politycznych Bolesława Krzywoustego*, *Zeszyty Naukowe UMK w Toruniu. Historia*, t. 2, 1966, s. 40.

⁴³⁸ K. Jasiński, *Małżeństwa córek Władysława Hermana. Fragment wczesnopiastowskiej genealogii*, *Acta Universitatis Wratislaviensis, Historia* 76 (1989), s. 55; tenże, *Rodowód pierwszych*, s. 196.

możliwość takiego mariażu⁴³⁹, choć wśród niektórych jest on wciąż niemalże przekonywujący⁴⁴⁰.

Nie możemy jednak być pewni i jasno określić, kto był mężem polskiej księżniczki. Trzeba w tym momencie zgodzić się z Kazimierzem Jasińskim, który stwierdził, że przy obecnym stanie źródłowym nie jesteśmy w stanie ustalić, kim był książę ruski, który został szwagrem Bolesława Krzywoustego⁴⁴¹. Należy pamiętać, że nie znamy wszystkich przedstawicieli dynastii Rurykowiczów z tego okresu. Mężem polskiej księżniczki mógł zostać również mniej znany książę. Przekaz Galla, tak naprawdę jako jedyny informujący o tym mariażu, nie daje nam podstaw do tego, aby z pewnością określić tożsamość księcia ruskiego. Z racji, iż nie jesteśmy w stanie stwierdzić kim on był, trudno również powiedzieć o intencjach jakie panowały przy doborze kandydata.

W niedługim czasie przed swoją śmiercią, w połowie lat 30. XII w., Bolesław Krzywousty doprowadził do zawarcia jeszcze dwóch małżeństw swoich dzieci z przedstawicielami dynastii Rurykowiczów. Pierwszym z nich był mariaż Bolesława Kędzierzawego z Wierzchosławą, drugi zaś Ryksy, wdowy po Magnusie, z Włodzimierzem.

Filiacja Bolesława Kędzierzawego⁴⁴² jest bardzo dobrze poświadczona w źródłach. O tym, że był on synem Bolesława Krzywoustego wspomina m.in. Kadłubek, *Rocznik kamieniecki* czy *Rocznik małopolski*⁴⁴³. W kronice niemieckiego benedyktyna Ortlieba zapisano dodatkowo, że jego matką była druga żona księcia polskiego –

---

⁴³⁹ Zob. m.in.: D. Dąbrowski, *Genealogia Mściśławowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku)*, Kraków 2008, s. 87; S. Rosik, *Bolesław Krzywousty*, Wrocław 2013, s. 96: autor wskazuje również na możliwość aranżacji tego mariażu przez księcia Zbigniewa, co wpłynęło by negatywnie, a nie pozytywnie na jego skutki; J. Tęgowski, *Kontakty rodzinne dynastów polskich i ruskich w średniowieczu, [w:] Między sobą. Szkice historyczne polsko-ukraińskie*, pod red. T. Chynczewskiej-Hennel, N. Jakowenko, Lublin 2000, s. 14-15.

⁴⁴⁰ K. Benyskiewicz, *Książę Polski Władysław I Herman*, Zielona Góra 2010, s. 405: „W gronie kandydatów do dynastycznego mariażu książę Jarosław prezentuje się, można rzec, okazale. Władysław Herman znalazł zarówno Jarosława, jak i jego ojca, Świętopelka. Z Iziasławicem spotykał się w Brześciu, omawiając kwestie przyszłości Dawida Igorowica. [...] Małżeństwo między potomstwem obu władców mogło zostać zawarte po uzyskaniu lat sprawnych przez księżniczkę.”

⁴⁴¹ K. Jasiński, *Małżeństwa*, s. 103.

⁴⁴² Z przydomkiem *Crispus* występuje on już w *Rocznikach kapituły krakowskiej* oraz w *Kronice wielkopolskiej*. Zob.: *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 63; *Kronika wielkopolska*, s. 39.

⁴⁴³ *Magistri Vincentii dicti Kadłubek*, lib. III, s. 123; *Rocznik kamieniecki*, s. 778; *Rocznik małopolski*, s. 154.

Salomea⁴⁴⁴. Więcej trudności przysparzała badaczom data narodzin Kędzierzawego. Ostatecznie panuje obecnie przekonanie, że najbliższą możliwą datą jego narodzin jest rok 1122⁴⁴⁵.

O małżonce Bolesława również mamy, jak na tamte czasy, sporo informacji. *Latopis kijowski* podał filiację Wierzchosławy – była córką Wsiewołoda Mściśławowicza, księcia nowogrodzkiego⁴⁴⁶. Nie znamy imienia jej matki, wiemy jednak, że była ona córką księcia luckiego Światosława II Mikołaja⁴⁴⁷. Przyszła ona na świat najprawdopodobniej ok. 1124 r.⁴⁴⁸.

Data zawarcia tego ślubu również przysporzyła nieco trudności historykom. *Latopis kijowski* podał interesującą nas datę na rok 1137. Ważnym wydarzeniem, jest również rewolucja, która doprowadziła do zrzucenia Wsiewołoda z tronu. W *Latopisie nowogrodzkim* umieszczona ona jest pod rokiem 1136, z kolei w *Latopisie kijowskim* pod 1138⁴⁴⁹. Rozbieżności w przekazie, jak słusznie zauważyła Magdalena Biniaś-Szkopek, zmuszają do dalszych dywagacji. Poza tym, badaczka trafnie stwierdziła, że „z uwagi na fakt, że małżeństwo miało przynosić korzyści polityczne, wydaje się logicznym, że zawarto je przed zrzuceniem z tronu ojca panny młodej”⁴⁵⁰. Na pewno małżeństwo to zostało zawarte przed zjazdem w Łęczycy w 1140 r., gdyż już wtedy Bolesław został wymieniony razem ze swoją małżonką⁴⁵¹. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że małżeństwo to zostało zawarte najwcześniej w 1136 r. (świadczy o tym wiek panny młodej), najpóźniej zaś w 1137. Stwierdzić jasno należy, że zostało ono zawarte jeszcze za życia zarówno Bolesława Krzywoustego, jak i Wsiewołoda⁴⁵². Historycy sprzecali się również w kwestii przyczyn zawarcia tego mariażu. Zdaniem Karola Maleczyńskiego,

---

⁴⁴⁴ Ortlieb, *De fundatione monasterii*, s. 91.

⁴⁴⁵ Na temat problemu ustalenia daty narodzin Bolesława Kędzierzawego zob.: M. Biniaś-Szkopek, *Bolesław Kędzierzawy*, Poznań 2014, s. 17-19 – tam też najważniejsza literatura.

⁴⁴⁶ PSRL, t. II, s. 300.

⁴⁴⁷ Ł. Wojtowicz, *Kniaża doba: portrety elity*, Biała Cerkiew, 2006, s. 460.

⁴⁴⁸ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 228-229.

⁴⁴⁹ Więcej na ten temat zob.: K. Jasiński, *Rodowód*, s. 228-229.

⁴⁵⁰ M. Biniaś-Szkopek, *Bolesław Kędzierzawy*, s. 93.

⁴⁵¹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 229.

⁴⁵² B. Włodarski, *Rus w planach politycznych Bolesława Krzywoustego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. M. Kopernika. Nauki Humanistyczno-Społeczne 20 (1966), Historia II, s. 57.

sojusz ten miał wzmocnić Polskę na wypadek konfliktu z Czechami i Węgrami⁴⁵³. Bronisław Włodarski z kolei, jako przyczynę małżeństwa widział chęć wzmocnienia przez Salomeę pozycji młodszych dzieci Bolesława Krzywoustego w przypadku jego śmierci i konfliktu z jego synem z pierwszego małżeństwa⁴⁵⁴. Krzysztof Benyskiewicz wysunął hipotezę, jakoby polski władca poszukiwał sojuszników przeciwko sprawcom najazdu na Wiślicę⁴⁵⁵. Wszystkie te hipotezy mogą być prawdziwe, nie ulega wątpliwości, że małżeństwo miało zagwarantować sojusznika ze wschodniej granicy. Trafnie opisał ten zabieg polityczny również Stanisław Rosik, który stwierdził, że „małżeństwa dzieci Krzywoustego wpisywały się więc w tendencję do budowania pozycji Piastów także poza kręgiem cesarstwa i sprzyjały w przyszłości osiągnięciu przez Polskę statusu silnego partnera w relacjach z tym najpotężniejszym sąsiadem”⁴⁵⁶.

Znana jest data dzienna śmierci Wierzchosławy podana przez *Nekrolog lubiński* – 15 marca⁴⁵⁷. Data roczna jest już niestety niepewna. K. Jasiński bezpiecznie zaznaczył, że zmarła ona w schyłku lat pięćdziesiątych XII w.⁴⁵⁸, z kolei M. Biniś-Szkopek stwierdziła, że jej zgon nastąpił pomiędzy 1160 a 1165 r.⁴⁵⁹ Kwestię datacji pomogło by rozstrzygnąć ustalenie ilości dzieci pochodzących z tego małżeństwa. Wiadomo, że Bolesław Kędzierzawy z dwóch małżeństw doczekał się dwóch synów i dwie córki, nie wiemy jednak bezpośrednio z których małżonek potomstwo to pochodziło. Wcześniej spekulowano, że z małżeństwa z Wierzchosławą pochodził starszy syn Bolesław, oraz nieznaną z imienia córka, zaś młodszy Leszek był synem drugiej żony Kędzierzawego – Marii⁴⁶⁰. Nowe informacje przyniósł materiał numizmatyczny, a mianowicie brakteat z napisem BOL – ANA, który został przypisany młodszemu synowi księcia – Leszkowi⁴⁶¹. Wiąże się to z drugim imieniem jakie Wierzchosława mogła nosić przebywając w Polsce

---

⁴⁵³ K. Maleczyński, *Bolesław III Krzywousty*, s. 374.

⁴⁵⁴ B. Włodarski, *Ruś w planach*, s. 57.

⁴⁵⁵ K. Benyskiewicz, *Piastowie i Rurykowicze*, s. 310.

⁴⁵⁶ S. Rosik, *Bolesław III Krzywousty*, s. 246.

⁴⁵⁷ *Nekrolog opactwa Panny Marii w Lubiniu*, s. 43.

⁴⁵⁸ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 230.

⁴⁵⁹ M. Biniś-Szkopek, *Bolesław Kędzierzawy*, s. 95.

⁴⁶⁰ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 230.

⁴⁶¹ B. Paszkiewicz, *O matce Leszka Bolesławowicza i początkach mennictwa mazowieckiego*, *Przegląd Historyczny* 92 (2001), z. 1, s. 2.

– Anastazja⁴⁶². Biorąc to pod uwagę, bardziej prawdopodobne wydaje się stwierdzenie M. Biniś-Szkopek, a tym samym możemy przyjąć, że wszystkie dzieci Bolesława Kędzierzawego pochodziły z jego pierwszego małżeństwa.

Drugim mariażem skonstruowanym przez Bolesława Krzywoustego był ożenek jego owdowiałej córki Ryksy z księciem nowogrodzkim Włodzimierzem. Filiacja Ryksy została bliżej omówiona w rozdziale poświęconym małżeństwom Piastów z przedstawicielami rodów panujących w Skandynawii. Przyjrzyjmy się jednak jej drugiemu mężowi. W historiografii toczy się dyskusja kim był drugi mąż Ryksy, czyim był synem, w jakich latach żył⁴⁶³. Obecnie przyjmuje się, że był nim Włodzimierz, książę nowogrodzki, syn Wsiewołoda, a tym samym brat Wierzchosławy – żony Bolesława Kędzierzawego. Jego filiacja nie powinna budzić większych wątpliwości, a to za sprawą przekazu średniowiecznego cysterskiego kronikarza wypraw krzyżowych Alberyka z Trois-Fontaines⁴⁶⁴. Otóż, ze związku z księciem ruskim Ryksa doczekała się jednej córki – Zofii, która została w przyszłości żoną Waldemara I Wielkiego, króla Danii z dynastii Estrysenidów. Alberyk przekazał informację, iż do zawarcia tego związku była wymagana dyspensa, gdyż małżonkowie byli ze sobą spokrewnieni w trzecim stopniu dotyczącym drugiego: *Iste Waldemarum causa pacis faciendo sororem accepit tertii Kanuti filiam Magni, tertio gradu sibi consanguineam, et genuit ex ea Waldemarum II, qui duxit Sophiam de Russia*⁴⁶⁵. I choć kronikarz popełnił błąd, gdyż pomylił Waldemara I z Waldemarem II,

---

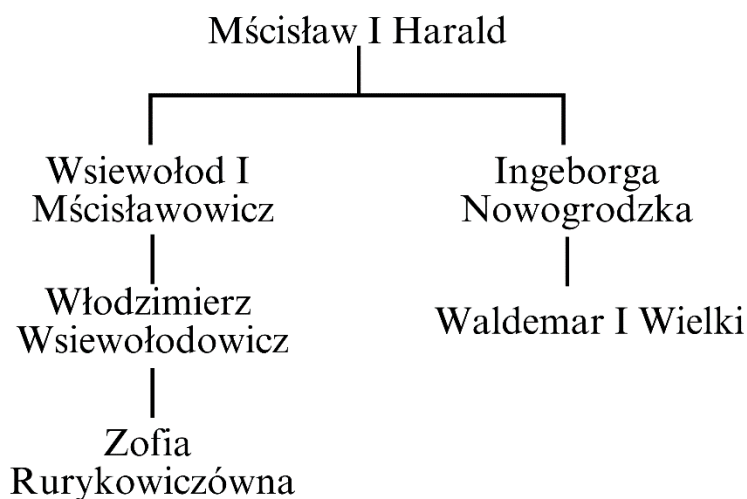
⁴⁶² W późniejszych latach powiązano to imię z dwunastowiecznym Ewangeliarzem i uznano, że musiał on należeć właśnie do Wierzchosławy, lub został stworzony po jej śmierci jako ofiary za zbawienie jej duszy. Obecnie przyjmuje się, że Anastazja to łaciński odpowiednik imienia Wierzchosławy. Więcej na temat Ewangeliarza zob.: C.K. Świącicki, *Apogeuum kultury średniowiecznego Płocka*, Pamiętnik Literacki 3 (91) (2000), s. 7-33; tenże, *Kultura literacka Płocka w średniowieczu*, Warszawa-Siedlce 2006, s. 49-53; L. Misiarczyk, *Ewangeliarz księżnej Anastazji*, Warszawa 2018.

⁴⁶³ Zob. J. Gallén, *Vem var Valdemar den stores drottning Sofia?*, Historisk Tidskrift för Finland 61 (1976), z. 1, s. 273-287; B. Włodarski, *Rus w planach*, s. 57 i n.; J. Lind, *De Russiske Ægteskaber. Dynasti- og Alliancepolitik I 1130'ernes Danske Borgerkrig*, Historisk Tidskrift 1992, B. 16, r. 1, 2; K. Benyskiewicz, *Piastowie i Rurykowicze*, s. 311-324 – tam też obszerna literatura.

⁴⁶⁴ Więcej na temat kronikarza zob.: A.M. Wyrwa, *Alberyk z Trois Fontaines i jego średniowieczna kronika świata*, [w:] *Cognitioni Gestorum. Studia z dziejów średniowiecza dedykowane Profesorowi Jerzemu Strzelczykowi*, red. D.A. Sikorski, A.M. Wyrwa, Poznań-Warszawa 2006, s. 319-344.

⁴⁶⁵ *Chronica Alberici monachi Trium Fontium*, ed. P. Scheffer-Boichorst, [w:] MGH SS, t. 23, Hannoverae 1874, s. 841.

możemy być pewni tego przekazu⁴⁶⁶. Małżonkiem Ryksy był bez wątpienia brat Wierzchosławy, który urodził się w latach 1123-1125, a zmarł między 1140 a 1145 r.⁴⁶⁷

Tabela 10 - Pokrewieństwo między Zofią Rurykowiwną, córką Ryksy Bolesławówny, a królem Danii Waldemarem I Wielkim

Przyczyn zawarcia tego małżeństwa, jak już wspomniano wyżej, upatrywać należy w polityce zagranicznej prowadzonej przez Bolesława III Krzywoustego. Mariaż Ryksy z Włodzimierzem wzmocnił relacje polsko-ruskie. Do jego zawarcia doszło albo przed 1136 r., kiedy to Włodzimierz utracił księstwo nowogrodzkie⁴⁶⁸, albo w niedługim okresie po tym wydarzeniu, kiedy istniała jeszcze szansa na odzyskanie tronu książęcego przez Włodzimierza⁴⁶⁹. Za termin a quo zawarcia tego mariażu można przyjąć rok 1134, gdyż w czerwcu tego roku zginął pierwszy mąż Ryksy. Po jego śmierci powróciła ona na dwór swojego ojca, który szukał zbliżenia z Monomachowiczami, ówczesną wpływową linią dynastii Rurykowiwnów. Termin ad quem to rok 1138, czyli rok śmierci Bolesława Krzywoustego. Zapewne związek ten był nieco późniejszy od mariażu Bolesława Kędzierzawego z Wierzchosławą, co nie zmienia faktu że mógł zostać zawarty w tym samym roku. Faktem jest, iż te dwa mariaże były ostatnim akcentem politycznej

⁴⁶⁶ Kwestię tę rozwiązał już K. Jasiński, *Rodowód*, s. 212-214.

⁴⁶⁷ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 214.

⁴⁶⁸ Taką datę przyjmują O. Balzer, *Genealogia*, s. 150 i n.; W. Dworzaczek, *Genealogia*, tabl. 1 i 27.

⁴⁶⁹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 214.

aktywności Bolesława Krzywoustego na wschodniej granicy. Jak słusznie zauważa K. Benyskiewicz, w ostatnich latach jego panowania, kontakty z Rurykowiczami były raczej pokojowe⁴⁷⁰.

6. DYNASTIE NIEMIECKIE

W okresie kształtowania się polskiej państwowości, legitymizacji władzy dynastii Piastów, jak również budowaniu pozycji na arenie międzynarodowej, najbliższym i jednocześnie najsilniejszym państwem sąsiadującym z Polską było Święte Cesarstwo Rzymskie, a więc wielopaństwowy twór polityczny będący kontynuacją cesarstwa zachodniorzymskiego. Zawieranie sojuszków z przedstawicielami rodów książęcych czy hrabiowskich, odgrywających pierwsze skrzypce w polityce wewnętrznej cesarstwa, było niezwykle ważnym elementem piastowskiej polityki dynastycznej i zarazem bardzo częstym zjawiskiem.

Na przełomie X i XI wieku przedstawiciele dynastii Piastów aż pięciokrotnie wchodzili w związki małżeńskie z członkami rodów stanowiących elitę saskiej arystokracji. Związki te, jak zaznacza Danuta Borawska, wprowadziły Piastów w świat niemieckiej, wschodnio frankijskiej arystokracji⁴⁷¹. Mowa w tym miejscu o dwóch mariażach Bolesława Chrobrego: pierwszym z nieznaną z imienia córką margrabiego Miśni Rygdaga oraz drugim z Odą, córką kolejnego margrabiego Ekkeharda I. Oprócz pierwszego króla Polski, przedstawiciele niemieckich rodów arystokratycznych poślubiła również jego dwójka dzieci: córka Regelinda wyszła za Hermana, również syna Ekkeharda I, a syn i następca Mieszko poślubił Rychezę, córkę Palatyna Lotaryngii Ezzona i jednocześnie siostrzenicę cesarza Ottona III. Jednakże serię mariaży dynastycznych z elitą niemiecką zapoczątkował nie kto inny, a pierwszy historyczny władca z dynastii Piastów – Mieszko I.

---

⁴⁷⁰ K. Benyskiewicz, *Piastowie i Rurykowicze*, s. 324.

⁴⁷¹ D. Borawska. *Margrabia Miśni Ekkehard i Ludolfingowie*, s. 933.

Po śmierci swojej pierwszej żony, czeskiej księżniczki Dobrawy, Mieszko I poślubił córkę margrabiego Marchii Północnej Dytryka⁴⁷². Zanim przyjrzymy się bliżej wybrance Piasta, musimy poświęcić chwilę jej rodzinie. Należy tu wspomnieć parę faktów, które pomogą zrozumieć motywy towarzyszące zawarciu tego małżeństwa. Po pierwsze, ojciec Ody, margrabia Dytryk, jest uważany za protoplastę rodu Haldensleben. Po śmierci Gerona, margrabiego Marchii Wschodniej, w 965 roku, jego ziemie zostały podzielone, a największe terytorium we władanie otrzymał właśnie przyszły teść Mieszka. O jego znaczącej roli wśród saskiej arystokracji, świadczy również fakt, że niejednokrotnie występował z tytułem *dux*, w odróżnieniu od innych margrabiów i grafów oraz że przez dwadzieścia lat samodzielnie kierował polityką północno-wschodniej części cesarstwa Ottonów⁴⁷³. Co więcej, jak stwierdza Danuta Borawska, a poniekąd zgadza się z nią Grzegorz Pac, zakres władzy Dytryka może wskazywać, na jego pokrewieństwo, a przynajmniej na jego bliskie relacje z rodziną królewską⁴⁷⁴. Jakikolwiek by te związki nie były, pozycja teścia Mieszka I w państwie Ottonów była bardzo wysoka i pełnił on ważną rolę w niemieckiej polityce.

Okoliczności zawarcia tego mariażu przekazuje nam Thietmar: *Sed cum mater eiusdem obiret, pater eius unam sanctimonialem de monasterio, quod Calva dicitur, Thiedrici marchionis filiam, absque canonica auctoritate duxit. Oda fuit nomen eius*⁴⁷⁵. Kronikarz jasno przedstawia, że po śmierci matki Bolesława, jego ojciec poślubił mniszkę z zakonu w Kalbe, córkę margrabiego Dytryka. Nasuwa się szereg pytań, na które historycy przez długi czas próbowali uzyskać odpowiedź, spierając się w swoich hipotezach i dywagacjach. Najważniejsze z nich, to kiedy do tego mariażu doszło oraz dlaczego Mieszko poślubił mniszkę, co mogło doprowadzić nawet do jego ekskomuniki.

---

⁴⁷² W niniejszym opracowaniu przyjęta została taka forma jego imienia, aczkolwiek zaznaczyć trzeba, że zarówno w źródłach, jak również w wielu opracowaniach teść Mieszka I figuruje również jako Teodoryk, lub nawet Dytryk-Teodoryk. Więcej na temat imienia margrabiego zob. G. Pac, *Oda i jej ród. Zaplecze rodzinne i polityczne żony Mieszka I w Rzeszy*, [w:] *Chrzest Mieszka I i chrystianizacja państwa Piastów*, red. J. Dobosz, M. Matla, J. Strzelczyk, Poznań 2017, s. 222, przyp. 4.

⁴⁷³ Więcej na ten temat zob.: H. Lüpke, *Die Margrafen der sächsischen Ostmarken in der Zeit von Gero bis zum Beginn des Investiturstreiter (940-1075)*, Halle 1937, s. 9 i n.; D. Borawska, *Mieszko i Oda w gronie consanguineorum Ludolfingów*, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1981, s. 11-39, tu szczególnie s. 28-30.

⁴⁷⁴ D. Borawska, *Mieszko i Oda*, s. 29; G. Pac, *Oda i jej ród*, s. 230.

⁴⁷⁵ *Kronika Thietmara*, ks. IV, 57, s. 223.

Aby odpowiedzieć na pierwsze pytanie, musimy najpierw zastanowić się nad politycznym podłożem zawarcia tego mariażu. Posiłkując się starszą literaturą, możemy zauważyć, że niemal jednogłośnie historycy twierdzili, iż małżeństwo to poprzedziła wyprawa wojenna Ottona II przeciwko Polsce w 979 roku⁴⁷⁶. Jednakże zdania historyków niemieckich i polskich co do pozycji Mieszka I są podzielone. Ci pierwsi twierdzili, że książę poślubił margrabiankę jako trybutariusz, postać pokonana przez siły cesarskie⁴⁷⁷. Z kolei polscy badacze w osobie Mieszka widzieli zwycięzcę, u którego strona saska szukała pomocy⁴⁷⁸. Obecnie jednak historiografowie oceniają sytuację zgoła inaczej. Wyprawa wojenna Ottona miała być skierowana nie przeciwko Polsce, a przeciwko Polabianom, a Sasi bardziej zainteresowani byli raczej przymierzem z Polską⁴⁷⁹.

Pierwsza małżonka Mieszka, Dobrawa, zmarła w 977 roku. Thietmar wskazuje, że zaraz po jej śmierci książę ponownie wstąpił w związek małżeński⁴⁸⁰. Można by było założyć, że rok 977 rzeczywiście byłby terminem początkowym, jaki możemy brać pod uwagę. Jednakże, wspomniana wyżej wyprawa wojenna Ottona II każe nam go przesunąć na rok 979. Kazimierz Jasiński stwierdził, że „należy datować małżeństwo Ody z Mieszkim na lata 978-980, z tym że teoretycznie mogło ono dojść do skutku już w 977 r.”⁴⁸¹ i taka datacja przyjęła się w historiografii. Ostatnio jednak Grzegorz Pac wysunął tezę, jakoby do tego mariażu mogło dojść nawet w roku 986⁴⁸². Jako argument przywołuje fakt, że w dokumencie *Dagome iudex*⁴⁸³ nie został wymieniony trzeci syn

---

⁴⁷⁶ Tę starszą literaturę zebrał H. Łowmiański, *Początki Polski*, t. V, Warszawa 1973, s. 556 i n.

⁴⁷⁷ Zob. m.in.: R. Holtzmann, *Geschichte der sächsischen Kaiserzeit (900-1024)*, München 1955, s. 264.

⁴⁷⁸ Zob. m.in.: G. Labuda, *Studia nad początkami państwa polskiego*, Poznań 1946, s. 166-167; P. Bogdanowicz, *Uwagi nad panowaniem Mieszka I*, Roczniki Historyczne 26 (1960), s. 96 i n.

⁴⁷⁹ H. Ludat, *An Elbe und der Oder*, Köln-Wien 1971, s. 117; D. Borawska, *Mieszko i Oda*, s. 14.

⁴⁸⁰ *Kronika Thietmara*, ks. IV, 57, s. 223.

⁴⁸¹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 65.

⁴⁸² G. Pac, *Oda i jej ród*, s. 237.

⁴⁸³ Więcej na temat dokumentu zob. m.in.: B. Kürbis, *Dagome iudex – studium krytyczne*, [w:] *Początki państwa polskiego. Księga tysiąclecia*, t. 1, *Organizacja polityczna*, red. K. Tymienieckiego, Poznań 1962, s. 363-424; K. Buczek, *Zagadnienie wiarygodności regestu Dagome iudex*, *Studia Źródłoznawcze* 10 (1963), s. 117-139; G. Labuda, *Prawne i polityczne aspekty dokumentu „Dagome iudex”*. *Nowe spostrzeżenia*, *Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza* 13 (1979), z. 1, s. 82-100; tenże, *Akt Dagome iudex – pierwsza „konkordatowa” umowa między Polską a Stolicą Apostolską z czasów papieża Jana XVI (985-996)*, *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* 25 (2001), s. 17-24; tenże, *Stan dyskusji nad dokumentem Dagome iudex i państwem Schinesghe*, [w:] *Civitas Schinesghe cum pertinentiis*, red. W. Chudziak, Toruń 2003; P. Wiszewski, *Dagome iudex – Mieszko I wobec Rzeszy*, [w:] *Świat średniowiecza. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi*, red.

pochodzący z tego związku. Wcześniej historycy, idąc za O. Balzerem, raczej zgodnie twierdzili, że zmarł on przed wystawieniem tego dokumentu⁴⁸⁴. Pac stwierdził jednak, że mógł on się jeszcze nie narodzić⁴⁸⁵. Poza tym badacz wziął pod uwagę również fakt, że Dytryk pojawia się w 980 roku w dokumencie Ottona II jako petent razem z biskupem halbersztadzkim Hildiwaldem, a co za tym idzie, ślub musiałby odbyć się odpowiednio wcześniej lub nawet pod koniec lat 80⁴⁸⁶. Stwierdzenie G. Paca jest niezwykle interesujące, ale pamiętajmy również o kwestiach dynastycznych. Mianowicie, Mieszko I w chwili śmierci miał tylko jednego dziedzica – Bolesława. Czy naprawdę czekałby prawie dziesięć lat na powtórny ożenek? Wydaje się to wątpliwe, tym bardziej, że dynastia dopiero dążyła ku rozrodzeniu. Skłoniłbym się jednak do wcześniejszej datacji tego mariażu, oscylującej wokół roku 980.

Pozostaje odpowiedź na pytanie, dlaczego doszło do tego mariażu, mimo iż Oda była mniszką? Odpowiedź znajdujemy u biskupa Thietmara. Kronikarz stwierdził, że dzięki niej m.in. powiększyło się grono wyznawców Chrystusa, uwolniono jeńców wojennych⁴⁸⁷. Co więcej, wyraził wręcz nadzieję, że Oda dostąpi zbawienia, mimo iż wcześniej niemal piętnował ten związek⁴⁸⁸. Fakt, iż Mieszko poślubił kobietę, będącą wcześniej mniszką, oraz to że nie został on potępiony przez kościół, świadczy o tym, że politycznie mariaż ten miał duże znaczenie. Pamiętać należy, że po śmierci Dobrawy, stosunki pomiędzy Piastami a Przemysłidami uległy osłabieniu. Znalazienie nowego sojusznika leżało więc w interesie Mieszka. Podobnie sytuacja wygląda po stronie niemieckiej. Jak stwierdziła Danuta Borawska „małżeństwo Ody umacniało sojusz z władcą, który w opinii współczesnych źródeł dysponował szczególnie prężnym aparatem wojskowym”⁴⁸⁹. Badaczka trafnie oceniła sytuację, dzięki czemu można

---

A. Bartoszewicz i in., Warszawa 2010; J. Stephan, *Warum werden im Dagome iudex Oda als senatrix und Mieszko als iudex bezeichnet?*, *Slavia Antiqua* 51 (2010), s. 127-132; D.A. Sikorski, *Kościół w Polsce za Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Rozważania nad granicami poznania historycznego*, Poznań 2011, s. 209-275.

⁴⁸⁴ Zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 101-103.

⁴⁸⁵ G. Pac, *Oda I jej ród*, s. 237.

⁴⁸⁶ Tamże.

⁴⁸⁷ *Kronika Thietmara*, ks. IV, 57 (36), s. 223: *Namque ab ea Christi servitus omnis augebatur, captivorum multitudo ad patriam reucitur, vincitis catena solvitur, reisque carcer aperitur.*

⁴⁸⁸ Tamże.

⁴⁸⁹ D. Borawska, *Mieszko i Oda*, s. 15.

również wywnioskować, że sojusz ten był elementem polityki przyszłego teścia Mieszka, Dytryka, który dążył do zacieśnienia stosunków ze wschodnim sąsiadem⁴⁹⁰.

Z małżeństwa tego pochodziło trzech synów. Imiona dwóch z nich podaje Thietmar: Mieszko i Świętopelk. Trzeci, Lambert, wymieniony jest obok rodziców i brata Mieszka w dokumencie *Dagome iudex*⁴⁹¹. Po śmierci Mieszka I Oda wraz z dziećmi została wygnana z kraju przez następcę polskiego księcia⁴⁹².

Po wygnaniu dalsze losy Ody wzbudzają wśród historiografów wiele kontrowersji. Wiązą się one przede wszystkim z zapisem dotyczącym jej śmierci, zamieszczonym w *Rocznikach kwedlinburskich* pod rokiem 1023: *Ode religiosissima domina, primogenita marchionis Theodereci, homine exuta reditur coelo*⁴⁹³. Użycie terminu *religiosissima*, który przetłumaczyć można jako „pobożna”, otworzył dyskusję trwającą po dziś dzień. Zdaniem Oswalda Balzera, Oda po śmierci osiadła w bliżej nie znanym klasztorze kwedlinburskim jako mniszka⁴⁹⁴. Już Kazimierz Jasiński podważył tę tezę, trafnie stwierdzając, że termin ten może odnosić się również do kobiet świeckich⁴⁹⁵. Fakt, iż w *Rocznikach kwedlinburskich* odnotowana jest również śmierć jej ojca – Dytryka⁴⁹⁶, pozwoliła wysnuć kolejne teorie, a mianowicie że ród grafów z Haldensleben mógł mieć bliższe kontakty z opactwem⁴⁹⁷. Martina Giese z kolei uważa, że Oda mogła osiąść w opactwie jako kanoniczka⁴⁹⁸. Hipotez jest wiele i choć każda z nich jest prawdopodobna, nie możemy być ich pewni. Z całą pewnością jednak zgodzić się można z Grzegorzem Pacem, który stwierdził, że dla annalisty najważniejsze było to, że Oda była córką margrabiego Marchii Północnej, przez co zwraca on uwagę na jej kontakty rodzinne jeszcze przed zamążpójścią⁴⁹⁹. Tak naprawdę, nie możemy być pewni czy zmarła ona w Kwedlinburgu, choć jest to wielce prawdopodobne. Data dzienna jej zgonu i miejsce pochowania pozostają nieznane.

---

⁴⁹⁰ Tamże; G. Pac, *Oda i jej ród*, s. 235.

⁴⁹¹ Na temat Mieszka, Świętopelka i Lamberta zob.: K. Jasiński, *Rodowód*, s. 100-105.

⁴⁹² *Kronika Thietmara*, ks. IV, 58 (37), s. 225.

⁴⁹³ *Die Annales Quedlinburgenses*, wyd. M. Giese, [w:] *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi*, t. 72, Hannover 2004, s. 570.

⁴⁹⁴ O. Balzer, *Genealogia*, s. 314.

⁴⁹⁵ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 65.

⁴⁹⁶ *Die Annales Quedlinburgenses*, s. 475.

⁴⁹⁷ P. Wiszewski, *Domus Bolesłai*, s. 525-526.

⁴⁹⁸ M. Giese, *Einleitung*, [w:] *Die Annales Quedlinburgenses*, s. 77.

⁴⁹⁹ G. Pac, *Kobiety w dynastii Piastów*, s. 315.

Kolejnym przedstawicielem dynastii Piastów, który skoligacił się z dynastiami niemieckimi, był następca Mieszka I – Bolesław Chrobry w związku małżeńskie wstępował aż cztery razy. Pierwszą żoną została nieznaną z imienia córka Rygdaga, margrabiego Miśni. Informację o tym małżeństwie przekazuje nam Thietmar w swojej kronice, we fragmencie poświęconym stosunkom rodzinnym Bolesława: *Duxit hic Rigdagi marchionis filiam, postmodum dimittens eam*⁵⁰⁰. Fakt, że kronikarz określił tylko jej filiację, nie podając ani jej imienia ani daty zawarcia tego związku, nastęrczył wiele pytań badaczom. Oswald Balzer do tego mariażu odnosi przekaz *Rocznika kamienieckiego*, który pod datą 984 informuje o zawarciu małżeństwa przez Bolesława⁵⁰¹. Z jednej strony nie możemy być pewni, że zapis ten odnosi się właśnie do tego mariażu Chrobrego, z drugiej zaś, taka datacja jest wielce prawdopodobna. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że polski książę w bardzo krótkim czasie zawarł trzy małżeństwa: omawiane w tym miejscu, następnie z księżniczką węgierską, oraz trwające prawie trzydzieści lat z Emnildą⁵⁰². Za tą datą przemawia jeszcze jeden, dość istotny fakt, a mianowicie lata panowania i śmierć margrabiego Rygdaga.

Po śmierci margrabiego Guntera z Merseburga w bitwie pod Krotoną w 982 r., władzę w Marchii przejął Rygdag. Jego pochodzenie nie zostało przekazane przez żadne znane nam źródła i zostaje w sferze tajemnic⁵⁰³. Władzę w Miśni nie przyszło mu dzierżyć zbyt długo, bo już trzy lata później margrabia umiera⁵⁰⁴. Nie ma najmniejszych podstaw, aby twierdzić, że małżeństwo zostało zawarte po śmierci Rygdaga, gdyż w takim przypadku nie przyniosłoby stronie polskiej żadnych politycznych korzyści. Dodatkowo, fakt o którym wspomina Thietmar, iż pierwsza małżonka została bardzo szybko odprawiona przez męża, tym bardziej wskazuje na datę przekazaną przez *Rocznik kamieniecki*. Wraz ze śmiercią Rygdaga sojusz z jego rodem ugruntowany mariażem, był dla Piastów zbędny, tym bardziej, że władzę w Miśni nie przejął jego syn Karol, a

---

⁵⁰⁰ *Kronika Thietmara*, ks. IV, 58 (37), s. 225.

⁵⁰¹ *Rocznik kamieniecki*, wyd. A. Bielowski, [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, [dalej: MPH] t. II, Lwów 1872, s. 777: *Anno 984 Boleslaus Magnus ducit uxorem*; O. Balzer, *Genealogia*, s. 39.

⁵⁰² Na temat tej daty zob. m.in.: Z. Budkowa, *Początki*, s. 83 i n; H. Łowmiański, *Początki Polski*, t. V, Warszawa 1973, s. 561.

⁵⁰³ O. Balzer podejrzewał, że Rygdag mógł być przedstawicielem bocznej linii dynastii Wettynów, jednakże hipoteza ta w rzeczywistości nie jest niczym wiarygodnym poparta, zob. O. Balzer, *Genealogia*, s. 80.

⁵⁰⁴ K.A. Eckhardt, *Genealogische Funde zur allgemeinen Geschichte*, wyd. 2, Witzzenhausen 1963, s. 79.

dziedzic poprzedniego margrabiego Guntera – Ekkehard⁵⁰⁵. Wielce prawdopodobne wydaje się więc, że ślub ten miał miejsce niedługo przed śmiercią Rygdaga.

Mariaż ten był ewidentnie pertraktowany jeszcze przez ojca Bolesława – Mieszka I⁵⁰⁶. Wiązać należy go z prowadzoną w tym czasie polityką Piastów, a mianowicie dążeniem do zaciśnięcia stosunków z Miśnią. Teza Henryka Łowmiańskiego, jakoby małżeństwo to zostało zainicjowane przez stronę czeską (jak również dwa następne), jest wadliwa i z całą pewnością można ją odrzucić⁵⁰⁷.

Niestety nie znamy więcej szczegółów dotyczących pierwszej małżonki Bolesława. Stanisław Zakrzewski wysnuł wniosek, że może być ona tożsama z zapisaną w *Rocznikach Kwedlinburskich* pod rokiem 1022⁵⁰⁸ Gerburgą, córką Rygdaga⁵⁰⁹. Pogląd ten nie spotkał się jednak z przychylnością innych badaczy, a obecnie przyjmuje się, że Rygdag oprócz syna Karola miał jeszcze dwie córki: Gerburgę oraz nieznaną z imienia żonę Bolesława Chrobrego⁵¹⁰.

Małżeństwo to, jak już wspomniano wyżej, zakończyło się w tym samym roku, lub w bardzo bliskim okresie, w którym zmarł margrabia Rygdag. Nie jest znane potomstwo pochodzące z tego związku, co ze względu na krótki okres trwania mariażu nie może dziwić⁵¹¹.

---

⁵⁰⁵ H. Ludat, *Piastowie i Ekkehardynowie*, s. 192.

⁵⁰⁶ N. Kersken, *Heiratsbeziehungen der Piasten zum römisch-deutschen Reich*, [w:] *Fernhändler, Dynasten, Kleriker. Die piastische Herrschaft in kontinentalen Beziehungsgeflechten vom 10. bis zum frühen 13. Jahrhundert*, ed. D. Adamczyk, N. Kersken, Wiesbaden 2015, s. 81. Na ten temat zob. również starszą literaturę: G. Labuda, *Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny Zachodniej*, t. I, Poznań 1960, s. 298. Jednakże mylnie jest stwierdzenie Labudy, że małżeństwo to nie zostało skonsumowane ze względu na młody wiek Bolesława. W tym czasie książę mógł już mieć ok. 17 lat. Zostawał co prawda pod protekcją swojego ojca, księcia zwierzchniego, ale znamy średniowiecznych władców, którzy nawet we wcześniejszym wieku wstępowali w związki małżeńskie.

⁵⁰⁷ H. Łowmiański, *Początki*, t. V, s. 568.

⁵⁰⁸ *Die Annales Quedlinburgenses*, s. 569-570.

⁵⁰⁹ S. Zakrzewski, *Bolesław Chrobry Wielki*, s. 373

⁵¹⁰ K. Jasiński uznał tę hipotezę za pozbawioną poparcia źródłowego, co zresztą zrobili już wcześniej niemieccy badacze, zob.: R. Schölkopf, *Die sächsischen Grafen (919-1024)*, Studien und Vorarbeiten zum Historischen Atlas Niedersachsens 22 (1957), s. 86; K. Jasiński, *Rodowód*, s. 85; ostatnio również m.in.: G. Pac, *Kobiety w dynastii Piastów*, s. 316. Poparcia Zakrzewskiemu udzielił jedynie Herbert Ludat, jednakże zdaje się w tej kwestii pozostawać osamotniony: H. Ludat, *An Elbe und Oder um das Jahr 1000*, Köln-Wien 1971, s. 112.

⁵¹¹ O. Balzer na podstawie Żywota św. Romualda (*Z Damianiego żywotu ś. Romualda (Petri Damiani Vita beati Romualdi)*), wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. I, Lwów 1864, s. 326: *Habebat autem equum satis egregium, quem sibi Busclavi Sclavonici regis filius dederat, factus ab eo monachus*) stwierdził, że Bolesław Chrobry z tego małżeństwa doczekał się syna. Podobnie, posilkując się legendą *De sancto Adalberto episcopo* zwaną od jej

Po śmierci swojej trzeciej żony, Bolesław rozpoczął starania o rękę księżniczki ruskiej Przedslawy⁵¹², które jednak zakończyły się niepowodzeniem. W niedalekiej przyszłości doszło jednak do znaczących wydarzeń na politycznej arenie, które miały wpływ na życie rodzinne Bolesława.

Lata 1002-1018 w polskiej polityce międzynarodowej można określić jako niezwykle napięte, a to ze względu na trwające zagrożenie zarówno ze strony niemieckiej, jak i ruskiej. Konflikt, który rozpoczął sam Bolesław atakując Miśnię trwał z krótkimi przerwami piętnaście lat⁵¹³. Wojna weszła w końcową fazę w 1017 r., kiedy to Henryk II, sprzymierzony z księciem ruskim Jarosławem Mądrym, ponownie zaatakował Bolesława nie odnosząc sukcesu. Doszło do zawarcia pokoju 30 stycznia 1018 r. w Budziszynie, który wedle słów Thietmara, „był to pokój nie, jaki być powinien, lecz jaki dało się wówczas zawrzeć”⁵¹⁴. Strona polska okazała się zwycięska, cesarz musiał przystać na warunki zaproponowane przez Bolesława. Tym samym przy Polsce pozostały Łużyce i Miłsko. Dodatkowo, miejsce rokowań i podpisania pokoju – stolica Miłska Budziszyn – dowodzą polskiej wygranej w tym konflikcie. Dlaczego jednak wydarzenia te miały wpływ na życie rodzinne Bolesława? Otóż dla przypieczętowania pokoju książę Polski poślubił siostrę swojego zięcia Hermana – Odę: *Oda, Ekkihardi marchionis filia, a Bolizlavo diu jam desiderata, et per filium suimet Ottonem tunc vocata, Cziczani venit*⁵¹⁵. Było to typowe małżeństwo dyplomatyczne, które miało utrwalić nową umowę polityczną. Przemysław Urbańczyk dopatruje się, że znaczącą rolę w aranżowaniu tego

---

pierwszych słów *Tempore illo* (*De sancto Adalberto episcopo*, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH, t. IV, Lwów 1884, s. 217: *Sicque agonista Christi ad ducem Pomorie usque perductus reuerentissime susceptus et supra quam uellet, ab eo est honestatus, quippe iam pridem uir sanctus eundem ducem Pomorie baptizauerat in Polonia, cum uenisset illuc pro filia regis Poloni, quam sibi petiuerat in uxorem; cui tamen illam pater tradere noluit, antequam se ibi a sancto viro libenter conbaptizari consensit.*) wysnuł hipotezę, że nieznaną z imienia córka pochodząca z tego związku poślubiła bliżej nieznanego księcia pomorskiego, O. Balzer, *Genealogia*, s. 59-62. Z hipotezami tymi rozprawił się m.in. K. Jasiński, odrzucając możliwość istnienia dzieci Chrobrego z jego pierwszego związku, por.: K. Jasiński, *Rodowód*, s. 105-106.

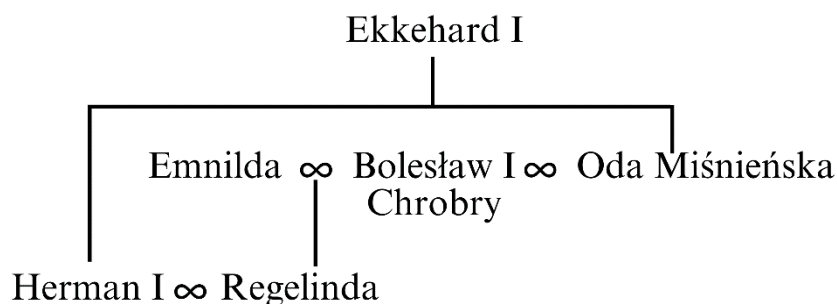
⁵¹² Zob. przypis o 371.

⁵¹³ Więcej na temat konfliktu zob.: T. Grudziński, *Charakter i znaczenie hołdu magdeburskiego Mieszka Bolesławowicza z roku 1013*, *Przegląd Historyczny* 66 (1975), z. 2, s. 149-170; G. Labuda, *Stosunki prawno-polityczne Polski i Niemiec w średniowieczu*, [w:] *Niemcy-Polska w średniowieczu. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Instytut Historii UAM w dniach 14-16 XI 1983 roku*, Poznań 1983, s.; tenże, *Pierwsze państwo polskie*, Kraków 1989, s. 47 i n.; P. Urbańczyk, *Bolesław Chrobry – lew ryczący*, Toruń 2017, s. 162 i n.;

⁵¹⁴ *Kronika Thietmara*, ks. VIII, 1(1), s. 579-580.

⁵¹⁵ *Kronika Thietmara*, ks. VIII, 2(2), s. 581.

mariażu mogła mieć córka Bolesława Regelinda, żona margrabiego Ottona oraz Guncelin, jego stryj⁵¹⁶. Nie mniej, również dla Chrobrego mariaż ten był bardzo pomocny. Korzystając z przymierza ze stroną niemiecką, mógł udzielić wsparcia swojemu zięciowi i córce na Rusi, co zresztą zostało też wynegocjowane w budziszynskim pokoju⁵¹⁷.

Tabela 11 - Koligacje między Piastami, a dziećmi Ekkeharda I, margrabiego Miśni

O samej Odzie niestety nie możemy wiele powiedzieć. Jedyne informacje na jej temat tak naprawdę podaje Thietmar. Wiemy z jego przekazu, że była córką Ekkeharda I, siostrą Hermana, męża Regelindy. Koneksje te prawidłowo opisał Przemysław Urbańczyk: „miśnieński margrabia Herman, który będąc od 16 lat zięciem Chrobrego, teraz został też jego szwagrem, co stworzyło ciekawy splot rodzinnych zależności, bo jego siostra została macochą jego żony.⁵¹⁸” Oda z pewnością była o wiele młodsza od swojego małżonka. Pamiętajmy, że był to już czwarty mariaż dla Bolesława. Urbańczyk wysunął hipotezę, że mogła ona być już wdową, co jednak nie ma żadnego potwierdzenia w źródłach⁵¹⁹. Grzegorz Pac odniósł się do badań Gerda Althoffa, który zaznaczył, że w *Nekrologu lüneburskim* pojawiły się dwie kobiety o imieniu Oda, i że któraś z nich może być tożsama z ostatnią małżonką Chrobrego⁵²⁰. Jest to jednak tylko i wyłącznie

⁵¹⁶ P. Urbańczyk, *Bolesław Chrobry – lew ryczący*, s. 270.

⁵¹⁷ Mowa o 300 niemieckich zbrojnych, którzy dołączyli do kijowskiej interwencji Bolesława.

⁵¹⁸ P. Urbańczyk, *Bolesław Chrobry*, s. 270.

⁵¹⁹ Tamże.

⁵²⁰ G. Althoff, *Adels- und Königsfamilien im Spiegel ihrer Memorialüberlieferung. Studien zum Totengedenken der Billunger und Ottonen*, München 1984, s. 420 i n.; G. Pac, *Kobiety w dynastii Piastów*, s. 316.

przypuszczenie, któremu nie można do końca zawierzać. Najbezpieczniejsze wydaje się stwierdzenie, że Oda zmarła po 1018 r., choć istnieje prawdopodobieństwo, że żyła jeszcze w momencie narzeczeństwa swojej córki⁵²¹.

Wiemy, że z tego małżeństwa narodziła się jedna córka – Matylda⁵²². Informacje o niej podają jedynie *Roczniki hildesheimskie*, które informują o jej narzeczeństwie z księciem szwabskim Ottonem ze Schweinfurtu oraz o późniejszym jej oddaleniu⁵²³. Nie znamy ani jej dat urodzenia, ani zgonu. Kazimierz Jasiński przyjął, że narodziła się w latach 1018-1025 i tak naprawdę nie ma podstaw, aby to stwierdzenie negować⁵²⁴. Zmarła najwcześniej po zerwaniu zaręczyn z Ottonem, czyli po 1036 roku.

Małżeństwo z Odą było ostatnim zawartym przez Bolesława Chrobrego. Zakończyło je jego śmierć, która nastąpiła 17 czerwca 1025 roku⁵²⁵. Wielce prawdopodobne, że po śmierci małżonka Oda powróciła do swoich rodzinnych stron, jeśli go w ogóle przeżyła. Informacja przekazana przez Jana Długosza, że została koronowana wraz z mężem, nie ma żadnego źródłowego poparcia.

Informacje o potomstwie pochodzącym z trzeciego małżeństwa Bolesława Chrobrego przekazuje Thietmar. Kronikarz najpierw wymienia dwóch synów: Mieszka i Ottona, dopiero później skupia się na córkach pisząc: *Peperit haec ... filias quoque tres, quarum una est abbatissa, II^a nupsit Hirimanno comiti, tertia filio regis Wlodemiri*⁵²⁶. W historiografii przyjęto, idąc za Balzerem, że najstarszym dzieckiem pochodzącym ze związku Bolesława z Emnildą, była nieznaną z imienia córka, która została księżką w

---

⁵²¹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 89.

⁵²² Na temat pochodzenia jej imienia trwa dyskusja. Niektórzy badacze (np. K. Jasiński) stwierdzają, że otrzymała je po siostrze swojej matki. Inni z kolei na inicjatorkę wyboru tego imienia wskazują synową Bolesława Chrobrego – Rychezę (np. J. Hertel). Imię to z pewnością nawiązuje do koneksji dynastii piastowskiej z dynastiami niemieckimi. Zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 125; J. Hertel, *Imiennictwo*, s. 142. Obszerne dywagacje na temat tego imienia, jego pochodzenia i znaczenia dla Ludolfingów i Ekkehardynów popelnili ostatnio G. Pac, *Kobiety w dynastii Piastów*, s. 246-551.

⁵²³ *Annales Hildesheimenses*, s. 40: *Otto de Suinworti ibidem [Bamberg] filiam Boleszlavonis Polianorum ducis desponsavit*, oraz później: *ibidem etiam predictus Otto cogente sinodo Mathildaem sibi desponsatam a se abaligenavit*.

⁵²⁴ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 125.

⁵²⁵ O śmierci Bolesława Chrobrego informują liczne źródła, m.in.: *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, lib. I, 41, s. 76: *Anno dominice incarnationis MXXV XV Kal. Iulii obiit rex Boleszlauus*; *Rocznik kamieniecki*, s. 778: *Anno 1025 Boleszlauus Magnus obiit*; *Rocznik świętokrzyski dawny*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. II, Lwów 1872, s. 773: 1025. *Boleszlauus Magnus obiit*.

⁵²⁶ *Kronika Thietmara*, ks. IV, 58 (37), s. 227.

nieznanym również klasztorze⁵²⁷. Trzeba jednak zwrócić uwagę na niektóre czynniki, które mogłyby wprowadzić pewne zmiany w tej kolejności.

Thietmar, opisując dzieci Bolesława i Emnildy, wymienia najpierw dwóch synów, a dopiero później trzy córki. O ile w przypadku męskich potomków wiemy, że Mieszko II był starszy od Ottona, o tyle w przypadku żeńskiego potomstwa już takiej pewności mieć nie możemy. Po pierwsze, kronikarz mógł wymienić córki zgodnie z zasadą: najpierw osoby duchowne, później świeckie. Po drugie, pamiętać należy, iż częściej do stanu duchownego przeznaczano młodsze córki. Starsze stawały się bardzo często i bardzo wcześnie obiektem polityki dynastycznej władców. Oczywiście istniały wyjątki od tej reguły. Można przyjąć więc, idąc za kronikarzem, jak również za Balzerem, taką kolejność, jednak należy wziąć pod uwagę, że interesująca nas teraz Regelinda, mogła być najstarszym dzieckiem, jak również to, że mogła być młodsza nawet od Mieszka⁵²⁸. Wydaje się jednak wielce prawdopodobne, że Regelinda była starsza od swojego brata i mogła być pierwszym lub drugim dzieckiem pochodzącym z trzeciego związku Bolesława Chrobrego⁵²⁹.

Zanim przyjrzymy się bliżej faktom genealogicznym, musimy chwilę poświęcić jej imieniu. Nie podaje go Thietmar, jak również inne kroniki z tego okresu. Dopiero źródła pochodzące z XIII w. i późniejsze przekazują nam informacje na ten temat⁵³⁰. W XX w. niemiecki archiwista Erich von Guttenberg wyraził przekonanie, że imię Piastówny pojawiło się już w XI wiecznym źródle, a mianowicie w bamberskim rękopisie liturgicznym⁵³¹. Stwierdzenie badacza jest dość prawdopodobne, jednak należy pamiętać, że wspomniana przez niego lista zmarłych przedstawia jedynie imiona, bez nawet najmniejszego opisu osób. Argumentem przemawiającym za tezą Guttenberga jest fakt,

---

⁵²⁷ Balzer przyjął następującą kolejność dzieci pochodzących z tego związku: 1. Nieznana z imienia księżniczka, Regelinda, Mieszko II, Nieznana z imienia żona Świętopelka, Otton, zob. O. Balzer, *Genealogia*, tabl. Nr 4-8.

⁵²⁸ Możliwe opcje przy ustaleniu kolejności potomstwa Bolesława i Emnildy omówił już wyczerpująco Kazimierz Jasiński, zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 108-111.

⁵²⁹ Balzer przyjął, że Regelinda była drugim dzieckiem Bolesława i Emnildy, z kolei Kazimierz Jasiński za wielce prawdopodobne uważa, że mogła być ona najstarszym ich potomkiem. Zob. O. Balzer, *Genealogia*, s. 64; K. Jasiński, *Rodowód*, s. 1109-110.

⁵³⁰ Jej imię pojawia się w *Liście biskupa Teodoryka naumburskiego z 1249 r.: Hermannus marchio, Regelyndis marchionissa* oraz w *Nekrologu naumburskim: obiit Regelyndis fundatrix*. Cyt. za: O. Balzer, *Genealogia*, s. 64.

⁵³¹ E. von Guttenberg, *Die Regesten der Bischöfe und des Domkapitels von Bamberg*, Veröffentlichungen der Gesellschaft für fränkische Geschichte, VI Reihe, t. 2, Lief. 3, Würzburg 1949, reg. 375, s. 189.

że lista ta obejmuje również męża i teścia Piastówny⁵³². Imię to z pewnością ma pochodzenie niemieckie. W historiografii panują obecnie dwa przekonania co do pochodzenia tegoż imienia. Jedno z nich przedstawił Gerard Labuda, który stwierdził, że może ono wskazywać na niemieckie koneksje matki Regelindy – Emnildy⁵³³. Drugie jest autorstwa Jacka Hertla, który wziął pod uwagę fakt, że imię to mogło zostać nadane córce Bolesława dopiero po ślubie, gdy przebywała już w państwie swojego męża⁵³⁴. Nie znamy koneksji rodzinnych Emnildy, oprócz imienia jej ojca, więc trudno bezpośrednio przyznać rację Labudzie, jednakże argument Hertla wydaje się o wiele słabszy. Nadanie nowego imienia po ślubie w XI w. jest zjawiskiem dość rzadkim. Pamiętajmy, że ze związku Bolesława i Emnildy narodziło się pięcioro dzieci, z czego znamy imiona jedynie trójki. W przypadku Mieszka, wiemy że jest to imię rodzime, nadane po dziadku ojczystym. W przypadku drugiego syna, Ottona, posiadamy wiedzę, że zostało ono nadane na cześć cesarza niemieckiego. Nadanie niemieckiego imienia jednej z córek, mogło się wiązać nie tylko ze związkami rodzinnymi Emnildy, ale mogło być również spowodowane zbliżeniem politycznym państwa Chrobrego do jego zachodniego sąsiada. Niestety, ze względu na brak źródeł jesteśmy zmuszeni tylko domyślać się, skąd pochodzi imię tejże Piastówny.

Nie jest znana data narodzin Regelindy. Możemy ją określić jedynie na podstawie niektórych faktów: jej zamążpójścia i narodzin jej brata. Ślub Piastówny z Hermanem miał miejsce w 1002 lub w 1003 r. Z kolei syn Bolesława, którego uznajemy za młodszego od Regelindy, Mieszko, urodził się w 990 r. Jeżeli jednak byśmy przyjęli, że była ona młodszą od niego, musiałaby w chwili małżeństwa mieć 11 lat lub mniej, co jest raczej nieprawdopodobne i możemy to od razu wykluczyć. Jedyna polemika jaka pozostaje nam do rozwiązania, to czy była ona najstarszą córką, czy drugą w kolejności – o czym już wiemy, że rozstrzygnąć jednoznacznie się nie da. Należy więc przyjąć, idąc za Kazimierzem Jasińskim, że Regelinda przyszyła na świat w 988 lub 989 r.⁵³⁵

Jak już wspomnieliśmy, Regelinda poślubiła Hermana, syna margrabiego Miśni Ekkeharda I. Dzięki Thietmarowi wiemy, że w 1003 r. była ona już jego małżonką⁵³⁶.

---

⁵³² Pisał o tym już K. Jasiński, *Rodowód* s. 109.

⁵³³ G. Labuda, *Ze stosunków polsko-węgierskich*, s. 80.

⁵³⁴ J. Hertel, *Imiennictwo dynastii piastowskiej*, s. 141.

⁵³⁵ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 110.

⁵³⁶ *Kronika Thietmara*, ks. V, 9(6), s. 259.

Jednak, kiedy do zawarcia tego mariażu doszło? Istnieje parę hipotez. Pierwszą z nich wysunął Oswald Balzer, który stwierdził, że do zaślubin doszło w drugiej połowie 1002 lub w 1003 r.⁵³⁷ Badacz uargumentował to dwoma faktami związanymi z grodem Strzała. Otóż według przekazów Thietmara, w 1002 r. Bolesław najechał, a później spustoszył tę miejscowość⁵³⁸. Rok później Strzała już nie ucierpiała, gdyż *quia suae dos errat filiae*⁵³⁹. Stanisław Zakrzewski uznał z kolei, że do mariażu doszło pod koniec 1002 r., a został on zaplanowany już na zjeździe w Merseburgu⁵⁴⁰. Niemiecki badacz, Reinhard Wenskus, stwierdził zaś, że do zawarcia tego małżeństwa mogło dojść jeszcze za życia Ekkeharda I, który został zamordowany w kwietniu 1002 r.⁵⁴¹ Hipoteza Wenskusa jest sprzeczna z przekazem Thietmara dotyczącym sytuacji w polityce polsko-niemieckiej w tych latach. Dość wiarygodny wydaje się za to pogląd Zakrzewskiego i Balzera. Datacja tego mariażu oscyluje więc między 1002 a 1003 r., z naciskiem na końcówkę 1002 r.

Mariaż ten był traktatem czysto politycznym. W 1002 r., po śmierci Ekkeharda I, władzę w Miśni przejął jego brat, Guncelin. Zarówno on, jak i Bolesław Chrobry pozostawali w konflikcie z cesarzem Henrykiem II. Małżeństwo to miało z pewnością zacieśnić więzy pomiędzy państwem Piastów a Marchią Miśnieńską.

Nie wiemy w którym roku Regelinda zmarła. Zachowała się jedynie data dzienna jej zgonu w nekrologach naumburskich, znanych z późniejszych odpisów⁵⁴². Balzer jako najwcześniejszy możliwy rok jej zgonu podaje rok 1014, gdyż wtedy jeszcze Bolesław był nazywany teściem Hermana, a ten jego zięciem przez Thietmara⁵⁴³. Już Kazimierz Jasiński wykazał, że autor *Genealogii Piastów* popełnił błąd, gdyż nie było mowy o 1014, a 1015 roku⁵⁴⁴. Niemniej, ważny dla nas jest również fakt, że Regelinda występuje jako fundatorka katedry w Naumburgu, do której w latach 1028-1032 została przeniesiona

---

⁵³⁷ O. Balzer, *Genealogia*, s. 64.

⁵³⁸ *Kronika Thietmara*, ks. V, 18 (10), s. 277: *Cumque pervenisset ad Strelam urbem, protinus eam incendens magnam multitudinem comprovincialium secum abduxit, nuncios quoque quosdam remittens, quoscumque potuit, regi avertere contendit.*

⁵³⁹ *Kronika Thietmara*, ks. V, 36(22), s. 301.

⁵⁴⁰ S. Zakrzewski, *Bolesław Chrobry Wielki*, Lwów 1925, s. 177.

⁵⁴¹ R. Wenskus, rec. książki, H. Ludat, *An Elbe und Oder*, Blätter für deutsche Landesgeschichte 110 (1974), s. 692.

⁵⁴² Zob. O. Balzer, *Genealogia*, s. 65.

⁵⁴³ O. Balzer, *Genealogia*, s. 64.

⁵⁴⁴ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 111.

stolica biskupia z Zeitz (Życza)⁵⁴⁵. Najprawdopodobniej żyła ona jeszcze w tym czasie, jak stwierdza Jasiński⁵⁴⁶, a nawet jeśli miała by umrzeć przed fundacją katedry, zapewne nie byłby to rok 1014 a znacznie późniejsza data. Obecnie przyjmuje się, że córka Chrobrego zmarła około 1030 r.

Mąż Regelindy, margrabia Miśni Herman zmarł w 1038 r. Nie ma żadnych wzmianek, aby po śmierci żony, która zmarła najprawdopodobniej przed nim, wstąpił ponownie w związek małżeński. Nie ma również informacji, aby małżonkowie doczekali się potomstwa. Po śmierci Hermana władzę w Miśni przejął jego brat, Ekkehard II, który również nie doczekał się potomstwa, tym samym był ostatnim męskim przedstawicielem rodu Ekkehardynów.

Następcą Bolesława Chrobrego na tronie został syn spłodzony z jego trzeciej małżonki – Mieszko. Jego filiacja jest wystarczająco potwierdzona przez źródła zarówno niemieckie, jak i polskie⁵⁴⁷. Imię Bolesławowica nawiązuje niewątpliwie do jego dziadka ojczystego. Występuje on czasem również pod imieniem Lambert, co wywołało również dyskusję wśród badaczy. D. Borawska i J. Dowiat dowodzili, że imię Lambert stanowi dowód, iż syn Emnildy był przeznaczony początkowo do stanu duchownego⁵⁴⁸. Obecnie w historiografii panuje jednak przekonanie, że imię to wiązało się z kultem św. Lamberta⁵⁴⁹.

Mieszko urodził się w 990 r., a datę jego narodzin przekazał *Rocznik kamieniecki: Anno 990. Mesco filius Bolesłai nascitur*⁵⁵⁰. Gerard Labuda jako miejsce jego narodzenia podaje Kraków, choć tak naprawdę nie możemy mieć co do tego zupełnej pewności⁵⁵¹.

---

⁵⁴⁵ *Urkundenbuch des Hochstiftes Naumburg*, wyd. F. Rosenfeld, cz. I:967-1207, [w:] *Geschichtsquellen der Provinz Sachsen und des Freistaates Anhalt. Neue Reihe*, t. I, Magdeburg 1925, nr 24.

⁵⁴⁶ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 111.

⁵⁴⁷ *Kronika Thietmara*, ks. IV, 58(37), s. 227; *Die Annales Quedlinburgenses*, s. 90; *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 17, s. 40; *Magistri Vincentii dicti Kadlubek Chronica Polonorum*, ed. M. Plezia, [w:] MPH s.n., t. 11, Cracoviae 1994, s. 282.

⁵⁴⁸ D. Borawska, *Krzyżys monarchii*, s. 90 i n.; J. Dowiat, *Metryka*, s. 101.

⁵⁴⁹ J. Hertel, *Imiennictwo*, s. 169; K. Jasiński, *Rodowód*, s. 113; G. Labuda, *O najstarszych imionach dynastii piastowskiej*, [w:] *Bogaci i biedni. Studia ofiarowane Bronisławowi Geremekowi*, Warszawa 1992, s. 261-274; T. Dunin-Wąsowicz, *Kulty świętych w Polsce w X wieku*, s. 67 i n.

⁵⁵⁰ *Rocznik kamieniecki*, s. 777.

⁵⁵¹ G. Labuda, *Mieszko II król Polski (1025-1034). Czasy przełomu w dziejach państwa polskiego*, Kraków 1992, s. 19.

Był on zapewne trzecim pod względem starszeństwa dzieckiem pochodzącym ze związku Bolesława Chrobrego i Emnildy.

Wybranką Mieszka została Ryczeza, córka palatyna Ezzona⁵⁵² i Matyldy, córki cesarza Ottona II⁵⁵³. Jej filiacja nigdy nie budziła zastrzeżeń⁵⁵⁴, gdyż dobrze została poświadczona przez szereg źródeł. O jej pochodzeniu wspomniał, nie podając co prawda jej imienia, Gall Anonim⁵⁵⁵. Jako córkę Ezzona i Matyldy wymienia ją również kronika klasztoru w Brauweiller⁵⁵⁶. Nie jest znana jej data narodzin. Obecnie przyjmuje się, że Ryczeza była najstarszą córką pary, a być może nawet najstarszym dzieckiem, a to za sprawą kroniki z Brauweiller, która określa ją jako „pierworodną”⁵⁵⁷. Z tego względu założyć trzeba, że data jej narodzin przypada z pewnością przed rokiem 1000, jak zakładał K. Jasiński⁵⁵⁸. Wydaje się jednak, że można ją przesunąć jeszcze wcześniej, na okres od 993 (data ślubu jej rodziców) do 996-997. Skoro była nazwana pierworodną, a nie ma podstaw aby negować w tym względzie to źródło, mogła być najstarszą córką (zważywszy również na fakt, że pozostałe jej siostry wstąpiły do zakonów). Jeżeli była starsza od Hermana, najstarszego brata, mogłaby się urodzić w latach 993-994, jeżeli młodsza od niego, lub jeszcze od któregoś z braci, lata 996-997 wydają się datami końcowymi.

---

⁵⁵² Więcej na temat rodu Ezzonidów zob.: U Lewald, *Die Ezzonen. Das Schicksal eines rheinischen Fürstengeschlechts*, Rheinische Vierteljahrsblätter 43 (1979), s. 120-168.

⁵⁵³ Warto zaznaczyć, że małżeństwo Matyldy, cesarskiej córki i Ezzona, jednego z panów Rzeszy, należało do wyjątkowych. Mało znanych jest mariaży królewskich, a już zwłaszcza cesarskich córek z przedstawicielami nie rodów panujących, a synów komesów. Na temat tego mariażu zob. m.in.: G. Althoff, *Namengebung und adliges Selbstverständnis*, [w:] *Nomen et gens*, red. D. Geuenich, W. Haubrichs, J. Jarnut, Berlin 1997, s. 132 i n.; U. Lewald, *Die Ezzonen*, s. 126 i n.; J. Banaszekiewicz, *Jak Erenfried Ezzo wygrał od Ottona III jego siostrę Matyldę*, [w:] *Aetas Media. Aetas Moderna. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiąt rocznicę urodzin*, red. H. Manikowska, A. Bartoszewicz, W. Falkowski, Warszawa 2000; M. Delimata-Proch, *Ryczeza*, s. 21-31.

⁵⁵⁴ Jedynym badaczem, który wyraził pogląd, iż Ryczeza nie była córką Matyldy, a Ryczezy, córki Kunona von Öhningen i Idy, wdowy po Ludolfie I, synu cesarza Ottona I był H.C. Faussner. Ryczeza miałaby być pierwszą żoną Ezzona, który dopiero po jej śmierci poślubił Matyldę. Dywagacje Faussnera całkowicie odrzucił np. K. Jasiński, wypominając badaczowi pomijanie badań genealogicznych. Zob.: H.C. Faussner, *Kuno von Öhningen und seine Sippe in ottonisch-salischen Zeit*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 37 (1981), s. 20-139; K. Jasiński, *Rodowód*, s. 115.

⁵⁵⁵ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 18, s. 41: ...*Kazimirus cum matre imperiali puer parvulus remansit.*

⁵⁵⁶ *Fundatio monasterii Brunnilarensis*, wyd. H. Pabst, „Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde”, Bd. 12, 1874, s. 160: *nati sunt eis filii tres: Hermanunus, Otto, Ludolphus, et filiae septem: Richeza, Adelheit, Ida, Mathilt, Theophanu, Heylenig, Sophia.*

⁵⁵⁷ Tamże, s. 168.

⁵⁵⁸ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 114.

Pozostają pytania kiedy doszło do tego mariażu, a także kto skorzystał na tym układzie? Dyskusja na ten temat trwa wśród historyków nieprzerwanie po dzień dzisiejszy. Wiąże się to przede wszystkim z brakiem informacji u głównego obserwatora ówczesnych wydarzeń – biskupa-kronikarza – Thietmara. Otóż w swoim dziele Thietmar ani słowem nie wspomniał o zaręczynach czy też zaślubinach Mieszka z Rychezą, a znając powiązania rodzinne Piastów jak i dynastii cesarskiej, wydaje się że powinien to zrobić.

Zanim przejdziemy do przytoczenia najważniejszych argumentów wysnutych przez historyków, przyjrzyjmy się jeszcze informacjom zachowanym w źródłach. Otóż w kronice klasztornej z Brauweiler⁵⁵⁹ czytamy: *Nom eodem tempore Poliniorum rex Mischeo, cum diversis, regiae tamen personae congruis, munerum speciebus missis procis, per praefati regnatoris interventum filiae eius quae primogenita errat Richezae petit consortium. Cuius – ut desiderabat – puella sponsalibus, quo decebat cultu, multorum favoribus adaptatur; quoniam eiusdem occasione coniugii regnum Sclavorum regno Teutonicorum confederari a multis spe non inani credebatur*⁵⁶⁰. Dowiadujemy się więc, że to Mieszko był głównym zainteresowanym tymże małżeństwem oraz inicjatorem tego sojuszu, a cesarz Henryk jedynie pośredniczył w jego zawarciu. Mnich z Brauweiler zapisał tę informację między rokiem 1012 a 1014, co nasuwa od razu spostrzeżenie, że mowa o roku 1013.

Drugim źródłem, które również wskazuje na rok 1013 jako datę zawarcia tego mariażu, jest *Rocznik kamieniecki* i choć jest to źródło późniejsze, należy wziąć pod uwagę znajdujący się w nim zapis: *Anno 1013. Mescio filius Boleszlai primi duxit uxorem, sororem Ottonis terci imperatoris*⁵⁶¹. Mimo tych dwóch zapisów historycy i tak oparli swoją argumentację o przemilczanie tego wydarzenia u Thietmara.

Z powyższych informacji badacze wywnioskowali, że ślub Mieszka i Rychezy miał miejsce podczas zjazdu w Merseburgu. Najtrafniej stosunek historyków z XX i XXI w. określił Jerzy Strzelczyk, który stwierdził, że „panuje dość powszechna zgoda co do

---

⁵⁵⁹ Na temat tegoż źródła zob.: M. Tomaszek, *Klasztor Ezzonidów w Brauweiler jako przykład fundacji rodu możnowładczego*, [w:] *Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. Derwich, A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław 2005, s. 165-175; tenże, *Klasztor i jego dobroczyńcy. Średniowieczna narracja o opactwie Brauweiler i rodzie królowej Rychezy*, Kraków 2007.

⁵⁶⁰ *Fundatio monasteri Brunnwilerensis*, 168.

⁵⁶¹ *Rocznik kamieniecki*, s. 777.

togo, że w Merseburgu doszło do zawarcia związku małżeńskiego”⁵⁶². Wskazywano wręcz, że w zjeździe brała udział oprócz Bolesława Chrobrego również jego małżonka, Emnilda, która za zadanie miała przejąć opiekę nad nastoletnią małżonką swojego syna i odprowadzenie jej na dwór książęcy⁵⁶³. Oczywiście nie brakło innych głosów. Niektórzy uczeni przystali na datowanie tego małżeństwa na rok 1013, jednakże sceptycznie podchodzili do poglądu iż mariaż miał miejsce podczas zjazdu w Merseburgu⁵⁶⁴. I tak np. O. Balzer stwierdził, że zjazd jedynie sprzyjał temu mariażowi⁵⁶⁵.

Osobne stanowisko zajął poznański uczony G. Labuda, który datował zaślubiny na lata 1012-1013, przy czym sceptycznie odnosił się do umiejscowienia tego wydarzenia w Merseburgu⁵⁶⁶. Badacz zwrócił również uwagę, że Mieszko żeniąc się z Rycieżą, stawał się potencjalnym alodialnym dziedzicem Matyldy, a jednocześnie księciem Rzeszy⁵⁶⁷, oraz ponownie zaznaczył brak tej informacji u Thietmara. Z kolei A. Pleszczyński i G. Pac stwierdzili, że przemilczenie tego wydarzenia przez kronikarza miało wyraz w jego negatywnym stosunku do połączenia obydwóch rodów⁵⁶⁸. Ostatnio w tym temacie głos zabrała M. Delimata-Proch, rozprawiając się ze wszystkimi dotychczasowymi teoriami. Badaczka jednak nie skonstruowała dobitnie swojego zdania i wymijająco stwierdziła, że „paradoksalnie uwaga o przymierzu nie koliduje z odrzuceniem koncepcji zjazdu merseburskiego. Przecież sam związek małżeński mógł zostać zawarty w późniejszym terminie, czyli jakiś czas po spotkaniu merseburskim.”⁵⁶⁹

Można się z całą pewnością zgodzić ze stwierdzeniem P. Urbańczyka, że ślub ten znacznie poprawił „pozycję geopolityczną” państwa Piastów⁵⁷⁰. Poślubiając cesarską

---

⁵⁶² J. Strzelczyk, *Bolesław Chrobry*, Poznań 1999, s. 141.

⁵⁶³ Tak np. A. Pospieszyńska, *Mieszko II a Niemcy*, Roczniki Historyczne 14 (1935), s. 245.

⁵⁶⁴ Pełną literaturę zebrała M. Delimata-Proch, *Rycieża królowa Polski (ok. 995-21 marca 1063). Studium historiograficzne*, Kraków 2019, s. 66-67, przyp. 38 i 39.

⁵⁶⁵ O. Balzer, *Genealogia*, s.127.

⁵⁶⁶ G. Labuda, *Mieszko II*, s. 37-40.

⁵⁶⁷ Tamże, s. 40.

⁵⁶⁸ A. Pleszczyński, *Niemcy wobec pierwszej monarchii piastowskiej (963-1034). Narodziny stereotypu. Postrzeżenie i cywilizacyjna klasyfikacja władców Polski i ich kraju*, Lublin 2008, s. 238 i n.; G. Pac, *Rycieża, Queen of Poland: Profiting from Ottonian Descent and Royal Status*, [w:] *Das Sakramentar aus Tyniec. Eine Prachthandschrift des 11. Jahrhunderts und die Beziehungen zwischen Köln und Polen in der Zeit Kasimirs des Erneuerers*, red. K. G. Beuckers, A. Bihrer, Wien-Köln 2018, s. 228-242, s. 231.

⁵⁶⁹ M. Delimata-Proch, *Rycieża*, s. 79.

⁵⁷⁰ P. Urbańczyk, *Trudne początki Polski*, s. 267.

siostrzenica Mieszko stał się poniekąd członkiem niemieckiej arystokracji. Zwróćmy uwagę, że był to pierwszy mariaż Piastowski z przedstawicielką niemieckiej rodziny panującej. Wcześniejsze mariaże Mieszka I i Bolesława Chrobrego czy Regelindy zostały zawarte z potomkami arystokracji, a nie samej dynastii. Konkludując, mariaż ten miał miejsce w 1013 r. i nie ma przesłanek żeby w to wątpić. Wskazuje na tą datę zapis *Rocznika kamienieckiego* oraz poniekąd kronika klasztorna z Brauweiler. Można się zgodzić ze wspomnianymi wcześniej A. Pleszczyńskim i G. Pacem, że fakt przemilczenia tego wydarzenia przez Thietmara mógł wynikać z niechęci niemieckiego kronikarza. Czy istnieje możliwość że nie wiedział on o tym mariażu? Jest to raczej wątpliwe. Pamiętajmy, że okres ten był czasem ciągłych niepokojów w stosunkach polsko-niemieckich, a biskup w całej swojej kronice niechętnie odnosił się do postaci Bolesława Chrobrego. Wydaje się również, że słusznie stwierdziła M. Delimata-Proch, że z grona inicjatorów tego małżeństwa w rzeczywistości nie możemy wykluczyć ani polskiego władcy, jego syna, cesarza Henryka II, jak również ojca przyszłej polskiej królowej palatyna Ezzona⁵⁷¹. Istnieje również prawdopodobieństwo, że swoich wpływów i koneksji mogły użyć Regelinda czy Emnilda.

Mieszko II zmarł po dziewięciu latach panowania, 10 lub 11 maja 1034 r. Data roczna jego zgonu została przekazana przez źródła polskie i niemieckie, m.in.: *Rocznik kapituły krakowskiej*, *Rocznik kapituły poznańskiej* czy *Roczniki hildensbeimskie*⁵⁷². W przypadku daty dziennej, różnica wynika z podań dwóch źródeł: *Nekrologu merseburskiego* (10 V) i *Nekrologu klasztoru św. Michała* (11 V). Jak już zaznaczył Kazimierz Jasiński, obydwie daty są wielce prawdopodobne⁵⁷³. Nie znamy miejsca pochówku, jednak możemy podejrzewać kościoły katedralne w Poznaniu, Gnieźnie i w Krakowie⁵⁷⁴.

Sytuacja w Polsce za panowania Mieszka II była dość napięta. Odsunięty przez Bolesława Chrobrego jego pierworodny syn, Bezprym, razem z młodszym bratem Ottonem spiskował przeciwko rządzącemu bratu, co w rezultacie doprowadziło do

---

⁵⁷¹ M. Delimata-Proch, *Rycheża*, s. 78.

⁵⁷² *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 47; *Rocznik kapituły poznańskiej*, wyd. B. Kürbis, [w:] *Roczniki wielkopolskie*, wyd. B. Kürbis, przy współudziale G. Labudy, J. Lucińskiego i R. Walczaka, MPH s.n., t. VI, Warszawa 1962, s. 23; *Annales Hildesheimenses*, s. 38.

⁵⁷³ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 114; tenże, *Sprawa śmierci Mieszka II*, *Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu* 17 (1951), z. 1-2, s. 87-92.

⁵⁷⁴ Tenże, *Rodowód*, s. 114.

przejęcia władzy przez niego władzy⁵⁷⁵. W związku z zaistniałą sytuacją Rycheza w 1031 r. postanowiła opuścić Polskę i wyjechała do Niemiec. Powróciła do Polski na krótko po śmierci swojego męża, aby wesprzeć syna i pomóc odbudować osłabiony aparat państwowy⁵⁷⁶. Rycheza zmarła 21 marca 1063 r. w Saalfeld nad Soławą. Taka informacja zachowała się w kronice klasztoru w Brauweiler, a z racji że klasztor ten był fundacją rodziny polskiej królowej, możemy z całą pewnością uznać zapis za wiarygodny⁵⁷⁷. Została pochowana w Kolonii w niezachowanej kolegiacie Mariackiej na Schodach. Później jej szczątki zostały przeniesione do katedry kolońskiej.

Ze związku Mieszka II i Rychezy przyszło na świat troje dzieci: syn Kazimierz oraz dwie córki: Gertruda, żona Izjasława I, wielkiego księcia kijowskiego i nieznaną z imienia małżonka Beli I, króla Węgier. Ostatnio w angielskiej literaturze genealogicznej pojawił się pogląd, jakoby ze związku tego pochodziła jeszcze jedna córka: Agata, żona angielskiego księcia Edwarda Wygnańca⁵⁷⁸. Hipoteza ta wydaje się jednak mało przekonująca, jednakże potrzeba wnikliwych badań, aby uważnie się przyjrzeć takiej możliwości.

Informując o śmierci Judyty czeskiej, Gall Anonim prezentuje nam postać kolejnej małżonki Władysława Hermana. Nie podaje co prawda jej imienia, to i tak informacje przez niego przekazane są dla nas kluczowe: *Illa mortua, Wladizlaus dux, quia homo gravis egerque pedibus erat, et etate parvulum habebat, sororem imperatoris tertii Henrici, uxorem prius Salemonis Vngarie regis, in matrimonium desponsavit*⁵⁷⁹. Dowiadujemy się, że żoną

---

⁵⁷⁵ Na temat sytuacji w Polsce w latach trzydziestych XI w. zob. m.in.: J. Bieniak, *Państwo Mieclawa. Studium Analityczne*, Warszawa 1963; D. Borawska, *Kryzys monarchii wczesnopiastowskiej w latach trzydziestych XI wieku*, Warszawa 1964; T. Grudziński, *Kryzys polskiej monarchii wczesnofeudalnej w świetle ostatnich badań*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Historia, 20 (1966), z.2, s. 17-35; J. Dobosz, *Monarchia i moźni wobec Kościoła w Polsce do początku XIII wieku*, Poznań 2002.

⁵⁷⁶ Więcej na temat wyjazdu Rychezy zob.: G. Labuda, *Uwieszenie polskich insygniów koronacyjnych do Niemiec w 1031 r.*, [w:] *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksandrowi Gieysztorowi*, red. D. Gawinowa, Warszawa 1991, s. 217-239; M. Delimata, *Ucieczka z Polski i niemieckie losy królowej Rychezy (po 1031-1063)*, [w:] *Docendo Discimus. Studia historyczne ofiarowane Profesorowi Zbigniewowi Wielgoszowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. K. Kaczmarek, J. Nikodem, Poznań 2000, s. 77-98; też, *Rycheza*, tu szczególnie rozdział III „Burzliwe i tajemnicze lata trzydzieste XI wieku s. 129-200.

⁵⁷⁷ *Fundatio monasteri Brunwilarensis*, s. 184.

⁵⁷⁸ J.P. Ravilious, *The Ancestry of Agatha, Mother of St. Margaret of Scotland*, *The Scottish Genealogist* 56 (2009), s. 70-84; M.A. Guido, J.P. Ravilious, *From Theophanu to St. Margaret of Scotland: A study of Agatha's ancestry*, *Foundations* 4 (2012), s. 81-121.

⁵⁷⁹ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. II, rozdz. 1, s. 63.

owdowiałego księcia została siostra cesarza Henryka III i była żona króla Węgier Salomona. Kronikarz zastosował inną numerację odnoszącą się do cesarzy niemieckich, która może wprowadzić w błąd⁵⁸⁰. W rzeczywistości była ona córką cesarza Henryka III, a siostrą jego następcy – Henryka IV.

Jej imienia nie przekazał Gall, lecz pojawia się ono w późniejszych źródłach, m.in. w dokumencie Władysława Hermana dla katedry bamberskiej z lat 1087-1091⁵⁸¹, stąd wiemy, że nazywała się identycznie jak poprzednia żona polskiego księcia – Judyta⁵⁸². Dla odróżnienia od poprzedniej małżonki w obecnej historiografii przyjęło się określać ją mianem „salickiej” ze względu na jej konotacje genealogiczne.

K. Jasiński datował jej narodziny na 1047 r.⁵⁸³ Obecnie w historiografii zagranicznej przyjmuje się jednak, że przyszła na świat ok. 1054 r. w Goslarze⁵⁸⁴. Według Simona Kézaí niedługo po narodzinach miała zostać zaręczona z Filipem, najstarszym synem króla Franków Henryka I. Jednakże po śmierci cesarza Henryka III, kiedy matka Judyty pełniła funkcję regentki, zaręczyny zostały zerwane, a Judyta została przyrzeczona Salomonowi, synowi króla Andrzeja I z dynastii Arpadów⁵⁸⁵. Źródła niemieckie wskazują na wcześniejszy rozpad tego małżeństwa, wręcz na wzajemną niewierność małżonków⁵⁸⁶. Dodatkowo, po tym jak Salomon w 1074 r. utracił władzę na Węgrzech, Judyta powróciła do Niemiec, a małżeństwo to istniało już tylko

---

⁵⁸⁰ Kwestię tę rozwiązał już O. Balzer, *Genealogia*, s. 104.

⁵⁸¹ *Album Paleographicum*, ed. S. Krzyżanowski, Kraków 1907, tabl. I: *Ego Ladislaws ... et uxoris mee Ivdite*. Na temat tegoż źródła zob. K. Jasiński, *Dokument Władysława Hermana dla katedry bamberskiej*, Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Toruńskiego 23 (1979), s. 49.

⁵⁸² Warto zwrócić uwagę, że pojawia się ona czasem razem z drugim imieniem – Maria. O. Balzer na podstawie *Nekrologu waltenburskiego* przyjął, że właśnie tak brzmiało jej drugie imię, zob. O. Balzer, *Genealogia*, s. 105. Jednakże to drugie imię występuje przy niej jedynie raz w źródłach i jak słusznie zauważył K. Jasiński, „imię to należy zatem zaopatrzyć znakiem zapytania”: K. Jasiński, *Rodowód*, s. 169. Należy również zwrócić uwagę, że w niektórych źródłach węgierskich występuje ona pod imieniem Zofia, jednakże oprócz tychże źródeł nie występuje ona pod tym imieniem.

⁵⁸³ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 169.

⁵⁸⁴ M. Black-Veldtrup, *Die Töchter Heinrichs III. und der Kaiserin Agnes*, [in:] *Vinculum Societatis. Joachim Wollasch zum 60. Geburtstag*, ed. F. Neiske, D. Poeck, M. Sandmann, Siegmaringendorf 1991, s. 36-57; B. H. Rosenwein, *A Short History of the Middle Ages*, Vol. II: *From c. 900 to c. 1500*, Toronto 2018, s. 178.

⁵⁸⁵ Cyt. za: C. Mielke, *The Archaeology and Material Culture of Queenship in Medieval Hungary, 1000-1395*, Beverly 2021, p. 54

⁵⁸⁶ *Bernoldi Chronicon*, ed. G.H. Pertz, [w:] MGH SS, t. 5, Hannoverae 1844, s. 439-440.

formalnie⁵⁸⁷. Oficjalnie zakończyło się ono wraz ze śmiercią Salomona, który najprawdopodobniej zginął w bitwie z bizantyjczykami pod Kule⁵⁸⁸.

W kontekście wspomnianych wyżej rewelacji Bertolda, powtórzonych również przez innego dziejopisa Herborda, jakoby cesarz szukał sposobności by oddalić ją ze swojego dworu⁵⁸⁹, w historiografii pojawił się pogląd o rozwiązłości Judyty w okresie poprzedzającym jej ślub z Władysławem Hermanem⁵⁹⁰. Nie będziemy w tym miejscu analizować postawy moralnej księżęcej małżonki. Ważne dla niniejszego opracowania są przyczyny i datacja zawarcia tego sojuszu. Dla Galla Anonima, który w sposób marginalny w całym swoim dziele traktował postać Judyty Salickiej, mariaż ten nastąpił z powodu śmierci pierwszej małżonki Władysława Hermana i jego podupadłego zdrowia⁵⁹¹. Zgoła inną relację dają nam hagiografowie św. Ottona z Bambergu. Każdy z nich jasno przedstawił, że głównym pomysłodawcą tego małżeństwa był nie kto inny a właśnie biskup Bambergu, zaufany kanclerz cesarza Henryka IV⁵⁹². Z racji pozycji jaką Otton zajmował w otoczeniu cesarza nie należy umniejszać jego zasług w doprowadzeniu do zawarcia tego sojuszu.

Kiedy jednak doszło do małżeństwa owdowiałego księcia polskiego z owdowiałą byłą królową Węgier? Václav Novotný umieścił to wydarzenie pod rokiem 1088⁵⁹³. Podobną datę przyjmowała za pewnik również historiografia niemiecka⁵⁹⁴. Również O. Balzer⁵⁹⁵, a za nim m.in. G. Labuda⁵⁹⁶ aprobowali tę datację. Obecnie w historiografii panuje pogląd wysnuty przez K. Jasińskiego, jakoby do tego mariażu doszło w latach

---

⁵⁸⁷ M. Black-Veldtrup, *Die Töchter Heinrichs III.*, s. 36-57.

⁵⁸⁸ K. Benyskiewicz, *Książę Polski Władysław Herman*, s. 302.

⁵⁸⁹ *Herbordi Dialogus de vita s. Ottonis episcopi Babenbergensis*, wyd. J. Wikarjak, [w:] MPH s.n., t. 7, cz. 3, Warszawa 1974, s. 199: *Quia eam honeste servare non potuit, removendi eam a se occasiones anxie querebat honestas.*

⁵⁹⁰ Na temat domniemanej rozwiązłości Judyty Salickiej zob.: T. Wojciechowski, *Szkiełce historyczne jedenastego wieku*, Poznań 2004 (pierwotny: 1904), s. 227-228; K. Maleczyński, *Bolesław Krzywousty. Zarys panowania*, Kraków 1948, s. 11; J. Umiński, *Rzekoma rozwiązłość Judyty Salickiej, drugiej żony Włodzisława Hermana*, *Nasza Przeszłość* 3 (1947), s. 181-184; ostatnio również temu tematowi wiele uwagi poświęcili P. Wiszewski, *Domus Bolesłai*, s. 355 i n. oraz G. Pac, *Kobiety w dynastii Piastów*, s. 180-182.

⁵⁹¹ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. II, rozdz. 1, s. 63-64.

⁵⁹² Każdy z trzech hagiografów: Bertold, Herbord i autor *Żywotu z Prüfening* przedstawił w inny sposób zaangażowanie biskupa w aranżację tego sojuszu. Dokładną analizę każdego z zapisu przeprowadził Przemysław Wiszewski, zob. P. Wiszewski, *Domus Bolesłai*, s. 351-357.

⁵⁹³ V. Novotný, *České dějiny*, t. 1, č. 2, Praha 1913, s. 278-279.

⁵⁹⁴ Np. E. Boshof, *Die Salier*, Stuttgart-Berlin-Köln 1987, s. 267.

⁵⁹⁵ O. Balzer, *Genealogia*, s. 104.

⁵⁹⁶ G. Labuda, *Władysław Herman*, SSS, t. 6, 1980, s. 519.

1088-1089⁵⁹⁷. Należy się również zgodzić z K. Benyskiewiczem, który stwierdził, że „dokładne wyznaczenie daty małżeństwa wydaje się niepodobieństwem”⁵⁹⁸.

Jakie jednak były motywy które doprowadziły do zawarcia tego sojuszu? Trzeba zwrócić uwagę na dwa ważne wydarzenia jakie poprzedziły tenże mariaż. Po pierwsze, do państwa polskiego powrócił syn Bolesława Szczodrego, Mieszko Bolesławowic, który z pewnością rościł pretensje do tronu po ojcu. Małżeństwo z siostrą cesarza z pewnością polepszyło pozycję Władysława. Po drugie zaś, Wratysław II został królem Czech i tym samym powoli dystansował się od dworu niemieckiego⁵⁹⁹. Nie można przejść również obojętnie obok hipotezy Stefana Weinfurtera, który stwierdził, że małżeństwo Judyty z Władysławem służyło interesom cesarskiej dynastii salickiej⁶⁰⁰. Teza niemieckiego badacza potwierdza przypuszczenia T. Wojciechowskiego, według którego małżeństwo z cesarską siostrą miało zmobilizować księcia polskiego w chwili „kryzysu węgierskiego”⁶⁰¹.

Ze związku tego przyszły na świat trzy córki, o których wspomina Gall Anonim⁶⁰². Pierwsza z nich, nieznana z imienia, poślubiła nieznanego księcia ruskiego. Druga, Agnieszka, została opatką w Gandersheim i Kwedlinburgu. Ostatnia, również nieznanego imienia, poślubiła polskiego możnowładcę. Małżeństwo Judyty i Władysława zakończyło się wraz ze śmiercią polskiego księcia. Książę zmarł 4 czerwca 1102 r., a datę tę podają najstarsze polskie roczniki: *Rocznik świętokrzyski dawny*⁶⁰³ i *Rocznik krakowski*⁶⁰⁴, a ten sam rok podają również obce źródła, m.in. Kosmas⁶⁰⁵. Nie znamy jednakże daty zgonu jego małżonki. O. Balzer przyjął, że zmarła po 1092 r.⁶⁰⁶ G. Labuda znacznie przesunął tę datę, przypuszczając, że mogła ona umrzeć dopiero ok. 1110 r.⁶⁰⁷ Nieco inne zdanie miał w tej kwestii K. Jasiński, który datował jej zgon na rok ok. 1105,

---

⁵⁹⁷ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 169.

⁵⁹⁸ K. Benyskiewicz, *Książę Polski Władysław Herman*, s. 302.

⁵⁹⁹ Tamże, s. 304.

⁶⁰⁰ S. Weinfurter, *Das Jahrhundert der Salier (1024-1125)*, Ostfildern 2004, s. 116.

⁶⁰¹ T. Wojciechowski, *Szkiełce historyczne*, s. 335.

⁶⁰² *Galli Anonymi Cronicae*, ks. II, rozdz. 1, s. 63-64: *Una quarum in Rusia viro nupsit, una vero suum sacro velamine caput textit, unam autem sue gentis quidam sibi connivit.*

⁶⁰³ *Rocznik świętokrzyski dawny*, s. 773.

⁶⁰⁴ *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 53.

⁶⁰⁵ *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, lib. III, 16, s. 178 ; *Kosmasa Kronika Czechów*, s. 335.

⁶⁰⁶ O. Balzer, *Genealogia*, s. 102.

⁶⁰⁷ G. Labuda, *Uzupełnienia do genealogii Piastów, w szczególności śląskich*, Sobótka 18 (1963), s. 4.

posiłkując się możliwemu nadaniu przez Judytę Salicką na rzecz opactwa tynieckiego.⁶⁰⁸ Ostatnio P. Wiszewski stwierdził, że Judyta zmarła po 1096 r.⁶⁰⁹, a wnioskował to z racji zapisów o jej śmierci w nekrologach ratyżbońskich⁶¹⁰, klasztoru w Weltenburgu⁶¹¹, katedry w Spirze⁶¹², które przekazały z kolei datę dzienną jej śmierci: 14 marca. Nie jesteśmy jednakże w stanie wyznaczyć daty zgonu drugiej małżonki Władysława Hermana. Można wysunąć hipotezę, iż przeżyła swojego męża i zmarła po 1102 r.

Kolejny mariaż, ze względów genealogicznych został zamieszczony w części poświęconej związkom Piastów z dynastami niemieckimi, choć ze względów politycznych mógłby zostać omówiony we fragmencie dotyczącym koligacji polsko-czeskich. Mowa mianowicie o drugim związku małżeńskim księcia Bolesława III Krzywoustego z hrabianką Salomeą z Bergu, którą poślubił po śmierci swojej pierwszej małżonki – księżniczki ruskiej Zbysławy.

Filiacja Salomei jest poświadczona przez źródła w sposób wyczerpujący. Była ona córką Henryka, hrabiego Bergu, hrabstwa położonego w Szwabii oraz jego małżonki Adelajdy von Mochental⁶¹³. Ród hrabiów z Bergu należał do jednych z ważniejszych rodzin bawarskich. Przez długi czas byli oni zwolennikami dynastii Hohenstafów, zwłaszcza księcia Szwabii Fryderyka II Jednookiego⁶¹⁴, który z kolei był bliskim sojusznikiem cesarza Henryka V. Do czasu panowania tego władcy niemieckiego, czyli do 1125 r., ród z Bergu miał bardzo silne wpływy na dworze cesarskim⁶¹⁵. Z małżeństwa Henryka i Adelajdy pochodziło sześćoro dzieci, trzech synów i trzy córki. I to właśnie żeńskie potomstwo odegrało bardzo ważną rolę na arenie międzynarodowej w Europie Środkowo-Wschodniej. Otóż Salomea poślubiła księcia polskiego, Rycheza księcia czeskiego Władysława I, a Zofia księcia ołomunieckiego i brneńskiego Ottona II.

---

⁶⁰⁸ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 170.

⁶⁰⁹ P. Wiszewski, *Domus Bolesłai*, s. 521-522.

⁶¹⁰ *Necrologium monasterii s. Emmerami Ratisbonensis*, wyd. F.L. Baumann, [w:] *Monumenta Germaniae Historia, Necrologia* [dalej: MGH Necrologia] t. 3, Berlin 1905, s. 309: *Iuditha regina*.

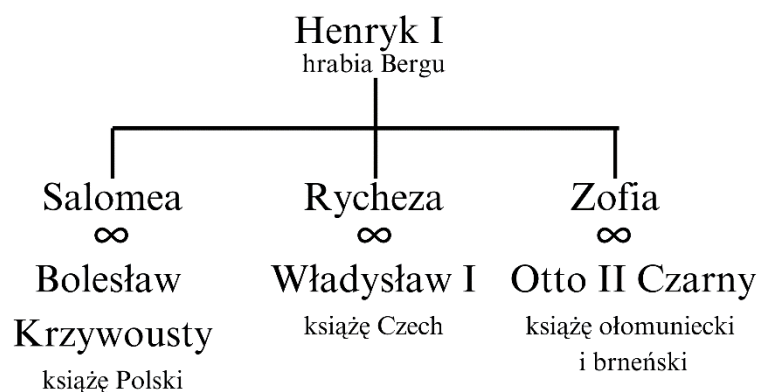
⁶¹¹ *Necrologium Waltenburgense*, wyd. F. L. Baumann, [w:] MGH Necrologia, t. 3, Berlin 1905, s. 372: *Iuditha de Polonia, soror Heinrici imperatoris IV*.

⁶¹² *Kalendarium necrologium canonicorum Spirensium*, wyd. J.E. Boehmer, [w:] *Fontes rerum Germanicarum*, t. 4, Stuttgart 1868, s. 315: *Iuditha regina Agnetis imperatricis filia ob[uit]*.

⁶¹³ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 190.

⁶¹⁴ V. Vaníček, *Soběslav I.*, s. 134.

⁶¹⁵ K. Maleczyński, *Bolesław III Krzywousty*, s. 368.

Tabela 12 - Powinowactwo między Bolesławem Krzywoustym a Władysławem I (księciem czeskim) i Ottonem II Czarnym (księciem morawskim)

Nie wiadomo, czy Salomea była najmłodszą córką hrabiego Bergu, czy też była starsza od którejś ze swoich sióstr. Nie znamy niestety jej daty narodzin. Co prawda do pewnych wniosków można dojść podczas analizy źródeł. Otóż kolejność, jaką powszechnie przyjęto w historiografii, podaje niemiecki kronikarz, zakonnik klasztoru w Zwiefalten⁶¹⁶, Bertold: *Richinza ducatrix Boemiae, Sophia ducatrix Moraviae, Solome ducatrix Boloniae*⁶¹⁷. Nie ma tak naprawdę przesłanek, aby wątpić, że podana przez Bertolda kolejność córek Henryka z Bergu jest w rzeczywistości odwołaniem do starszeństwa sióstr. Dość silnym argumentem przemawiającym za powyższym jest również fakt, że w takiej kolejności siostry wychodziły również za mąż. Najpierw Rycheza, ok. 1109 r. poślubiła księcia Władysława I⁶¹⁸. Następnie, w 1114 r. Zofia poślubiła kuzyna Władysława, księcia ołomunieckiego Ottona II⁶¹⁹. I dopiero rok później Salomea została żoną polskiego księcia. Wydaje się więc wielce prawdopodobne, że właśnie taka kolejność sióstr jest zgodna z prawdą.

⁶¹⁶ Na temat związków rodziny Salomei oraz Piastów z klasztorem w Zwiefalten zob.: S. Wieczorek, *Zwiefalten i Polska w pierwszej połowie XII w.*, Kwartalnik Historyczny 4 (1996), s. 23-55.

⁶¹⁷ *Bertholdi liber de constructione monasterii Zwivildensis*, [w:] MPH, wyd. A. Bielowski, t. II, Lwów 1872, s. 5.

⁶¹⁸ V. Novotný, *České dějiny*, t. 1, č. 2, s. 497, przyp. 1.

⁶¹⁹ Tamże, s. 505.

Nie jest znana data narodzin Salomei. Kazimierz Jasiński stwierdził, że mogła ona przyjść na świat między 1093 a 1101 r., kładąc jednak nacisk przede wszystkim na rok 1100⁶²⁰. Przemawiają za tym przede wszystkim daty narodzin jej dzieci. Otóż najstarsze dziecko pochodzące ze związku Salomei z Bolesławem przyszło na świat pod koniec 1115 r., najmłodsze zaś pod koniec 1138 r. Jasiński przypuszczał, że Salomea nie mogła mieć więcej niż 45 lat kiedy urodziła najmłodszego syna. Stąd data 1093 jako termin najwcześniejszej możliwej daty narodzin księżnej. Biorąc pod uwagę jednak wcześniejsze starzenie się ludzi w średniowieczu, lata późniejsze wydają się jednak bardziej wiarygodne. Przesunął bym możliwy zakres lat jej narodzin na lata 1098-1100, z naciskiem jednak na lata końcowe lat 90.

Po śmierci pierwszej żony, Zbysławy, Bolesław Krzywousty ożenił się z Salomeą z Bergu. Odnośnie datacji tegoż mariażu trwała w XX w. ożywiona dyskusja. O. Balzer stwierdził, że małżeństwo z Salomeą zostało zawarte najpóźniej w 1113 r.⁶²¹ K. Maleczyński uznał, że mariaż ten nastąpił w 1115 r.⁶²² Z kolei J. Bieniak skonstatował, że do ślubu doszło w pierwszych dwóch miesiącach 1115 r.⁶²³ i taką wersję przyjął również K. Jasiński⁶²⁴. Obecnie historycy skłaniają się do stwierdzenia, że doszło do niego w 1115 r.

Jakie jednakże były motywy zawarcia tego sojuszu? Otóż Bolesław dążył poniekąd do odbudowania stosunków dyplomatycznych z zachodnim sąsiadem. Nie można się nie zgodzić ze stwierdzeniem S. Rosika, a mianowicie, że „związek ten sprzyjał stabilizacji stosunków polsko-niemieckich po etapie zmagania z Henrykiem V...”⁶²⁵ Zaznaczyć trzeba, że ojciec Salomei, mimo iż nie należał do najpotężniejszych panów Rzeszy, był w bardzo dobrych stosunkach z cesarzem. Nie może być mowy o ingerencji cesarza w zawarcie tego mariażu, chociażby ze względu na brak takowej wzmianki w źródłach⁶²⁶. Otóż istniała jeszcze jedna strona, która zyskała dużo dzięki temu małżeństwu. Za inicjatora tego związku można z pewnością uznać księcia czeskiego

---

⁶²⁰ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 190.

⁶²¹ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, s. 122–123.

⁶²² K. Maleczyński, *Bolesław III Krzywousty*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975, s. 313.

⁶²³ J. Bieniak, *Polska elita polityczna XII wieku*, [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*, red. K. Kuczyński, t. 3, Warszawa 1985, s. 50 i n.

⁶²⁴ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 190-191.

⁶²⁵ S. Rosik, *Bolesław Krzywousty*, Wrocław 2013, s. 277.

⁶²⁶ Taką tezę wysunął m.in. K. Maleczyński, *Bolesław III Krzywousty*, s. 121 i n.

Władysława II. Otóż był on mężem starszej siostry Salomei – Ryczezy. Dodatkowo, jego kuzyn, Otto II, książę ołomuniecki, za żonę pojął kolejną z sióstr – Zofię. Zarówno stronie czeskiej, jak i polskiej, zależało na unormowaniu stosunków politycznych. Nastąpiło to w 1114 r. podczas zjazdu nad rzeką graniczną Nysą Kłodzką. Poprawne stosunki pomiędzy Polską a Czechami zagwarantować miało właśnie małżeństwo Krzywoustego z siostrą żon czeskich książąt. Jakie korzyści miał z tego względu jednak władca Polski? Otóż, poprawiając stosunki dyplomatyczne z cesarstwem, jednocześnie wchodząc w bliskie koligacje z dynastami czeskimi, Bolesław zabezpieczył zachodnią i południową granicę swojego państwa, co otworzyło mu drogę do ekspansji na ziemie terytorialne Pomorza Gdańskiego. Widać w tym miejscu sprawność politycznych decyzji polskiego księcia.

Małżeństwo to zakończyło się wraz ze śmiercią polskiego księcia. Bolesław zmarł w 1138 r., a taki rok podają źródła zarówno polskie jak i obce⁶²⁷. Wydawać by się mogło, że pewne trudności można napotkać przy próbie ustalenia daty dziennej jego zgonu. Otóż zachowały się przekazy aż o trzech datach: 27, 28 i 30 października. Pierwszą z nich podają dwa źródła (*Nekrolog opactwa w Saint-Gilles*⁶²⁸ oraz *Nekrolog opactwa św. Wincentego we Wrocławiu*⁶²⁹), ostatnią zaś jedynie jedno (*Kalendarz katedry krakowskiej*⁶³⁰). Środkowa data, a więc 28 października, przekazały z kolei pozostałe kroniki i roczniki⁶³¹ i ona wydaje się najbardziej prawdopodobna. Nie znamy okoliczności jego zgonu. Co

---

⁶²⁷ Zob. m.in.: *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 58: *MCXXXVIII dux Boleslaus III^{us} obiit V^o Kalendas Novembris*; *Rocznik kapituły poznańskiej*, s. 23: *Cum milleno centeno trinoque deno nec non octavo dux Polonie Boleslaus luce Novembris obiit speculante Kalendas*; *Kanovník Vyšebrodzkyj*, [w:] *Fontes rerum Bohemicarum*, ed. J. Emler, t. II, Praha 1875, s. 229: *Dux Boleslaus obiit*.

⁶²⁸ P. David, *La Pologne dans l'obituaire de Saint Gilles en Languedoc au XIIe siècle*, *Revue des études slaves* 19 (1939), s. 221.

⁶²⁹ *Nekrolog opactwa św. Wincentego we Wrocławiu*, wyd. K. Maleczyński, [w:] MPH s.n., t. 9, z. 1, Warszawa 1971, s. 81.

⁶³⁰ *Kalendarz katedry krakowskiej*, [w:] *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*, wyd. Z. Kozłowska-Budkowa, MPH, t. V, Warszawa 1978, s. 181.

⁶³¹ Zob. m.in.: *Ortliebi Znífaltensis Chronicon*, [w:] MPH, t. II, s. 3; *Necrologium Znífaltense*, [w:] MGH *Necrologia*, ed. F.L. Baumann, t. I, Berlin 1888, s. 263; *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 58.

prawda swoją wizję przedstawił Mistrz Wincenty, jednakże pamiętać należy, że powstała ona ponad sześćdziesiąt lat później⁶³². Został on pochowany w katedrze plockiej⁶³³.

Po śmierci Bolesława Krzywoustego weszła w życie ustawa sukcesyjna, która ustaliła zasady następstwa tronu i wprowadziła podział terytorialny Polski pomiędzy synów księcia⁶³⁴. Małżonka księcia otrzymała tzw. oprawę wdowią, część ziemi łączycyckiej, które po jej śmierci miały zostać włączone do dzielnicy senioralnej. Salomea przeżyła swojego męża o sześć lat. Zmarła 27 lipca 1144 r. Data jej zgonu jest dobrze poświadczona przez źródła. Datę roczną podał m.in. *Rocznik zwiefaltenński większy*⁶³⁵, zaś datę dzienną np. *Nekrolog zwiefaltenński*⁶³⁶. Nie jest znane miejsce jej spoczynku, choć istnieje wielkie prawdopodobieństwo, że została pochowana w jednej z głównych piastowskich nekropolii w katedrze w Płocku⁶³⁷.

---

⁶³² *Magistri Vincentii dicti Kadłubek Chronica Polonorum*, ed. M. Plezia, [w:] MPH s.n., t. 11, Cracoviae 1994, lib. III, s. 118 i nn; szerzej na temat symboliki wizji Mistrza Wincentego zob.: P. Wiszewski, *Piąte koło i złoty dzban, czyli profetyczna wizja w Kronice Kadłubka* (III, 26), [w:] *Causa creandi. O pragmatyce źródła historycznego*, red. S. Rosik, P. Wiszewski, Wrocław 2005, s. 479-495.

⁶³³ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 189.

⁶³⁴ Na temat testamentu Bolesława Krzywoustego zob. m.in.: G. Labuda, *Testament Bolesława Krzywoustego*, [w:] *Opuscula Casimiro Tymieniecki septuagenario dedicata* red. A. Horst, Poznań 1959, s. 171-194; K. Buczek, *Jeszcze o testamencie Bolesława Krzywoustego*, *Przegląd Historyczny* 60 (1969), s. 621-639; J. Spors, *Podział dzielnicowy Polski według statutu Bolesława Krzywoustego ze szczególnym uwzględnieniem dzielnicy senioralnej*, Słupsk 1978; M. Derwich, *Testament Bolesława Krzywoustego w polskiej historiografii średniowiecznej*, [w:] *Acta Universitatis Wratislaviensis* 499, *Historia* 33, red. W. Korta, Wrocław 1980, s. 113-153; H. Łowmiański, *Początki Polski. Polityczne i społeczne procesy kształtowania się narodu do początku wieku XIV*, t. 6, cz. 1, Warszawa 1985, s. 126-152; A. Jureczko, *Testament Krzywoustego*, Kraków 1988; E. Rymar, *Primogenitura zasadą regulującą następstwo w pryncypat w ustanie sukcesyjnej Bolesława Krzywoustego*, *Śląski Kwartalnik Historyczny „Sobótka”* 49 (1994), z. 1-2, s. 1-19; J. Wenta, O „stróżach” testamentu Bolesława Krzywoustego, [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*, t. 8, red. S. Kuczyński, Warszawa 1999, s. 67-112; J. Bieniak, *Statut Krzywoustego*, [w:] *Monarchia Piastów (1038-1399)*, red. M. Derwich, Warszawa-Wrocław 2003; M. Biniaś-Szkopek, *Dzielnica Bolesława Kędzierzawego w testamencie Krzywoustego*, [w:] *Cognitioni gestororum. Studia z dziejów średniowiecza dedykowane Profesorowi Jerzemu Strzelczykowi*, red. D.A. Sikorski, A.M. Wyrwa, Poznań 2006, s. 301-310; J. Dobosz, *Kazimierz II Sprawiedliwy*, wyd. 2, Poznań 2014, s. 11-27; J. Osinski, *Statut Bolesława Krzywoustego*, Kraków 2014; M. Kosonowski, *O ustanie sukcesyjnej Bolesława Krzywoustego w kontrowersyjnym oświeceniu. W związku z pracą Jacka Osńskiego Statut Bolesława Krzywoustego*, *Wydawnictwo Avalon, Kraków 2014*, ss. 271+5 tablic, *Czasopismo Prawno-Historyczne* 67 (2015), z. 2, s. 237-269; M. Cetwiński, J. Matuszewski, *Statut tradycyjnie zwany testamentem, czyli umowa sukcesyjna*, *Studia Iuridica Lublinensia* 25 (2016), z. 3, s. 139-149.

⁶³⁵ *Annales Zwifaltenses Maiores*, wyd. A. Obel, [w:] MGH SS, t. X, s. 56: *Salome ducissa Bolonie obiit*.

⁶³⁶ *Necrologium Zwifaltense*, s. 257.

⁶³⁷ J. Wenta, *Na marginesie dokumentu legata Humbalda z 2 marca 1146 roku dla Trzemeszna*, *Roczniki Historyczne* 53 (1987), s. 113 i n.

Ze związku Bolesława Krzywoustego z Salomeą pochodziło najprawdopodobniej dwanaścioro dzieci, sześciu synów⁶³⁸ i sześć córek⁶³⁹. Ze względu na dużą ilość potomstwa pochodzącego z tego związku, jak również z niepełnych przesłanek źródłowych, w starszej literaturze przyjmowano również możliwość istnienia większej ilości dzieci urodzonych przez Salomeę⁶⁴⁰. Przy obecnym stanie badań możemy jednak stwierdzić, że liczba podana na początku jest ostateczna.

Najstarszym synem Bolesława Krzywoustego, zrodzonym z jego pierwszej żony, księżniczki kijowskiej Zbysławy, był Władysław, obdarzony przez późniejsze źródła przydomkiem „Wygnaniec”⁶⁴¹. Jego filiacja jest dobrze poświadczona przez źródła, jako syna tejże pary wymienia go m.in. Ortlieb⁶⁴², Herbord⁶⁴³ ale też Wincenty Kadłubek⁶⁴⁴. Nie znamy dziennej daty jego narodzenia, jednakże wiemy, że przyszedł na świat w 1105 r.⁶⁴⁵. Jego imię z całą pewnością nawiązuje do jego dziadka ojczystego, księcia Władysława Hermana. Był on też najprawdopodobniej jedynym synem pochodzącym z pierwszego związku Bolesława⁶⁴⁶.

---

⁶³⁸ Byli to zmarli w młodości Leszek i Kazimierz, oraz księżęta: Bolesław IV Kędzierzawy, Mieszko III Stary, Henryk Sandomierski oraz pogrobowiec Kazimierz II Sprawiedliwy.

⁶³⁹ Były to: Ryksa (żona najpierw króla Szwecji Magnusa Silnego, później księcia nowogrodzkiego Włodzimierza Wsiewołodowicza, następnie zaś króla Szwecji Swerker I Starszego), nieznana z imienia córka (narzeczona lub żona Konrada z Plötzkau, margrabiego Marchii Północnej), Gertruda (zakonnica w Zwiefalten), Dobroniega Ludgarda (żona Dytryka, margrabiego Łużyc), Judyta (żona Ottona I, margrabiego Brandenburgii) oraz Agnieszka (żona wielkiego księcia kijowskiego Mścisława Izjasławicza).

⁶⁴⁰ Balzer przyjął, że ze związku tego pochodziły jeszcze dwie córki: Adelajda i Zofia, zob. O. Balzer, *Genealogia*, s. 138-143 i 152-153.

⁶⁴¹ Po raz pierwszy przydomek ten pojawił się w *Kronice Wielkopolskiej*, MPH s.n., t. 8, s. 58.

⁶⁴² *Ortliebi Zwifaltensis Chronicon*, s. 4.

⁶⁴³ *Herbordi Vita Ottonis*, [w:] MPH, t. 2, s. 74.

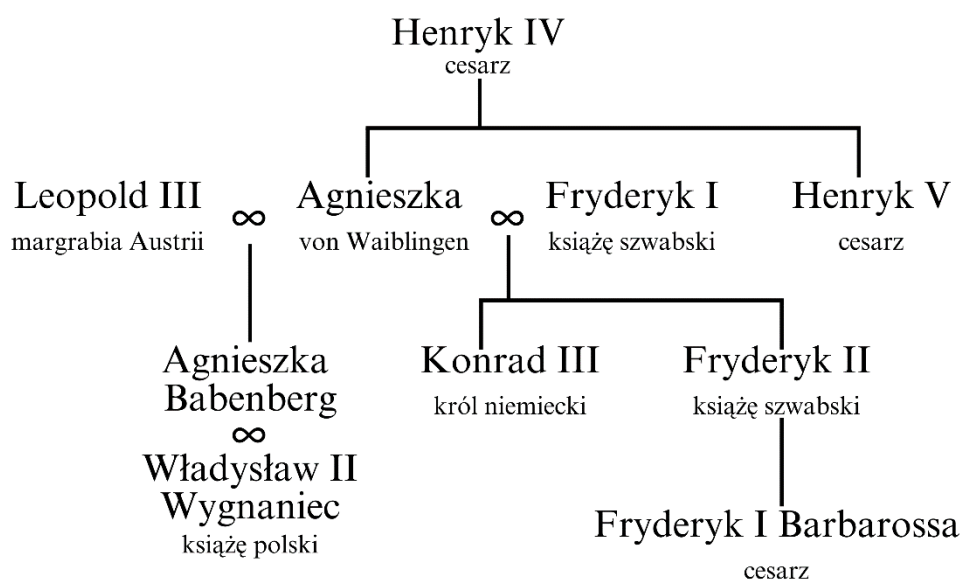
⁶⁴⁴ *Magistri Vincentii dicti Kadlubek*, lib. III, s. 119.

⁶⁴⁵ Taką datę podają wyżej wymienione źródła, ale również *Rocznik świętokrzyski dawny*, s. 773 oraz *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 54.

⁶⁴⁶ We wcześniejszej literaturze istniał pogląd, jakoby ze związku Bolesława Krzywoustego i Zbysławy pochodził jeszcze jeden syn. Wiązało się to z przekazem Galla Anonima, który opisał powrót Krzywoustego z jednej z wypraw na Pomorze, kiedy wspomina o narodzeniu syna między 1107 a 1108 r. (Gall Anonim, s. 110-111: *Sed eum isto gaudio de victoria triumphali exortum est maius gaudium orto sibi filio progenie de regali. Puer autem etate crescat, probitate proficiat, probis moribus augeatur, de patre autem nobis sufficiat, si cepta materia teneatur*). O. Balzer uważał, że kronikarz mógł w tym miejscu wspomnieć o nieznanym potomku Bolesława i Zbysławy, który zmarł w młodości, O. Balzer, *Genealogia*, s. 126. Obecnie przyjmuje się, że kronikarz popełnił błąd i mowa w tym miejscu jest właśnie o Władysławie, najstarszym i jedynym synu pochodzącym z tego związku, M. Dworsatschek, *Władysław II Wygnaniec*, Kraków 2009, s. 23-25.

Poślubił on wywodzącą się z austriackiej dynastii Babenbergów Agnieszkę, córkę margrabiego Austrii Leopolda III Świętego i Agnieszki von Waiblingen. Poprzez swoją matkę była ona niezwykle dobrze skoligacona. Otóż teściowa polskiego księcia była córką cesarza Henryka IV Salickiego oraz siostrą jego następcy, Henryka V⁶⁴⁷. Warto również zaznaczyć, że przed poślubieniem Leopolda III, Agnieszka była żoną księcia szwabskiego Fryderyka Hohenstaufa, a ze związku tego pochodzili m.in. książę Fryderyk szwabski, ojciec cesarza Fryderyka Barbarossy oraz król niemiecki Konrad III⁶⁴⁸. Żona Władysława Wygnańca urodziła się w latach 1108-1111. Taką datę przyjął K. Jasiński i nie ma powodu, aby wątpić w jego ustalenia⁶⁴⁹. Biorąc pod uwagę fakt, że najstarszy syn pochodzący z ich związku narodził się w 1127 r., bardziej prawdopodobne, że przyszła na świat bliżej 1110 r., jednakże nie jesteśmy w stanie określić jednoznacznie konkretnego roku jej narodzin.

**Tabela 13 - Rodzina cesarska Agnieszki Babenberg,
żony Władysława II Wygnańca**

⁶⁴⁷ W. Dworzaczek, *Genealogia*, Warszawa 1959, tabl. 83.

⁶⁴⁸ Tamże.

⁶⁴⁹ K. Jasiński, *Rodowód Piastów Śląskich*, t. 1, Wrocław 1973, s. 40.

Historycy poróżnili się w kwestii datacji tego mariażu. O. Balzer ustalił, że mogło do niego dojść w latach 1125-1127⁶⁵⁰. Podobnie stwierdził K. Maleczyński⁶⁵¹. J. Bieniak z kolei, twierdząc, że zapiska w lubińskiej księdze brackiej pochodzi z lat 1123/1124, wysunął hipotezę, jakoby właśnie w tych latach doszło do mariażu⁶⁵². Na problematyczność ustalenia tejże datacji może wskazywać choćby stanowisko K. Jasińskiego. Tenże uczony na początku poparł O. Balzera⁶⁵³, aby później skłonić się jednak do datacji podanej przez J. Bieniaka⁶⁵⁴. Również obecnie naukowcy nie mogą dojść w tej kwestii do porozumienia. M. Dworsatschek jest skłonny przychylić się do datacji podanej przez J. Bieniaka⁶⁵⁵, z kolei S. Rosik podaje rok 1125 jako pewnik⁶⁵⁶. Biorąc pod uwagę fakt, że władzę w Niemczech Lotar III przejął w 1125 r., jak również przychyłając się do datacji księgi brackiej lubińskiej zaproponowanej przez Bieniaka, datę zawarcia tego sojuszu można przesunąć na lata 1123/1124.

Jakie polityczne uwarunkowania wpłynęły na zawarcie tego sojuszu? K. Maleczyński brał pod uwagę, że mariaż ten miał zapewnić Bolesławowi Krzywoustemu pomoc margrabiego Leopolda III przeciw cesarzowi Lotarowi III⁶⁵⁷. Biorąc pod uwagę fakt, że istnieje duże prawdopodobieństwo na zawarcie sojuszu potwierzonego małżeństwem pomiędzy Władysławem a Agnieszką rok lub dwa lata wcześniej, teza ta wydaje się bezpodstawna. Tenże sam autor stwierdza, że mogło też chodzić o szachowanie od południa Czech, zwłaszcza w kontekście sojuszu niemiecko-czeskiego⁶⁵⁸ i taki domysł staje się wiarygodniejszy. M. Dworsatschek wskazuje, że małżeństwo to wyniosło Władysława na arenie międzynarodowej ponad jego przyrodnych braci⁶⁵⁹. I choć z pewnością miało to miejsce, wszakże mariaż z siostrzenicą cesarza z pewnością podniósł rangę polskiego księcia, raczej nie można doszukiwać się właśnie takich intencji przy aranżacji tego mariażu przez Bolesława Krzywoustego. S.

---

⁶⁵⁰ O. Balzer, *Genealogia*, s. 130.

⁶⁵¹ K. Maleczyński, *Bolesław III Krzywousty*, Wrocław 1975, s. 315.

⁶⁵² J. Bieniak, *Polska elita polityczna XII wieku* (cz. II), [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej*, t. 3, red. S. Kuczyński, Warszawa 1985, s. 57-66.

⁶⁵³ K. Jasiński, *Rodowód Piastów Śląskich*, s. 40.

⁶⁵⁴ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 204.

⁶⁵⁵ M. Dworsatschek, *Władysław Wygnaniec*, s. 41.

⁶⁵⁶ S. Rosik, *Bolesław Krzywousty*, s. 217.

⁶⁵⁷ K. Maleczyński, *Bolesław III Krzywousty*, s. 305.

⁶⁵⁸ Tamże.

⁶⁵⁹ M. Dworsatschek, *Władysław Wygnaniec*, s. 40.

Rosik wskazuje jedynie, że małżeństwem tym Bolesław zacieśniał więzi z cesarstwem⁶⁶⁰. G. Labuda z kolei stwierdził, że po ślubie z Agnieszką Władysław otrzymał pod panowanie Śląsk⁶⁶¹. Jeżeli by zgodzić się z jego założeniem, pogląd Maleczyńskiego o szachowaniu Czech nabiera jeszcze większego sensu.

Datę śmierci pierwородnego syna Bolesława Krzywoustego zanotował pod rokiem *Rocznik kapituły krakowskiej: MCLIX Wladislaus dux Polon(ie) obiit*⁶⁶². Pewnych wątpliwości co do prawdziwości tejże daty nastęrczała lista świadków dokumentu Fryderyka I wystawiona w Turynie 18 sierpnia 1162 r. Występuje w niej mianowicie *Ladizlaus dux Polonorum*⁶⁶³. Jednakże przy obecnym stanie badań naukowcy są zgodni, że doszło w tym zapisie do pomyłki i zamiast imienia *Ladizlaus* powinno być zapisane imię *Bolezlaus*, odnoszące się do najstarszego syna Władysława⁶⁶⁴.

Nie znamy daty rocznej śmierci jego małżonki, ale dwa źródła podały datę dzienną. Nekrolog klasztoru w Klosterneuburgu podaje, iż zmarła ona 25 stycznia⁶⁶⁵, z kolei nekrolog czesko-śląski odnotowuje jej śmierć 24 stycznia⁶⁶⁶. Już K. Jasiński wykazał, że Agnieszka z dużą dozą prawdopodobieństwa zmarła po swoim mężu⁶⁶⁷. Jako argument przemawiający za jego tezą jest fakt, że w zapisce nekrologu czesko-śląskiego jest ona określona jako matka Bolesława, a nie żona Władysława. Gdyby zmarła przed swoim mężem, z pewnością zapis wyglądałby zgoła inaczej. Nie ma możliwości rozstrzygnąć, która data dzienna jest prawidłowa. Należy więc przyjąć, że Agnieszka zmarła 24 lub 25 stycznia między 1157 a 1163 r.⁶⁶⁸

Małżonkowie doczekali się przynajmniej czterech synów: Bolesława I Wysokiego, Mieszka I Płatonogiego, Konrada Laskonogiego i Alberta oraz jednej córki: Ryksy, późniejszej cesarzowej Hiszpanii i hrabiny Prowansji. W tym miejscu należy również wspomnieć, iż w historiografii pojawił się pogląd, jakoby Agnieszka nie była jedyną żoną

---

⁶⁶⁰ S. Rosik, *Bolesław Krzywousty*, s. 217.

⁶⁶¹ G. Labuda, *Korona i infuła. Od monarchii do poliarchii*, Kraków 1996, s. 18.

⁶⁶² *Rocznik kapituły krakowskiej*, s. 54.

⁶⁶³ *Schlesisches Urkundenbuch*, Bd. I, 1. Lf., wyd. H. Appelt, Graz-Köln 1963, s. 24.

⁶⁶⁴ K. Jasiński, *Rodowód Piastów Śląskich*, s. 39; M. Dworsatschek, *Władysław Wyznawca*, s. 189.

⁶⁶⁵ *Necrologia Claustroneoburgensia*, MGH Necrologia, t. 5, s. 10: *Agnes ducissa Polonie, filia marchionis*.

⁶⁶⁶ *Necrologium Bohemo-silesiacum*, wyd. W. Wattenbach, Zeitschrift für Geschichte Schlesiens, t. 5, 1862, s. 110: *Agnes ducissa Polonie, mater Boleslai ducis*.

⁶⁶⁷ K. Jasiński, *Rodowód Piastów Śląskich*, s. 41.

⁶⁶⁸ Na taką datę wskazuje fakt, że pochowana została w klasztorze cysterskim w Pforcie, co może oznaczać, że zmarła przed powrotem swoich synów na Śląsk.

Władysława. Otóż po śmierci margrabianki miał ożenić się z córką Albrechta Niedźwiedzia, noszącą imię Krystyna⁶⁶⁹. Hipoteza ta została dawno odrzucona i trzeba, za Kazimierzem Jasińskim, jasno stwierdzić, że Agnieszka była jedyną małżonką Władysława⁶⁷⁰.

Na zakończenie niniejszej części, trzeba pochylić się jeszcze nad dwoma postaciami. Specjalnie nie mówię tu o małżeństwie, gdyż według wszelkiego prawdopodobieństwa do niego nie doszło. Pod rokiem 1133 *Annalista Saxo* podał informację, że margrabiemu Marchii Północnej Konradowi von Plötzkau „została zaślubiona” córka księcia polskiego⁶⁷¹. Kronikarz nie podaje nam co prawda jej imienia, a przede wszystkim imienia jej ojca, ale z racji chronologii mogła ona być córką tylko Bolesława Krzywoustego⁶⁷².

Historycy podczas interpretacji kronikarskiego zapisu, zaczęli zastanawiać się nad podwójnym użyciem określenia *desponsata fuit*. Zastanawiano się, czy chodzić tu mogło o rzeczywiste małżeństwo, czy jedynie o narzeczeństwo. Ostatecznie sprawę wyjaśnił K. Jasiński, który stwierdził, że „źródło wyraźnie stwierdza, że śmierć Konrada nastąpiła, zanim pojął córkę księcia polskiego za żonę i że zmarł on, podobnie jak jego stryj, w stanie bezzennym”⁶⁷³. Nie trzeba polemizować z poglądem uczonego, biorąc pod uwagę fakt, że w 10 stycznia 1033 r. Konrad zginął raniony strzałą podczas wyprawy z królem niemieckim Lotarem do Italii⁶⁷⁴. W tym wypadku nie może być mowy o małżeństwie, a jeśli już, to zawartym *per procura* i niedopełnionym. Z całą jednak pewnością, nieznaną z imienia córka Bolesława Krzywoustego była narzeczoną Konrada.

---

⁶⁶⁹ Więcej na temat rzekomego mariażu zob. K. Bieda, *W sprawie drugiej żony Władysława Wygnajca*, *Sobótka* 23 (1968), nr 1, s. 106-110.

⁶⁷⁰ K. Jasiński, *Drugie małżeństwo Bolesława Wysokiego i niektóre aspekty koligacji Hohenstaufów z Piastami*, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, t. VI, red. S. Kuczyński, Warszawa 1994, s. 53-61.

⁶⁷¹ *Annalista Saxo*, s. 715: *Conradus, ut fertur, virgo obiit, et eius frater Helpricus duxit viduam Theodorici, comitis de Cateleburch nomine Adbelam, que genuit ei duos filios Bernardum et Conradum marchionem, cui desponsata fuit filia ducis Polanorum*. W późniejszym fragmencie ponownie wspomina o polskiej księżniczce, s. 718: *Conradus de Ploceke post festivos dies in obsequio regis pergens sagitta transfigitur, sicque egregius iuuenis, beu! Immaturo morte obiit. Huic desponsata fuit filia ducis Polanorum, sed antequam duceret eam, ut fama est, impoluitus, ut patruus illius Conradus, de mundo migravit*.

⁶⁷² Wykazał to już O. Balzer, *Genealogia*, s. 151.

⁶⁷³ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 217.

⁶⁷⁴ H. Beumann, *Zur Frühgeschichte des Klosters Hecklingen*, *Mitteldeutsche Forschungen* 50 (1968), cz. 1, s. 282.

Niestety, oprócz tejże wzmianki kronikarskiej nie mamy więcej informacji na jej temat. K. Jasiński wysnuł hipotezę, że mogłaby być ona utożsamiana z innymi, znanymi córkami polskiego księcia i księżnej Salomei: Dobroniegą Ludgardą lub Gertrudą⁶⁷⁵. W pierwszym przypadku, po niedopełnieniu małżeństwa z Konradem, Dobroniega Ludgarda zostałaby małżonką Dytryka, margrabiego dolnołużyckiego. Zachodzi tu jednak rozbieżność w datacji. Biorąc pod uwagę taką opcję, Dobroniega byłaby o wiele starsza od swojego męża. Inna kwestia dotyczy Gertrudy, która w 1039 r. została zakonnicą w Zwiefalten. Jednakże również w tym przypadku jest to tylko i wyłącznie domysł, nie mający żadnego pokrycia źródłowego.

7. MAŁŻEŃSTWA NIEZNANE

Zakres chronologiczny w niniejszej pracy niesie ze sobą pewne problemy. Brak źródeł, lub ich fragmentaryczność dotycząca historii wczesnego władztwa Piastów, wyklucza w niektórych przypadkach możliwość ustalenia konkretnego imienia, filiacji, a czasem nawet kraju pochodzenia małżonek i małżonków Piastów. Dzięki pomocy innych nauk, jak np. numizmatyki czy onomastyki, można trafić na pewien trop i próbować ustalić interesujące nas brakujące informacje, jednakże zawsze będą one miały charakter hipotez i dywagacji. Nie zmienia to jednakże faktu, że nawet w przypadku niewiadomych małżonków, mariaże te były zawierane i w pewien sposób kształtowały lub nawet nadawały tor polskiej polityce zagranicznej w początkowej fazie istnienia państwa. Nie mogły więc one zostać pominięte w niniejszym opracowaniu. Nie należy również w żadnym stopniu umniejszać ich roli względem małżeństw o których mamy więcej informacji.

Mariaż, którego analiza rozpocznie niniejszy fragment pracy znacząco różni się od pozostałych ujętych w tym rozdziale. Znamy wszakże imię żony Piasta i jej filiację. Jednakże wśród badaczy trwają spory o przynależność terytorialną jej ojca, a co za tym idzie, nie możemy jasno określić statusu tego mariażu.

---

⁶⁷⁵ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 253.

Po odesłaniu swojej drugiej żony, nieznaney z imienia Węgierki, Bolesław Chrobry trzeci raz wstąpił w związek małżeński. Z zapisu świadka tamtych wydarzeń, Thietmara, dowiadujemy się, iż: *Tercia fuit Emnildis, edita a venerabili seniore Dobremiro*⁶⁷⁶. Informacja przekazana przez kronikarza wywołała niemalą konsternację wśród historyków. Spowodowane to jest kilkoma czynnikami. Po pierwsze, określił on status teścia Chrobrego jako *venerabili seniore*, co może świadczyć zarówno o tym, że znał go i w jakimś stopniu szanował, ale również że Dobromir był władcą rozległego księstwa, lub takiego, które miało istotne znaczenie w sytuacji politycznej ówczesnej Europy. Po drugie zaś, Thietmar nie podał, jakiego terenu wspomniany przez niego Dobromir był władcą, księciem czy komesem.

Oswald Balzer uważał, że był on księciem jakiegoś bliżej nie określonego ludu na Słowiańszczyźnie północno-zachodniej⁶⁷⁷. Z kolei Stanisław Zakrzewski stwierdził, że był on ostatnim księciem Milczan lub nawet bratem Przybysława, księcia Stodoran⁶⁷⁸. Również Józef Widajewicz widział w nim przedstawiciela dynastii stodorańskiej⁶⁷⁹. Obecnie przeważają dwa poglądy: jedno autorstwa Henryka Łowmiańskiego, drugie zaś Herberta Ludata. Zdaniem pierwszego z nich, Dobromir był ostatnim księciem zależnego od Czech księstwa małopolskiego⁶⁸⁰. Oparł swoją hipotezę na tym, że imię „Emnilda” miało być imieniem chrzestnym nadanym na dworze Mieszka I, nie zaś pochodzącym z niemieckiego kręgu arystokratycznego. Tym samym, jako zięć Dobromira i siostrzeniec władcy czeskiego, ożeniony z dziedziczką księstwa małopolskiego, miał on osiąść w Krakowie bez ingerencji ojca. Hipoteza Łowmiańskiego jest interesująca, jednak nie poparta żadnym źródłem i jak parę lat później stwierdza Kazimierz Jasiński – sugestywna⁶⁸¹. Wydaje się, że zabiegi onomastyczne badacza również można podważyć.

---

⁶⁷⁶ *Kronika Thietmara*, ks. IV, 58(37), s. 225-227.

⁶⁷⁷ O. Balzer, *Genealogia*, s. 38-43.

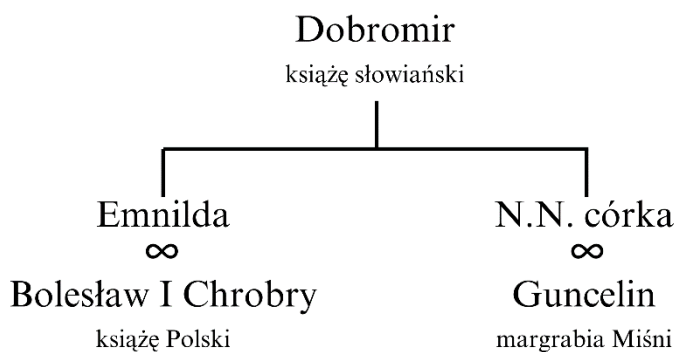
⁶⁷⁸ S. Zakrzewski, *Bolesław Chrobry Wielki*, Warszawa 1925, s. 66.

⁶⁷⁹ J. Widajewicz, *Skąd pochodziła Emnilda, małżonka Bolesława Chrobrego*, *Życie i Myśl* 3/4 (1951), s. 475-485.

⁶⁸⁰ H. Łowmiański, *Bolesław Chrobry w Krakowie w końcu X wieku*, *Małopolskie Studia Historyczne* 4 (1961), z. 3-4, s. 10-12.

⁶⁸¹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 87.

Ludat z kolei widzi w Dobromirze księcia Łużyc i Miłska⁶⁸². Co więcej, badacz snuje domysł, że Emnilda miała siostrę, która została żoną Guncelina, margrabiego Miśni⁶⁸³. Jest to niezwykle interesujące, zważając na dyskusję jaka zawrzała wśród historyków. Mowa tutaj o nazwaniu przez Thietmara Guncelina „bratem” Bolesława Chrobrego⁶⁸⁴. Pojawiły się różne poglądy, m.in. iż Dobrawa przed poślubieniem Mieszka I była żoną Guntera, później została przez niego odesłana i dopiero wtedy wyszła za mąż za księcia polskiego⁶⁸⁵. Dopiero niemiecki badacz Robert Holtzmann wykazał, że *frater* może oznaczać nie tylko „brata”, lecz również „kuzyna” czy „szwagra”⁶⁸⁶. Na tej podstawie Ludat przyjął, że nieznaną z imienia córką Dobromira poślubiła Guncelina i stąd nazwanie go *frater* czyli „szwagier” Bolesława Chrobrego⁶⁸⁷.

Tabela 14 - Hipotetyczne powinowactwo Bolesława Chrobrego i Guncelina, margrabiego Miśni

Na koniec warto przytoczyć jeszcze zdanie Tadeusza Wasilewskiego, który poszedł krok dalej i widział w Dobromirze ostatniego księcia morawskiego i jednocześnie cesarskiego lennika⁶⁸⁸. Badacz oparł swój argument na onomastyce imion

⁶⁸² H. Ludat, *An Elbe und Oder*, s. 288 i n.

⁶⁸³ Tamże.

⁶⁸⁴ *Kronika Thietmara*, ks. V, 18, s. 275: *ut hec fratris suo Guncelino*.

⁶⁸⁵ Wśród innych hipotez warto wymienić również te, które nie miały najmniejszego pokrycia w źródłach i są praktycznie niemożliwe, jednak przez jakiś czas funkcjonowały w literaturze i skłaniały badaczy do wyprowadzania dalszych hipotez: matką Guncelina miała być Oda, druga małżonka Mieszka I, która byłaby żoną Guntera przed ślubem z Mieszkiem; jakoby Guncelin miał być synem nieznaną z imienia siostry Dobrawy; pierwszą żoną Guntera, miała być nieznaną z imienia pierwszą żoną Mieszka I.

⁶⁸⁶ R. Holtzmann, *Die Chronik des Bischofs Thietmar von Merseburg*, wyd. 2, Berlin 1955, s. 231-240.

⁶⁸⁷ H. Ludat, *An Elbe und Oder*, s. 290 i n.

⁶⁸⁸ T. Wasilewski, *Pochodzenia Emnildy, trzeciej żony Bolesława Chrobrego, a genezą polskiego władztwa nad Morawami*, *Kwartalnik Historyczny* 94 (1988), s. 29-47.

Dobromir i Kazimierz⁶⁸⁹ oraz na kontaktach Mieszka II z Morawami. Natomiast wśród ostatnich badaczy warto wymienić też Przemysława Wiszewskiego, który jednoznacznie stwierdza, że rodzina Emnildy wywodziła się z kręgu arystokracji Rzeszy⁶⁹⁰.

Co możemy powiedzieć o pochodzeniu Emnildy? Na przestrzeni dziejów pojawiło się mnóstwo poglądów i hipotez, jednak niektóre z nich zdają się bardziej adekwatne od pozostałych. Na początku warto zaznaczyć, że ojciec Emnildy – Dobromir, był z pewnością władcą chrześcijańskim. Jest to fakt nie do podważenia. W innej sytuacji Thietmar nie nazywałby go *venerabili seniore* i zapewne również do jego córki nie żywiłby szacunku. Jego księstwa należy szukać w sąsiedztwie państwa Mieszka I. Czy była to Małopolska czy tereny połabskie, trudno jednoznacznie stwierdzić, aczkolwiek pogląd Łowmiańskiego, nie oparty na źródłach w żaden sposób, zdaje się słabym przeciwnikiem w stosunku do poglądu wysnutego przez Ludata. Z całą pewnością można również stwierdzić, że Dobromir był skoligacony w jakimś stopniu z arystokracją saską. Na tej podstawie można wytłumaczyć niemieckie pochodzenie imienia jego córki – Emnildy, a także jego wnuczki – Regelindy. W jakim stopniu był on jednak skoligacony trudno powiedzieć. Oczywiście, można przyjąć założenie Ludata, a za nim Wiszewskiego, że małżonka Dobromira pochodziła z tego kręgu, jednakże równie dobrze z saskiej arystokracji mogła pochodzić również np. matka Dobromira. Wszakże nie wiemy nic o pozostałych członkach jego rodziny.

Do mariażu tego doszło z całą pewnością w roku 987 lub 988. W 990 r. przyszedł na świat syn tejże pary, jednak być może nie był on najstarszym dzieckiem pochodzącym z tego związku. Dodatkowo, ślub ten miał zapewne miejsce zaraz po odesłaniu przez Chrobrego nieznaney z imienia Węgierki, jego drugiej małżonki. Rok 988 jest prawdopodobny, jednakże kładłbym nacisk na jego początek oraz na możliwość zawarcia związku jeszcze w końcówce 987 r. Nie możemy rozprawiać na temat politycznych korzyści wynikających z tego mariażu, gdyż tak naprawdę nie wiemy jakimi ziemiami władał późniejszy teść Chrobrego – Dobromir. Fakt, że w późniejszych latach, Bolesław toczył wojny z cesarstwem niemieckim o tereny Milska i Łużyc, może stanowić

---

⁶⁸⁹ Imię Kazimierz dotyczy wnuka Bolesława Chrobrego, syna Mieszka II, który urodził się jeszcze za życia swojego dziadka. Według Wasilewskiego miał mieć tak na imię również brat Emnildy, co tłumaczyłoby według autora pojawienie się pierwszy raz tego imienia w polskiej dynastii.

⁶⁹⁰ P. Wiszewski, *Domus Bolesłai*, s. 385, przyp. 1839.

przesłankę, iż walczył o dziedzictwo swojej trzeciej małżonki, jednakże jest to jedynie hipoteza, która z braku poparcia źródłowego musi pozostać w sferze domysłów.

Nie znamy ani dokładnej daty narodzenia Emnildy, ani daty jej zgonu. Idąc za Kazimierzem Jasińskim, warto zaznaczyć, że skoro w 990 r. Emnilda została matką, jednak mogła nią zostać nawet rok lub dwa lata wcześniej, co kładłoby jej datę narodzin na lata 970-975⁶⁹¹. Tenże badacz wyznaczył również koniec 1016 r. – początek 1017 r. jako daty zgonu księżnej. Jednakże kilka przesłanek może pozwolić lawirować tą datą. Otóż, Thietmar wyraźnie zaznaczył, że Bolesław starał się o rękę Ody, swojej czwartej żony od dłuższego czasu. Poza tym należy również uwzględnić pertraktacje Chrobrego do poślubienia ruskiej księżniczki Przedslawy, zresztą nieudane. Skoro starania o rękę Ody, jak również rozmowy o poślubieniu Przedslawy nastąpiły po śmierci Emnildy, a co do tego nie możemy mieć wątpliwości, zgon trzeciej małżonki Bolesława Chrobrego można przesunąć na rok 1016, a nawet doszukiwać się go rok wcześniej. Nie znamy miejsca jej spoczynku. Najprawdopodobniej została pochowana przy boku męża w katedrze poznańskiej, jednak mogła spocząć również w katedrze gnieźnieńskiej.

Z małżeństwa tego pochodziło przynajmniej pięcioro dzieci. Dwóch synów: Mieszko II, następca ojca na tronie polskim, oraz Otton, którego imię nawiązuje do relacji Chrobrego z cesarzem niemieckim. Również trzy córki: nieznaną z imiennie ksieni, Regelinda, małżonka Hermana, margrabiego Miśni oraz nieznaną z imienia żona księcia ruskiego Świętopelka. Nie możemy jednak jasno stwierdzić, że z tego związku nie pochodziło więcej dzieci, o których ze względu na wczesny zgon nie zachowały się informacje w źródłach.

Jedną z najbardziej tajemniczych postaci w polskich dziejach jest z całą pewnością małżonka Bolesława II Szczodrego. Kronikarze przekazali nam o niej szczątkowe informacje, zaś historycy do dnia dzisiejszego spierają się na temat jej pochodzenia, a nawet imienia. Pierwszy przekaz o niej dał w swoim dziele Gall Anonim, który wspomniał o niej opisując pogrzeb jej syna: *Ad extremum misera mater, cum in urna puer plorandus conderetur, una hora quasi mortua sine vitali spiritu tenebatur, vixque post exequias ab episcopis ventilabris et aqua frigida suscitatur*⁶⁹². Jak widać, kronikarz nie zapisał jakie imię nosiła królewska małżonka, ani z jakiej dynastii mogłaby pochodzić. Kolejną wzmiankę

---

⁶⁹¹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 88.

⁶⁹² *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 29, s. 56.

przekazał o niej dopiero Jan Długosz, jednak temu przekazowi – historycy zgodnie stwierdzili – nie można ufać. Długosz widział w niej Wiaczesławę lub Wiszesławę, spadkobierczynię jakiegoś księcia ruskiego⁶⁹³. Już sam fakt określenia jej jako dziedziczki księcia pochodzącego z dynastii Rurykowiczów budzi podejrzenia – w tej dynastii nie są znane przypadki dziedziczenia przez kobiety. Późniejsze przekazy kronikarskie niestety również nie wnoszą żadnych pewnych informacji⁶⁹⁴.

Przekaz wychowawcy synów Kazimierza Jagiellończyka zakwestionował już Oswald Balzer⁶⁹⁵. Do dnia dzisiejszego historycy spierają się w tej sprawie. Przedstawimy jednakże tylko najważniejsze z nich. Za pierwszą koncepcją, najbardziej bezpieczną, w której badacze powstrzymali się od wskazania jej imienia czy rodowodu, opowiedzieli się m.in. Kazimierz Jasiński⁶⁹⁶, Jan Powierski⁶⁹⁷, Norbert Delestowicz⁶⁹⁸, Grzegorz Pac⁶⁹⁹ czy Krzysztof Benyskiewicz⁷⁰⁰. Druga koncepcja, według której nosiła ona imię Wysesława i była córką Światosława, księcia czernihowskiego, panowała przez jakiś czas w historiografii rosyjskiej⁷⁰¹. Pewien przełom w badaniach, a jednocześnie przyczynek do ponownego przyjrzenia się małżonce Bolesława Szczodrego stanowiła hipoteza wysnuta przez Tomasza Jurka. Badacz ten stwierdził, że zapis w nekrologu benedyktyńskiego klasztoru w szwabskim Zwiefalten, mówiący o śmierci *Agnes regina* pod datą 14 marca odnosi się właśnie do polskiej królowej⁷⁰². Autor próbował udowodnić, że mimo wszystkich rozbieżności zapis ten można właśnie tak odczytać,

---

⁶⁹³ Jana Długosza *Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, t. III-IV, lib. III, s. 94-95.

⁶⁹⁴ Zob. np.: *Kronika polska Marcina Bielskiego. Nowo przez Ioach. Bielskiego syna iego wydana*, Kraków 1597, s. 78; *Kronika polska Marcina Kromera biskupa warmińskiego ksiąg XXX: dotąd w trzech językach, a mianowicie w łacińskim, polskim i niemieckim wydana, na język polski z łacińskiego przełożona przez Marcina z Błażowa Błażowskięgo i wydana w Krakowie w drukarni M. Loba r. 1611*, Sanok 1857, s. 169-170.

⁶⁹⁵ O. Balzer, *Genealogia*, s. 98.

⁶⁹⁶ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 155-156.

⁶⁹⁷ J. Powierski, *Kryzys rządów Bolesława Śmiałego. Polityka i jej odzwierciedlenie w literaturze średniowiecznej*, Gdańsk 1992, s. 56.

⁶⁹⁸ N. Delestowicz, *Bolesław II Szczodry. Tragiczne losy wielkiego wojownika 1040/1042-2/3 IV 1081 albo 1082*, Kraków 2016, s. 340-342.

⁶⁹⁹ G. Pac, *Kobiety w dynastii Piastów*, s. 411-412.

⁷⁰⁰ K. Benyskiewicz, *Mieszko Bolesławowic (1069-1089). Źródła i tradycja historiograficzna*, Kraków 2005, s. 45-52.

⁷⁰¹ Zob. K. Benyskiewicz, *W kręgu Bolesława Szczodrego i Władysława Hermana. Piastowie w małżeństwie, polityce i intrydze*, Wrocław 2010, s. 54-56.

⁷⁰² T. Jurek, *Agnes regina. W poszukiwaniu żony Bolesława Szczodrego*, *Roczniki Historyczne* 72 (2006), s. 95-104.

dotatkowo doszukując się jej pochodzenia z czeskiej dynastii Przemyślidów⁷⁰³. Choć jest to hipoteza bardzo interesująca, przedstawiała by nie tylko imię królowej, ale przede wszystkim jej pochodzenie, to nie została ona zaaprobowana przez innych uczonych⁷⁰⁴.

Trzeba się zgodzić z Benyskiewiczem, który jasno stwierdza, że „postać żony szczodrego władcy, pozostanie, jak sądzę, tajemnicą przeszłości”⁷⁰⁵. Choć badacz ten, mimo iż nie próbował stanąć po jakiegokolwiek stronie, sam również wskazuje, że możliwości jest wiele i przytacza jedną z nich, a mianowicie sojusz polsko-duński⁷⁰⁶. Tak naprawdę, możliwości jest wiele. Małżonka Bolesława Szczodrego mogła wywodzić się z dynastii Rurykowiczów, być spokrewniona z dynastami niemieckimi lub pochodzić z krajów nordyckich. Wątpliwe jest, aby pochodziła z dynastii czeskich Przemyślidów czy węgierskich Arpadów, z dwóch powodów. Po pierwsze nie znamy żadnej przedstawicielki tejże dynastii, a małżeństwo z polskim władcą który został później koronowany, miałyby duże szanse na odnotowanie w kronikach. Po drugie zaś, z obydwoma dynastiami Bolesław miał już koligacje rodzinne – siostra jego ojca była żoną Beli I, zaś jego siostra poślubiła czeskiego księcia Wratysława. Czy mnożenie sojuszy miałyby sens? Oczywiście, nie jest to wykluczone, za przykład mogą choćby posłużyć małżeństwa Kazimierza Odnowiciela i jego siostry Gertrudy z przedstawicielami dynastii Rurykowiczów, jednak zasadnicza różnica polega na tym, że Kazimierz zawierał te sojusze kiedy odbudowywał swoje władztwo i potrzebował silnego sprzymierzeńca, zaś Bolesław odziedziczył kraj odbudowany i znajdujący się w całkowicie innym położeniu politycznym. Opcja ruska, niemiecka lub nordycka wydaje się bardziej prawdopodobna, aczkolwiek nic w tej sprawie nie możemy jasno stwierdzić.

Co do filiacji Bolesława Szczodrego nie ma żadnych przeciwwskazań. Jest on jasno poświadczony jako syn Kazimierza Odnowiciela i Dobroniegi przez dwa źródła: Galla Anonima⁷⁰⁷ i Annalistę Saxo⁷⁰⁸. Imię jakie otrzymał z całą pewnością nawiązuje do

---

⁷⁰³ T. Jurek, *Agnes regina*, s. 102-104.

⁷⁰⁴ Np. G. Pac, *Kobiety z dynastii Piastów*, s. 411-412; K. Benyskiewicz, *W kregu Bolesława Szczodrego*, s. 56 i n; N. Delestowicz, *Bolesław Szczodry*, s. 335-337.

⁷⁰⁵ K. Benyskiewicz, *W kregu Bolesława Szczodrego*, s. 66.

⁷⁰⁶ K. Benyskiewicz, *W kregu Bolesława Szczodrego*, s. 65

⁷⁰⁷ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 19, s. 44: *Postea vero de Rusia nobilem cum magnis divitiis uxorem accepit, de qua filios IIIor unamque filiam, regi Bohemie desponsandam, generavit. Nomina autem filiorum eius hec sunt: Boleslaus, Wladislaus, Mescho et Otto.*

⁷⁰⁸ *Annalista Saxo*, 683: *Kazimir ... procreavit duos filios Vladizlaum et Bolizlaum.*

pradziada – Bolesława Chrobrego. Źródła nie przekazały informacji o jego narodzinach, ale w literaturze przeważa hipoteza o roku 1041 lub 1042 i nie ma przesłanek, żeby się z nią nie zgodzić⁷⁰⁹. Również ustalenie daty i miejsca śmierci polskiego króla przysporzyło polskim badaczom wielu trudności. Najbardziej prawdopodobną datą wydaje się rok 1082 lub 1081⁷¹⁰. Rozważano wiele możliwości⁷¹¹, choć największą popularnością cieszą się te, że Bolesław zmarł na Węgrzech⁷¹², a w późniejszym czasie został przeniesiony do opactwa tynieckiego⁷¹³. Z małżeństwa tego pochodził jeden syn, Mieszko, jednakże istnieje prawdopodobieństwo iż było więcej dzieci, które mogły nie przeżyć okresu niemowlęctwa bądź informacje o nich nie zachowały się w źródłach.

Pozostaje nam do rozstrzygnięcia datacja tego ślubu. Właściwie trzeba się zgodzić z Balzerem, że do mariażu doszło przed 1069 rokiem⁷¹⁴. Właśnie w tym roku na świat przyszedł potomek pary, Mieszko, więc ślub mógł mieć miejsce najpóźniej w 1068 roku. Ustalenie terminu a quo jest niestety bardzo trudne. Kazimierz Jasiński stwierdza, że doszło do niego po śmierci Kazimierza Odnowiciela⁷¹⁵. Wydaje się jednak, że doszło do niego parę lat później. Jeśli przyjąć, że Bolesław urodził się w 1041 lub 1042, to w chwili śmierci swojego ojca miałby około 16/17 lat. Do mariażu doszło zapewne już po objęciu władzy przez niego, może rok lub dwa po śmierci poprzedniego władcy. Za termin a quo można by uznać rok 1060, jednak jest to tylko ogólne stwierdzenie, nie mające żadnych podstaw źródłowych. Nad intencjami zawarcia sojuszu również nie ma zbyt wielu możliwości dywagować. Oczywiście, można zadać pytanie czy małżeństwo to było zaaranżowane przez samego Bolesława, czy też udział w tym miała jego matka, księżna Dobroniega (to by mogło wskazywać na ruskie pochodzenie księżniczki), jednak odpowiedzi na to pytanie zapewne nie poznamy.

---

⁷⁰⁹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 154.

⁷¹⁰ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 155.

⁷¹¹ Zob. np. prace Zofii Kozłowskiej-Budkovej, w tym przede wszystkim *Który Bolesław?* [w:] *Prace z dziejów Polski feudalnej*, Warszawa 1960, s. 83 i n.

⁷¹² Zob. S. A. Sroka, *Genealogia Andegawenów węgierskich*, wyd. 2, Kraków 2015, s. 29. Badacz powołuje się na węgierskie badania, według których jest prawdopodobne, iż Bolesław Szczodry został pochowany w Székesfehérvár.

⁷¹³ M.in. N. Delestowicz, *Bolesław II Szczodry*, s. 292.

⁷¹⁴ O. Balzer, *Genealogia*, s. 98.

⁷¹⁵ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 155.

Kolejny związek, który musimy poddać analizie, jest trudniejszy od dwóch poprzednich z jednego względu. O ile w przypadku Bolesława Szczodrego nie znamy imienia czy pochodzenia małżonki, to w przypadku pierwszego związku Władysława Hermana ciężko powiedzieć, jaki tak naprawdę był jego status. Z całą pewnością jego dwa kolejne małżeństwa miały charakter dynastyczny. Jednakże pierwszy związek budzi kontrowersje do dnia dzisiejszego.

Gall Anonim w swojej kronice wprowadza informacje o partnerce Władysława Hermana przy okazji przedstawienia pochodzącego z tego związku syna: *Igitur Zbigneuus a Wladislauo duce de concubina progenitus*⁷¹⁶. Podobnie mianem nałożnicy określił ją czeski kronikarz Kosmas: *Wlodizlaus dux Polonie habens duos filios, unum de concubina progenitum*⁷¹⁷. Obydwa źródła wskazały tym samym na niedynastyczne pochodzenie Zbigniewa – wszakże mimo że był synem księcia, to nie pochodził z legalnego, poświęconego przez Kościół, związku. Nie dziwi nas podejście kronikarzy, zwłaszcza Galla, w końcu był on kronikarzem działającym na dworze Bolesława Krzywoustego, czyli młodszego, przyrodniego brata Zbigniewa.

W historiografii rozpełtała się dyskusja. Z jednej strony znaleźli się zwolennicy przekazu źródłowego, którzy matkę Zbigniewa określają mianem nałożnicy czy też konkubiny⁷¹⁸. Z drugiej zaś, widzą w niej małżonkę czy też pełnoprawną partnerkę Władysława⁷¹⁹. Gerard Labuda stwierdził, że słabość tego związku polegała przede wszystkim na tym, że Władysław i matka Zbigniewa mieli nierówne pochodzenie⁷²⁰. Z tym stwierdzeniem zgodził się Kazimierz Jasiński, który w enigmatyczny sposób skonstatował, że „Zbigniew był synem Władysława Hermana z jego niepełnoprawnego związku małżeńskiego”⁷²¹. Obecnie w historiografii najczęściej przyjmuje się założenie, że pochodziła ona być może z rodu Prawdziwców, a już z całą pewnością z jakiegoś

---

⁷¹⁶ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. II, rozdz. 4, s. 68.

⁷¹⁷ *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, lib. III, 16, s. 178; *Kosmasa Kronika Czechów*, s. 335.

⁷¹⁸ Oswald Balzer matki Zbigniewa w ogóle nie uwzględnił w swoim dziele: O. Balzer, *Genealogia*, tabl. II nr 15. Tadeusz Grudziński z kolei stwierdził, że aż do ślubu z Judytą czeską Władysław Herman trwał w bezżeństwie: T. Grudziński, *Bolesław Szczodry*, Toruń 1953, s. 38. Takie zdanie przyjmuje w obecnej historiografii również Krzysztof Benyskiewicz, *Książę Polski Władysław I Herman 1079-1102*, s. 73.

⁷¹⁹ Zob. np.: J. Hertel, *Imiennictwo*, s. 130; R. Grodecki, *Zbigniew, książę Polski* [w:] *Studia staropolskie. Księga ku czci Aleksandra Brücknera*, Kraków 1928, s. 73 i n.

⁷²⁰ G. Labuda, *Zbigniew*, SSS, t. 7, 1982, s. 108.

⁷²¹ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 182.

rodu możnowładczego⁷²². Nie będziemy się w tym miejscu rozwodzić nad jej pochodzeniem. Jediną możliwością jaka się nasuwa, są badania onomastyczne nad imieniem Zbigniew, które pierwszy raz pojawiło się w dynastii piastowskiej i z pewnością nie należało do imion dynastycznych. Być może dostał je na cześć swojego dziada, wuja czy innego krewnego ze strony matki. O tym, czy należała ona do rodu Prawdziwów czy Drużynitów przy obecnym stanie badań niestety nie da się dojść. Należy również zaznaczyć, że jest to pierwszy przypadek, kiedy któryś z przedstawicieli dynastii piastowskiej miał przypisaną nałożnicę czy też konkubinę.

Zanim przejdziemy do ustalenia datacji zawarcia tego związku, trzeba jednak pochylić się ponownie nad kwestią jego statusu. Nie zgodziłbym się z Tadeuszem Grudzińskim, że Władysław Herman był beżżenny aż do czasu z ślubu z Judytą czeską. Przyjmując, że narodził się w pierwszej połowie lat 40. XI wieku, ożeniłby się dopiero jako trzydziesto lub czterdziestolatek. Zazwyczaj małżeństwa, czy to dynastyczne czy nie, zawierane były znacznie wcześniej, więc tezę Grudzińskiego można na wstępie obalić. Wydaje się, że związek Władysława z matką Zbigniewa był w jakiś sposób usankcjonowany. Należy zwrócić uwagę, iż według przekazów Zbigniew był zawsze traktowany na równi z Bolesławem Krzywoustym⁷²³. Jeżeli pochodziłby on ze związku z nałożnicą, z pewnością byłoby inaczej. Bardziej prawdopodobne jest to, że związek ten został zawarty w obrządku słowiańskim, nie spełniając wszystkich reguł chrześcijańskich. Istnieje również możliwość, że z tego związku pochodziło więcej dzieci, być może dziewczynki, jednakże zważając na fakt, że pochodziły ze związku który był mezaliansem, oraz że w tamtych czasach pozycja kobiet była marginalizowana, nie zachowały się informacje na ich temat. Zbigniew, z racji swojej płci oraz tego, że był jednak pierwotnym synem księcia, miał jednak o wiele więcej względów.

Nie jest znana data zawarcia tego związku. Stało się to na pewno przed poślubieniem przez Władysława Judyty czeskiej, czyli najwcześniej w 1079 roku. Jednakże biorąc pod uwagę różne fakty, w tym przede wszystkim wiek Zbigniewa, należy przypuszczać, że zostało ono zawarte na wiele lat wcześniej, być może około 1060 roku. Kazimierz Jasiński stwierdza, że mogło do niego dojść przed 1070 rokiem⁷²⁴ i nic nie

---

⁷²² K. Benyskiewicz, *Książę Polski Władysław Herman*, s. 73.

⁷²³ P. Wiszewski, *Domus Bolesłai*, s. 272, przyp. 1229.

⁷²⁴ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 163.

stoi na przeszkodzie, żeby się z tym nie zgodzić. Jednakże datę tę uważałbym raczej za datę końcową. Wydaje się, że do zawarcia związku doszło pomiędzy 1060 a 1070 rokiem. Nie wiadomo czy matka Zbigniewa została odsunięta przez Władysława w chwili jego ponownego ożenku, czy też zmarła tuż przed. Mogła również przeżyć Władysława, mamy tutaj do czynienia z różnymi mniej lub bardziej prawdopodobnymi możliwościami. Co do intencji zawarcia tego związku niestety również nie można zbyt wiele powiedzieć. Nie był to związek dynastyczny, a mezalians pomiędzy księciem a kobietą wywodzącą się najprawdopodobniej z możnowładczego roku. Pamiętać należy, że w chwili trwania tego związku żył starszy brat Władysława, który posiadał męskiego dziedzica, także wydawać się mogło że ciągłość dynastii zostanie zachowana. Być może z tego powodu Władysław nie związał się od razu z przedstawicielką jakiejś dynastii. Nie jest również wykluczone, iż Bolesławowi Szczodremu związek dynastyczny młodszego brata był nie w smak. Potomstwo pochodzące z takiego związku mogło stanowić późniejsze zagrożenie dla niego i jego syna. Niestety, z braku jakichkolwiek informacji w źródłach nie da się potwierdzić żadnej z możliwych hipotez.

O trzeciej córce pochodzącej ze związku Władysława Hermana i Judyty Salickiej również posiadamy znikome informacje. Przekazał je jedynie Anonim tzw. Gall. Według tego kronikarza została ona żoną swojego rodaka⁷²⁵, niestety więcej informacji w jego kronice nie znajdziemy. Właściwie na tej informacji można by było zakończyć wszelkie dywagacje, jednak w historiografii pojawił się pogląd, który wzbudził wiele kontrowersji wśród historyków. W XIX w. wśród historyków niemieckich pojawiła się hipoteza, jakoby żoną Dypolda III, margrabiego Vohburga, Cham i Nabburga, była córka Władysława Hermana nosząca imię Adelajda⁷²⁶. Ponad trzydzieści lat później zwrócił na tę informację uwagę Stanisław Zakrzewski, który stwierdził, że owa Adelajda mogłaby być córką Władysława Hermana lub Zbigniewa⁷²⁷. Poglądowi temu przyjrzała się uważnie Helena Polackówna, która szczególnie dokładnie przeanalizowała przekaz, z którego korzystał Giesebrecht i utożsamiała żonę Dypolda występującą w *Notach* z

---

⁷²⁵ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. II, rozdz. 1, s. 64.

⁷²⁶ W. Giesebrecht, *Beiträge zur Genealogie des bayerischen Adels*, Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften zu München 1 (1870), s. 563 i n. Giesebracht opierał się na *Notae genealogicae Bavaricae*, MGH SS, t. XXIV, s. 76.

⁷²⁷ S. Zakrzewski, *Osynek i Wilten. Przyczynek do poznania związków dynastycznych Bolesława Śmiałego*, RAU 46 (1903), s. 305.

nieznaną z imienia córką Władysława Hermana⁷²⁸. Wyniki jej badań zostały przez część badaczy zaakceptowane i przez pewien czas funkcjonowały w polskiej historiografii⁷²⁹. Przeciw utożsamieniu Adelajdy z polską księżniczką opowiedzieli się m.in. Marek Cetwiński i Janusz Bieniak⁷³⁰. Jak się okazało, historycy negujący fakt, iż córka Hermana poślubiła hrabiego Dypolda mieli rację, a szczegółowo omówił to m.in. Kazimierz Jasiński⁷³¹. Po pierwsze, chodzi o zapis *sue gentis* zastosowany przez Galla Anonima. J. Bieniak stwierdził jasno, że „to ojcowie określali dynastyczną lub rodzinną przynależność córek”⁷³², co automatycznie wskazuje, iż mężem córki Hermana nie mógł być niemiecki przedstawiciel rodu arystokratycznego. Dodatkowo, K. Jasiński zwrócił również uwagę na inny dokument wskazujący na błędą tezę H. Polaczkówny. Otóż Wibald, biski współpracownik Fryderyka Barbarossy, był autorem *Tabula consanguinitatis Friderici I regis et Adelae reginae*, w którym sporządzono tablicę pokrewieństwa wykazującą, że Fryderyk i Adela byli ze sobą spokrewnieni⁷³³. Dypold z Adelajdą doczekał się pięciorga dzieci, w tym Adeli, przyszłej żony Fryderyka Barbarossy. Jak wiemy, małżeństwo to zostało rozwiązane, na podstawie zbyt bliskiego pokrewieństwa: Adela była spokrewniona z Fryderykiem w szóstym stopniu, dotyczącym piątego. Jeśli żona Barbarossy byłaby wnuczką Władysława Hermana, byłaby spokrewniona z Fryderykiem znacznie bliżej, w stopniu czwartym, dotyczącym trzeciego. Jako wnuczka Judyty salickiej, byłaby prawnuczką Henryka III, który był również prapradziadkiem Fryderyka. Można jasno więc stwierdzić, że Adelajda, pierwsza żona Dypolda, nie mogła być córką Władysława Hermana.

Przedstawiając fakty genealogiczne dotyczące trzeciej córki polskiego księcia, możemy się ograniczyć wyłącznie do przekazu Galla. K. Jasiński twierdzi, że urodziła się ona pomiędzy 1091 a 1092 rokiem, wyszła za mąż ok. 1110 roku, a zmarła najwcześniej ok. 1112 roku⁷³⁴. Brak informacji w innych źródłach nie pozwala na dalsze dywagacje i trzeba tezy polskiego badacza uznać za słuszne. Zastanawia jedynie charakter tego

---

⁷²⁸ H. Polaczkówna, *Przyczynek do „Genealogii Piastów”*, Miesięcznik Heraldyczny 11 (1932), s. 85 i n.

⁷²⁹ Np. K. Maleczyński, *Bolesław III Krzywousty*, s. 86; G. Labuda, *Uzupełnienia*, s. 2-5.

⁷³⁰ M. Cetwiński, *Rycerstwo śląskie do końca XIII w. Pochodzenie – gospodarka – polityka*, Wrocław 1980, s. 165; J. Bieniak, *Polska elita polityczna XII wieku*, cz. II, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej*, t. 3, 1985, s. 72.

⁷³¹ K. Jasiński, *Małżeństwa*, s. 59-61; tenże, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 200-201.

⁷³² J. Bieniak, *Polska elita polityczna XII wieku*, s. 72.

⁷³³ K. Jasiński, *Małżeństwa*, s. 60.

⁷³⁴ K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 202.

mariażu. Poślubiając swojego rodaka, doszłoby do mariażu niedynastycznego, co trochę może dziwić, zwłaszcza, że mowa o cesarskiej wnuczce. Może to świadczyć o osłabieniu pozycji Judyty po śmierci swojego męża lub faktu, że przyrodnia siostra Bolesława Krzywoustego wyszła za mąż już po jej śmierci. Małżeństwo to pozostanie niestety jednym z bardziej tajemniczych mariaży zawieranych przez przedstawicieli dynastii Piastów.

Przedstawiciele dynastii Piastów w badanym przez nas okresie wchodzili w związki małżeńskie trzydzieści razy. Bazując na podanych wyżej informacjach, nasuwa się wniosek, że mariaże te były zawierane układane zgodnie z panującym w ówczesnych czasach rozkładem sił geopolitycznych. Związki zawierane z przedstawicielami dynastii Arpadów, Rurykowiczów, Przemyślidów, czy z dynastami niemieckimi lub skandynawskimi, zawsze były uzależnione od faktu, z kim dany władca utrzymywał poprawne stosunki, z kim chciał wejść w nowe układy, głównie przeciwko jakiemuś sąsiadowi, lub też z której strony swojego terytorium potrzebował wsparcia. Najwięcej małżeństw, bo aż po osiem, Piastowie zawarli z przedstawicielami książęcych i hrabiowskich rodów niemieckich oraz z członkami dynastii Rurykowiczów. O ponad połowę mniej, bo jedynie po trzy razy, wchodzili w związki z przedstawicielami dynastii Arpadów, Przemyślidów i dynastów skandynawskich. Trzeba również wspomnieć o czterech małżeństwach, o których nie możemy zbyt dużo powiedzieć, gdyż nie posiadamy odpowiednich informacji.

Ze względu na skąpy materiał źródłowy, ale również biorąc pod uwagę realia panujące w średniowieczu, nie można mówić o „małżeństwach z miłości”. I choć można przyjąć, że niektóre z tych mariaży były udane i małżonkowie cieszyli się wzajemnym szacunkiem (np. Bolesław Chrobry i Emnilda), to nie można zapomnieć, że były one wcześniej aranżowane, a ich głównym celem było zazwyczaj zawiązanie nowego sojuszu i przesunięcie układu sił na mapie geopolitycznej Europy Środkowej. Taka sama praktyka dotyczyła małżeństw zawieranych przez przedstawicieli sąsiednich dynastii panujących. Przemyślidzi, Rurykowicze czy Arpadzi wstępowali w związki małżeńskie z tymi dynastami, z którymi zawarcie sojuszu mogło zaprocentować w przyszłości i przynieść wymierne korzyści. Aranżowanie małżeństw swoich, czy też swojego

potomstwa, było nieodłącznym elementem polityki prowadzonej przez średniowiecznych władców.

ROZDZIAŁ III

ANALIZA PORÓWNAWCZO-STATYSTYCZNA

1. POTOMSTWO

Do rozbicia dzielnicowego związku małżeńskie zawierało dwudziestu przedstawicieli dynastii Piastów: jedenastu mężczyzn i dziewięć kobiet. Określenie liczby potomstwa w przypadku Piastów i Piastówien z pierwszych stu pięćdziesięciu lat istnienia dynastii nie jest do końca możliwe. Niestety, nie dysponujemy materiałem źródłowym, który przekazałby nam szczegółowe informacje o ilości potomstwa polskich dynastów. Problem ten nie dotyczy rzecz jasna jedynie państwa polskiego, a wszystkich dynastii. Księgi metrykalne, jak również inne źródła ilustrujące problem dzietności każdej rodziny, pojawiają się dopiero pod koniec XVI w.⁷³⁵ Musimy więc posiłkować się tym co z tego okresu mamy, a więc rocznikami i kronikami. Większość z nich podaje nam jednak informacje o potomstwie które przeżyło okres niemowlęctwa i najczęściej odegrało jakąś rolę w dziejach dynastii⁷³⁶. Śmiertelność noworodków w omawianym okresie była niezwykle wysoka, co wiązało się z wieloma czynnikami jak np.: złymi warunkami sanitarnymi, niskim poziomem wiedzy medycznej czy młodym wiekiem rodzających matek. Antropolodzy i demografowie określili, że śmiertelność wśród dzieci do siódmego roku życia w średniowieczu wynosiła niemal 30%⁷³⁷. Biorąc

---

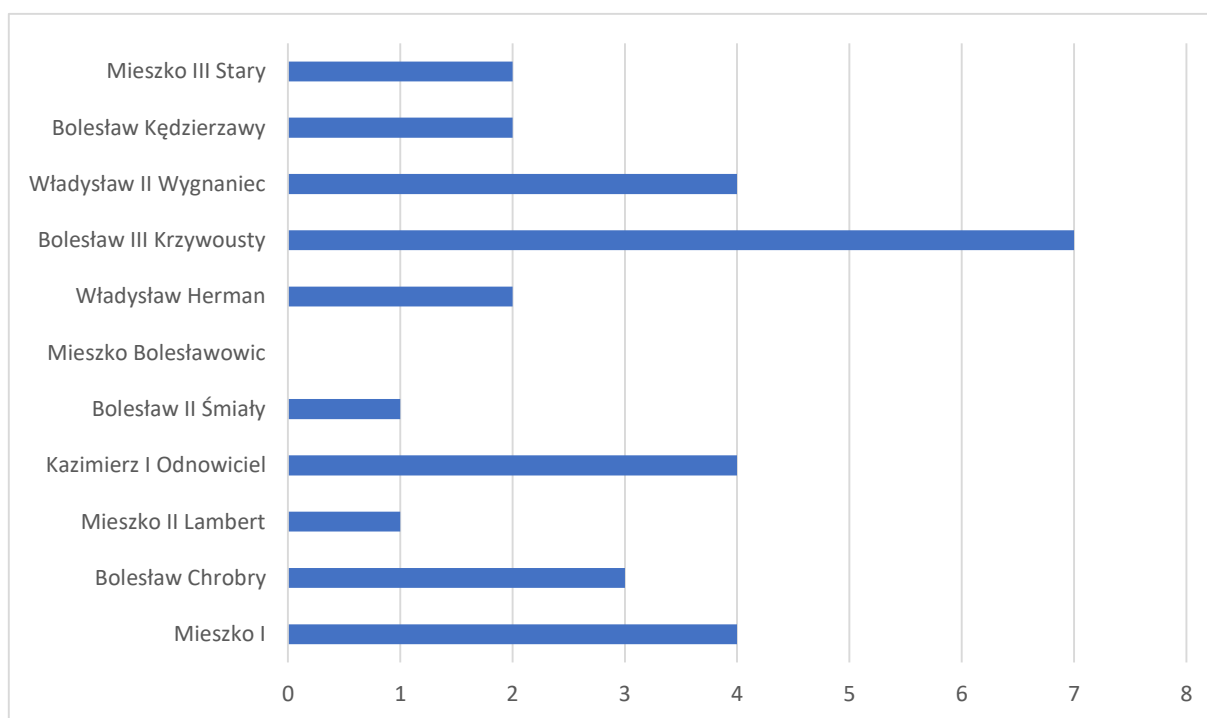
⁷³⁵ Księgi metrykalne w kościele rzymskokatolickim zostały wprowadzone w XVI w. w wyniku uchwał soboru trydenckiego. Więcej na ten temat zob.: J. Kurpas, *Początki ksiąg metrykalnych*, Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne 2 (1961), z. 1-2, s. 6-42; *Księgi metrykalne i stanu cywilnego w archiwach państwowych w Polsce*, oprac. A. Laszuk, Warszawa 2003; *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński, polski. T. IV/1 (1511-1870). Lateran V, Trydent, Watykan I*, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2007.

⁷³⁶ Oczywiście zdarzały się wyjątki, kiedy to np. informowano o narodzinach dziecka, które zmarło wcześniej, przy okazji zgonu jego matki w położu. W przypadku dynastów polskich o dzieciach zmarłych w pierwszym etapie życia można mówić dopiero w okresie popiastowskim, np. Elżbieta Bonifacja, córka Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagielly, czy Olbracht, syn Zygmunta Starego i Bony Sforzy.

⁷³⁷ Więcej na temat śmiertelności dzieci zob.: M. Delimata, *Dziecko w Polsce średniowiecznej*, Poznań 2004, tu szczególnie podrozdział „Śmiertelność dzieci i jej przyczyny” s. 42-56.

pod uwagę powyższe dane, jak również specyfikę dostępnych źródeł nie może dziwić, że kronikarze nie odnotowywali narodzin wszystkich dzieci. Wydaje się niemal pewne, że książęta, księżne i królowie z dynastii Piastów posiadali większą ilość potomstwa niż przekazały nam kroniki i roczniki.

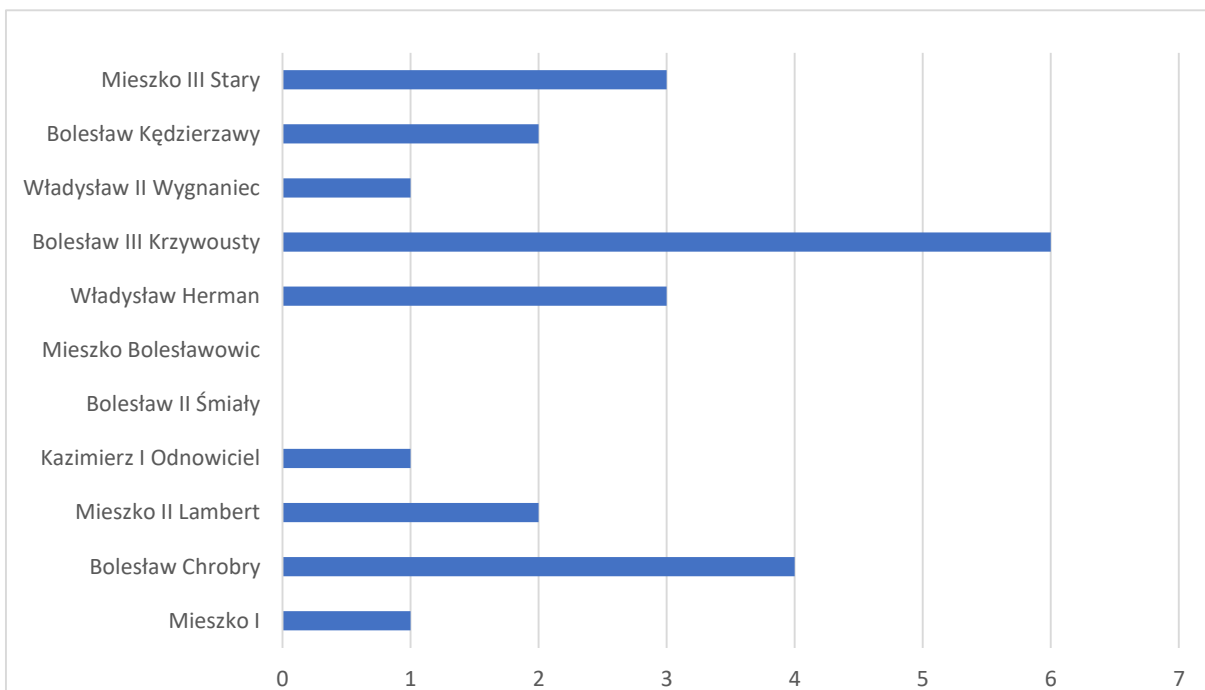
W badaniu liczby potomstwa interesujących nas Piastów i Piastówien uwzględniono ogólną liczbę dzieci przypadających na każdego przedstawiciela dynastii, bez względu na ilość zawartych małżeństw. Poza tym, uwzględniono jedynie potomstwo pochodzące ze związków zawartych do rozbitcia dzielnicowego, czyli do 1138 r., co najbardziej widać na przykładzie księcia Mieszka III Starego, dla którego wzięto pod uwagę jedynie dzieci pochodzące z jego pierwszego małżeństwa⁷³⁸. Co ważne, uwzględniono jedynie potomstwo, co do którego istnienia jesteśmy pewni. Nie zawarto więc domniemych potomków lub tych których istnienie jest wielce dyskusyjne⁷³⁹.

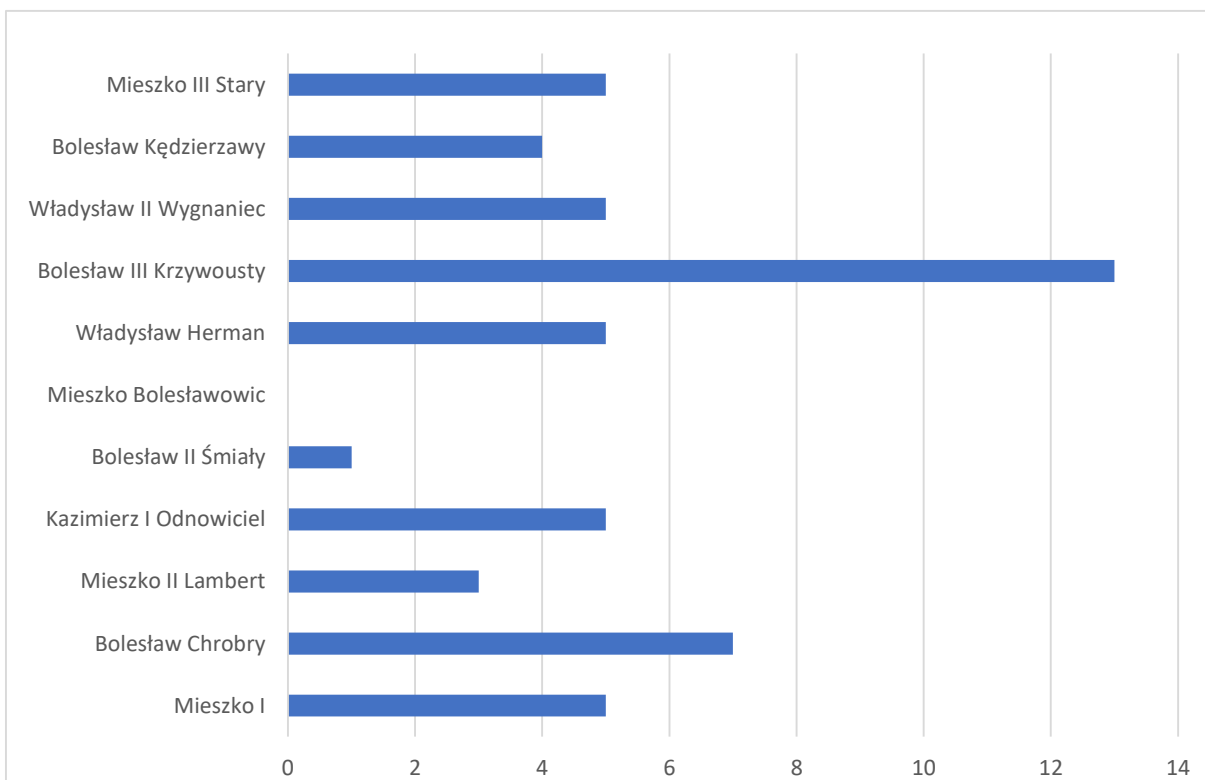
Tabela 15 - Potomstwo męskich przedstawicieli dynastii Piastów – potomstwo płci męskiej.

⁷³⁸ Po śmierci swojej pierwszej żony Elżbiety węgierskiej, Mieszko III poślubił Eudoksję, córkę wielkiego księcia kijowskiego Izaśława II, z którą spłodził trzech synów: Bolesława, Mieszka i Władysława oraz dwie córki: Salomeę i Anastazję.

⁷³⁹ Podobnego zestawienia dokonała Małgorzata Delimata, jednakże badaczka oparła się głównie na informacjach podanych przez Oswalda Balzera, co doprowadziło do zwiększenia ilości potomstwa niektórych Piastów, zob. M. Delimata, *Dziecko w Polsce*, s. 42-44.

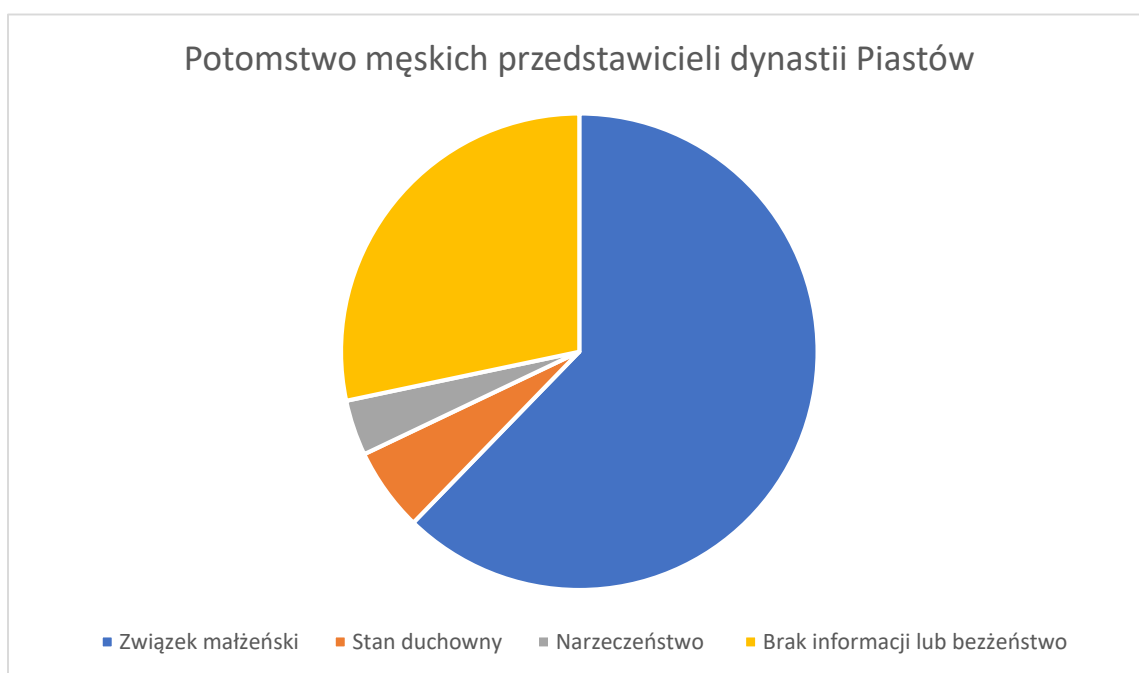

**Tabela 16 – Potomstwo męskich przedstawicieli dynastii Piastów
– potomstwo płci żeńskiej.**

Tabela 17 - Potomstwo męskich przedstawicieli dynastii Piastów.

Przedstawiona wyżej tabela (tab. 3.) ukazuje, że największej liczby potomstwa doczekał się Bolesław Krzywousty (13) i Bolesław Chrobry (7). Najmniej zaś, co stanowi swoisty wyjątek Bolesław Śmiały (1), który według źródeł doczekał się tylko jednego syna. Żadnego potomka z kolei nie pozostawił po sobie jego syn, Mieszko Bolesławowic, co wiąże się oczywiście z jego przedwczesnym zgonem. Średnio, interesujący nas mężczyźni przedstawiciele dynastii Piastów doczekali się 4,81 potomka, co stanowi dość wysoką medianę, zwłaszcza jeśli chodzi o czasy średniowiecza. Z informacji jakie posiadamy wynika, że częściej rodzili się mężczyźni (30) niż kobiety (23).

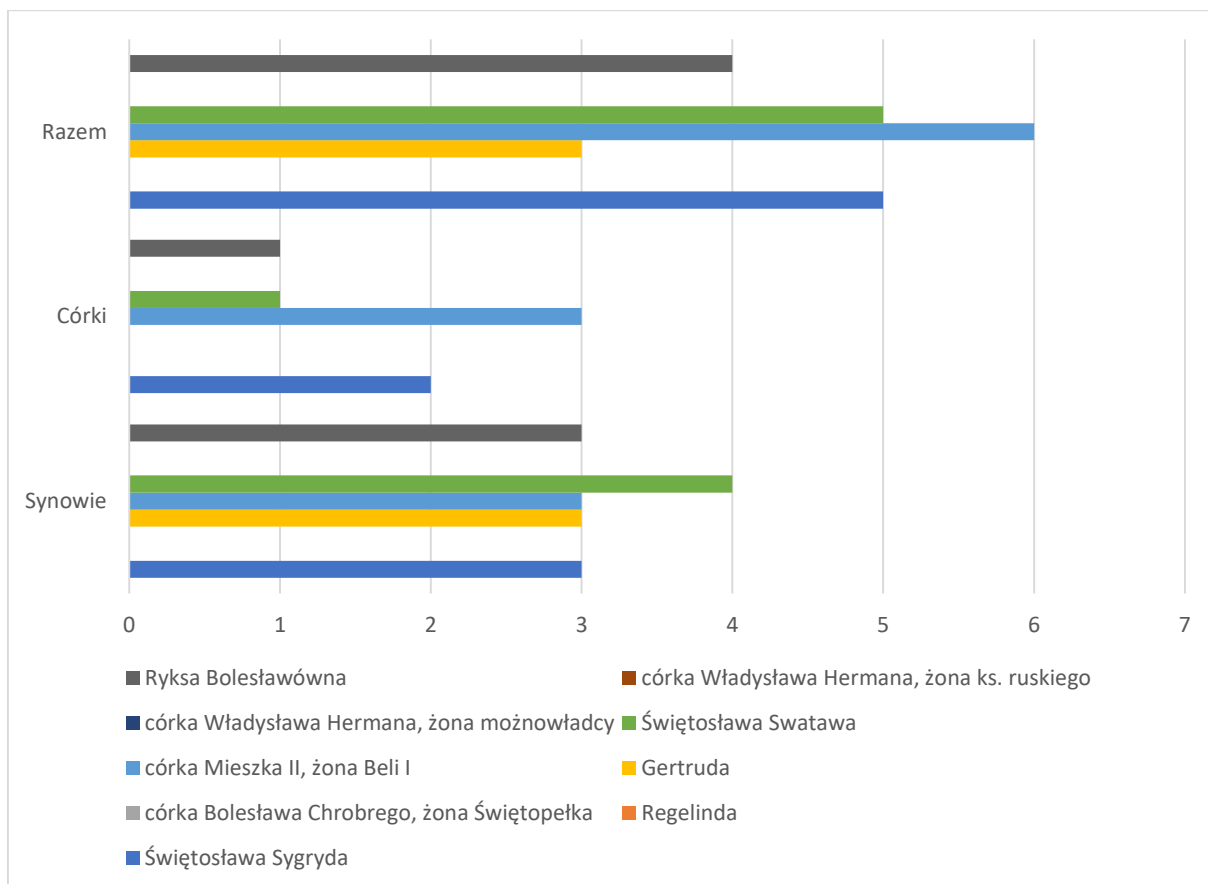
Tabela 18 - Potomstwo męskich przedstawicieli dynastii Piastów – informacja o małżeństwach lub wstąpieniu w stan duchowny

Uzupełnieniem powyższych informacji może stanowić fakt, że ponad połowa potomstwa pochodzącego od męskich przedstawicieli dynastii Piastów (33, czyli 56,6%) wstąpiła w związki małżeńskie. Z pozostałych 20 osób nie posiadamy informacji o jakimkolwiek mariażu, oprócz dwóch osób w przypadku których mowa jedynie o narzeczeństwie⁷⁴⁰ oraz trzech osób które wstąpiły w stan duchowny. Zastanawiające jest dlaczego jedynie trzy osoby z pośród 53 zostały przeznaczone do stanu duchownego⁷⁴¹.

⁷⁴⁰ Mowa o Matyldzie, córce Bolesława Chrobrego i nieznannej z imienia córce Bolesława Krzywoustego.

⁷⁴¹ Jedynie trzy kobiety zostały przeznaczone do stanu duchownego. Były to: nieznaną z imienia córką Bolesława Chrobrego, ksieni w nieznanym klasztorze benedyktynek, Agnieszka, córka Władysława

Fakt ten jest niezwykle intrygujący, gdyż oddawanie młodszego potomstwa do stanu duchownego było tendencją niezwykle popularną w innych rodach panujących⁷⁴². Mamy co prawda informacje, że dwóch Piastów zostało mnichami, jednakże porzucili oni stan duchowny. Co ciekawe, mowa tu o dwóch pierwotnych synach, mianowicie Bezprymie, synu Bolesława Chrobrego oraz Zbigniewie, synu Władysława Hermana.

Tabela 19 - Potomstwo Piastówien

Z dziewięciu Piastówien, które zawarły związki małżeńskie, aż cztery z nich (Regelinda, żona Świętopelka kijowskiego oraz dwie córki Władysława Hermana) nie pozostawiły po sobie potomstwa, lub nie posiadamy żadnych informacji na ten temat.

Hermana, opatka w Gandersheim a następnie w Kwedlinburgu oraz Gertruda, córka Bolesława Krzywoustego, która została zakonnice w Zwiefalten.

⁷⁴² Za przykład może tu posłużyć potomstwo Ezzona i Matyldy, siostry cesarza Ottona III. Para doczekała się dziesięciorga dzieci, z czego aż siedmioro wstąpiło w stan duchowny (Herman był arcybiskupem Kolonii, Teofano przełożoną opactwa w Essen i Gerresheim, Adelajda w Nivelles, Jadwiga w Neuss, Matylda w Dietkirchen i Villich, Zofia w Moguncji, Ida w Kolonii i Gandersheim). Pozostała trójka wstąpiła w związki małżeńskie (Ludolf, Otto II i Rycheza, żona Mieszka II Lamberta).

Najwięcej dzieci doczekała się nieznana z imienia córka Mieszka II ze związku z Belą I węgierską (6), a zaraz po niej Świętosława Sygryda (5) oraz Świętosława Swatwa (5). W odróżnieniu od męskich przedstawicieli dynastii Piastów średnia jest tutaj o wiele bardziej zaniżona, gdyż według obliczeń Piastówny doczekały się średnio 2,55 potomstwa. Podobnie jak w przypadku mężczyzn, kobiety z tego rodu doczekały się większej ilości męskiego potomstwa (16) niż żeńskiego (7). Zaznaczyć jednak trzeba, że dane te zapewne są wielce zaniżone. Głównym tego powodem jest fakt, że nie posiadamy szczegółowych informacji o rodzinie córek Władysława Hermana. Nie wiemy kim był książę ruski poślubiony jeden z córek, ani tajemniczy polski możnowładca, mąż drugiej z Piastówn. Wydaje się wysoce prawdopodobne, że pozostawiły po sobie potomstwo. Podobne dywagacje mogą dotyczyć Świętosławy Sygrydy czy Gertrudy Mieszkówny. Skąpość źródeł na temat ich potomstwa, każe nam domniemywać, że doczekały się większej ilości dzieci. Warto w tym kontekście zaznaczyć, że spośród 23 potomków Piastówn jedynie trójka z nich nie wstąpiła w związki małżeńskie⁷⁴³, a z tej trójki tylko o dwóch osobach nie da się powiedzieć czegoś więcej. Z pozostałego potomstwa synowie odegrali w większości znaczącą rolę w historii, zaś córki poślubiły przedstawicieli ważniejszych ówczesnie rodów⁷⁴⁴. Fakt ten jest kolejną przesłanką, aby móc domniemywać, że przedstawicielki dynastii Piastów doczekały się większej ilości potomstwa, jednakże ich istnienie nie zostało zaznaczone na kartach kronik i roczników.

---

⁷⁴³ Byli to Bolesław, ks. ołomuniecki, syn Świętosławy Swatawy, oraz Mikołaj i Bolesław, synowie Ryksy Bolesławówny.

⁷⁴⁴ Warto w tym miejscu wspomnieć choćby: Estrydę Malgorzatę, córkę Świętosławy Sygrydy, której syn Swen był założycielem dynastii Estridsenidów; Helenę, córkę Beli I, królową Chorwacji; Judytę, córkę Świętosławy Swatawy, żonę Wiprechta z Grójca oraz Zofię, córkę Ryksy Bolesławówny, królową Danii, matkę m.in. dwóch królów Danii, królowej Szwecji oraz królowej Francji.

Piastówna	Syn	Tytuł
Świętosława Sygryda	Olaf I Skötkonung	Król Szwecji
	Harald II Svensson	Król Danii
	Kanut Wielki	Król Anglii, Danii i Norwegii
Gertruda	Świętopelk II Michał	Książę połocki, nowogrodzki, turowski, Wielki książę kijowski
	Jaropelk Piotr	Książę woliński i turowski, tytularny król Rusi
	Mścisław	Książę nowogrodzki i połocki
Nieznana z imienia córka Mieszka II, żona Beli I	Gejza I	Król Węgier
	Władysław I Święty	Król Węgier
	Lambert	Książę nitrzański
Świętosława Swatawa	Borzywoj II	Książę czeski
	Władysław I	Książę czeski
	Sobiesław I	Książę czeski
Ryksa Bolesławówna	Kanut V	Król Danii

Tabela 20 - Męskie potomstwo Piastówien

2. DŁUGOŚĆ ŻYCIA

Dla pierwszych przedstawicieli dynastii Piastów określenie długości ich życia zdaje się zadaniem niewykonalnym. W większości przypadków nie znamy dokładnych dat narodzin lub zgonów. Część informacji można wywnioskować analizując kilka źródeł i metodą porównawczą zaufać konkretnej dacie (tak np. w przypadku daty narodzin Bolesława Chrobrego). W rzeczywistości, długości życia Piastów możemy być pewni jedynie w pięciu przypadkach:

1. Mieszka II Lamberta, urodzonego w 990 r., zmarłego w 1034 r.;
2. Kazimierza Odnowiciela, urodzonego w 1016 r., zmarłego w 1058 r.;
3. Mieszka Bolesławowica, urodzonego w 1069 r., zmarłego w 1089 r.;
4. Bolesława Krzywoustego, urodzonego w 1086 r., zmarłego w 1138 r.;
5. Władysława Wygnańca, urodzonego w 1105 r., zmarłego w 1159 r.

Do tej liczby można dołożyć jeszcze Bolesława Chrobrego, którego datę narodzin z wielką prawdopodobnością należy upatrywać na rok 967, zaś data zgonu zachowała się do naszych czasów (1025 r.). Z tych sześciu osób najdłużej żył Bolesław Chrobry, choć nie przekroczył nawet 60 lat. Najkrócej z kolei Mieszko, syn Bolesława Śmiałego, choć przyczyny jego śmierci są kwestią dyskusyjną.

W przypadku pozostałych Piastów możemy określić jedynie przybliżony wiek jakiego dożyli. Rekordzistkami są z pewnością Gertruda, córka Mieszka II Lamberta oraz Świętosława Swatawa, córka Kazimierza Odnowiciela. Według wszelkiego prawdopodobieństwa pierwsza z nich zmarła w wieku ok. 83 lat, zaś druga ok. 80. W przypadku mężczyzn z pewnością prym wiedzie pod tym względem Mieszko III Stary, który zmarł w wieku ok. 77 lat. Następny byłby dopiero Władysław Herman, jednak władca zmarł w okolicach 60 roku życia. Zaznaczyć też trzeba, że w kilku przypadkach nie możemy określić nawet przybliżonych lat życia (dotyczy to np. Mieszka, Świętopelka i Lamberta, synów Mieszka I z drugiego związku z Odą, córki Bolesława Chrobrego poślubionej księciu ruskiemu czy dwóch córek Władysława Hermana). Co ważne, z badanego okresu mamy informację jedynie o trzech Piastach zmarłych w dzieciństwie:

Ottonie, synu Kazimierza Odnowiciela oraz Leszku i Kazimierzu, synów Bolesława Krzywoustego.

Należy jeszcze wspomnieć, iż nie wszyscy Piastowie zmarli z przyczyn naturalnych, takich jak podeszły wiek, choroby czy przy porodzie w przypadku kobiet, co znacznie zaniżyłoby średnią życia. Z badanego okresu znamy kilka przypadków nienaturalnych zgonów męskich przedstawicieli Piastów, o których wiemy ze źródeł. Nieznany z imienia brat Mieszka I, według Widukinda, miał zginąć w bitwie podczas walk z wielmożą saskim Wichmanem⁷⁴⁵. Zamordowani zostali z kolei pierworodny syn Bolesława Chrobrego Bezprym⁷⁴⁶ oraz syn Bolesława Śmiałego Mieszko, który według relacji Galla Anonima został otruty⁷⁴⁷. Istnieje dość duże prawdopodobieństwo, że w sposób nienaturalny zmarło jeszcze trzech Piastów: najmłodszy z synów Bolesława Chrobrego Otto⁷⁴⁸, Bolesław II Śmiały⁷⁴⁹, a także syn Władysława Hermana Zbigniew⁷⁵⁰.

3. IMIENICTWO

Zagadnienie imiennictwa w rodzie Piastów jest podejmowane niemalże przy każdej większej pracy poświęconej danemu przedstawicielowi czy przedstawicielce tejże dynastii. Kwestia nadawania imion wśród Piastów ma też swoją ogólną tradycję

---

⁷⁴⁵ *Widukindi monachi Corbeiensis*, s. 1935.

⁷⁴⁶ *Annales Hildesheimenses*, s. 98.

⁷⁴⁷ *Galli Anonymi Cronicae*, ks. I, rozdz. 29, s. 55.

⁷⁴⁸ Informacje o zamordowaniu Ottona przez swojego dworzanina podane przez Wipona odnoszą się najprawdopodobniej do Bezpryma, aczkolwiek należy podejrzewać że również Otto został zamordowany, zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 124.

⁷⁴⁹ Bolesław II Śmiały zmarł w niewyjaśnionych okolicznościach, przypuszcza się że został otruty lub zamordowany, K. Jasiński, *Rodowód*, s. 154.

⁷⁵⁰ Wiadomo, iż Zbigniew został oślepiiony, nie mamy jednak dokładnej informacji, czy w wyniku tego zdarzenia zmarł. Praktycznie do tej pory trwa dyskusja na ten temat wśród historyków.

badawczą⁷⁵¹. W badanym okresie możemy poświęcić uwagę 43 Piastom – 18 kobietom i 25 mężczyznom⁷⁵².

Zanim przejdziemy do analizy imiennictwa we wczesnym okresie panowania dynastii Piastów, musimy zwrócić uwagę na jedną rzecz. Największą dyskusję oscylującą wokół imiennictwa piastowskiego możemy zaobserwować na przykładzie imienia pierwszego historycznego władcy Polski – Mieszka I. Choć imię zostało zapisane w X w. aż w pięciu źródłach (Widukind, Żywot św. Udalryka z Augsburga, dwie noty nekrologiczne oraz *Dagome iudex*), a w XI w. w trzech kolejnych (Thietmar, Brunon z Kwerfurtu oraz w Pasji św. Wojciecha nieznanego autora), badania nad znaczeniem, pochodzeniem, czy prawidłowym brzmieniem jego imienia trwają do dzisiaj. Interpretacji podejmowali się nie tylko historycy, ale również językoznawcy czy slawiści. Ich badania są niezwykle cenne i wniosły wiele dodatkowych informacji, przyczyniających się do rozwoju dyskusji i możliwości budowania nowych koncepcji rzucających światło na początki pierwszej polskiej dynastii⁷⁵³. Dyskusję w tym temacie

---

⁷⁵¹ Za najważniejsze prace o charakterze ogólnym należy z pewnością uznać: S. Kętrzyński, *O imionach piastowskich do końca XI wieku*, „Życie i myśl” 1951, nr 5-6, s. 680-735; J. Hertel, *Imiennictwo dynastii piastowskiej we wczesniejszym średniowieczu*, Warszawa-Poznań-Toruń 1980; K. Mosingiewicz, *Imię jako źródło w badaniach genealogicznych*, [w:] *Genealogia – problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym*, red. J. Hertel, Toruń 1982, s. 72-81; G. Labuda, *O imionach książąt pierwszych polskich dynastii*, [w:] tegoż, *Studia nad początkami państwa polskiego*, t. II, Poznań 1988, s. 5-82; tenże, *O najstarszych imionach dynastii piastowskiej*, [w:] *Biedni i bogaci. Studia z dziejów społeczeństwa i kultury ofiarowane Bronisławowi Geremekowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, red. M. Aymard i in., Warszawa 1992, s. 261-272; K. Jasiński, *Dokumentacyjne funkcje imion w średniowieczu (na przykładzie dynastii piastowskiej)*, [s:] tenże, *Prace wybrane z nauk pomocniczych historii*, Toruń 1996, s. 142-155; G. Pac, *Kobiety w dynastii Piastów*, Toruń 2013, tu szczególnie rozdział „Kobiety a imiennictwo piastowskie” s. 485-569.

⁷⁵² Są to wszystkie osoby urodzone do 1138 r. W zestawieniu ujęta została również trójka dzieci Władysława II Wygnança – Bolesław, Mieszko i Ryksa.

⁷⁵³ Zob. m.in.: A. Brückner, *O Piaście*, Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności 35 (1898), s. 350; L. Schulte, *Ist die Namensform Mieszko berechtigt? Eine quellenmäßige Untersuchung*, Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens, Bd. 50, 1916, s. 68-119; R. Holtzmann, *Böhmen und Polen im 10. Jahrhundert. Eine Untersuchung zur ältesten Geschichte Schlesiens*, [in:] Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens, Bd. 52, 1918, s. 1-37; W. Semkowicz, *Geneza imienia „Mieszko” z historycznego punktu widzenia*, [w:] *Inter arma. Zbiór prac ofiarowanych prof. Kazimierzowi Nitschowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin (1 II 1944) przez przyjaciół, kolegów i uczniów*, Kraków 1946, s. 67-84; J. Otrębski, *Imiona pierwszej chrześcijańskiej pary książęcej w Polsce*, *Slavia Occidentalis* 18 (1947), s. 85-125; S. Respond, *Uwagi polemiczne o Mieszku, Masłanie i Dąbrówce*, *Onomastica* 1 (1955), nr 1, s. 168-185; J. Dowiat, *Metryka chrztu Mieszka I i jej geneza*, Warszawa 1961; M. Fenikowski, *Z cyklu Polonia antiquissima restituta. O właściwą postać imienia Mieszko*, *Poradnik Językowy* 288 (1971), z. 4, s. 231-245; A. Bańkowski, *Imiona przodków Bolesława Chrobrego u Galla Anonima (Rozważania etymologiczne)*, *Onomastica* 34 (1989), s. 103-138; A. Bogucki, *Kilka uwag o imieniu Mieszka I*, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, t. 10, red.

podsyłał również wspomniany wyżej dokument *Dagome iudex*, który rzucił światło na rzekomą możliwość istnienia drugiego imienia tegoż dynasty, nadanego podczas chrztu⁷⁵⁴.

Zwróćmy uwagę najpierw na mężczyzn. W tymże okresie najczęściej przedstawiciele nosiło imię Mieszko (7) i Bolesław (5). Nie może ten stan rzeczy dziwić, w końcu są to imiona pierwszych przedstawicieli dynastii. Imię Mieszko pojawiło się już w trzech pierwszych pokoleniach rodu. Nosił je pierwszy znany przedstawiciel dynastii, jego syn pochodzący z drugiego małżeństwa oraz wnuk. W późniejszych latach imię Mieszko pojawiało się niemalże w każdym pokoleniu. Imię Bolesław, które pojawiło się w dynastii za czeskim pośrednictwem⁷⁵⁵, stało się w międzyczasie najpopularniejszym imieniem wśród Piastów⁷⁵⁶. Imiona które nadano więcej niż jeden raz to Kazimierz (3), Władysław (2) i Otto (2). Co ciekawe, dwa z nich: Kazimierz i Władysław, również były później nadawane wśród Piastów. Z kolei imię Otto, oprócz syna Bolesława Chrobrego i syna Kazimierza Odnowiciela, już ani razu nie pojawiło się w polskiej pierwszej dynastii. Pozostałe imiona w badanym okresie pojawiły się tylko raz. Dwa z nich: Henryk i Leszek,

---

S.K. Kuczyński, Warszawa 2004, s. 9-18; P. Urbańczyk, *Mieszko Pierwszy Tajemniczy*, Toruń 2012, s. 167-190; D.A. Sikorski, *Mieszko Pierwszy Tajemniczy i jeszcze bardziej tajemnicza metoda historiograficzna*. Roczniki Historyczne 79 (2013), s. 183-203; M. Balowski, *Měšek nebo Dago, Dobrava nebo Doubravka – jména prvního polského vládce a jeho české manželky*, Bohemistika 19 (2019), nr 2, s. 181-193.

⁷⁵⁴ Dyskusja w tym temacie zob. np.: H. Łowmiański, *Imię chrzestne Mieszka I*, *Slavia Occidentalis* 19 (1948), s. 230-261; M. Rudnicki, *Dagome iudex*, [w:] *Studia linguistica in honorem Thaddaei Lehr-Splawiński*, red. T. Milewski, J. Safarewicz, F. Sławski, Kraków 1963, s. 247-248; J. Hertel, *Problem dwuimienności u Piastów we wcześniejszym średniowieczu (do potomstwa Bolesława Krzywoustego włącznie)*, *Onomastica* 24 (1979), s. 125-142; S. Rospond, *Genealogia Piastów w świetle imiennictwa*, Rozprawy Komisji Językowej [Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego] 13 (1982), s. 211; G. Labuda, *Rzekome drugie imię Mieszka I w kronice Anonima Galla*, [w:] *Munera philologica et historica Mariano Plezia oblata*, red. J. Safarewicz, K. Rymut, K. Weyssenhoff-Brożkowska, J. Wyrozumski, Wrocław-Warszawa-Gdańsk-Łódź 1988, s. 95-107; K.T. Witczak, *Polonia Antiqua. Głos w dyskusji nad imieniem chrzestnym Mieszka I*, *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 51 (1995), s. 195; A. Pobóg-Lenartowicz, *Imię chrzestne Mieszka I. O próbie nowego spojrzenia na genezę chrztu Polski*, [w:] *Rola chrystianizacji w kształtowaniu się państwowości polskiej. Materiały z sesji naukowej odbytej w Opolu w dniu 20 kwietnia 1996*, red. B. Cioch, Opole 1996, s. 9-19; K. Łukasiewicz, *Polski książę Mieszko Lambert czy król polski Mieszko II Lambert? Nowe spojrzenie na Dagome iudex i Calendarium Merserburgense*, *Slavia Antiqua* 51 (2010), s. 119-126; D.A. Sikorski, *O najnowszym synu Mieszka I – Mieszku Lambertcie*, *Slavia Antiqua* 52 (2011), s. 163-168; P. Nowak, *Rzekome drugie imię Mieszka I w Dagome iudex*, *Przegląd Historyczny* 103 (2012), z. 2, s. 358-364; W. Banasik, *Dagomea Mieszko*, *Slavia Antiqua. Rocznik poświęcony starożytnościom słowiańskim* 54 (2013), s. 21-60.

⁷⁵⁵ Imię Bolesław nosił ojciec Dobrawy – Bolesław Srogi oraz jej brat – Bolesław Pobożny.

⁷⁵⁶ W okresie panowania dynastii Piastów nosiło je aż 45 przedstawicieli tego rodu.

były często nadawane późniejszym Piastom. Reszta, a więc Bezprym, Lambert, Świętopelk i Zbigniew nie pojawiły się już ani razu w tym rodzie.

Całkowicie inaczej sytuacja wygląda przy analizie żeńskich imion. Żadne z imion w badanym okresie nie pretenduje do miana imienia dynastycznego, nadawanego często w rodzie, jak to było w przypadku Mieszka czy Bolesława. Imiona Agnieszka, Gertruda, Ryksa i Świętosława zostały nadane w dwóch przypadkach, z czego ostatnie z nich nie nosiła już żadna późniejsza Piastówna. Imię Gertruda w późniejszych czasach nosiły jeszcze dwie osoby, Ryksa trzy, jedynie Agnieszka może pretendować do miana imienia dynastycznego, gdyż nadano je jeszcze 18 razy. Pozostałe imiona, czyli Regelinda, Matylda, Dobroniega i Judyta, do rozbitcia dzielnicowego nadano tylko raz, z czego trzy pierwsze nie pojawiły się w dynastii Piastowskiej już ani razu.

Największą różnicą przy analizie męskich i żeńskich imion przedstawicieli Piastów do 1138 r. jest fakt, że znamy wszystkie imiona mężczyzn, jednakże aż w sześciu przypadkach nie znamy imienia kobiet⁷⁵⁷. Wynika to z paru czynników. Po pierwsze, podkreślana już nie raz skąpość źródeł. Po drugie, pewna liczba córek piastowskich w ogóle nie została odnotowana przez źródła (prawdopodobnie o wiele większa liczba niż w przypadku piastowskich synów). Z kolei te Piastówny, które zostały uwiecznione przez kronikarzy, częściej wspomniane były w przypadku ich mariaży dynastycznych, niż po prostu ich istnienia. Przy analizie żeńskich imion warto zwrócić uwagę również na praktykowany w średniowieczu zwyczaj zmiany imienia po zamążpójściu. Grzegorz Pac wymienia parę takich przykładów, np. Emma, córka księcia normandzkiego Ryszarda I, która po ślubie z angielskim władcą przyjęła anglosaskie imię Elgifu, czy Gunhilda, córka Kanuta Wielkiego, która po ślubie z Henrykiem III zmieniał imię na Kunegunda⁷⁵⁸. Przykładów takich w historii jest o wiele więcej, ale dla nas najbardziej interesującym jest fakt, że również wśród kobiet pochodzących z dynastii Piastów możemy mówić o takich przypadkach.

---

⁷⁵⁷ Piastówny z badanego okresu, których imienia nie znamy to: dwie córki Bolesława Chrobrego (żona Świętopelka kijowskiego i ksieni), córka Mieszka II Lamberta (żona Beli II), dwie córki Władysława Hermana (żona księcia ruskiego i polskiego możnowładcy), oraz córka Bolesława Krzywoustego (narzeczona Konrada z Płockowa).

⁷⁵⁸ G. Pac, *Kobiety w dynastii Piastów*, s. 486-488.

Pierwszą z nich jest córka Mieszka I, której imię jest ogólnie dyskusyjne, aczkolwiek w obecnej historiografii panuje ogólne stwierdzenie, że jej słowiańskie imię brzmiało Świątosława. Po wyjeździe do Skandynawii występowała częściej pod imieniem Sygryda (Sigrid) lub nawet z przydomkiem Storrada (dumna). Drugą Piastówną, która po ślubie przyjęła inne imię była imienniczka poprzedniej, córka Kazimierza I Odnowiciela. Po mariażu z księciem czeskim Wratysławem II była ona znana w Czechach jako Swatawa. Obydwa przypadki da się wytłumaczyć choćby brzmieniem oryginalnego imienia, które w kraju czeskim czy państwach skandynawskim mogło po prostu sprawiać trudności w wymowie. Nie dziwi więc fakt, że kobiety te przyjęły imię bardziej odpowiadające w nowych państwach. Kwestię podwójnego imienia w przeszłości rozpatrywano również przy córce Bolesława Chrobrego, która poślubiła margrabiego Hermana – Regelindzie. Obecnie jednak przyjmuje się, że imię to mogła rzeczywiście nosić Piastówna, a zostało jej nadane po jakiejś krewnej pochodzącej z rodziny jej matki.

Nadawane imiona często były zapożyczane z sąsiednich dynastii, a to głównie za sprawą małżeństw. Kobiety, wzniając się w nową dynastię, wносиły onomastyczne naleciałości właśnie w postaci imion nadawanych im dzieciom. Również w dynastii Piastów możemy mówić o takich przypadkach. Bolesław Chrobry swoje imię otrzymał za pośrednictwem swojej matki, czeskiej księżniczki Dobrawy, w której rodzie to imię pojawiło się już wcześniej. Jego córka, Matylda, imię otrzymała po siostrze matki, margrabianki Ody. Również w późniejszych latach spotykamy się z podobną tendencją. Jednakże trzeba zaznaczyć, że również Piastówny wносиły swoje imiona rodowe do nowych dynastii. Za przykład może tu posłużyć choćby Ryksa, córka Bolesława Krzywoustego, której syn pochodzący z jej trzeciego małżeństwa dostał imię po swoim macierzystym dziadku.

W badanym okresie możemy mówić o zapożyczeniach imiennych z dynastii niemieckich, Przemyślidów i Rurykowiczów⁷⁵⁹. Jedynie jedno imię być może przybyło wraz z węgierską księżniczką (Bezprym). Ani razu nie możemy mówić o skandynawskim

---

⁷⁵⁹ Warto zwrócić uwagę na opinię Jacka Hertla, który stwierdził, że powtarzalność imion w słowiańskich domach panujących we wczesnym średniowieczu wiązała się z recepcją obcych wzorców obyczajowych, związaną z przyjęciem chrześcijaństwa, por.: J. Hertel, *W sprawie dziedziczności słowiańskich imion osobowych*, [w:] *Słowianie w dziejach Europy. Studia historyczne ku uczczeniu 75 rocznicy urodzin i 50-lecia pracy naukowej profesora Henryka Łowmiańskiego*, red. J. Ochmański, Poznań 1974, s. 55-61.

pochodzeniu któregokolwiek z imion piastowskich. Wynika to jednak z faktu że Piastowie wydawali swoje córki za skandynawskich dynastów, sami jednak nie poślubiali przedstawicielek duńskich, szwedzkich czy norweskich rodów panujących. Zaznaczyć jeszcze trzeba imiona o rodowodzie słowiańskim, np. Kazimierz czy Zbigniew. O ile drugie z nich pojawiło się tylko raz w dynastii, do pierwsze zyskało w międzyczasie status imienia dynastycznego.

Oprócz powiązań dynastycznych warto zwrócić uwagę również na inne aspekty towarzyszące nadawaniu imion piastowskim dzieciom. Kult św. Lamberta spowodował pojawienie się tego imienia w polskim rodzie panującym⁷⁶⁰. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku córki Mieszka II, które zyskała imię dzięki kultowi św. Gertrudy⁷⁶¹. Kwestie religijne, zwłaszcza w początkowej fazie kształtowania się dynastii, odgrywały niezwykle ważną kwestię. Poza tym niektórzy Piastowie, jak np. syn Bolesława Chrobrego Otto, otrzymali swoje imię na część ważnego politycznego sojusznika, w tym przypadku niemieckiego cesarza Ottona III⁷⁶².

Dodatkową różnicą jest również fakt, że o ile w przypadku mężczyzn możemy mówić od samego początku o jakiejś tradycji nadawania imion po znanych przodkach (Mieszko, Bolesław itd.)⁷⁶³, o tyle w przypadku kobiet takiej zasady tak naprawdę nie ma. Uwagę zwrócił na to m.in. Grzegorz Pac, który przywołuje również zdanie amerykańskiej mediewistki Constance B. Bouchrad: „w każdym pokoleniu, dodawane były zawsze nowe imiona [żeńskie]. Tak więc, kobieta która wyszła za karolińskiego króla, mogła do końca pozostać w pewnym sensie obcą dla swego męża, ale dla swego syna była zawsze częścią jego rodziny. Ów syn często nadawał imię swej matki jednej ze swych córek. Tym samym imię kobiety stawało się imieniem „karolińskim” nie w pokoleniu, w którym owa kobieta wyszła za Karolinga, ale w następnej generacji.”⁷⁶⁴

---

⁷⁶⁰ Ścisły związek kultu św. Lamberta z początkami Kościoła i dynastii w Polsce sugerował już Stanisław Kętrzyński, S. Kętrzyński, *O imionach piastowskich*, s. 629-639.

⁷⁶¹ Św. Gertruda była patronką klasztoru w Nivelles, której opatką była siostra matki Gertrudy, Ryczezy – Adelajda. J. Hertel, *Imiennictwo*, s. 143.

⁷⁶² Niektórzy badacze dopuszczają również możliwość, iż cesarz mógł trzymać dziecko do chrztu, zob. J. Hertel, *Imiennictwo*, s. 111 – tam pełniejsza literatura.

⁷⁶³ O imionach dynastycznych, czy raczej tradycji imion dynastycznych w rodzie Piastów możemy mówić od drugiej połowy XI w. por.: K. Mosingiewicz, *Imię jako źródło...*, s. 74-77.

⁷⁶⁴ C.B. Bouchard, *Patterns of women's names in royal lineages, ninth-eleventh centuries*, *Medieval Prosopography* 9 (1988), No. 1, s. 11-12, cyt. za: G. Pac, *Kobiety w dynastii*, s. 510.

Mimo iż Bouchard swoją hipotezę odnosi do dynastii Karolingów, sprawdza się ona w przypadku pozostałych europejskich dynastii. Imiona kobiet wchodzących poprzez mariaż do danej dynastii stawały się w następnych pokoleniach imionami poniekąd dynastycznymi, często nadawanymi późniejszym przedstawicielkom rodu.

4. POLITYKA DYNASTYCZNA

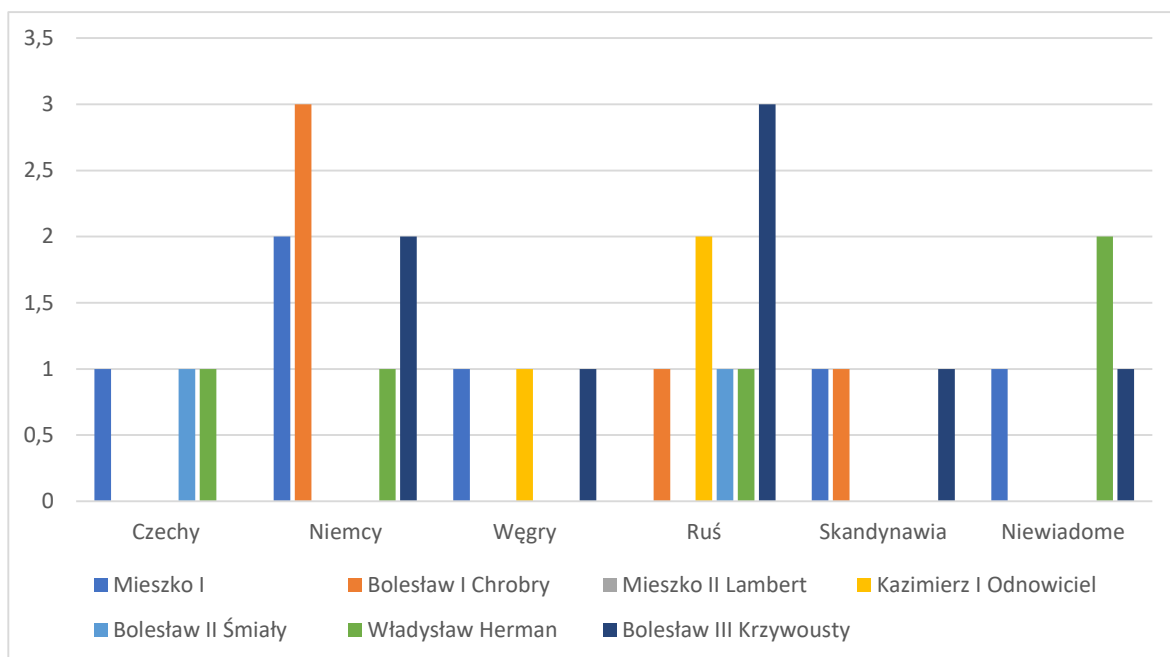
Przemysław Wiszewski w swojej pracy zadał pytanie: „czy związki małżeńskie zarówno Piastów, jak i Piastówien mogą wpisywać się w nurt jakiejś tradycji rodzinnej?” Na pytanie to nie ma jednoznacznej odpowiedzi. I choć badacz stwierdza potem, że z jednej strony można się doszukiwać takiej tradycji, z drugiej nie do końca jest ona możliwa uwzględniając ówczesne realia⁷⁶⁵, odpowiedź wymaga głębszej analizy.

Z przedstawionej poniżej tabeli wynika, że najwięcej mariaży dynastycznej członkowie dynastii Piastów zawarli z przedstawicielami arystokracji niemieckiej oraz Rurykowiczami, panującymi w Rusi Kijowskiej. Do takich wniosków doszedł już Kazimierz Jasiński i nie sposób wchodzić z jego zdaniem w polemikę⁷⁶⁶. Wynika z niej również, jak dynamiczny i nierówny jednocześnie wymiar przyjmowały kierunki polityki dynastycznej. Warto zauważyć, że przy równej liczbie ośmiu mariaży z dynastiami niemieckimi i Rurykowiczami, później możemy mówić jedynie o trzech małżeństwach z pozostałymi dynastiami: Arpadami, Przemyślidami, dynastiami skandynawskimi i trzema niewiadomego pochodzenia.

---

⁷⁶⁵ P. Wiszewski, *Domus Bolesłai*, s. 384.

⁷⁶⁶ K. Jasiński, *Rodowód*, s. 155.

Tabela 21 - Kierunki polityki dynastycznej Piastów.

Za rządów Mieszka I i Bolesława Chrobrego największe znaczenie dla prowadzenia ich polityki wydają się mieć związki z przedstawicielami niemieckiej arystokracji. W sumie zawarto tych ślubów pięć⁷⁶⁷, o jednym z pewną dozą ostrożności można mówić w kontekście orientacji politycznej na Rzeszę⁷⁶⁸ oraz jedno przyrzeczone, które jednakże nie doszło do skutku⁷⁶⁹. Następnie, dwa małżeństwa zostały zawarte pomiędzy córką Mieszka I, Świętosławą Sygrydą, a dynastami skandynawskimi – najpierw królem Szwecji wywodzącym się z dynastii Englingerów, Erykiem Zwycięskim, zaś po jego śmierci z królem Danii i Norwegii z dynastii Skjoldungów, Swenem

⁷⁶⁷ Z dynastii niemieckich, głównie rządzących Marchiami graniczącymi z Polską pochodzili: Oda, córka Dytryka, druga małżonka Mieszka I, nieznana z imienia córka Rygdaga, druga żona Bolesława Chrobrego, Herman, mąż Regelindy, jego siostra Oda, która została czwartą żoną Bolesława Chrobrego oraz Rycheza, córka palatyna Ezzona i siostrzenica cesarza Ottona III.

⁷⁶⁸ Mowa o Emnildzie, córce Dobromira. Choć w niniejszym opracowaniu jej związek z Bolesławem Chrobrym zakwalifikowany został do związków enigmatycznych, z dużą dozą prawdopodobieństwa można uznać, że Dobromir lub jego małżonka należeli do rodzinnego kręgu arystokracji niemieckiej.

⁷⁶⁹ Niedopelniony w gruncie rzeczy był związek Matyldy, najmłodszej córki Bolesława Chrobrego pochodzącej z jego czwartego małżeństwa, z księciem szwabskim Ottonem ze Schweinfurtu.

Widłobrodym. Za czasów dwóch pierwszych władców piastowskich zawarto jedynie pojedyncze mariaże z dynastią Przemyślidów⁷⁷⁰, Arpadów⁷⁷¹ i Rurykowiczów⁷⁷².

Następnie dochodzi do swoistego impasu w polityce dynastycznej. Przez okres sprawowania rządów przez Mieszka II Lamberta, a więc w latach 1025-1034, nie zawarto ani jednego dynastycznego ślubu. Wynikało to z kilku powodów, m.in. dlatego, że dzieci obecnego monarchy były w zbyt młodym wieku aby było można planować ich mariaże, jak również dlatego że król był skonfliktowany ze swoimi braćmi, Bezprymem i Ottonem, którzy starali się przejąć ster rządów w kraju⁷⁷³, a jego siostry były już wydane za mąż. Poza tym sytuacja w kraju za czasów jego rządów wyglądała dramatycznie, o czym świadczyć może fakt, że po przegranych bitwach Mieszko II skupił się jedynie na obronności swojego kraju. Po jego śmierci doszło w kraju do reakcji pogańskiej, buntu możnowładców i najazdu księcia czeskiego Brzetysława. Dopiero po powrocie jego jedyne syna, Kazimierza zwanego później Odnowicielem, można mówić o odnowieniu polityki dynastycznej Piastów.

O ile za czasów Mieszka I i Bolesława Chrobrego prym wiodły mariaże z przedstawicielami dynastii niemieckich, o tyle od czasów Kazimierza Odnowiciela sytuacja ta diametralnie się odwróciła. W krótkim czasie po powrocie do Polski następcą Mieszka II nawiązał stosunki polityczne poświadczone dwoma mariażami z

---

⁷⁷⁰ Malżeństwo Mieszka I i Dobrawy Przemyślidki, córki Bolesława I Srogiego, księcia Czech, zob. K. Jasiński, *Dynastyczne mariaże czesko-polskie ze szczególnym uwzględnieniem okresu do końca XI wieku*, Rocznik Muzeum w Gliwicach 10 (1994), s. 11-23.

⁷⁷¹ Malżeństwo Bolesława Chrobrego z nieznanego imienia księżniczką węgierską, pochodzącą najprawdopodobniej z dynastii Arpadów. Więcej o tym malżeństwie K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 85-86; B. Śliwiński, *Bezprym*, s. 43 i n.; P. Urbańczyk, *Bolesław Chrobry – lew ryczący*, s. 45.

⁷⁷² Malżeństwo nieznaney z imienia córki Bolesława Chrobrego z Świętopelkiem I, wielkim księciem kijowskim.

⁷⁷³ Więcej na temat kryzysu w monarchii Piastów w latach 30. XI w., jak również buncie braci Mieszka II zob. m.in.: Z. Wojciechowski, *W sprawie rewolucji pogańskiej w Polsce w r. 1037*, [w:] tegoż, *Studia historyczne*, Warszawa 1955, s. 141-155; T. Grudziński, *Uwagi o genezie rewolucji w Polsce za Kazimierza Odnowiciela*, Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu 18 (1952), s. 92-93; J. Bieniak, *Państwo Mieclawa. Studium analityczne*, Warszawa 1963 (wyd. 2, Warszawa 2010); D. Borawska, *Kryzys monarchii wczesnopiastowskiej w latach trzydziestych XI wieku: studia*, Warszawa 1964 (i nowe wydanie); H.J. Lang, *The Fall of the Monarchy of Mieszko II Lambert*, *Speculum* 49 (1974), No. 4, pp. 623-639; Z. Górczak, *Bunt Bezpryma jako początek tzw. Reakcji pogańskiej w Polsce*, [w:] *Nibil superfluum esse: studia z dziejów średniowiecza ofiarowane profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 111-121; A. Barciak, *Kryzys lat trzydziestych XI wieku w historiografii polskiej*, [w:] *Kościół, kultura, polityka w państwie pierwszych Piastów*, red. W. Graczyk, J.M. Marszalska, W. Falkowski, L. Zygnier, Warszawa-Ciechanów 2016, s. 53-64.

Rurykowiczami. Pierwszy z tych ślubów dotyczył samego księcia z córką Włodzimierza Wielkiego – Dobronieą Marią, drugi zaś jego siostry Gertrudy z wnukiem Włodzimierza, a synem Jarosława Mądrego Izjasławem I, późniejszym wielkim księciem kijowskim. Oprócz tych dwóch mariaży, każdy kolejny władca w swojej polityce dynastycznej zwracał się ku wschodnim sąsiadom. Bolesław Śmiały poślubił bliżej nieznaną księżniczkę pochodzącą z tejże dynastii. Jego jedyne go syna, Mieszka, jego brat Władysław Herman wyswatał z kolejną przedstawicielką tego rodu. Najczęściej zaś ku Rurykowiczom zwracał się Bolesław Krzywousty, który do zawarcia związków pomiędzy Piastami a potomkami Ruryka doprowadził aż trzykrotnie⁷⁷⁴.

Mimo, iż to Rurykowicze stali się głównymi partnerami matrymonialnymi Piastów w tym czasie, nie oznacza to że dynastii niemieccy zostali pominięci. Doszło do trzech mariaży, z czego jeden zaaranżował Władysław Herman⁷⁷⁵, dwa pozostałe zaś Bolesław Krzywousty⁷⁷⁶. Zaznaczyć w tym miejscu trzeba jednak, że ich poprzednicy: Kazimierz Odnowiciel i Bolesław Śmiały, nie zwrócili się ani razu z propozycją mariażu na zachód. Wynikało to m.in. z powodu poparcia papieża w sporze o inwestyturę, co miało doprowadzić do osłabienia pozycji cesarza i koronacji królewskiej Śmiałego. Taki obrót polityki nie dziwi, że Bolesław nie szukał sojuszników wśród niemieckiej arystokracji. Oprócz tychże mariaży, w okresie rządów czterech Piastów, doszło do zawarcia dwóch związków małżeńskich z czeskimi Przemyślidami⁷⁷⁷, dwóch z węgierskimi Arpadami⁷⁷⁸ oraz jednym ze szwedzkimi Estridsenidami⁷⁷⁹. Zaznaczyć w tym miejscu również trzeba, iż zawarto dwa mariaże, na temat których jest ciężko cokolwiek powiedzieć, a więc ciężko poddać je jakiegokolwiek analizie⁷⁸⁰, oraz jeden, w

---

⁷⁷⁴ Mowa tu o mariażach córki Władysława Hermana z nieznanym księciem ruskim, Bolesława Kędzierzawego z Wierzchosławą, córką księcia nowogrodzkiego Wsiewołoda Mściśławowicza oraz Ryksy, córki Krzywoustego z Włodzimierzem Wsiewołodowiczem, bratem Wierzchosławy.

⁷⁷⁵ Mariaż Władysława Hermana z Judytą Salicką.

⁷⁷⁶ Drugi ślub Bolesława Krzywoustego z hrabianką Bergu Salomeą oraz jego pierworodnego syna Władysława Wygnańca z Agnieszka Babenberg.

⁷⁷⁷ Mariaż Świętosławy Swatawy z Wratysławem I oraz Władysława Hermana z Judytą, córką Wratysława I z drugiego małżeństwa.

⁷⁷⁸ Mariaż siostry Kazimierza Odnowiciela z Belą II oraz Mieszka III Starego z Elżbietą Arpadówną.

⁷⁷⁹ Mariaż Ryksy, córki Bolesława Krzywoustego z królem Szwecji Magnusem Silnym.

⁷⁸⁰ Pierwszy ślub Władysława Hermana z niewiadomego pochodzenia kobietą pochodzącą najprawdopodobniej z któregoś z rodów możnych w Polsce, oraz mariaż córki Władysława z nieznanym polskim możnowładcą.

który w dużej mierze prawdopodobieństwa nie ingerował władca, a sama zainteresowana – Ryksa Bolesławówna⁷⁸¹.

Posiłkując się powyższymi informacjami, czy możemy mówić o jakiegokolwiek tradycji dynastycznej występującej za panowania pierwszych przedstawicieli dynastii Piastów? Przemysław Wiszewski twierdzi, że „możemy jedynie wskazać, że w świetle obserwacji jedyny rysujący się nurt „tradycji” polityki dynastycznej dotyczy pierwszych trzech historycznych Piastów”⁷⁸². Czy aby na pewno? To, że pierwsi Piastowie skoncentrowali się na zawieraniu małżeństw głównie z niemieckimi dynastami, nie musi oznaczać od razu tradycji polityki dynastycznej. Bardziej wynikało to z ówczesnej sytuacji politycznej w Europie Środkowej i Środkowo-Wschodniej. Zwróćmy uwagę, że pierwszy historycznie udokumentowany mariaż Piasta, był wymierzony poniekąd przeciwko Rzeszy. Dopiero później nastąpiło ocieplenie stosunków. Sytuacja na arenie międzynarodowej była priorytetem przy zawieraniu ówczesnych związków między rządzącymi.

Dodatkowym argumentem w tej kwestii jest z pewnością postać Świętosławy Sygrydy i jej mariaży z dynastami skandynawskimi. Jeżeli istniała by jakakolwiek tradycja, czy też nurt tradycji jak chciałby tego Wiszewski, wątpliwe jest, aby Mieszko nie wydał swojej jedynej córki (a przynajmniej jedynej pochodzącej z chrześcijańskiego małżeństwa) za któregoś z zachodnich sąsiadów. Mariaże z dynastami skandynawskimi należały w dynastii piastowskiej do, można powiedzieć, wyjątków, jednakże ich pierwsze przypadki są właśnie na samym początku istnienia dynastii Piastów. Wiązało się to przede wszystkim z ówczesną sytuacją polityczną i dążeniem Mieszka do opanowania Pomorza. Wsparcie, czy może bardziej zabezpieczenie od najazdów władców z północy, było priorytetem w zawarciu związku małżeńskiego córki pierwszego historycznego władcy Polski.

---

⁷⁸¹ Istnieje duże prawdopodobieństwo, że za trzecim mariażem Ryksy Bolesławówny nie stał jej ojciec, Bolesław Krzywousty, ani żaden z jej braci, a ona sama. Dwukrotna wdowa (po królu Szwecji Magnusie i księciu nowogrodzkim Włodzimierzu), zainicjowała swój mariaż z kolejnym królem Szwecji Swerkerem, aby wspomóc swojego syna Kanuta w dążeniu do uzyskania korony duńskiej.

⁷⁸² P. Wiszewski, *Domus Boleszlai*, s. 387.

Analizując przyczyny zawierania, czy też aranżowania, małżeństw przez pierwszych przedstawicieli dynastii Piastów, można stwierdzić, że w tymże okresie nie może być mowy o istnieniu jakiegokolwiek tradycji dynastycznej. Zawieranie nowych sojuszy, wsparte nieraz mariażem, nie wynikało z nurtu idącego w parze z tradycją, lecz uwarunkowane było od ówczesnej sytuacji politycznej. Jediną rzeczą, o jakiej możemy powiedzieć, to pojawiająca się tendencja do zawierania mariaży z przedstawicielami ościennych dynastii. Piastowie w badanym okresie najwięcej związków małżeńskich zawarli z dynastami niemieckimi i ruskimi. Pojawiły się również sojusze z czeskimi Przemyślidami, węgierskimi Arpadami oraz władcami skandynawskimi. Wszystkie te związki oscylowały w rejonie Europy Środkowej i Środkowo-Wschodniej. Stosunkowo wyjątkowe są z kolei mariaże z dynastami pochodzącymi z odleglejszych krajów, jednakże pojawiły się one dopiero w latach późniejszych, w okresie rozbitcia dzielnicowego lub po jego zakończeniu⁷⁸³. Czy można więc mówić o tradycji dynastycznej? Na pewno nie w okresie panowania pierwszych przedstawicieli dynastii piastowskiej.

---

⁷⁸³ Jako przykłady takich małżeństw można mówić choćby o związkach Ryksy, córki Władysława Wygnańca z Alfonsem VII Imperatorem, cesarzem Hiszpanii, a po jego śmierci z Rajmundem Berengarem II, hrabią Prowansji (więcej na temat Ryksy zob. m.in.: K. Maleczyński, *Dzieje Ryksy córki Władysława Wygnańca śląskiego, cesarzowej Hiszpanii i hrabiny Prowansji*, Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie, t. 10, z. 2, Lwów 1933) oraz Elżbiety, córki księcia gniewkowskiego Kazimierza III z banem Bośni Stefanem II z dynastii Kotromanowiciów (na temat dynastii Kotromanowiciów zob.: *Słownik dynastii Europy*, red. J. Dobosz, M. Serwański, Poznań 1999, s. 237-240).

ZAKOŃCZENIE

Polityka dynastyczna odgrywała znaczącą rolę w dziejach wszystkich rodów panujących. W wyniku jej prowadzenia dochodziło do ukształtowania i ugruntowania władzy w państwie, zawarcia często trwałych sojuszy z sąsiadami i wywalczenia wpływów na arenie międzynarodowej. Często dochodziło do przypadków, w których miała ona również wzmocnić prestiż władcy, jak również samej dynastii. Na gruncie polskim, o jakichkolwiek rozważaniach na temat polityki małżeńskiej możemy mówić dopiero od czasów znanego pierwszego mariażu w dynastii Piastów – Mieszka I i Dobrawy. Wiemy, iż z pewnością przed nimi dochodziło do zawierania ślubów przez przodków Mieszka, jednakże nie mamy o tym informacji w żadnym ze źródeł. Jak stwierdził Henryk Samsonowicz: „’Memoria’, jeśli wziąć pod uwagę najstarsze o niej przekazy, oparta była na imionach władców poprzedników panującego”⁷⁸⁴. Nie można się z tym nie zgodzić, biorąc pod uwagę fakt, iż w najstarszym źródle opisującym dzieje dynastii piastowskiej – *Kronice* Anonima tzw. Galla, właśnie takie informacje odnajdujemy. Wymienia on pięciu bezpośrednich przodków Mieszka I (Chościska, Piasta, Siemowita, Lestka i Siemomyśla), nie dzieląc się informacją o ich rodzinach. Wyjątkiem jest wszakże żona Piasta – Rzepicha (bądź Rzepka)⁷⁸⁵, jednakże ze względu na zbudowanie opowieści o tej parze w kontekście światopoglądu chrześcijańskiego i legitymizacji władzy ich syna, nie można tutaj mówić o jakiegokolwiek polityce dynastycznej. Drugim wyjątkiem, o którym już od Galla się nie dowiadujemy, mogą być

---

⁷⁸⁴ H. Samsonowicz, *Dynastia, czyli od społecznej struktury plemiennej do państwowej*, [w:] *Przemysłdź i Piastowie – twórcy i gospodarze średniowiecznych monarchii. Materiały z konferencji naukowej, Gniezno 5-7 maja 2004 roku*, red. J. Dobosz, Poznań 2006, s. 19.

⁷⁸⁵ Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, ks. I, rozdz. 2-3.

bracia Mieszka I – nieznanymi z imienia, który poległ w bitwie z Wichmanem⁷⁸⁶ oraz drugi Czycbor⁷⁸⁷. Jednakże nie wiemy, czy byli to bracia rodzeni, przyrodni, młodsi czy starsi.

Sytuacja znacząco się zmienia wraz z objęciem rządów przez Mieszka I. Jego mariaż z czeską księżniczką rozpoczął nowy, udokumentowany rozdział w dziejach nie tylko dynastii, ale i całego państwa. W niedługim czasie wydał on swoją córkę Świętosławę za władcę Szwecji, jak również zaaranżował małżeństwo syna z przedstawicielką dynastów niemieckich. Sam również po śmierci swojej żony wziął drugi ślub, rozpoczynając prowadzenie polityki małżeńskiej na szerszą skalę. W późniejszych latach pieczę nad dziejami rodu i dobieranie odpowiednich małżonków przejął jego syn Bolesław, a po nim jego następcy. Do czasów Bolesława Krzywoustego o tym, kto zostanie mężem Piastówny lub żoną Piastowic, decydował w znacznej mierze władca panujący.

Piastowie koligali się oprócz dynastów niemieckich, wspomnianej czeskiej rodziny panującej czy władców skandynawskich, również z władcami Węgier czy Rusi Kijowskiej. Trudno wyznaczyć jakiś schemat w wyborze kandydatów, przez co również przyszłych sojuszników, którym kierowali się dynastie. Z całą pewnością można stwierdzić, że polityka dynastyczna Piastów do pierwszej połowy XII wieku była znaczącym elementem prowadzonej przez nich polityki zagranicznej, jak również była

---

⁷⁸⁶ Nieznany z imienia brat Mieszka I został wymieniony jedynie w kronice Widukinda, zob.: *Widukindi monachi Corbeiensis Rerum gestarum Saxonicarum libri tres*. Editio quarta. Post G. Waitz recognovit K.A. Kehr, [w:] MGH SS, Hannoverae et Lipsiae 1904, s. 118: *Misacum regem, cuius potestatis errant Sclavi qui dicuntur Licicavici, duabus vicibus superavit, fratremque eius interfecit, predam magnam ab eo extorsit*. Znaczące jest również, że korzystający z dzieła Widukinda Thietmar nie wspomniał o bracie polskiego księcia. O wiarygodności przekazu Widukinda pisał już m.in. Gerard Labuda, *Studia nad początkami państwa polskiego*, t. I, Poznań 1987, s. 418-427. O samej różnicy w zapisach wspominał również Edward Skibiński, *Mieszko I. Przyczynek do biografii*, *Historia Slavorum Occidentis* 1 (10) (2016), s. 15-39, głównie s. 32-39.

⁷⁸⁷ Czycbor występuje jedynie na kartach *Kroniki* Thietmara. Według kronikarza, zadał on klęskę wojskom margrabiego Hodona w bitwie pod Cedynią w 972 r., zob. *Kronika Thietmara*, ks. II, 29 (19): *Interea Hodo, venerabilis marchio, Miseconem inperatori fidelem tributumque usque in Vurta fluvium solventem exercitu petivit collecto. Ad cuius auxilium pater meus comes Sigifridus, tunc iuvenis necdumque coniugali sociatus amori, venit solum cum suis et in die sancti Iohannis baptistae adversus eum pugnantes primoque vincentes a fratre eiusdem Cideburo, exceptis tantum comitibus prefatis, omnes optimi milites interfecti oppecerunt in loco, qui vocatur Cidini. Hac de fama miserabili inperator turbatus de Italia nuncios misit precipientes Hodoni atque Miseconi, si gratiam suimet habere voluissent, usque dum ipse veniens causam discuteret, in pace permanerent*. Więcej na temat tegoż brata zob. m.in.: K. Witczak, *Z antropologii piastowskiej: Zdziebor (nie Czycbor), brat Mieszka I*, *Onomastica* 37 (1992), s. 123-132; M. Łuczynski, *Gdzie walczył i jak miał na imię brat Mieszka I?*, *LingVaria* 2 (22) (2016), s. 157-164.

uwarunkowana sytuacją wewnętrzną jaka panowała w kraju. Należy zaznaczyć, iż wybór sojusznika, często oznaczał również opowiedzenie się po którejś ze stron w konflikcie, których w interesującym nas okresie było szczególnie dużo. Niezwykle istotnym elementem więc były umowy zawierane pomiędzy dynastami dotyczące ożenku ich dzieci czy rodzeństwa, a niepowodzenie takich rozmów również mogło doprowadzić do eskalacji konfliktu w danym regionie. Polityka dynastyczna była więc nie tylko narzędziem, dzięki któremu umacniano pozycję polityczną, ale również sposobem na zapewnienie stabilności w kraju i bezpieczeństwa w regionie. Decyzje o zawarciu mariażu musiały więc uwzględnić skomplikowaną sieć relacji międzynarodowych oraz istniejących lub grożących wybuchem konfliktów.

Zaznaczyć trzeba, że mariaże niosły ze sobą nie tylko skutki polityczne, ale odbijały się również w sferze duchowej czy kulturalnej. Często wspomnianym przez historyków argumentem jest fakt, iż żeniąc się z Dobrawą, Mieszko I przyjął dzięki Czechom chrzest (niezależnie od precyzji tego określenia, bo co znaczyło w drugiej połowie X wieku sformułowanie „przyjąć chrzest od Czechów”), co na stałe odmieniło sytuację Polski na arenie międzynarodowej⁷⁸⁸. Ale nie jest to jedyny przypadek, kiedy mariaż wiązał się zaczerpnięciem jakiegoś zjawiska dobrze znanego już w krajach ościennych. Mowa tu choćby o imiennictwie. Jeżeli spojrzymy na imię pierwszego króla Polski, Bolesława Chrobrego, możemy w jasny sposób wyjaśnić jego pochodzenie. Imię Bolesław nosił jego dziad macierzysty, książę czeski Bolesław Srogi i z całą pewnością właśnie dzięki kontaktom z czeskimi Przemyślidami, imię to znalazło się w dynastii Piastów, stając się jednocześnie jednym z najczęściej nadawanych imieniem w tym rodzie⁷⁸⁹. Ślady wpływów obcych możemy również odnaleźć w architekturze, mennictwie czy literaturze⁷⁹⁰.

---

⁷⁸⁸ Zob. m.in. M. Matla, *The Czech Church and the role of Doubravka of Bohemia in the Christianisation of Poland*, [w:] *Polonia coepit habere episcopum. The origin of the Poznań bishopric in the light of the latest research*, eds. J. Dobosz, T. Jurek, Poznań 2019, s. 43-58.

⁷⁸⁹ Zob. m.in.: K. Jasiński, *Dokumentacyjne funkcje imion w średniowieczu*, [w:] *Powstanie – przepływ – gromadzenie informacji. Materiały I sympozjum nauk dających poznać źródła historyczne*, red. J. Pakulski, Toruń 1978, s. 67; J. Hertel, *Imiennictwo dynastii piastowskiej*, s. 97-100.

⁷⁹⁰ Więcej na temat wpływów czeskich, morawskich, ruskich czy węgierskich w Polsce zob. m.in. M. Wołoszyn, *Obecność ruska i skandynawska w Polsce od X do XII w. – wybrane problemy*, [w:] *Wędrówka i etnogeneza w starożytności i w średniowieczu*, red. M. Salamon, J. Strzelczyk, Kraków 2010, s. 299–320; M. Matla, *Kirchliche Außenkontakte und die Anfänge des historischen Schrifttums in Polen*, [w:] *Fernhändler, Dynasten, Kleriker. Die*

W polityce matrymonialnej średniowiecznych dynastii, oprócz czynników takich jak umocnienie władzy czy prestiż rodowy, istotne było również uwzględnienie położenia geograficznego potencjalnych sojuszników. Wszystkie ówczesnie panujące dynastie kierowały się strategicznym podejściem do zawierania małżeństw, biorąc pod uwagę wiele czynników. Sojusznikami Piastów zostawali więc hrabiowie i książęta władający wschodnimi ziemiami Królestwa Niemieckiego, Przemyślidzi władający w Czechach, Arpadowie sprawujący władzę na Węgrzech oraz Rurykowicze będący panami położonej za wschodnią granicą Rusi Kijowskiej. Królestwo Danii i Szwecji, z którymi dwukrotnie w omawianym przez nas okresie doszło do zawarcia sojuszu, nie graniczyły bezpośrednio terytorialnie z państwem Piastów, jednakże łączył je z państwem Piastów basen Morza Bałtyckiego. Podobnie sytuacja wyglądała w innych państwach, w tym interesujących nas Węgrzech, Czechach czy Rusi Kijowskiej. Położenie geograficzne wydaje się więc wiążącym czynnikiem przy doborze potencjalnych sojuszników, aczkolwiek zdarzały się odstępstwa od tej reguły. Wynikały one zazwyczaj z sytuacji politycznej panującej w danym państwie lub ingerencji już skoliigaconych ze sobą dynastów⁷⁹¹. Polityka dynastyczna była więc skomplikowaną grą polityczną, na którą składało się wiele czynników.

---

piastische Herrschaft in kontinentalen Beziehungsgeflechten vom 10. bis zum frühen 13. Jahrhundert, red. D. Adamczyk, N. Kersken, Wiesbaden 2015, s. 217-240; D.A. Sikorski, *Die Rolle der Geistlichen ausländischer Herkunft in der polnischen Kirche des 10.-12. Jahrhunderts*, [w:] tamże, s. 241-262; A. Rózański, *Wpływy czeskie w architekturze polskiej w okresie wczesnego średniowiecza – wybrane problemy*, *Historia Slavorum Occidentis* 2012, nr 2 (3), s. 24–38; M. Sikora, *Czeskie wpływy na wyobrażeniach polskich monet do połowy XII w.*, tamże, s. 70–76; M. Danielewski, *Wpływy ruskie we władztwie Piastów X-XI w. w kontekście badań interdyscyplinarnych nad wschodnią Wielkopolską i Kujawami*, *Historia Slavorum Occidentis* 2 (25) (2020), s. 91-108; H. Kóčka-Krenz, *A goldsmith's workshop in the Poznań stronghold as an indication of cultural contacts between the Piast and the Přemyslid dynasties*, tamże, s. 91-108; M. Matla, *Wpływy czeskie i morawskie w kulturze materialnej ziem polskich w dobie formowania się państwa wczesnopiastowskiego i ich geneza*, tamże, s. 151-202; Taż, *Czeskie wpływy w życiu religijnym i piśmiennictwie państwa piastowskiego w X-XI wieku*, Poznań 2017; taż, *Aktywność kulturotwórcza przedstawicieli dynastii w Polsce i w Czechach schyłku XII i pierwszej połowy XIII wieku – pierwiastki rodzime i obce*, [w:] *Oryginalność czy wtórność? Studia poświęcone polskiej kulturze politycznej i religijnej (X-XIII wiek)*, red. R. Michałowski, G. Pac, Warszawa 2020, s. 583-653; L. Reitinger, *Polské země a originalnost piastovské monarchie jako inspirace a nástroj panovnícké seberežentace Přemyslovců*, [w:] tamże, s. 233-290.

⁷⁹¹ Przykładem może być tutaj np. małżeństwo księcia znojemskiego Konrada II z Marią serbską, córką wielkiego żupana Raszki Urosza I. Księstwo znojemskie, w którym panował Konrad II, nie graniczyło bezpośrednio z państwem władanym przez Urosza I. Jednakże małżeństwo to zapośredniczył książę czeski Sobiesław I, którego żoną była Adelajda węgierska. Z kolei jej bratem był król Węgier Bela II, którego małżonką była Helena, córka Urosza I i siostra Marii. Więcej na ten temat zob. V. Vaníček, *Soběslav I. Přemyslovci v kontextu evropských dějin v letech 1092-1140*, Praha-Litomyšl 2007.

Niniejsza praca miała m.in. za zadanie pokazanie, iż w badaniach mediewistycznych potrzebna jest analiza polityki dynastycznej pierwszego polskiego rodu panującego w szerszym ujęciu i w nieco zmienionej perspektywie. Mimo, iż genealogia Piastów jest już gruntownie opracowana, przez takich badaczy jak Oswald Balzer czy Kazimierz Jasiński, to brakuje systematycznego ujęcia polityki małżeńskiej. Analizując historię tego rodu, można dostrzec problemy z jakimi badacze mogą się zmierzyć próbując podjąć ten temat. Po ustawie sukcesyjnej Bolesława Krzywoustego doszło nie tylko do podziału państwa na księstwa (z czasem księstwa zostały podzielone na jeszcze mniejsze władztwa), ale również do znacznego rozrodu dynastii. Powstanie linii śląskiej (w tym linii raciborskiej i wrocławskiej), wielkopolskiej, małopolskiej, mazowieckiej (w tym plockiej i warszawskiej) oraz kujawskiej, doprowadziło w niedługim czasie do zawierania małżeństw wewnątrz dynastii. Piastom np. z linii mazowieckiej opłacało się bardziej zawiązać sojusz z Piastami kujawskimi, z którymi ich dobra graniczyły, niż z przedstawicielami dynastii zagranicznych. Oczywiście takie mariaże były zawierane, jednak fakt, iż Piastowie żenili się między sobą, doprowadza do poważnych zmian w postrzeganiu prowadzenia polityki dynastycznej. Przede wszystkim nie możemy już patrzeć na to zjawisko jako na przejaw polityki zagranicznej. Oddzielne księstwa dbały o swoje relacje z sąsiadami, nie brano pod uwagę sytuacji politycznej całego państwa. Konfiguracja ta zaczęła się zmieniać dopiero w okresie obejmowania rządów ogólnopolskich przez ostatnich Piastów – szczególnie warto pamiętać o roli polityki Władysława Łokietka i decyzjach jego następcy. W późniejszym zaś okresie, po śmierci Kazimierza Wielkiego w 1370 r. i przejęciu władzy przez spokrewnioną z Piastami dynastię Andegawenów, możemy mówić o umniejszeniu znaczenia pierwszej polskiej dynastii⁷⁹², co miało swoje odbicie również w polityce dynastycznej. Można więc zauważyć, iż badania nad małżeństwami Piastów w kontekście prowadzonej przez nich

---

⁷⁹² Śmierć Kazimierza III Wielkiego w 1370 r. nie oznaczała wygaśnięcia dynastii Piastów. Mimo, iż ród nie utrzymał się na tronie polskim, to niektórzy jego przedstawiciele sprawowali jeszcze władzę w księstwach. Tak np. ostatnim Piastem mazowieckim był zmarły w 1526 r. Janusz III (księstwo mazowieckie zostało po jego śmierci inkorporowane do Korony Królestwa Polskiego), zaś ostatnim księciem śląskim i jednocześnie ostatnim męskim potomkiem (pochodzącym z legalnego i nie morganatycznego małżeństwa) całej dynastii Piastów był książę brzesko-legnicki Jerzy Wilhelm, zmarły w 1675 r.. Warto zaznaczyć, iż ostatnią Piastówną była siostra tego ostatniego, zmarła w 1707 r. księżniczka legnicko-brzeska Karolina. Zob. *Piastowie w dziejach Polski. Zbiór artykułów z okazji trzzechsetnej rocznicy wygaśnięcia dynastii Piastów*, red. R. Heck, Wrocław 1975.

polityki są zadaniem trudnym i pracochłonnym. Jednakże podjęcie się nich może pokazać nowe perspektywy w ujęciu polityki zagranicznej prowadzonej przez pierwszą polską dynastię.

Trzeba tutaj zaznaczyć, iż duży wpływ na wyniki takich badań będzie miała nie tylko ówczesna sytuacja geopolityczna w Europie Środkowej, ale również wiele innych czynników. W czasie tzw. doby dzielnicowej, nie doszło jedynie do znacznego rozrodu polskiej dynastii. Podobne zjawisko pojawiło się dużo wcześniej na Rusi Kijowskiej, już po śmierci Włodzimierza Wielkiego i jego syna Jarosława Mądryego, którzy pozostawili po sobie liczne potomstwo⁷⁹³. Zasadę senioratu, burzącą ustaloną wcześniej regułę jakoby po śmierci władcy tron przechodzi na jego najstarszego syna, wprowadził również w swoim państwie książę czeski Brzetysław I⁷⁹⁴. Doba książęca nie podzieliła państwa czeskiego od razu, ale doprowadziła do wielu wewnętrznych walk i sporów o władzę i trwała aż do 1198 r., kiedy to Przemysł Ottokar I koronował się na króla Czech. Sytuacja Piastów wydaje się więc nieodosobnionym problemem na arenie międzynarodowej.

Kolejnym czynnikiem, który z pewnością wpłynie na takie badania, są ciągłe zmiany na tronach i zmienne losy dynastii środkowoeuropejskich. Początek wieku XIV przyniósł znaczące zmiany. Otóż w 1301 r. umarł ostatni męski przedstawiciel Arpadów – król Andrzej III. Po jego śmierci władzę na Węgrzech i w Chorwacji przejął Waclaw III z czeskiej dynastii Przemyślidów. Ten ostatni był również ostatnim przedstawicielem Przemyślidów na tronie. Wygaśnięcie dwóch dynastii środkowoeuropejskich, które rządziły od czasów powstania i konsolidacji państw, miało ogromne skutki na arenie międzynarodowej. Coraz większe znaczenie w tej części Europy zaczęły odgrywać kolejne dynastie: Wittelsbachowie, Andegawenowie, Luksemburgowie i Habsburgowie. Zmieniające się realia dynastyczne związane ze zmianą władcy czy też dynastii, doprowadzały do zawarcia nowych sojuszy i wymusiły prowadzenie odmiennej niż

---

⁷⁹³ Zob. m.in.: A. Poppe, *Spuścizna po Włodzimierzu Wielkim. Walka o tron kijowski 1015-1019*, Kwartalnik Historyczny 52 (1995), z. 3-4, s. 3-22.

⁷⁹⁴ Na ten temat zob. m.in.: M. Wihoda, *Testament knížete Brětislava*, [w:] *Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století. Sborník a katalog výstavy pořádané Vlastivědným muzeem v Olomouci a Muzeem města Brna k 700. výročí tragické smrti Václava III., posledního českého krále z dynastie Přemyslovců*, ed. R. Fífková, Olomouc–Brno 2006, s. 33-51.

dotychczas polityki zagranicznej. Warto w tym miejscu wspomnieć również o modernizacjach monarchii, dążących do wprowadzenia w państwach Europy Środkowej tzw. monarchii stanowych. Duże znaczenie w badaniach mogą mieć również najnowsze badania genetyczne, które zyskują w ostatnich czasach coraz większą popularność. Takie badania zostały w ostatnich latach przeprowadzone na podstawie materiałów genetycznych pobranych ze szczątków przedstawicieli dynastii Przemyślidów⁷⁹⁵, Arpadów⁷⁹⁶, Rurikowiczów⁷⁹⁷, a także Piastów⁷⁹⁸.

Również pojawiające się w dobie rozbitcia dzielnicowego obce najazdy są z pewnością kolejnym czynnikiem wpływającym na takie badanie. Jednymi z ważniejszych były oczywiście najazdy mongolskie w XIII w. Choć wojny te nie doprowadziły do uzależnienia Polski od imperium mongolskiego, jak to się stało w przypadku Rusi Kijowskiej, to z pewnością spowolniły próbę zjednoczenia państwa polskiego przez Piastów, osłabiając jednocześnie pozycję państwa na arenie międzynarodowej. Znaczącym wydarzeniem była z pewnością śmierć kontynuatora starań o koronę królewską, księcia Henryka II Pobożnego, w bitwie pod Legnicą w 1241 r., co po części zaprzepaściło nadzieję na odnowienie królestwa polskiego na prawie cały wiek.

Nowe siły pojawiające się w Europie Środkowej, obce najazdy, zmiany dynastii i władców, to tylko niektóre z czynników które znacząco wpłynęły na realia geopolityczne w tej części kontynentu. Takich czynników jest o wiele więcej, a dokładne ich przeanalizowanie wiąże się z koniecznością przygotowania syntetycznego, całościowego

---

⁷⁹⁵ Zob. m.in.: J. Votrubova, L. Saskova, J. Frolik, D. Vanek, *DNA identification of a 10th century female skeleton from the Prague Castle belonging to a member of the Přemyslids Dynasty*, Forensic Science International: Genetics Supplement Series 6 (2017), p. e135-e136.

⁷⁹⁶ Zob. m.in.: Z. Bernert, T. Fehér, D. Varga, G. Székely, E. Németh, II. Béla király csontjainak tanúsága – Az Árpád-ház eredete, *Anthropologiai Közlemények* 59 (2018), p. 11-29; P.L. Nagy, J. Olasz, E. Neparáczki, et al., *Determination of the phylogenetic origins of the Árpád Dynasty based on Y chromosome sequencing of Béla the Third*, *European Journal of Human Genetics* 29 (2021), p., 164-172; G.I.B. Varga, L.A. Kristóf, K. Maár, et al., *The archaeogenomic validation of Saint Ladislaus' relic provides insights into the Árpád dynasty's genealogy*, *Journal of Genetics and Genomics* 50 (2022), issue 1, p. 58-61.

⁷⁹⁷ Zob. m.in.: K.V. Zhur, F.S. Sharko, V.V. Sedov, et. all., *The Rurikids: The First Experience of Reconstructing the Genetic Portrait of the Ruling Family of Medieval Rus' Based on Paleogenomic Data*, *Acta Naturae* 15 (2023), v. 3, p. 50-65.

⁷⁹⁸ Zob. m.in.: L. Handschuh, I. Stolarek, A. Juras, *W poszukiwaniu Piastów*, *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* XIV/4 (2016), nr 2, s. 63-77; I. Stolarek, M. Zenczak, L. Handschuh, et. all., *Genetic history of East-Central Europe in the first millenium CE*, *Genome Biology* 24 (2023), nr 1, s. 1-20

spojrzenia na relacje polityczno-dynastyczne w tej części Europy. Oprócz badań nad sytuacją wewnętrzną i polityką zagraniczną państw środkowoeuropejskich, również potrzebne wydaje się spojrzenie na politykę małżeńską dynastii piastowskiej podczas tzw. doby dzielnicowej. Zmieniająca się sytuacja polityczna oraz rotacja władzy, pokazywały jak zmieniały się tendencje w prowadzeniu tejże polityki. Jednakże, aby w pełni zrozumieć te procesy, konieczne jest opracowanie syntetycznego, jak również komparatystycznego ujęcia planów małżeńskich. Taka analiza mogłaby się skupić na analizie strategii małżeńskich kolejnych władców piastowskich w kontekście ich celów politycznych, zarówno w ujęciu polityki wewnętrznej jak i zagranicznej. Zastanowienie się również jakie czynniki wpłynęły na podejmowanie takich a nie innych decyzji przez władców, czy to kwestie ekonomiczne, geopolityczne czy stricte dynastyczne, byłoby istotnym aspektem takich badań. Poza tym, badania nad polityką dynastyczną Piastów warto byłoby porównać z praktykami innych środkowoeuropejskich dynastii. Takie komparatystyczne ujęcie rzuciło by światło na to, jakie czynniki wpływały na decyzje dotyczące zawierania mariaży w różnych częściach Europy Środkowej, co w rezultacie pozwoliłoby zidentyfikować wspólne wzorce lub wskazać na unikalne cechy.

Spis tabel

Tab. 1 – Malżeństwa Piastów ujęte w pracy	33
Tab. 2 – Legendarni przodkowie księcia Mieszka I	34
Tab. 3 – Domniemane pochodzenie nieznaney z imienia żony księcia pomorskiego – siostry, córki lub wnuczki księcia Mieszka I	37
Tab. 4 – Powinowactwo między księciem Władysławem Hermanem, a Judytą, córką Wratysława II	50
Tab. 5 – Pokrewieństwo między królami Węgier – Stefanem I Świętym a Belą I	57
Tab. 6 – Schemat ukazujący, iż Elżbieta, żona księcia Mieszka III Starego, nie mogła być córką księcia węgierskiego Almosa	64
Tab. 7 – Koligacje pierwszych Piastów z dynastiami skandynawskimi	73
Tab. 8 – Pokrewieństwo między Izjasławem I a Dobroniegą Marią	87
Tab. 9 – Pokrewieństwo między Bolesławem Krzywoustym a Zbysławą kijowską.....	91
Tab. 10 – Pokrewieństwo między Zofią Rurykowiczówną, córką Ryksy Bolesławówny, a królem Danii Waldemarem I Wielkim	100
Tab. 11 – Koligacje między Piastami, a dziećmi Ekkeharda I, margrabiego Miśni	109
Tab. 12 – Powinowactwo między Bolesławem Krzywoustym a Władysławem I (księciem czeskim) i Ottonem II Czarnym (księciem morawskim)	124
Tab. 13 – Rodzina cesarska Agnieszki Babenberg, żony Władysława II Wygnańca...	129
Tab. 14 – Hipotetyczne powinowactwo Bolesława Chrobrego i Guncelina, margrabiego Miśni	135
Tab. 15 – Potomstwo męskich przedstawicieli dynastii Piastów – potomstwo płci męskiej	148
Tab. 16 – Potomstwo męskich przedstawicieli dynastii Piastów – potomstwo płci żeńskej	149
Tab. 17 – Potomstwo męskich przedstawicieli dynastii Piastów.....	149

Tab. 18 – Potomstwo męskich przedstawicieli dynastii Piastów – informacja o małżeństwach lub wstąpieniu w stan duchowny.....	150
Tab. 19 – Potomstwo Piastówien.....	151
Tab. 20 – Męskie potomstwo Piastówien.....	153
Tab. 21 - Kierunki polityki dynastycznej Piastów	162

BIBLIOGRAFIA

Skróty użyte w bibliografii:

FRB – Fontes rerum Bohemicarum

MGH Necr. – Monumenta Germaniae Historica. Necrologia Germaniae

MGH SrG – Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum Rerum Germanicarum in usum scholarum

MGH SrG s.n. – Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum Rerum Germanicarum in usum scholarum. Nova series

MGH SS – Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum

MPH – Monumenta Poloniae Historica

MPH s.n. – Monumenta Poloniae Historica. Nova Series

PSRL – Polnoje Sobranie Russkich Letopisej

SSS – Słownik Starożytności Słowiańskich

ŹRÓDŁA

Adami Gesta Hammaburgensis Ecclesiae pontificum, ed. G. Waitz [w:] MGH SrG, Hannoverae 1876.

Album Paleographicum, ed. S. Krzyżnanowski, Kraków 1907.

Annales Gradicenses-Opatovicenses, wyd. J. Emler, [w:] FRB, t. II, Praha 1874.

Annales Hildesheimenses, ed. G. Waitz, [w:] MGH SS, t. VIII, Hannoverae 1878.

Annales Zwifaltenses Maiores, wyd. A. Obel, [w:] MGH SS, t. X, Hannoverae 1872.

Annalista Saxo, ed. G. Waitz [w:] MGH SS, t. VI, Hannoverae 1844.

Bernoldi Chronicon, ed. G.H. Pertz, [w:] MGH SS, t. V, Hannoverae 1844.

Bertholdi liber de constructione monasterii Zwivildensis, [w:] MPH, wyd. A. Bielowski, t. II, Lwów 1872.

- Calendarium Pegaviense*, wyd. J. B. Menckenius, [w:] *Scriptores rerum Germanicarum, Praecipue Saxonicarum*, t. 2, Lipsiae 1782.
- Chronica Alberici monachi Trium Fontium*, ed. P. Scheffer-Boichorst, [w:] MGH SS, t. XXIII, Hannoverae 1874.
- Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*, wyd. B. Bretholz, [w:] MGH SrG s.n., t. II, Berlin 1923.
- De sancto Adalberto episcopo*, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH, t. IV, Lwów 1884.
- Der Psalter Erzbischof Egberts von Trier. Codex Gertrudianus, In Cividale*. Historisch-kritische Untersuchung von H. V. Sauerland. Kunsthistorische Untersuchung von A. Haseloff, [w:] *Festschrift der Gesellschaft für nützliche Forschungen zu Trier zur Feier ihres hundertjährigen Bestehens herausgegeben 10. April 1901*, Trier 1901.
- Die Annales Quedlinburgenses*, wyd. M. Giese, [w:] MGH SrG, t. LXXII, Hannover 2004.
- E codicibus plocensibus (Genealogia plocka)*, wyd. W. Kętrzyński, [w:] MPH, t. V, Lwów 1888.
- Ex historia regum Danorum dicta Knytlingasaga*, [w:] *Ex historiis Islandicis*, wyd. F. Jónsson, MGH SS, t. XXIX, Hannoverae 1892.
- Fundatio monasteri Brunwilarensis*, wyd. H. Pabst, „Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtkunde”, Bd. 12, 1874.
- Galli Anonymi Cronicae et gesta ducum sive principum Polonorum*, wyd. i wstęp K. Maleczyński [w:] MPH s.n., t. II, Kraków 1952.
- Gerhardi vita sancti Oudalrici episcopi*, wyd. G. Waitz, [w:] MGH SS, t. IV, Hannoverae 1841.
- Herbordi Dialogus de vita s. Ottonis episcopi Babenbergensis*, wyd. J. Wikarjak, [w:] MPH s.n., t. VII, cz. 3, Warszawa 1974.
- Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, red. i wstęp J. Dąbrowski, ks. I-II, Warszawa 1961.
- Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, red. Z. Kozłowska-Budkowa et all., t. III-IV, Warszawa 1969.
- Kalendarium necrologium canonicorum Spirensium*, wyd. J.E. Boehmer, [w:] *Fontes rerum Germanicarum*, t. 4, Stuttgart 1868.
- Kalendarz katedry krakowskiej*, [w:] *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*, wyd. Z. Kozłowska-Budkowa, MPH s.n., t. V, Warszawa 1978.

- Kanovník Vyšehradský*, [w:] FRB, ed. J. Emler, t. II, Praha 1875.
- Kosmasa Kronika Czechów*, tł., wstęp i kom. M. Wojciechowska, Warszawa 1968.
- Kronika balicko-wołyńska. Kronika Romanowiczów*, tłum., wstęp i komentarze D. Dąbrowski, A. Jusupović, Kraków-Warszawa 2017.
- Kronika książąt polskich (Chronica principum Poloniae)*, wyd. Z. Węclewski [w:] MPH, t. III, Lwów 1878.
- Kronika polska Marcina Bileskiego. Nowo przez Ioach. Bielskiego syna iego wydana*, Kraków 1597.
- Kronika polska Marcina Kromera biskupa warmińskiego ksiąg XXX: dotąd w trzech językach, a mianowicie w łacińskim, polskim i niemieckim wydana, na język polski z łacińskiego przetłóżona przez Marcina z Błażowa Błażowskiego i wydana w Krakowie w drukarni M. Loba r. 1611*, Sanok 1857.
- Kronika polska*, oprac. L. Ćwikliński, [w:] MPH, t. III, Lwów 1878
- Kronika Thietmara*, wyd. M.Z. Jedlicki, Poznań 1953.
- Kronika węgiersko-polska*, [w:] MPH, wyd. A. Bielowski, t. I, Lwów 1864.
- Kronika wielkopolska*, wyd. B. Kürbis, [w:] MPH s. n., t. VIII, Warszawa 1970.
- Księga bracka i nekrolog opactwa Panny Marii w Lubiniu*, [w:] MPH s.n., t. IX, cz. 2, oprac. i koment. Z. Perzanowski, Warszawa 1976.
- Latopis hipacki [kijowski]*, [w:] PSRL, t. 2, ed. A. Szachmatow, Petersburg 1908.
- Latopis woskresenski*, [w:] PSRL, t. 7, ed. B.M. Kloss, Moskwa 2001.
- List ś. Brunona do Henryka II cesarza* [w:] MPH, wyd. A. Bielowski, t. I, Lwów 1864.
- Magistri Vincentii dicti Kadłubek Chronica Polonorum*, ed. M. Plezia, [w:] MPH s.n., t. 11, Kraków 1994.
- Monachi Sazaviensis continuatio Cosmae*, wyd. J. Emler, [w:] FRB, t. 2, Praha 1874.
- Necrologia Claustro-neoburgensia*, [w:] MGH Nocr., ed. A.F. Fuchs, t. V, Berlin 1913.
- Necrologium Bohemo-silesiacum*, wyd. W. Wattenbach, Zeitschrift für Geschichte Schlesiens, t. 5, 1862.
- Necrologium monasterii s. Emmerami Ratisbonensis*, [w:] MGH Nocr., wyd. F.L. Baumann, t. III, Berlin 1905.

- Necrologium Olomucense. Handschrift der königlichen Bibliothek in Stockholm*, wyd. B. Dudík OSB, Archiv für österreichische Geschichte 59 (1880).
- Necrologium Waltenburgense*, [w:] MGH Nocr., wyd. F. L. Baumann, t. III, Berlin 1905.
- Necrologium Zwifaltense*, [w:] MGH Nocr., ed. F.L. Baumann, t. I, Berlin 1888.
- Nekrolog opactwa św. Wincentego we Wrocławiu*, wyd. K. Maleczyński, [w:] MPH s.n., t. IX, z. 1, Warszawa 1971.
- Nekrolog strzeliński (Liber Mortuorum Monasterii Strzelensis. Ordinis Praemonstratensis)*, wyd. W. Kętrzyński [w:] MPH, t. V., Lwów 1888.
- Notae genealogicae Bavaricae*, wyd. G. Waitz [w:] MGH SS, t. XXIV, Hannoverae 1879.
- Ortlieb, *De fundatione monasterii Zwivildensis libri II*, ed. O. Abel, [w:] MGH SS, t. X, Hannoverae 1872.
- Ortliebi Zwifaltensis Chronicon*, [w:] MPH, wyd. A. Bielowski, t. II, Lwów 1872.
- Powieść minionych lat*, tłum. F. Sielicki, Wrocław-Warszawa-Kraków 1999.
- Relacia Ibrahīma ibn Ja'kūba z podróży do krajów słowiańskich w przekazie al.-Bekriego*, wyd. T. Kowalski, [w:] MPH s.n., t. I, Cracoviae 1946.
- Rocznik kamieniecki*, [w:] MPH, wyd. A. Bielowski, t. II, Lwów 1872.
- Rocznik kapituły krakowskiej*, wyd. Z. Kozłowska-Budkowa, [w:] *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*, wyd. Z. Kozłowska-Budkowa, MPH, t. V, Warszawa 1978.
- Rocznik kapituły poznańskiej*, wyd. B. Kürbis, [w:] *Roczniki wielkopolskie*, wyd. B. Kürbis, przy współudziale G. Labudy, J. Lucińskiego i R. Walczaka, MPH s.n., t. VI, Warszawa 1962.
- Rocznik małopolski*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. III, Lwów 1878.
- Rocznik świętokrzyski dawny*, [w:] MPH, wyd. A. Bielowski, t. II, Lwów 1872.
- Rodowód książąt polskich*, wyd. A. Bielowski, [w:] MPH, t. III, Lwów 1878.
- Saxonis Gesta Danorum*, ed. J. Olrik, H. Raeder, t. 1, Haunae 1931.
- Simonis de Keza, *Gesta Hungarorum, Scriptorum rerum Hungaricarum*, ed. E. Szentpétery, t. I, Budapestini 1937.

- Sturluson S., *Heimskringla*, t. I, opr. A. Waško, J. Morawiec, tłum. R. Leśniakiewicz-Drzymala, G. Bartusik, R. Gogosz, A. Waško, J. Morawiec, Kraków 2019.
- Sturluson S., *Heimskringla*, t. I, opr. A. Waško, J. Morawiec, tłum. M. Rey-Radlińska, G. Bartusik, R. Gogosz, J. Morawiec, Kraków 2019.
- Sturluson S., *Heimskringla*, t. II, opr. A. Waško, J. Morawiec, tłum. R. Leśniakiewicz-Drzymala, A. Waško, J. Srholec-Skórzewska, J. Morawiec, Kraków 2019.
- Sturluson S., *Heimskringla*, vol. I, *The Beginnings to Óláfr Tryggvason*, second edition, transl. by A. Finlay, A. Faulkes, London 2016.
- Urkundenbuch des Hochstiftes Naumburg*, wyd. F. Rosenfeld, cz. I:967-1207, [w:] *Geschichtsquellen der Provinz Sachsen und des Freistaates Anhalt. Neue Reihe*, t. I, Magdeburg 1925, nr 24.
- W. de Gracy Birch, *Liber vitae: Register and martyrology of New Minster and Hyde Abbey Winchester*, London 1892, t. 1.
- Widukindi monachi Corbeiensis Rerum gestarum Saxonicarum libri tres*. Editio quarta. Post G. Waitz recognovit K.A. Kehr, [w:] MGH SS, Hannoverae et Lipsiae 1904.
- Wilhelmi abbatis Genealogia regum Danorum*, [w:] *Scriptores Minores Historiae Danicae medii aevi*, ed. M.Cl. Gertz, t. I, København 1917.
- Z Damianiego żywotu ś. Romualda (Petri Damiani Vita beati Romualdi)*, [w:] MPH, wyd. A. Bielowski, t. I, Lwów 1864.

LITERATURA PRZEDMIOTU

- Adam of Bremen's Gesta Hammaburgensis Ecclesiae Pontificum. Origins, Reception and Significance*, ed. G. Bartusik, R. Biskup, J. Morawiec, London-New York 2022.
- Althoff G., *Adels- und Königsfamilien im Spiegel ihrer Memorialüberlieferung. Studien zum Totengedenken der Billunger und Ottonen*, München 1984.
- Althoff G., *Namengebung und adliges Selbstverständnis*, [w:] *Nomen et gens*, red. D. Geuenich, W. Haubrichs, J. Jarnut, Berlin 1997, s. 127-139.
- Althoff G., *Widukind von Corvey. Kronzeuge und Herausforderung*, Frühmittelalterliche Studien 27 (1993), s. 253-272.
- Andersson I., *Schwedische Geschichte*, München 1950.

- Andrzejuk A., *Gertruda Mieszkówna i jej modlitewnik*, Warszawa 2006.
- Bagi D., *Genealogische Beziehungen zwischen Piasten und Árpáden im 11. und frühen 12. Jahrhundert*, [w:] *Fernhändler, Dynasten, Kleriker. Die piastische Herrschaft in kontinentalen Beziehungsgeflechten vom 10. bis zum frühen 13. Jahrhundert*, red. D. Adamczyk, N. Kersken, Wiesbaden 2015, s. 135-154.
- Báling P., *Andrew, Béla, and Euphemia: Some Remarks on 11th-Century Dynastic Relations in the Light of Central European Narrative Sources*, [in:] *Hungary and Hungarians in Central and East European Narrative Sources (10th - 17th Centuries)*, ed. D. Bagi, G. Barabás, M. Font, E. Sashalmi, Pécs 2019, s. 9-19.
- Balowski M., *Měšek nebo Dago, Dobrava nebo Doubravka – jména prvního polského vládce a jeho české manželky*, *Bohemistika* 19 (2019), nr 2, s. 181-193.
- Balzer O., *Genealogia Piastów*, Kraków 1895.
- Balzer O., *Genealogia Piastów*, Kraków 2005.
- Balzer O., *Genealogia Piastów*, Warszawa 1980.
- Banasik W., *Dagomea Mieszko*, *Slavia Antiqua. Rocznik poświęcony starożytnościom słowiańskim* 54 (2013), s. 21-60.
- Banaszkiewicz J., *Bolesław i Peredestawa. Uwagi o uroczystości stanowienia władcy w związku z wejściem Chrobrego do Kijowa*, *Kwartalnik Historyczny* 97 (1990), nr 3-4, s. 3-35.
- Banaszkiewicz J., *Dąbrówka „christianissima” i Mieszko poganin (Thietmar, IV, 55-56; Gall, I, 5-6)*, [w:] *Nihil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 85-93.
- Banaszkiewicz J., *Jak Ebfried Ezzo wygrał od Ottona III jego siostrę Matyldę*, [w:] *Aetas media, aetas moderna. Studia ofiarowane prof. Henrykowi Samsonowiczowi w 70-tą rocznicę urodzin*, red. W. Falkowski, H. Manikowska, A. Mączak, K. Modzelewski, Warszawa 2000, s. 375-386.
- Banaszkiewicz J., *Podanie o Piaście i Popielu. Studium porównawcze nad wczesnośredniowiecznymi tradycjami dynastycznymi*, Warszawa 1986.
- Banaszkiewicz J., *Prolog do Rocznika kapituły krakowskiej, św. Stanisław i czas historyczny*, *Przeszłość w kulturze średniowiecznej Polski* 1 (2018), s. 307-352.
- Banaszkiewicz J., *Rocznik tzw. małopolski (minorocki) z początku XIV wieku – próba dookreślenia zabytku*, *Przeszłość w kulturze średniowiecznej Polski* 1 (2018), s. 353-365.

- Banaszkiewicz J., *Widukind on the Saxon Origins: Saxo, Thuring, and Landkaufszone (Res gestae Saxonicae, I, 5). The Imitation of Ancient Patterns, an Old Tribal Saga or the Product of Scholarly Erudition by Saxon Intellectuals of the 9th-10th Centuries?*, *Acta Poloniae historica* 91 (2005) 25-54.
- Bańkowski A., *Imiona przodków Bolesława Chrobrego u Galla Anonima (Rozważania etymologiczne)*, *Onomastica* 34 (1989), s. 103-138.
- Baranowski T., Gajewski L., *Kaliskie grobowce książąt*, *Roczniki Historyczne* 58 (1992), s. 75-78.
- Barciak A., *Kryzys lat trzydziestych XI wieku w historiografii polskiej*, [w:] *Kościół, kultura, polityka w państwie pierwszych Piastów*, red. W. Graczyk, J.M. Marszalska, W. Falkowski, L. Zygmunt, Warszawa-Ciechanów 2016, s. 53-64.
- Baumgarten N. de, *Généalogies et mariages occidentaux des Rurikides russes du Xe au XIIIe siècle*, *Orientalia Christiana* 9 (1927), nr 35, s. 1-96.
- Becher M., *Otto der Große. Kaiser und Reich. Eine Biographie*, München 2012.
- Benyskiewicz K., *Książę Polski Władysław I Herman 1079-1102*, Zielona Góra 2010.
- Benyskiewicz K., *Mieszko Bolesławowic 1069-1089. Źródła i tradycja historiograficzna*, Kraków 2005.
- Benyskiewicz K., *Piastowie i Rurykowice. Polsko-ruskie stosunki polityczne od X do połowy XII wieku*, Zielona Góra 2020.
- Benyskiewicz K., *W kregu Bolesława Szczodrego i Władysława Hermana. Piastowie w małżeństwie, polityce i intrydze*, Wrocław 2010.
- Benyskiewicz K., *Władysław Herman: książę Polski 1079-1102*, Zielona Góra 2010.
- Bernert Z., Fehér T., Varga D., Székely G., Németh E., *III. Béla király csontjainak tanúsága – Az Árpád-ház eredete*, *Anthropologiai Közlemények* 59 (2018), p. 11-29.
- Beumann H., *Zur Frühgeschichte des Klosters Hecklingen*, *Mitteldeutsche Forschungen* 50 (1968), cz. 1.
- Bieda K., *W sprawie drugiej żony Władysława Wygnańca*, *Sobótka* 23 (1968), nr 1, s. 106-110.
- Bielowski A., *Urodziny Bolesława Krzywoustego i śmierć matki jego Judyty*, *Przewodnik Naukowy i Literacki* 1 (1873), z. 2, s. 65-70.
- Bieniak J., *Państwo Mieclawa. Studium analityczne*, Warszawa 1963.

- Bieniak J., *Państwo Mieclawa. Studium analityczne*, wyd. 2, Warszawa 2010.
- Bieniak J., *Polska elita polityczna XII wieku* (cz. II), [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej*, t. 3, red. S. Kuczyński, Warszawa 1985, s. 57-66.
- Bieniak J., *Statut Krzywoustego*, [w:] *Monarchia Piastów (1038-1399)*, red. M. Derwich, Warszawa-Wrocław 2003, s. 54-59.
- Biniaś-Szkopek M., *Bolesław IV Kędzierzawy – książę Mazowsza i princeps*, Poznań 2004.
- Biniaś-Szkopek M., *Dzielnica Bolesława Kędzierzawego w testamencie Krzywoustego*, [w:] *Cognitioni gestorum. Studia z dziejów średniowiecza dedykowane Profesorowi Jerzemu Strzelczykowi*, red. D.A. Sikorski, A.M. Wyrwa, Poznań 2006, s.301-310.
- Black-Veldtrup M., *Die Töchter Heinrichs III. und der Kaiserin Agnes*, [in:] *Vinculum Societatis. Joachim Wollasch zum 60. Geburtstag*, ed. F. Neiske, D. Poeck, M. Sandmann, Siegmaringendorf 1991, s. 36-57.
- Bláhová M., *O Kosmovi a jeho kronice*, [w:] *Kosmova Kronika Čechů*, tl. K. Hrdina, M. Bláhová, Praha 2012, s. 211–245.
- Bláhová M., Frolik J., Profantová N., *Velké dějiny země Koruny České*, Praha-Litomyšl 1999.
- Bláhová M., *Kosmas, první český historik*, [w:] *Duchem, ne mečem. Fakta, úvahy, souvislosti*, Praha 2003, s. 16–28.
- Bláhová M., *Stát a vláda státu v pojetí kronikáře Kosmy*, Średniowiecze Polskie i Powszechnie 2, Idzi Panic – Jerzy Sperka (edd.), Katowice 2002, s. 115–137.
- Bláhová M., *Verschriftliche Mündlichkeit in der böhmischen Chronik des Dombherrn Cosmas von Prag*, [w:] *The Development of Literate Mentalities in East Central Europe*, red. A. Adamska, M. Mostert. Utrecht 2004, s. 343–363.
- Bobrzyński M., Smolka S., *Jan Długosz. Jego życie i stanowisko w piśmiennictwie*, Kraków 1893.
- Bogdanowicz P., *Uwagi nad panowaniem Mieszka I: Przypuszczalna przyczyna sojuszu Mieszka I z cesarżową Teofano*, Roczniki Historyczne 26 (1960), s. 89-122.
- Bogucki A., *Kilka uwag o imieniu Mieszka I*, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S.K. Kuczyński, t. 10, Warszawa 2004, s. 9-18.
- Bóna I., *A magyarok és Európa a 9–10. Században*, Budapest 2000.
- Borawska D., *Gallus Anonim czy Italus Anonim*, Przegląd Historyczny 56/1 (1965), s. 111-119.

- Borawska D., *Kryzys monarchii wczesnopiastowskiej w latach trzydziestych XI wieku*, Warszawa 1964.
- Borawska D., *Kryzys monarchii wczesnopiastowskiej*, [w:] *Polska pierwszych Piastów: państwo, społeczeństwo, kultura*, pod red. T. Manteuffla, Warszawa 1968, s. 146-178.
- Borawska D., *Margrabia Miśni Ekkehard i Ludolfingowie*, *Kwartalnik Historyczny* 86 (1979), nr 4, s. 933-949.
- Borawska D., *Mieszko i Oda w gronie consanguineorum Ludolfingów*, [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1981, s. 11-39.
- Borawska D., *Mistrz Wincenty w nowym wydaniu i opracowaniu. W stronę cystersów i św. Bernarda z Clairvaux (w związku z książką Mistrza Wincentego Kronika Polska, tł. K. Abgarowicz i B. Kürbis, Warszawa 1974)*, *Przegląd Historyczny* 68 (1977), nr 2, s. 341-366.
- Borawska D., *O imię Dąbrówki*, [w:] *Polska w świecie. Szkice z dziejów kultury polskiej*, red. J. Dowiat, A. Gieysztor, J. Tazbir, S. Trawkowski, Warszawa 1972, s. 41-59.
- Boshof E., *Die Salier*, Stuttgart-Berlin-Köln 1987.
- Bouchard C.B., *Patterns of women's names in royal lineages, ninth-eleventh centuries*, *Medieval Prosopography* 9 (1988), No. 1, p. 1-32.
- Brückner A., *O Piaście*, *Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności* 35 (1898), serya II, t. X, s. 307-352.
- Brückner A., *Pierwsza powieść historyczna*, *Przegląd Humanistyczny* 3 (1924), s. 117-136.
- Buczek K., *Jeszcze o testamencie Bolesława Krzywoustego*, *Przegląd Historyczny* 60 (1969), s. 621-639.
- Buczek K., *Zagadnienie wiarygodności dwu relacji o początkowych dziejach państwa polskiego*, [w:] *Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70. Rocznicę urodzin*, red. Z. Kozłowska-Budkowa, Warszawa 1960, s. 45-70.
- Buczek K., *Zagadnienie wiarygodności regestu Dagome iudex*, *Studia Źródłoznawcze* 10 (1963), s. 117-139.
- Budkowa Z., *Początki polskiego rocznikarstwa*, *Studia Źródłoznawcze* 2 (1958), s. 81-96.
- Bulín H., *Polský stát Měška I. a Čechy. Příspěvek k dějinám vztahů česko-polských v druhé polovině 10. století*, *Slovanské historické studie* 4 (1961), s. 87-162.
- Cetwiński M., Matuszewski J., *Statut tradycyjnie zwany testamentem, czyli umowa sukcesyjna*, *Studia Iuridica Lublinensia* 25 (2016), z. 3, s. 139-149.

- Cetwiński M., *Między historią a poezją: Walory edukacyjne śląskich kronik*, [w:] *Kultura edukacyjna na Górnym Śląsku*, red. A. Barciak, Katowice 2002, s. 228-236.
- Cetwiński M., *Rycerstwo śląskie do końca XIII w. Pochodzenie – gospodarka – polityka*, Wrocław 1980.
- Charvát P., *Boleslav II*, Praha 2004.
- Charvát P., *Zrod českého státu 568-1055*, Praha 2007.
- Chojnacki H., *Świętosława – skandynawistka. O znaczeniu północnego wymiaru w polskiej kulturze i polityce*, *Folia Scandinavica Posnaniensia* 19 (2016), s. 31-41.
- Czapliński W., Górski K., *Historia Danii*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1965.
- Czarciniński I., *Bibliografia prac... Profesora Kazimierza Jasińskiego za lata 1950-1997*, [w:] *In memoriam honoremque Casimiri Jasińskiego*, pod red. J. Wenty, P. Olińskiego, Toruń 2010, s. 9-23.
- Dąbrowski D., *Genealogia Mściśławowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku)*, Kraków 2008.
- Dąbrowski D., *Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich*, Poznań-Wrocław 2002.
- Dąbrowski J., *Dawne dziejopisarstwo polskie (do roku 1480)*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1964.
- Dagi B., *Divisio regni. Országmegosztás, trónviszály és dinasztikus történetírás az Árpádok, Piastok és Přemyslidák birodalmában a 11. és korai 12. Században*, Pécs 2017.
- Dagi B., *Powstanie monarchii Arpadów*, [w:] *Tradycje i nowoczesność. Początki państwa polskiego na tle środkowoeuropejskim w badaniach interdyscyplinarnych*, red. H. Kóčka-Krenz, M. Matla, M. Danielewski, Poznań 2016, s. 129-140.
- Danielewski M., *Wpływy ruskie we władztwie Piastów X-XI w. w kontekście badań interdyscyplinarnych nad wschodnią Wielkopolską i Kujawami*, *Historia Slavorum Occidentis* 2 (25) (2020), s. 91-108.
- David P., *La Pologne dans l'obituaire de Saint Gilles en Languedoc au XIIe siècle*, "Revue des Études Slaves" 19 (1939), s. 217-226.
- David P., *Recherches sur l'annalistique polonaise du XIe au XVIe siècle*, *Revue des Questions Historiques* 116 (1932), s. 5-58.
- Delestowicz N., *Bolesław II Szczodry. Tragiczne losy wielkiego wojownika 1040/1042-2/3 IV 1081 albo 1082*, Kraków 2016.

- Delestowicz N., *Bolesław II Szczodry. Trzeci król Polski: od władzy po wygnanie*, Kraków 2020.
- Delestowicz N., *Świętosława (Swatawa) czeska królowa z dynastii piastowskiej*, *Kwartalnik Prawo-Społeczeństwo-Ekonomia* 4 (2015), s. 4-18.
- Delestowicz N., *Zbigniew, książę Polski (ok. 1070-1111/1113)*, Kraków 2023.
- Delestowicz N., *Zbigniew, książę polski*, Poznań 2017.
- Delimata M., *Dziecko w Polsce średniowiecznej*, Poznań 2004.
- Delimata M., *Królowa Rycheza w opinii kronikarzy i w polskiej historiografii*, [w:] *Nibil superfluum esse*, s. 123-128.
- Delimata M., *Ucieczka z Polski i niemieckie losy królowej Rychezy (po 1031-1063)*, [w:] *Docendo Discimus. Studia historyczne ofiarowane Profesorowi Zbigniewowi Wielgoszowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. K. Kaczmarek, J. Nikodem, Poznań 2000, s. 77-98.
- Delimata M., *Żona Popiela oraz Rycheza i Agnieszka jako przykłady złych małżonek władców. Uwagi w świetle polskich kronik (do początku XVI stulecia)*, [w:] *Cognitioni gestorum. Studia z dziejów średniowiecza dedykowane Profesorowi Jerzemu Strzelczykowi*, red. D.A. Sikorski, A.M. Wyrwa, Poznań-Warszawa 2006, s. 251-262.
- Delimata-Proch M., *Rycheza królowa Polski (ok. 995-21 marca 1063). Studium historiograficzne*, Kraków 2019.
- Derwich M., *Testament Bolesława Krzywoustego w polskiej historiografii średniowiecznej*, [w:] *Acta Universitatis Wratislaviensis* 499, *Historia* 33, red. W. Korta, Wrocław 1980, s. 113-153.
- Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*, red. S. Gawęda, Kraków 1980.
- Dobosz J., *Kazimierz II Sprawiedliwy*, wyd. 2, Poznań 2014.
- Dobosz J., *Monarchia i możni wobec Kościoła w Polsce do początku XIII wieku*, Poznań 2002.
- Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński, polski. T. IV/1 (1511-1870). Lateran V, Trydent, Watykan I*, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2007.
- Dowiat J., *Bela I węgierski w Polsce*, *Przegląd Historyczny* 59 (1965), s. 1-23.
- Dowiat J., *Metryka chrztu Mieszka I i jej geneza*, Warszawa 1961.

- Drelicharz W., *Najwcześniejsze roczniki polskie i sytuacja pisarska w Polsce około roku 1000*, [w:] *Bruno z Kwerfurtu. Osoba – dzieło – epoka*, red. M. Dygo, W. Falkowski, Pułtusk 2010, s. 101-128.
- Drózdź K., *Kazimierz Odnowiciel. Polska w okresie upadku i odbudowy*, Wodzisław Śląski 2009.
- Dunin-Wąsowicz T., *Kulty świętych w Polsce w X w.*, [w:] *Polska w świetle. Szkice z dziejów kultury polskiej*, red. J. Dowait et al., Warszawa 1972, s. 61-79.
- Dworsatschek M., *Władysław II Wygnaniec*, Kraków 2009.
- Dworsatschek M., *Władysław II Wygnaniec*, Wrocław 1998.
- Dworzaczek W., *Genealogia*, Warszawa 1959.
- Dziewulski W., *Sprawa Mieclawa (Masława). W związku z pracą Janusza Bieniaka*, Państwo Mieclawa. Studium analityczne, *Warszawa 1963*, *Przegląd Historyczny* 56 (1965), nr 3, s. 468-483.
- Eckhardt K.A., *Genealogische Funde zur allgemeinen Geschichte*, wyd. 2, Witzzenhausen 1963.
- Eickhoff E., *Theophanu und der König. Otto III. und seine Welt*, Stuttgart 1996.
- Engel P., *The Realm of St. Stephen: A History of Medieval Hungary, 895-1526*, London-New York 2001.
- Faussner H.C., *Kuno von Öhningen und seine Sippe in ottonischsalischer Zeit*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 37 (1981), s. 20-139.
- Fenikowski M., *Z cyklu Polonia antiquissima restituta. O właściwą postać imienia Mieszko*, *Poradnik Językowy* 288 (1971), z. 4, s. 231-245.
- Fiala Z., *Prémyslovské Čechy*, Praha 1975.
- Font M., *Dinasztikus érdekek nyomában - Árpádok, Piastok, Rurikok az európai politikában*, Pécs 2018.
- Font M., *Koloman the Learned, King of Hungary*, Szeged 2001.
- Font M., *The Kings of the House of Árpád and the Rurikid Princes - Cooperation and conflict in medieval Hungary and Kievan Rus'*, Pécs 2021.
- Font M., *The Rulership of the Árpáadian Dynasty in the 10th–13th Centuries*, [in:] *Rulership in Medieval East Central Europe. Power, Ritual and Legitimacy in Bohemia, Hungary and Poland*, ed. G. Vercamer, D. Zupka, Leiden-Boston 2022, p. 81-110.
- Font M., *The structure and authenticity of the Povest' vremennykh let*, *Studia Slavica Hungarica* 58/2 (2013), s. 345-364.

- Freund S., Puhle M., *Otto der Große 912-973. Kaiser der Römer, König der Völker, Regensburg* 2023.
- Gallén J., *Vem var Valdemar den stores drottning Sofia?*, *Historisk Tidskrift för Finland* 61 (1976), z. 1, s. 273-287.
- Gallus Anonymus and his chronicle in the context of twelfth-century historiography from the perspective of the latest research*, ed. K. Stopka, Kraków 2010.
- Gašiorowski A., *Świętosława-Svatava*, [w:] SSS, t. 5, red. G. Labuda, Z. Stieber, Wrocław 1975, s. 589.
- Gertruda Mieszkańna i jej manuskrypt*, red. A. Andrzejuk, Warszawa 2007.
- Gertruda Mieszkańna i jej modlitwy*, red. B. Listkowska, A. Andrzejuk, Warszawa 2010.
- Gertruda Mieszkańna i jej rękopis*, red. A. Andrzejuk, Warszawa 2013.
- Giese M., *Thietmars Chronik, Vorlagen, handschriftliche Überlieferung und mittelalterliche Rezeption*, [w:] *Thietmars Welt. Ein Merseburger Bischof Schreibt Geschichte*, Petersburg 2018, s. 72-99.
- Giesebrecht W., *Beiträge zur Genealogie des bayerischen Adel sim 11., 12. und 13. Jahrhunderte*, Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften zu München 1 (1870), s. 549-587.
- Górczak Z., *Bunt Bezpryma jako początek tzw. Reakcji pogańskiej w Polsce*, [w:] *Nihil superfluum esse: studia z dziejów średniowiecza ofiarowane profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 111-121.
- Grabowski J., *Dynastia Piastów mazowieckich*, Kraków 2012.
- Grabski A.F., *Bolesław Chrobry: 967-1025*, Warszawa 1970.
- Grabski A.F., *Bolesław Krzywousty: 1085-1138*, Warszawa 1968.
- Grabski A.F., *Mieszko I, ok. 930-992*, Warszawa 1973.
- Grabski A.F., *Studia nad stosunkami polsko-ruskimi w początku XI w.*, *Slavia Orientalis* 6 (1957), s. 165-180.
- Graus F., *Kněžna Libuše – od postavy báje k národnímu symbolu*, *Český časopis historický* 17 (1969), s. 817–844.
- Grodecki R., *Zbigniew, książę Polski* [w:] *Studia staropolskie. Księga ku czci Aleksandra Brücknera*, Kraków 1928, s. 71-105.

- Grudziński T., *Charakter i znaczenie hołdu magdeburskiego Mieszka Bolesławowica z roku 1013*, Przegląd Historyczny 66 (1975), z. 2, s. 149-170.
- Grudziński T., *Bolesław Szczodry: zarys dziejów panowania*. Cz. 1, Toruń 1953.
- Grudziński T., *Kryzys polskiej monarchii wczesnofeudalnej w świetle ostatnich badań*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Historia, 20 (1966), z. 2, s. 17-35.
- Grudziński T., *Uwagi o genezie rewolucji w Polsce za Kazimierza Odnowiciela*, Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu 18 (1952), s. 92-93.
- Grzesik R., *Adelajda, rzekoma księżniczka polska na tronie węgierskim*, [w:] *Kobieta w kulturze średniowiecznej Europy. Prace ofiarowane Profesor Alicji Karłowskiej-Kamzowej*, red. A. Gąsiorowski, Poznań 1995, s. 47-53.
- Grzesik R., *Od składania ofiar własnym bogom do sancti reges et duces czyli Arpadów przygoda z sacrum*, Historia Slavorum Occidentis 2(11) (2016), s. 149-162.
- Grzesik R., *Polska Piastów i Węgry Arpadów we wzajemnej opinii (do 1320 roku)*, Warszawa 2003.
- Grzesik R., *The Slavs in the Hungarian Chronicles*, Historia Slavorum Occidentis 1 (36) (2023), s. 11-21.
- Guido M.A., Ravilious J.P., *From Theophanu to St. Margaret of Scotland: A study of Agatha's ancestry*, Foundations 4 (2012), s. 81-121.
- Györffy G., *István király és műve*, Budapest 1977.
- Györffy G., *Kontakty Polski i Węgier w dobie tworzenia się obu państw*, Kwartalnik Historyczny 95 (1988), z. 4, s. 5-19.
- Györffy G., *Święty Stefan I. Król Węgier i jego dzieło*, tłum. T. Kapturkiewicz, Warszawa 2003.
- Halko S., *Reicheza Köningen von Polen, Gemahlin Mieczysławs II*, Freiburg 1914.
- Handschuh L., Stolarek I., Juras A., Zeńczak M., Marcinkowska-Swojak M., Myszka A., Trzciniński D., Losik-Sidorska A., Wojtczak J., Philips A., Różański A., Dębski A., Kozłowski P., Matla M., Dobosz J., Jasiński T., Piontek J., Kóčka-Krenz H., Figlerowicz M., *W poszukiwaniu Piastów*, Opolskie Studia Administracyjno-Prawne XIV/4 (2016), nr 2, s. 63-77.
- Hauziński J., *O potrzebie nowej edycji Ibrāhīma ibn Ya'qūba at Turtuši w krajach środkowej Europy*, [w:] *Z Mekki do Poznania*, red. H. Jankowski, Poznań 1998, s. 105-113.

- Heimskringla Snorriego Sturlusona. Wstęp*, red. A. Waśko, J. Morawiec, Kraków 2019.
- Hermanson L., *Danish lords and Slavonic rulers. The Élite political culture in early twelfth-century Baltic*, [in:] *The European Frontier. Clashes and compromises in the Middle Ages, International symposium of the Culture Clash or Compromise (CCC) Project and the Department of Archeology*, ed. J. Staecker, Lund 2004, p. 81-91.
- Hermanson L., *Friendship and Politics in Saxo Grammaticus Gesta Danorum*, *Revue belge de Philologie et d'Histoire* 83/2 (2005), s. 261-284.
- Hertel J., *Imiennictwo dynastii piastowskiej we wczesnym średniowieczu*, Warszawa-Poznań-Toruń 1980.
- Hertel J., *Problem dwuimienności u Piastów we wcześniejszym średniowieczu (do potomstwa Bolesława Krzywoustego włącznie)*, *Onomastica* 24 (1979), s. 125-142.
- Hertel J., *W sprawie dziedziczności słowiańskich imion osobowych*, [w:] *Słowianie w dziejach Europy. Studia historyczne ku uczczeniu 75 rocznicy urodzin i 50-lecia pracy naukowej profesora Henryka Łowmiańskiego*, red. J. Ochmański, Poznań 1974, s. 55-61.
- Holtzmann R., *Böhmen und Polen im 10. Jahrhundert. Eine Untersuchung zur ältesten Geschichte Schlesiens*, *Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens*, Bd. 52, 1918, s. 1-37.
- Holtzmann R., *Die Chronik des Bischofs Thietmar von Merseburg*, wyd. 2, Berlin 1955.
- Holtzmann R., *Die Quedlinburger Annalen*, Sachsen und Anhalt 1 (1925), s. 64-125.
- Holtzmann R., *Geschichte der sächsischen Kaiserzeit (900-1024)*, München 1955.
- Hóman B., *Geschichte des ungarischen Mittelalters*, t. 1, Berlin 1940.
- Jan Długosz – 600. lecie urodzin. Region – Polska – Europa w jego twórczości*, red. J. Maciejewski, P. Oliński, W. Rozynekowski, S. Zonenberg, Bydgoszcz–Toruń 2016.
- Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, red. T. Giergiel, Sandomierz 2017.
- Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, red. L. Korczak, M.D. Kowalski, P. Węcowski, Kraków 2016.
- Jan Długosz herbu Wieniawa (1415–1480). Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej. Wieluń, 24 czerwca 2015 r.*, red. M. Gogola, J. Książek, Wieluń 2016.
- Janiak T., *Grobowiec Mieszka III Starego w kolegiacie p.w. św. Pawła w Kaliszu – próba rozwiązania problemu*, *Slavia Antiqua* 49 (2008), s. 121-147.

- Jasiński K., *Dokument Władysława Hermana dla katedry bamberskiej*, Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Toruńskiego 23 (1969), s. 49-50.
- Jasiński K., *Dokumentacyjne funkcje imion w średniowieczu (na przykładzie dynastii piastowskiej)*, [w:] tenże, *Prace wybrane z nauk pomocniczych historii*, Toruń 1996, s. 142-155.
- Jasiński K., *Dokumentacyjne funkcje imion w średniowieczu*, [w:] *Powstanie – przepływ – gromadzenie informacji. Materiały I sympozjum nauk dających poznać źródła historyczne*, red. J. Pakulski, Toruń 1978.
- Jasiński K., *Drugie małżeństwo Bolesława Wysokiego i niektóre aspekty koligacji Hohenstaufów z Piastami*, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, t. VI, red. S. Kuczyński, Warszawa 1994, s. 53-61.
- Jasiński K., *Dynastyczne mariaże czesko-polskie ze szczególnym uwzględnieniem okresu do końca XI wieku*, Rocznik Muzeum w Gliwicach 10 (1994), s. 11-23.
- Jasiński K., *Filiacja Adelajdy, żony czeskiego księcia Wratysława II*, Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego 1 (1993), s. 3-11.
- Jasiński K., *Genealogia Piastów wielkopolskich. Potomstwo Władysława Odonica*, Kronika Miasta Poznania 2 (1995), s. 34-66.
- Jasiński K., *Małżeństwa córek Władysława Hermana. Fragment wczesnopiastowskiej genealogii*, Acta Universitatis Wratislaviensis, Historia 76 (1989), s. 51-64.
- Jasiński K., *Polski podręcznik genealogii*, Studia Źródloznawcze 5 (1961), s. 151-159
- Jasiński K., *Polsko-niemieckie powiązania dynastyczne w średniowieczu ze szczególnym uwzględnieniem małżeństw córek Siemowita IV*, [w:] *Niemcy-Polska w średniowieczu*, pod red. J. Strzelczyka, Poznań 1986, s. 283-301.
- Jasiński K., *Powiązania genealogiczne Piastów (małżeństwa piastowskie)*, [w:] *Piastowie w dziejach Polski*, Wrocław 1975, s. 135-148.
- Jasiński K., *Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich*, Poznań-Wrocław 2001.
- Jasiński K., *Rodowód Piastów mazowieckich*, Poznań-Wrocław 1998.
- Jasiński K., *Rodowód Piastów Śląskich*, t. 1, *Piastowie wrocławscy i legnicko-brzęscy*, Wrocław 1973.
- Jasiński K., *Rodowód Piastów Śląskich*, t. 2, *Piastowie świdniccy, ziębiccy, głogowscy, żagańscy i oleśnicy*, Wrocław 1975.

- Jasiński K., *Rodowód Piastów Śląskich*, t. 3, *Piastowie opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*, Wrocław 1977.
- Jasiński K., *Rodowód pierwszych Piastów*, Warszawa-Wrocław 1992.
- Jasiński K., *Rodowód pierwszych Piastów*, wyd. 2, Poznań 2005.
- Jasiński K., *Sprawa śmierci Mieszka II*, *Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu* 17 (1951), z. 1-2, s. 87-92.
- Jasiński K., *Uzupełnienia do genealogii Piastów*, *Studia Źródłoznawcze* 3 (1958), s. 199-212.
- Jasiński K., *Uzupełnienia do genealogii Piastów. Dokończenie*, *Studia Źródłoznawcze* 5 (1960), s. 89-112.
- Jasiński T., „*Rocznik obcy*” w „*Roczniku kapituły krakowskiej*”, [w:] *Scriptura custos memoriae: prace historyczne*, red. D. Zydorek, s. 217-224.
- Jasiński T., *Curriculum vitae Galla Anonima*, [w:] *HORTUS MEDIAEVALIS. Studia ofiarowane Profesorowi Wojciechowski Falkowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. W. Długokęcki i in., Wrocław 2022, s. 25-34.
- Jasiński T., *Dalsze rozważania o włoskim pochodzeniu Galla Anonima*, [w:] *Miasta, ludzie, instytucje, znaki. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesor Bożenie Wyrozumskiej w 75. rocznicę urodzin*, red. Z. Piech, Kakrów 2008, s. 447-459.
- Jasiński T., *Niemieckie dziejopisarstwo X wieku i początki annalistyki polskiej*, *Biuletyn Polskiej Misji Historycznej* 2 (2004), s. 37-46.
- Jasiński T., *O pochodzeniu Galla Anonima*, Kraków 2008.
- Jasiński T., *Początki polskiej annalistyki*, [w:] *NIHIL SUPERFLUUM ESSE. Prace z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Dobosz, J. Strzelczyk, Poznań 2000, s. 129-146.
- Jasiński T., *Początki rocznikarstwa w Polsce*, [w:] *Kościół, kultura, polityka w państwie pierwszych Piastów*, red. W. Graczyk, J.M. Marszalska, W. Falkowski, L. Zygmier, Warszawa-Ciechanów 2016, s. 169-185.
- Jasiński T., *Rocznik poznański. Ze studiów nad annalistyką polską i czeską*, [w:] *Aetas media, aetas moderna: studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. A. Bartoszewicz, Warszawa 2000, s. 664-672.
- Jasiński T., *Rola Rocznika augijskiego w rozwoju annalistyki polskiej i niemieckiej*, *Roczniki Historyczne* 69 (2003), s. 71-78.

- Jasiński T., *Zagadnienie autorstwa Rocznika obcego. Przyczynek do dziejów historiografii niemieckiej X stulecia*, Roczniki Historyczne 68 (2002), s. 7-25.
- Jedlicki M.Z., *Wstęp*, [w:] *Kronika Thietmara*, tekst łaciński i polski, tłum., wstęp i komentarz M.Z. Jedlicki, Poznań 1953, s. I-XXXI.
- Jones G., *The Vikings*, London 1997.
- Jureczko A., *Testament Krzywoustego*, Kraków 1988.
- Jurek T., *Agnes regina. W poszukiwaniu żony Bolesława Szczodrego*, Roczniki Historyczne 72 (2006), s. 95-104.
- Kádár T., *Az Árpád-házi uralkodók és az országlásuk idején hercegi címmel tartományi különbatalmat gyakorolt küllboni, fejedelmi származású előkelők, valamint azok családtagjainak elhalálozási és temetkezési adatai 997–1301 között*, Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) 19 (2012), p. 57-108.
- Kara M., *Sily zbrojne Mieszka I. Z badań nad składem etnicznym, organizacją i dyslokacją drużyny Pierwszych Piastów*, Kronika Wielkopolska 3 (62) (1992), s. 33-47.
- Karamazin N., *Historia państwa rosyjskiego*, tłum. G. Buczyński, t. 2, Warszawa 1924.
- Katalog nagrobków piastowskich*, oprac. A. Losik-Sidorska, Poznań 2020.
- Kerbl R., *Byzantinische Prinzessinnen in Ungarn zwischen 1050—1200 und ihr Einfluss auf das Arpadenkonigreich*, Wien 1979.
- Kersken N., *Geschichtsschreibung im Europa der „nationes“. Nationalgeschichtliche Gesamtdarstellungen im Mittelalter*, Köln–Weimar–Wien 1995.
- Kersken N., *Heiratsbeziehungen der Piasten zum römisch-deutschen Reich*, [in:] *Fernhändler, Dynasten, Kleriker. Die piastische Herrschaft in kontinentalen Beziehungsgeflechten vom 10. bis zum frühen 13. Jahrhundert*, ed. D. Adamczyk, N. Kersken, Wiesbaden 2015, p. 79-106.
- Kętrzyński S., *Kazimierz Odnowiciel (1034-1058)*, Kraków 1899.
- Kętrzyński S., *Kazimierz Odnowiciel (1034-1058)*, wstęp i oprac. M. Biniasz-Szkopek, Kraków 2010.
- Kętrzyński S., *Na marginesie „Genealogji Piastów”*, Przegląd Historyczny 29 (1930-1931), nr 2, s. 159-209.
- Kętrzyński S., *O imionach piastowskich do końca XI wieku*, „Życie i myśl” 1951, nr 5-6, s. 680-735.

- Kętrzyński S., *Przyczynki do dziejów XI wieku*, Przegląd Historyczny 39 (1949), nr 2, s. 170-172.
- Kętrzyński W., *O rocznikach polskich*, Rozprawy Akademii Umiejętności Wydział Historyczno-Filozoficzny 34 (1897), s. 164-354.
- Kętrzyński W., *O Roczniku Małopolskim. Przyczynek do annalistyki polskiej w 13. i 14. wieku*, Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego 10 (1878), s. 202-242.
- Kings and Saints. The Age of the Árpáds*, ed. C. Horváth, G. Horváth-Lugossy, A. Kovács, Budapest–Székesfehérvár 2022.
- Klasztory, miasta, zamki w życiu i twórczości Jana Długosza*, red. J. Rajman, D. Żurek, Kraków 2016.
- Kóčka-Krenz H., *A goldsmith's workshop in the Poznań stronghold as an indication of cultural contacts between the Piast and the Přemyslid dynasties*, Historia Slavorum Occidentis 2 (25) (2020), s. 91-108.
- Koczerska M., *Familiares Jana Długosza*, [w:] *Aetas media, aetas moderna. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. H. Manikowska i in., Warszawa 2000, s. 75–78.
- Koczy L., *Thietmar i Widukind (z powodu nowych wydań obu pisarzy)*, Kwartalnik Historyczny 50 (1936), z. 2, s. 656-676.
- Koczy L., *Związki małżeńskie Piastów ze Skandynawami*, Slavia Occidentalis 11 (1932), s. 22-117.
- Kollinger K., *Ruskie posiłki dla Bolesława III Krzywoustego w 1109 r., śmierć Zbysławy i trwałość sojuszu polsko-ruskiego w latach 1102-1114*, Ruthenica 7 (2008), s. 41-51.
- Kopal P., *Kosmovi d'áblové. Vršovsko-přemyslovský antagonismus ve světle biblických a legendárních citátů, motivů a symbolů*, Mediaevalia Historica Bohemica 8 (2001), s. 7–39.
- Kosonowski M., *O ustawie sukcesyjnej Bolesława Krzywoustego w kontrowersyjnym oświeceniu. W związku z pracą Jacka Osieńskiego „Statut Bolesława Krzywoustego”*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2014, ss. 271+5 tablic, Czasopismo Prawno-Historyczne 67 (2015), z. 2, s. 237-269.
- Kozłowska-Budkowa Z., *Który Bolesław?* [w:] *Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. Z. Kozłowska-Budkowa, Warszawa 1960, s. 81-85.

- Kozłowska-Budkowa Z., *Wstęp*, [w:] *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*, wyd. Z. Kozłowska-Budkowa, MPH s.n., t. V, Warszawa 1978, s. XXX-XLII.
- Krawiec A., *Król bez korony: Władysław I Herman książę polski*, Warszawa 2014.
- Kristó G., *Die Arpaden-Dynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*, Budapest 1993.
- Kristó G., Makk F., *Az Árpádok-Fejedelmek és királyok*, Szeged 2000.
- Krzemieńska B., *Boj Knížete Břetislava I. o upevnení českého státu (1039–1041)*, Praha 1979.
- Krzemieńska B., *Břetislav I. Čechy a střední Evropa v první polovině XI. století, vyd. 2, Praha 1999.*
- Krzemieńska B., *Konala se roku 1060 polská výprava na Hradec u Opavy? (Z politických počátků Vratislava II.)*, Folia Historica Bohemica 2 (1980), s. 120-128/
- Krzemieńska B., *Vztahy Moravských Přemyslovců ke Kyjevské Rusi*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Nauki Humanistyczno-Społeczne, Historia 24 (1990), s. 89-101.
- Krzemieńska B., *W sprawie chronologii wyprawy Brzetysława I na Polskę*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, seria I: Nauki Humanistyczno-Społeczne 12 (1959), s. 23-37.
- Księgi metrykalne i stanu cywilnego w archiwach państwowych w Polsce*, oprac. A. Laszuk, Warszawa 2003.
- Kürbis B., *Czy mistrz Wincenty był historykiem?*, Zeszyty Naukowe UAM, Historia 7 (1967), s. 163-176.
- Kürbis B., *Dagome iudex – studium krytyczne*, [w:] *Początki państwa polskiego. Księga tysiąclecia*, t. 1, *Organizacja polityczna*, red. K. Tymienieckiego, Poznań 1962, s. 363-424.
- Kürbis B., *Dziejopisarstwo polskie do połowy XV wieku. Dążenia poznawcze i poglądy*, [w:] *taż, Na progach historii. Prace wybrane*, Poznań 1994, s. 17-36.
- Kürbis B., *Dziejopisarstwo wielkopolskie XIII i XIV wieku*, Warszawa 1959.
- Kürbis B., *Gertuda – historia jej życia*, [w:] *taż, Na progach historii*, t. 2: *O świadectwach do dziejów kultury Polski średniowiecznej*, Poznań 2001, s. 307-321.
- Kürbis B., *Modlitwy księżnej Gertrudy z Psalterium Egberti. Przyczynek do dziejów kultury dworu panującego w Polsce i na Rusi*, „Sprawozdania Wydziału Nauk o Sztuce Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 96 (1978) (wyd. 1979), s. 3-11.
- Kürbis B., *Wstęp*, [w:] *Mistrz Wincenty Kadłubek, Kronika polska*, Wrocław 1996, s. VIII-XXXII.

- Kürbis B., *Wstęp*, [w:] *Roczniki wielkopolskie*, wyd. B. Kürbis, przy współudziale G. Labudy, J. Lucińskiego i R. Walczaka, MPH s.n., t. VI, Warszawa 1962, s. V-LII.
- Kurpas J., *Początki ksiąg metrykalnych*, *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 2 (1961), z. 1-2, s. 6-42.
- Labuda G., [w:] *Świętosława*, SSS, t. 5, red. G. Labuda, Z. Stieber, Wrocław 1975, s. 588-589.
- Labuda G., *Akt Dagome iudex – pierwsza „konkordatowa” umowa między Polską a Stolicą Apostolską z czasów papieża Jana XVI (985-996)*, *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* 25 (2001), s. 17-24.
- Labuda G., *Dąbrówka czy Dobraw(ka). Uzupełnienie do dyskusji o poprawne imię żony Mieszka I*, *Slavia Occidentalis* 18 (1974), s. 126-138.
- Labuda G., *Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny Zachodniej*, t. I, Poznań 1960.
- Labuda G., *Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny Zachodniej*, t. II, Poznań 1964.
- Labuda G., *Główne linie rozwoju rocznikarstwa polskiego w wiekach średnich*, *Kwartalnik Historyczny* 78 (1971), nr 4, s. 804-839.
- Labuda G., *Ibrahim Ibn Jakub o stosunkach polsko-wieleckich w latach 962-966*, *Studia Źródłoznawcze* 45 (2007), s. 59-63.
- Labuda G., *Ibrahim ibn Jakub. Najstarsza relacja o Polsce w nowym wydaniu*, *Roczniki Historyczne* 16 (1947), s. 100-181.
- Labuda G., *Jeden czy dwa roczniki niemieckie u podstaw polskiego rocznikarstwa?*, *Studia Źródłoznawcze* 39 (2001), s. 7-27.
- Labuda G., *Korona i infuła. Od monarchii do poliarchii*, Kraków 1996.
- Labuda G., *Księżna Dobrawa i książę Mieszko jako rodzice chrzestni Polski piastowskiej*, [w:] *Scriptura custos memoriae. Prace historyczne*, red. D. Zydorek, Poznań 2001, s. 3-17.
- Labuda G., *Mieszko I*, Wrocław 2002.
- Labuda G., *Mieszko II król Polski (1025-1034): czasy przełomu w dziejach państwa polskiego*, Kraków 1992.
- Labuda G., *Mieszko II król Polski w czasach przełomu 1025-1034*, Poznań 1994.
- Labuda G., *O imionach książąt pierwszych polskich dynastii*, [w:] tegoż, *Studia nad początkami państwa polskiego*, t. II, Poznań 1988, s. 5-82.

- Labuda G., *O najstarszych imionach dynastii piastowskiej*, [w:] *Biedni i bogaci. Studia z dziejów społeczeństwa i kultury ofiarowane Bronisławowi Geremekowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, red. M. Aymard i in., Warszawa 1992, s. 261-272.
- Labuda G., *Olaf Skotkonung*, [w:] SSS, t. 3, cz. 2, red. W. Kowalenko, G. Labuda, Z. Stieber, Wrocław 1968, s. 471.
- Labuda G., *Piastowie twórcami państwa polskiego*, [w:] *Piastowie w dziejach Polski. Zbiór artykułów z okazji trzechsetnej rocznicy wygaśnięcia dynastii Piastów*, red. R. Heck, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975, s. 10-48.
- Labuda G., *Pierwsze państwo polskie*, Kraków 1989.
- Labuda G., *Prawne i polityczne aspekty dokumentu „Dagome iudex”*. Nowe spostrzeżenia, *Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza* 13 (1979), z. 1, s. 82-100.
- Labuda G., *Rocznik poznański*, *Studia Źródłoznawcze* 2 (1958), s. 97-112.
- Labuda G., *Rzekome drugie imię Mieszka I w Kronice Anonima Galla*, [w:] *Munera philologica et historica Mariano Plezja oblata*, red. J. Safarewicz, K. Rymut, K. Weysenhoff-Brożkova, J. Wyrozumski, Wrocław-Warszawa-Kraków 1988, s. 95-107.
- Labuda G., *Stan dyskusji nad dokumentem Dagome iudex i państwem Schinesghe*, [w:] *Civitas Schinesghe cum pertinentiis*, red. W. Chudziak, Toruń 2003, s. 9-17.
- Labuda G., *Stosunki prawno-polityczne Polski i Niemiec w średniowieczu*, [w:] *Niemcy-Polska w średniowieczu. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Instytut Historii UAM w dniach 14-16 XI 1983 roku*, Poznań 1983, s. 121-134.
- Labuda G., *Studia nad początkami państwa polskiego*, Poznań 1946.
- Labuda G., *Studia nad początkami państwa polskiego*, t. I, Poznań 1987.
- Labuda G., *Testament Bolesława Krzywoustego*, [w:] *Opuscula Casimiro Tymieniecki septuagenario dedicata* red. A. Horst, Poznań 1959, s. 171-194.
- Labuda G., *Uwieszenie polskich insygniów koronacyjnych do Niemiec w 1031 r.*, [w:] *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksandrowi Gieysztorowi*, red. D. Gawinowa, Warszawa 1991, s. 217-239.
- Labuda G., *Uzupełnienia do genealogii Piastów, w szczególności śląskich*, *Sobótka* 18 (1963), nr 1, s. 1-13.
- Labuda G., *Władysław Herman*, [w:] SSS, t. 6, cz. 2, red. W. Kowalenko, G. Labuda, T. Lehr-Splawiński, Wrocław 1980, s. 518.

- Labuda G., *Wpływ powstania państwa polskiego na rozwój dziejowy Pomorza*, [w:] *Początki państwa polskiego*, t. 2, red. K. Tymieniecki, Poznań 1962, s. 269-279.
- Labuda G., *Zamiana Galla-Anonima, autora pierwszej „Kroniki dziejów Polski”, na Anonima-Wenecjanina*. Warszawa 2006.
- Labuda G., *Zbygniew*, [w:] SSS, t. 7, red. G. Labuda, Z. Stieber, Wrocław 1982.
- Labuda G., *Ze stosunków polsko-węgierskich w drugiej połowie X wieku*, [w:] *Europa-Słowiańszczyzna-Polska: Studia ku uczczeniu Profesora Kazimierza Tymienieckiego*, red. Cz. Łuczak, Poznań 1970.
- Łaguna S., *Rodowód Piastów*, Kwartalnik Historyczny 11 (1897), s. 745-788.
- Lang H.J., *The Fall of the Monarchy of Mieszko II Lambert*, *Speculum* 49 (1974), No. 4, p. 623-639.
- Laudage J., *Otto der Große (912-973). Eine Biographie*, Regensburg 2001.
- Leśniewska D., *Kodeks Gertrudy. Stan i perspektywy badań*, *Roczniki Historyczne* 61 (1995), s. 141-170.
- Leśny J., *Franco – episcopus Bellegradensis*, *Roczniki Historyczne* 58 (1993), s. 19-31.
- Lewald U., *Die Ezzonen. Das Schicksal eines rheinischen Fürstengeschlechts*, *Rheinische Vierteljahrsblätter* 43 (1979), s. 120-168.
- Lind J., *De Russiske Ægteskaber. Dynasti- og Alliancepolitik I 1130'ernes Danske Borgerkrig*, *Historisk Tidsskrift* 1992, B. 16, r. 1.
- Linniczenko L., *Wzajemnyje otnoszenija Rusi i Polski do połowiny XIV stoletija*, cz. I, Kijew 1884.
- Lippelt H., *Thietmar von Merseburg. Reichsbischof und Chronist*, Köln-Wien 1973.
- Łowmiański H., *Bolesław Chrobry w Krakowie w końcu X wieku*, *Małopolskie Studia Historyczne* 4 (1961), z. 3-4, s. 3-12.
- Łowmiański H., *Dynastia Piastów we wczesnym średniowieczu*, [w:] *Początki państwa polskiego. Księga tysiąclecia*, red. K. Tymieniecki, G. Labuda, H. Łowmiański, t. 1: *Organizacja polityczna*, Poznań 1962, s. 111-162.
- Łowmiański H., *Imię chrześciane Mieszka I*, *Slavia Occidentalis* 19 (1948), s. 230-261.
- Łowmiański H., *Początki Polski*, t. V, Warszawa 1973.

- Łowmiański H., *Początki Polski*, t. VI, Warszawa 1985.
- Łowmiański H., *Początki Polski. Polityczne i społeczne procesy kształtowania się narodu do początku wieku XIV*, t. 6, cz. 1, Warszawa 1985.
- Lübke Ch., *Das Reich von Kiev als Faktor der Beziehungen zwischen Deutschland und Polen (10.-11. Jahrhundert)*, [w:] *Mittelalter: eis oder viele?*, ed. S. Mozdziuch, W. Mrozowicz, S. Rosik, Wrocław 2010, s. 127-139.
- Łuczyński M., *Gdzie walczył i jak miał na imię brat Mieszka I?*, *LingVaria* 2 (22) (2016), s. 157-164.
- Ludat H., *An Elbe und Oder um das Jahr 1000*, Köln-Wien 1971.
- Ludat H., *Piastowie i Ekkehardynowie*, *Przegląd Historyczny* 91 (2000), z. 2, s. 181-202.
- Łukasiewicz K., *Polski książę Mieszko Lambert czy król polski Mieszko II Lambert? Nowe spojrzenie na Dagome iudex i Calendarium Merserburgense*, *Slavia Antiqua* 51 (2010), s. 119-126.
- Lüpke H., *Die Margrafen der sächsischen Ostmarken in der Zeit von Gero bis zum Beginn des Investiturstreiter (940-1075)*, Halle 1937.
- Lutovský M., *Bratovrah a tvůrce státu. Život a doba knížete Boleslava I*, Praha 1998.
- Lutovský M., *Po stopách prvních Přemyslovců I. Zrození státu 872-972. Od Bořivoje I. po Boleslava I*, Praha 2006.
- Lutovský M., *Po stopách prvních Přemyslovců I. Zrození státu 872–972. Od Bořivoje I. po Boleslava I*, Praha 2006.
- Lutovský M., *Po stopách prvních Přemyslovců II. Léta krize a obnovy 972-1012. Od Boleslava II. po Jaromíra*, Praha 2007.
- Lutovský M., *Po stopách prvních Přemyslovců III. Správa a obrana země (1012–1055). Od Oldřicha po Břetislava I*, Praha 2008.
- Madejczyk E., *Związki rodzinne Piastów i Rurykowiczów do końca XIII wieku*, *Przegląd Humanistyczny* 48 (2004), z. 1, s. 95-104.
- Malecki A., *Testament Bolesława Krzywoustego*, *Przewodnik Naukowy i Literacki* 4 (1876), s. 1-33.
- Malecki A., *Rewizja dziejów polskich w pierwszych dwóch wiekach politycznego istnienia 962-1146*, [w:] tegoż, *Z przeszłości dziejowej. Pomniejsze pisma*, t. 1, Kraków 1897, s. 4-170.

- Maleczyński K., *Bolesław III Krzywousty, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975.*
- Maleczyński K., *Bolesław Krzywousty. Zarys panowania, Kraków 1947.*
- Maleczyński K., *Dzieje Rykasy córki Władysława Wygnańca śląskiego, cesarzowej Hiszpanii i hrabiny Prowansji, Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie, t. 10, z. 2, Lwów 1933.*
- Maleczyński K., *W sprawie daty urodzin Bolesława Krzywoustego, Kwartalnik Historyczny 50 (1936), s. 442-445.*
- Manteuffel T., *Państwo Mieszka a Europa, Kwartalnik Historyczny 67 (1960), nr 4, s. 1020-1034.*
- Martin J., *Medieval Russia: 980-1584, Cambridge 2004.*
- Matla M., *Aktywność kulturotwórcza przedstawicielek dynastii w Polsce i w Czechach schyłku XII i pierwszej połowy XIII wiek - pierwiastki rodzime i obce, [w:] Oryginalność czy wtórność? Studia poświęcone polskiej kulturze politycznej i religijnej (X-XIII wiek), red. R. Michałowski, G. Pac, Warszawa 2020, s. 583-653.*
- Matla M., *Czeskie wpływy w życiu religijnym i piśmiennictwie państwa piastowskiego w X-XI wieku, Poznań 2017.*
- Matla M., *Kirchliche Außenkontakte und die Anfänge des historischen Schrifttums in Polen, [w:] Fernhändler, Dynasten, Kleriker. Die piastische Herrschaft in kontinentalen Beziehungsgeflechten vom 10. bis zum frühen 13. Jahrhundert, red. D. Adamczyk, N. Kersken, Wiesbaden 2015, s. 217-240.*
- Matla M., *Písenná kultura prvých českých biskupství, [w:] Tysíc a padesát let pražského biskupství, red. J. Kotous, P. Sommer, V. Vaníček, Praha 2023, s. 306-320.*
- Matla M., *Początki Czech, Poznań 2014.*
- Matla M., *The Czech Church and the role of Doubravka of Bohemia in the Christianisation of Poland, [w:] Polonia coepit habere episcopum. The origin of the Poznań bishopric in the light of the latest research, eds. J. Dobosz, T. Jurek, Poznań 2019, s. 43-58.*
- Matla M., *The Expansion of the Přemyslids and the Piasts between the Late Tenth Century and the 1030s, and the Possibilities for Control over Areas and the Role of Strongholds, [w:] Moravian and Silesian strongholds of the tenth and eleventh centuries in the context of Central Europe, eds. P. Kouřil, R. Procházka et al., Brno 2018, s. 25-38.*
- Matla M., *Wpływy czeskie i morawskie w kulturze materialnej ziem polskich w dobie formowania się państwa wczesnopiastowskiego i ich geneza, Historia Slavorum Occidentis 2 (25) (2020), s. 151-202.*

- Matla-Kozłowska M., *Przemysłidzi i ich państwo (od X do połowy XI wieku). Ekspansja terytorialna i jej polityczne uwarunkowania*, Poznań 2008.
- Matla-Kozłowska M., *Qui a quo – wzajemne wpływy polskiego i czeskiego rocznikarstwa we wczesnym średniowieczu (X-XI w.)*, [w:] *Causa creandi. O pragmatyce źródła historycznego*, Wrocław 2005, s. 67-89.
- Michałowska T., *Ego Gertruda. Studium historycznoliterackie*, Warszawa 2001.
- Mielke C., *The Archaeology and Material Culture of Queenship in Medieval Hungary, 1000-1395*, Beverly 2021.
- Misiarczyk L., *Evangeliarz księżnej Anastazji*, Warszawa 2018.
- Mistrz Wincenty Kadłubek. *Człowiek i dzieło, pośmiertny kult i legenda. Materiały sesji naukowej – Kraków, 10 marca 2000*, red. K.R. Prokop, Kraków 2001.
- Mitkowski J., *Bolesław Krzywousty*, Warszawa 1981.
- Modlitwy księżnej Gertrudy z Psalterza Egberta w Cividale*, tłum i oprac. B. Kürbis, Kraków 1998.
- Morawiec J., *Anonimowy poemat Lidsmannaflokkur i problem jego odbiorcy: ślady pobytu córki Mieszka I, matki Kanuta Wielkiego, w Anglii?*, *Studia Źródłoznawcze* 47 (2009), s. 17-34.
- Morawiec J., *Kanut Wielki. Król Anglii, Danii i Norwegii (ok. 995-1035)*, Kraków 2012.
- Morawiec J., *Sojusz z Danią w pomorskich planach Bolesława Krzywoustego*, *Przegląd Zachodniopomorski* 32 (61) (2017), z. 2, s. 199-209.
- Mosingiewicz K., *Imię jako źródło w badaniach genealogicznych*, [w:] *Genealogia – problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym*, red. J. Hertel, Toruń 1982, s. 72-81.
- Myśliński K., *Polska wobec Słowian połabskich do końca wieku XII*, Lublin 1993.
- Nagy P.L., Olasz J., Neparáczki E., Rouse N., Kapuria K., Cano S., Chen H., Di Cristofaro J., Runfeldt G., Ekomasova N., Maróti Z., Jeney J., Litvinov S., Dzhaubermeszov M., Gabidullina L., Szentirmay Z., Szabados G., Zgonjanin D., Chiaroni J., Behar D.M., Khusnutdinova E., Underhill P.A., Kásler M., *Determination of the phylogenetic origins of the Árpád Dynasty based on Y chromosome sequencing of Béla the Third*, *European Journal of Human Genetics* 29 (2021), p. 164-172.

- Nobis operique favete. *Studia nad Gallem Anonimem*, red. A. Dąbrowka, E. Skibiński, W. Wojtowicz, Warszawa 2017.
- Novotný V., *České dějiny*. D. 1. Č. 1, *Od nejstarsích dob do smrti knížete Oldřicha*, Praha 1912.
- Novotný V., *České dějiny*. D. 1. Č. 2, *Od Břetislava I. do Přemysla I*, Praha 1913.
- Novotný V., *České dějiny*. D. 1. Č. 3, *Čechy Královské za Přemysla I. a Václava I (1197-1253)*, Praha 1928.
- Novotný V., *České dějiny*. D. 1. Č. 4, *Rozmach české moci za Přemysla II Otokara (1253-1271)*, Praha 1937.
- Nový R., *Královská korunovace Vratislava II.*, Numismatické listy 43 (1988) s. 129-144.
- Nowacki B., *Sojusz słowiańsko-wikiński*, Świat Nauki 8 (2011), s. 16.
- Nowak P., *Rzekome drugie imię Mieszka I w Dagome iudex*, Przegląd Historyczny 103 (2012), z. 2, s. 358-364.
- Nowak P., *Z antroponimii słowiańskiej: Dobrawa czy Dąbrowka żoną Mieszka I?*, Przegląd Historyczny 53 (2012), s. 537-542.
- Odczytywanie Długosza*, red. K. Janus, B. Łukarska, E. Hak, Częstochowa 2016.
- Onus Athlanteum. *Studia nad Kroniką biskupa Wincentego*, red. A. Dąbrowka, W. Wojtowicz, Warszawa 2009.
- Osiński J., *Statut Bolesława Krzywoustego*, Kraków 2014.
- Ostrowski D., *Was There a Riurikid Dynasty in Early Rus'?*, Canadian-American Slavic Studies 52 (2018), p. 30-49.
- Otrębski J., *Imiona pierwszej chrześcijańskiej pary książęcej w Polsce*, Slavia Occidentalis 18 (1947), s. 85-125.
- Pac G., *Kalendarz z Kodeksu Gertrudy jako świadectwo dewocji monarszej. Wokół kultu świętych na styku chrześcijaństwa łacińskiego i wschodniego w XI wieku*, Roczniki Historyczne 84 (2018), s. 31-68.
- Pac G., *Kobiety w dynastii Piastów. Rola społeczna piastowskich żon i córek do połony XII wieku. Studium porównawcze*, Toruń 2013.
- Pac G., *Oda i jej ród. Zaplecze rodzinne i polityczne żony Mieszka I w Rzeszy*, [w:] *Chrzest Mieszka I i chrystianizacja państwa Piastów*, red. J. Dobosz, M. Matla, J. Strzelczyk, Poznań 2017, s. 221-247.

- Pac G., *Richenza, Queen of Poland: Profiting from Ottonian Descent and Royal Status*, [w:] *Das Sakramentar aus Tyniec. Eine Prachthandschrift des 11. Jahrhunderts und die Beziehungen zwischen Köln und Polen in der Zeit Kasimirs des Erneuerers*, red. K. G. Beuckers, A. Bihrer, Wien-Köln 2018, s. 228-242.
- Palacký F., *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. D. 1, č. 1, *Od prwówekosti až do r. 1125*, Praha 1848.
- Panic I., *Krak w polskiej i czeskiej tradycji wczesnośredniowiecznej*, [w:] *Piśmiennictwo Czech i Polski w średniowieczu i we wczesnej epoce nowożytnej*, red. A. Barciak, W. Iwańczak, Katowice 2006, s. 48–61.
- Pašuto V.T., *Vnešnáâ politika drevnej Rusi*, Moskwa 1968.
- Paszkwicz B., *O matce Lestka Bolesławica i początkach mennictwa mazowieckiego*, *Przegląd Historyczny* 92 (2001), z. 1, s. 1-14.
- Perlbach M., *Die Anfänge der polnischen Annalistik*, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde* 24 (1899), s. 231-285.
- Perzanowski Z., *Nekrolog formą dokumentacji życia społecznego w średniowieczu*, [w:] *Powstawanie – przepływ – gromadzenie informacji. Materiały I Sympozjum nauk dających poznawać źródła historyczne*, red. J. Pakulski, Toruń 1978, s. 83-104.
- Piastowie w dziejach Polski. Zbiór artykułów z okazji trzechsetnej rocznicy wygaśnięcia dynastii Piastów*, red. R. Heck, Wrocław 1975.
- Pietras Z.S., *Bolesław Krzywousty*, Katowice 1978.
- Pietras Z.S., *Kazimierz Odnowiciel: szkic*, Katowice 1976.
- Pleszczyński A., *Mieszko I i jego państwo w opisie Ibrahima ibn Jakuba a archetyp „dzikiej Północy”*, [w:] *Mundus hominis – cywilizacja, kultura, natura*, red. S. Rosik, P. Wiszewski, Wrocław 2006, s. 209-220.
- Pleszczyński A., *Niemcy wobec pierwszej monarchii piastowskiej (963-1034). Narodziny stereotypu. Postrzeganie i cywilizacyjna klasyfikacja władców Polski i ich kraju*, Lublin 2008.
- Pleszczyński A., *Przemysłodziej*, [w:] *Dynastie Europy*, red. A. Maczák, Wrocław 2009, wyd. 3, s. 249-269.
- Plezia M., *Dialog w kronice Kadłubka*, *Pamiętnik Literacki* 51 (1960), s. 275-286.
- Plezia M., *Kadłubek, dzieje imienia*, *Onomastica* 3 (1957), s. 393-417.

- Plezia M., *Pisarstwo Jana Długosza*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, 702, Prace Historyczne, nr 76 (1985), s. 19–30.
- Pobóg-Lenartowicz A., *Imię chrześciane Mieszka I. O próbie nowego spojrzenia na genezę chrztu Polski*, [w:] *Rola chrystianizacji w kształtowaniu się państwowości polskiej. Materiały z sesji naukowej odbytej w Opolu w dniu 20 kwietnia 1996*, red. B. Cioch, Opole 1996, s. 9-19.
- Polackówna H., *Przyczynek do „Genealogii Piastów”*, Miesięcznik Heraldyczny 11 (1932), s. 95-124.
- Polska pierwszych Piastów*, red. T. Manteuffel, Warszawa 1970.
- Poppe A., *Izjasław Dymitr*, [w:] SSS, t. 2, red. W. Kowalenko, G. Labuda, T. Lehr-Splawiński, Wrocław 1965, s. 301-302.
- Poppe A., *Rurykowicze*, [w:] *Dynastie Europy*, red. A. Mączak, Wrocław 1997, s. 289-316.
- Poppe A., *Spuścizna po Włodzimierzu Wielkim. Walka o tron kijowski 1015-1019*, Kwartalnik Historyczny 102 (1995), z. 3-4, s. 3-22.
- Poppe A., *Świętopelk I*, [w:] SSS, t. 5, red. G. Labuda, Z. Stieber, Wrocław 1975, s. 570.
- Pospieszńska A., *Mieszko II a Niemcy*, Roczniki Historyczne 14 (1938), nr 2, s. 239-295.
- Powierski J., *Kryzys rządów Bolesława Śmiałego. Polityka i jej odzwierciedlenie w literaturze średniowiecznej*, Gdańsk 1992.
- Powierski J., *O pochodzeniu imienia Władysław w dynastii piastowskiej. Przyczynek do stosunków polsko-ruskich w X-XII w.*, Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego, Historia 14 (1984), s. 37-47.
- Přemyslovci. Budování českého státu*, ed. P. Sommer, D. Třeštík, J. Žemlička, a kol., Praha 2009.
- Prinke R.T., *Świętosława, Sygryda, Gunhilda. Tożsamość córki Mieszka I i jej skandynawskie związki*, Roczniki Historyczne 70 (2004), s. 81-110.
- Przeździecki A., *Ślady Bolesławów polskich po obcych krajach*, Warszawa 1853.
- Przybył M., *Mieszko III Stary*, Poznań 2002.
- Radziwiński A., *Nekrologi oraz memoria w polskich kapitułach katedralnych w okresie średniowiecza*, [w:] *Świat średniowiecza. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi*, red. A. Bartoszewicz et al., Warszawa 2010, s. 577-587.

- Raffensberger C., *Ties of Kinship – Genealogy and Dynastic Marriage in Kyivan Rus'*, Cambridge 2016.
- Rajfura H., *Nowe badania nad życiem i twórczością Jana Długosza. Osiągnięcia i potrzeby*, *Studia Źródłoznawcze* 56 (2018), s. 193–199.
- Ratajczak K., *Mieszko III Stary i jego życie rodzinne*, *Przegląd Pedagogiczny* 1 (2021), s. 93–109.
- Ravilious J.P., *The Ancestry of Agatha, Mother of St. Margaret of Scotland*, *The Scottish Genealogist* 56 (2009), s. 70–84.
- Reitinger L., *Nekrologia klastera Pegau. Pozapomenuté svědectví o Přemyslovcích (nejen) Kosmova věku*, [w:] *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely*, ed. M. Wihoda, L. Reitinger et al., Brno 2010, s. 372–415.
- Reitinger L., *Polské země a originalnost piastovské monarchie jako inspirace a nástroj panovnické seberepresentace Přemyslovců*, [w:] *Oryginalność czy wtórność? Studia poświęcone polskiej kulturze politycznej i religijnej (X–XIII wiek)*, red. R. Michałowski, G. Pac, Warszawa 2020, s. 233–290.
- Reitinger L., *Vratislav. První král Čechů*, Praha 2017.
- Respond S., *Uwagi polemiczne o Mieszku, Masławie i Dąbrówce*, *Onomastica* 1 (1955), nr 1, s. 168–185.
- Riis Th., *Saxo und offizielle Königsideologie*, [w:] *Saxo and the Baltic Region*, red. T. Nyberg, Odense 2004, s. 93–104.
- Robinson I.S., *Henry IV of Germany 1056–1106*, Cambridge 1999.
- Rosenwein B.H., *A Short History of the Middle Ages, Vol. II: From c. 900 to c. 1500*, Toronto 2018.
- Rosik S., *Bolesław III Krzywousty*, Wrocław 2013.
- Rosik S., *Interpretacja chrześcijańska religii pogańskich Słowian w świetle kronik niemieckich XI–XII wieku (Thietmar, Adam z Bremy, Helmold)*, Wrocław 2000.
- Respond S., *Genealogia Piastów w świetle imiennictwa*, *Rozprawy Komisji Językowej [Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego]* 13 (1982), s. 205–213.
- Roszko J., *Kolebka Siemowita*, Warszawa 1980.
- Rózański A., *Wpływy czeskie w architekturze polskiej w okresie wczesnego średniowiecza – wybrane problemy*, *Historia Slavorum Occidentis* 2 (3) (2012), s. 24–38.

- Rozbiór krytyczny *Annalium Jana Długosza z lat 1395–1444*, t. 1, red. S. Gawęda et al., Wrocław-Warszawa-Kraków 1962.
- Rudnicki M., *Dagome iudex*, [w:] *Studia linguistica in honorem Thaddaei Lehr-Splawińskiego*, red. T. Milewski, J. Safarewicz, F. Sławski, Kraków 1963, s. 427-429.
- Rymar E., *Dagome Iudex jako organiczna część decyzji Mieszka I w sprawie podziału Polski na dzielnice. Reanimacja hipotezy o piastowskim rodowodzie dynastii pomorskiej*, *Materiały Zachodniopomorskie* 32 (1986), s. 293-350.
- Rymar E., *Primogenitura zasadą regulującą następstwo w pryncypat w ustawie sukcesyjnej Bolesława Krzywoustego*, *Śląski Kwartalnik Historyczny „Sobótka”* 49 (1994), z. 1-2, s. 1-19.
- Sadílek J., *Kosmomy stare pověsti ve světle dobových pramenů (antické a biblické motivy)*, Praha 1997.
- Samp M., *Kazimierz Odnowiciel – roztropny polityk, zwycięski wódz*, Warszawa 2021.
- Samsonowicz H., *Dynastia, czyli od społecznej struktury plemiennej do państwowej*, [w:] *Przemyślnicy i Piastowie – twórcy i gospodarze średniowiecznych monarchii. Materiały z konferencji naukowej, Gniezno 5-7 maja 2004 roku*, red. J. Dobosz, Poznań 2006, s. 15-22.
- Saxo Grammaticus: A Medieval Author Between Norse and Latin Culture*, ed. K. Friis-Jensen, Copenhagen 1981.
- Schneider-Ferber K., *Kaiser Heinrich II. und Kunigunde. Das heilige Paar*, Regensburg 2022
- Schölkopf R., *Die sächsischen Grafen (919-1024)*, *Studien und Vorarbeiten zum Historischen Atlas Niedersachsens* 22 (1957), s. 64-133.
- Schröder H.-D., „*Gesta Danorum*” *Saxo Grammatyka jako źródło do dziejów Słowian nadbałtyckich*, *Przegląd Zachodniopomorski* 11 (1967), nr 5, s. 17-30.
- Schulmeyer-Ahl K., *Der Anfang vom Ende der Ottonen: Konstitutionsbedingungen historiographischer Nachrichten in der Chronik Thietmars von Merseburg*, Berlin 2009.
- Schulte L., *Ist die Namensform Mieszko berechtigt? Eine quellenmässige Untersuchung*, *Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens*, Bd. 50, 1916, s. 68-119.
- Semkowicz A., *Krytyczny rozbiór „Dziejów Polski” Jana Długosza (do roku 1384)*, Kraków 1887.
- Semkowicz W., *Geneza imienia „Mieszko” z historycznego punktu widzenia*, [w:] *Inter arma. Zbiór prac ofiarowanych prof. Kazimierzowi Nitschowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin (1 II 1944) przez przyjaciół, kolegów i uczniów*, Kraków 1946, s. 67-84.

- Sielicki F., *Opracowanie*, [w:] *Powieść minionych lat. Charakterystyka historycznoliteracka*, oprac. F. Sielicki, Wrocław 1968, s. 11-205.
- Sikora M., *Czeskie wpływy na wyobrażeniach polskich monet do połowy XII w.*, *Historia Slavorum Occidentis* 2 (3) (2012), 70-76.
- Sikorski D.A., *Die Rolle der Geistlichen ausländischer Herkunft in der polnischen Kirche des 10.-12. Jahrhunderts*, [w:] *Fernhändler, Dynasten, Kleriker. Die piastische Herrschaft in kontinentalen Beziehungsgeflechten vom 10. bis zum frühen 13. Jahrhundert*, red. D. Adamczyk, N. Kersken, Wiesbaden 2015, s. 241-262.
- Sikorski D.A., *Kościół w Polsce za Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Rozważania nad granicami poznania historycznego*, Poznań 2011.
- Sikorski D.A., *Kto dokonał ostatniej redakcji Kroniki Thietmara?*, [w:] *HORTUS MEDIAEVALIS. Studia ofiarowane Profesorowi Wojciechowskiemu Falkowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. W. Długokęcki i in., Wrocław 2022, s. 93-102.
- Sikorski D.A., *Mieszko Pierwszy Tajemniczy i jeszcze bardziej tajemniczą metoda historiograficzna*. *Roczniki Historyczne* 79 (2013), s. 183-203.
- Sikorski D.A., *O najnowszym synu Mieszka I – Mieszku Lambertie*, *Slavia Antiqua* 52 (2011), s. 163-168.
- Skibiński E., *Kronika polska mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem*, [w:] *Vademecum historyka mediewisty*, red. J. Nikodem, D.A. Sikorski, Warszawa 2012, s. 245-258.
- Skibiński E., *Mieszko czy Kazimierz. W sprawie sporu o inspiratora mistrza Wincentego*, [w:] *Nibil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesorowi Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 167-174.
- Skibiński E., *Mieszko I. Przyczynek do biografii*, *Historia Slavorum Occidentis* 1 (10) (2016), s. 15-39.
- Skibiński E., *Modląca się Gertruda – władczyni między światem i Bogiem*, [w:] *Duchowość i religijność kobiet dawniej i dziś*, red. E. Pakszys i L. Sikorska, Poznań 2000, s. 21-28.
- Skibiński E., *Przemiany władzy. Narracyjna koncepcja Anonima tzw. Galla i jej podstawy*, Poznań 2009.
- Skibiński E., *Wanda i Lubosza. Mit i motyw – kilka uwag o budowie opowiadań w tekstach kronik średniowiecznych*, [w:] *Formuła – Archetyp – Konwencja w źródle historycznym. Materiały IX Sympozjum Nauk Dających Poznać Źródła Historyczne. Kazimierz Dolny 14-15 grudnia 2000 r.*, red. A. Górak, K. Skupieński, Lublin – Radzyń Podlaski – Siedlce 2006, s. 31-39.

- Skovgaard-Petersen I., *Gunbild*, [w:] *Dansk Biografisk Lexikon*, t. 5, København 1980, s. 387.
- Sláma J., *Kosmovy záměrné omyly*, [w:] *Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka*, red. J. Klápště, E. Plešková, J. Žemlička, Praha 2003, s. 261–267.
- Śliwiński B., *Bezprym – pierworodny syn pierwszego króla Polski (986-zima/wiosna 1032)*, Kraków 2014.
- Śliwiński K., *W sprawie pochodzenia mistrza Wincentego*, *Studia Źródloznawcze* 24 (1979), s. 169-171.
- Słownik dynastii Europy*, red. J. Dobosz, M. Serwański, Poznań 1999.
- Smolka S., *Mieszko Stary i jego wiek*, oprac. i posł. opatrzył J. Dobosz, Poznań 2011.
- Smolka S., *Mieszko Stary i jego wiek*, Warszawa 1881.
- Smolka S., *Polnische Annalen bis zum Anfänge des vierzehnten Jahrhunderts. Eine Quellen-Untersuchung*, Lemberg 1873.
- Snoch B., *Protoplasta książąt śląskich*, Katowice 1985.
- Sobiesiak J., *Bolesław II. (+999)*, Veduta 2014.
- Sobiesiak J., *Bolesław II Przemyślida (+999). Dynasta i jego państwo*, Kraków 2006.
- Sobiesiak J., *Bolesław II Przemyślida. Pobożny buntownik i mąż znamienitej damy (+999)*, Kraków 2017.
- Sobiesiak J., *Mulier suadens und andere Damen. Dynastische Heiraten in der Geschichte der polnisch-böhmischen Beziehungen des 10.-12. Jahrhunderts* [w:] *Fernhändler, Dynasten, Kleriker. Die piastische Herrschaft in kontinentalen Beziehungsgeflechten vom 10. bis zum frühen 13. Jahrhundert*, ed. D. Adamczyk, N. Kersken, Wiesbaden 2015, s. 107-124.
- Sobiesiak J., *Od Lechowego Pola (955) do Mediolanu (1158). W służbie monarchów Rzeszy. Relacje czeskich źródeł narracyjnych o wyprawach Przemyślidów*, Lublin 2011.
- Spilling H., *Sanctarum reliquiarum pignera gloriosa. Quellen zur Geschichte des Reliquienschatzes der Benediktinerabtei Zwiefalten*, Bad Buchau 1992.
- Spors J., *Podział dzielnicowy Polski według statutu Bolesława Krzywoustego ze szczególnym uwzględnieniem dzielnicy senioralnej*, Słupsk 1978.
- Spychała L., *Studia nad legendą dynastyczną Arpadów. Między pulpitem średniowiecznego skryby a „warsztatem” współczesnego badacza*, Wrocław 2011.

- Sroka S.A., *Genealogia Andegawenów węgierskich*, wyd. 2, Kraków 2015.
- Sroka S.A., *Historia Węgier do 1526 roku w zarysie*, Bydgoszcz 2000.
- Stephan J., *Warum werden im Dagome iudex Oda als senatrix und Mieszko als iudex bezeichnet?*, *Slavia Antiqua* 51 (2010), s. 127-132.
- Stolarek I., Zeńczak M., Handschuh L., Juras A., Marcinkowska-Swojak M., Spinek A., Dębski A., Matla M., Kóčka-Krenz H., Piontek J., Polish Archaeogenomics Consortium Team, Figlerowicz M., *Genetic history of East-Central Europe in the first millennium CE*, *Genome Biology* 24 (2023), nr 1, s. 1-20.
- Strzelczyk J., *Bolesław Chrobry*, Poznań 1999.
- Strzelczyk J., *Mieszko I*, Poznań 1999.
- Strzelczyk J., *Mity, podania i wierzenia dawnych Słowian*, Poznań 2007.
- Strzelczyk J., *Niektóre problemy chrystianizacji Europy wczesnośredniowiecznej*, [w:] *Nil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 61-84.
- Strzelczyk J., *Otton I Wielki*, Poznań 2018.
- Strzelczyk J., *Otton III*, Wrocław 2009.
- Święcicki C.K., *Apogeum kultury średniowiecznego Płocka*, *Pamiętnik Literacki* 3 (91) (2000), s. 7-33.
- Święcicki C.K., *Kultura literacka Płocka w średniowieczu*, Warszawa-Siedlce 2006.
- Szafrański W., *Matka Krzywoustego*, *Notatki Płockie* 2 (123) (1985), s. 14-24.
- Szczur S., *Historia Polski – średniowiecze*, Kraków 2002.
- Sztachańska K., *Kodeks Gertrudy, przypadkowa autobiografia księżnej?*, [w:] *Varia Mediaevalia. Studia nad średniowieczem w 1050. Rocznice Chrztu Polski*, red. K. Marinow, K. Szadkowski, K. Węgrzyńska, Łódź 2016, s. 49-58.
- Taszycki W., *Najdawniejsze polskie imiona osobowe*, *Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności*, Wydział Filologiczny, t. 62, 1925.
- Tęgowski J., *Kontakty rodzinne dynastów polskich i ruskich w średniowieczu*, [w:] *Między sobą. Szkice historyczne polsko-ukraińskie*, pod red. T. Chynczewskiej-Hennel, N. Jakowenko, Lublin 2000, s. 7-36.

- Tomaszek M., *Klasztor Ezzonidów w Brauweiler jako przykład fundacji rodu możnowładczego*, [w:] *Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. Derwich, A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław 2005, s. 165-175.
- Tomaszek M., *Klasztor i jego dobroczyńcy. Średniowieczna narracja o opactwie Brauweiler i rodzie królowej Rychyzy*, Kraków 2007.
- Třeštík D., *Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení*, Praha 1968.
- Třeštík D., *Mýty kmene Čechů (7.–10. století). Tři studie ke „starým pověstem českým”*, Praha 2006.
- Třeštík D., *Počátky Přemyslovců : vstup Čechů do dějin (530–935)*, Praha 1997.
- Třeštík D., *Von Svatopluk zu Bolesław Chrobry. Die Entstehung Mitteleuropas aus der Kraft des Tatsächlichen und aus einer Idee*, [w:] *The Neighbours of Poland in the 10th Century*, ed. P. Urbańczyk, Warsaw 2000, s. 111-145.
- Umiński J., *Rzekoma rozwiąźłość Judyty Salickiej, drugiej żony Włodzisława Hermana*, *Nasza Przeszłość* 3 (1947), s. 181-184.
- Urbańczyk P., *Bolesław Chrobry – lew ryczący*, Toruń 2017.
- Urbańczyk P., *Mieszko Pierwszy Tajemniczy*, Toruń 2012.
- Vaniček V., *Utváření politické a kulturní identity ve slovanských zemích. Kosmas, Gallus a Nestor*, *Český časopis historický* 117 (2019), č. 3, s. 695-722.
- Vaniček V., *Vratislav II. (I.). První český král : Čechy v době evropského kulturního obratu v 11. století*, Praha 2004.
- Vaniček, *Soběslav I. Přemyslovci v kontextu evropských dějin v letech 1092-1140*, Praha-Litomyšl 2007.
- Varga G.I.B., Kristóf L.A., Maár K., Kis L., Schütz O., Váradi O., Kovács B., Gínguťá A, Tihanyi B., Nagy P.L., Maróti Z., Nyerki E., Török T., Neparáczki E., *The archaeogenomic validation of Saint Ladislaus' relic provides insights into the Árpád dynasty's genealogy*, *Journal of Genetics and Genomics* 50 (2022), issue 1, p. 58-61.
- von Guttenberg E., *Die Regesten der Bischöfe und des Domkapitels von Bamberg*, Veröffentlichungen der Gesellschaft für fränkische Geschichte, VI Reihe, t. 2, Lief. 3, Würzburg 1949.

- Votrubova J., Sasková L, Frolik J., Vanek D., *DNA identification of a 10th century female skeleton from the Prague Castle belonging to a member of the Přemyslid Dynasty*, Forensic Science International: Genetics Supplement Series 6 (2017), p. e135-e136.
- Warner D.A., *Thietmar of Merseburg: The Image of the Ottonian Bishop*, [in:] *The Year 1000. Religious and Social Response to the Turning of the First Millennium*, ed. M. Frassetto, London 2002, s. 85-110.
- Wasilewski T., *Dwa utracone dawne roczniki: Rocznik biskupów dworu polskiego i Rocznik tyniecki (starszy)*, Roczniki Historyczne 54 (1988), s. 1-61.
- Wasilewski T., *Pochodzenia Emmildy, trzeciej żony Bolesława Chrobrego, a geneza polskiego władztwa nad Morawami*, Kwartalnik Historyczny 94 (1988), s. 29-47.
- Wasilewski T., *Zapomniane przekazy rocznikarskie o Bolesławie Mieszkowicu. O nie-Gallowe pojmowanie wczesnych dziejów Polski*, Przegląd Historyczny 80 (1989), nr 2, s. 225-237.
- Weinfurter S., *Das Jahrhundert der Salier (1024-1125)*, Ostfildern 2004.
- Weinfurter S., *Heinrich II. (1002-1024). Herrscher am Ende der Zeiten*, Regensburg 2002.
- Wenskus R., rec. książki, H. Ludat, *An Elbe und Oder*, Blätter für deutsche Landesgeschichte 110 (1974).
- Wenta J., *Kronika tzw. Galla Anonima. Historyczne (monastyczne i genealogiczne) oraz geograficzne konteksty powstania*, Scientiae auxiliares historiae, t. 1, Toruń 2011.
- Wenta J., *Na marginesie dokumentu legata Humbalda z 2 marca 1146 roku dla Trzemeszna*, Roczniki Historyczne 53 (1987), s. 101-114.
- Wenta J., *O „stróżach” testamentu Bolesława Krzywoustego*, [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*, t. 8, red. S. Kuczyński, Warszawa 1999, s. 67-112.
- Widajewicz J., *Kontakty Mieszka I z państwami nordyjskimi*, Slavia Antiqua 4 (1953), s. 131-150.
- Widajewicz J., *Skąd pochodziła Emmilda, małżonka Bolesława Chrobrego*, Życie i Myśl 3/4 (1951), s. 475-485.
- Wieczorek S., *Zniefalten i Polska w pierwszej połowie XII w.*, Kwartalnik Historyczny 103 (1996), nr 4, s. 23-55.
- Wihoda M., *Anály bradišsko-opatovické nebo První moravská kronika? Po stopách nekosmovského pojetí českých dějin*, [w:] *Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek. Sborník z*

konferencje Češi nebo Moravané? K vývoji národního vědomí na Moravě, konané dne 28. 2. 2001 v Brně, red. J. Malír, R. Vlček, Brno 2001 s. 25-32.

Wihoda M., *Morava v době knížecí 906–1197*, Praha 2010.

Wihoda M., *Polská koruna českých králů*, Český Časopis Historický 102 (2004), nr 4, s. 721-744.

Wihoda M., *Testament knížete Břetislava*, [w:] *Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století. Sborník a katalog výstavy pořádané Vlastivědným muzeem v Olomouci a Muzeem města Brna k 700. výročí tragické smrti Václava III., posledního českého krále z dynastie Přemyslovců*, ed. R. Fifková, Olomouc–Brno 2006, s. 33-51.

Wiszewski P., *Dagome iudex – Mieszko I wobec Rzeszy*, [w:] *Świat średniowiecza. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi*, red. A. Bartoszewicz, G. Myśliwski, J. Pysiak, P. Żmudzki, Warszawa 2010, s. 441-453.

Wiszewski P., *Domus Bolesłai. W poszukiwaniu tradycji dynastycznej Piastów (do około 1138 roku)*, Wrocław 2008.

Wiszewski P., *Piąte kolo i złoty dzban, czyli profetyczna wizja w Kronice Kadłubka (III, 26)*, [w:] *Causa creandi. O pragmatyce źródła historycznego*, red. S. Rosik, P. Wiszewski, Wrocław 2005, s. 479-495.

Witczak K.T., *Polonia Antiqua. Głos w dyskusji nad imieniem chrześnym Mieszka I*, Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego 51 (1995), s. 107-116.

Witczak K.T., *Z antroponimii piastowskiej: Zdziebor (nie Czycibor), brat Mieszka I*, Onomastica 37 (1992), s. 123-132.

Włodarski B., *Ruś w planach politycznych Bolesława Krzywoustego*, Zeszyty Naukowe UMK w Toruniu. Historia, 2 (1966), s. 37-49.

Wojciechowska M., *O nowej edycji Kroniki Kosmasa z Pragi*, Studia Źródłoznawcze. Commentationes 18 (1973), s. 123-133.

Wojciechowski P.K., *Data wyprawy Brzetysława I do Polski w rękopisach Kroniki Czechów Kosmasa z Pragi*, Przegląd Historyczny 89 (1998), z. 2, s. 263-267.

Wojciechowski T., *O rocznikach polskich X-XV wieku*, Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie, Wydziały: Filologiczny i Historyczno-Filozoficzny, 4, Kraków 1880, s. 144-233.

Wojciechowski T., *Szkice historyczne jedenastego wieku*, Poznań 2004 (pierwodruk: 1904).

- Wojciechowski Z., *W sprawie rewolucji pogańskiej w Polsce w r. 1937*, [w:] tegoż, *Studia historyczne*, Warszawa 1955, s. 141-155.
- Wojtczak J., *Legendarni předkové dynastii Přemyslidůw w świetle dziejopisarstwa czeskiego*, *Historia Slavorum Occidentis* 1 (4) (2013), s. 113–124.
- Wojtczak J., rec. *Леонтиї Войтович, Княжа доба на Русі: портрети еліти, Видавець Олександр Пшонківський, Біла Церква 2006*, ss. 782, *Historia Slavorum Occidentis* 1 (20) (2019), s. 155-159.
- Wojtecki D., *Slavica beim Annalisten von Quedlinburg*, *Zeitschrift für Ostforschung* 30 (1981), s. 164-177.
- Wolfram H., *Conrad II, 990-1039. Emperor of Three Kingdoms*, transl. D.A. Kaiser, Pennsylvania 2006.
- Wołoszyn M., *Obecność ruska i skandynawska w Polsce od X do XII w. – wybrane problemy*, [w:] *Wędrowniacy i etnogeneza w starożytności i w średniowieczu*, red. M. Salamon, J. Strzelczyk, Kraków 2010, s. 299–320.
- Wołucki J., *Od tłumacza*, [w:] Saxo Grammaticus, *Gesta Danorum kronika Danii*, przeł. J. Wołucki, Sandomierz 2014, s. 452-454.
- Wolverton L., *Cosmas of Prague: Narrative, Classicism, Politics*, Washington 2014.
- Wyrwa A.M., *Alberyk z Trois Fontaines i jego średniowieczna kronika świata*, [w:] *Cognitioni Gestorum. Studia z dziejów średniowiecza dedykowane Profesorowi Jerzemu Strzelczykowi*, red. D.A. Sikorski, A.M. Wyrwa, Poznań-Warszawa 2006, s. 319-344.
- Zaborski A., *Bilans i przyszłość badań nad tekstem Ibrahima Ibn Jakuba*, [w:] *Ibrahim Ibn Jakub i Tadeusz Kowalski w sześćdziesiątą rocznicę edycji. Materiały z konferencji naukowej, Kraków, 10 maja 2006 r.*, red. A. Zaborski, Kraków 2008, s. 25-73.
- Zakrzewski S., *Bolesław Chrobry Wielki*, Lwów 1925.
- Zakrzewski S., *Bolesław Chrobry Wielki*, wyd. 2, Warszawa 2000.
- Zakrzewski S., *Mieszko I jako budowniczy państwa polskiego*, Warszawa 1921.
- Zakrzewski S., *Okres do schyłku XII w. Historia polityczna Polski*, cz. 1, [w:] *Encyklopedia Polska*, t. V, cz. 1, Kraków 1920.
- Zakrzewski S., *Osyak i Wilten. Przyczynek do poznania związków dynastycznych Bolesława Śmiałego*, *Rozprawy Akademii Umiejętności* 46 (1903), s. 265-339.

- Zelenka J., *Kosmas, Mnich sázavský, Jarloch a sedmdesátá léta 12. století*, [in:] *Vladislav II., druhý král z Přemyslova rodu. K 850. výročí jeho korunovace*, ed. M. Mašek, P. Sommer, J. Žemlička, Praha 2009, s. 50–68.
- Zelenka J., *Několik poznámek k (ne)kosmovskému pojetí českých dějin*, *Český časopis historický* 122 (2024), č. 1, s. 7-28.
- Žemlička J., „Polská koruna” Vratislava II., aneb čím ho (ne)mohl obdařit Jindřich IV. *Glosy ke středověké korunovační symbolice*, *Český Časopis Historický* 104 (2006), s. 1-46.
- Žemlička J., *Čechy v době knížecí*, Praha 1997.
- Žemlička J., *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*, Praha 2005.
- Žemlička J., *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1998.
- Zhur K.V., Sharko F.S., Sedov V.V., Dobrovolskaya M.V., Volkov V.G., Maksimov N.G., Seslavine A.N., Makarov N.A., Prokhorchouk E.B., *The Rurikids: The First Experience of Reconstructing the Genetic Portrait of the Ruling Family of Medieval Rus' Based on Paleogenomic Data*, *Acta Naturae* 15 (2023), v. 3, p. 50-65.
- Войт́ович Л., *Княжа доба на Русі: портрети еліти*, Біла Церква 2006.
- Донской Д., *Справочник по генеалогии Рюриковичей, ч. 1*. Ренн 1991.
- Карпов А.Ю., *Владимир Святой*, Москва 1997.
- Карпов А.Ю., *Ярослав Мудрый*, Москва 2001.
- Котляр М.Ф., *Чи Святополк убив Бориса і Гліба?*, *Український історичний журнал* 12 (1989), s. 110-122.
- Литвина А.Ф., Успенский Ф.Б., *Выбор имени у русских князей в X-XVI вв: династическая история сквозь призму антропонимики*, Москва 2006.
- Пушкарёва, Н.Л., *Женщины Древней Руси*, Москва 1989.
- Пчелов Е.В., *Рюриковичи: История династии*, Москва 2001.
- Шавелева Н.И., *Польки – жены русских князей*, [in:] *Древнейшие государства на территории СССР. 1985 год.*, Москва 1989.
- Ярослав Мудрый и его эпоха: сборник*, ред.: И. Н. Данилевский, Е. А. Мельникова, Москва 2008.